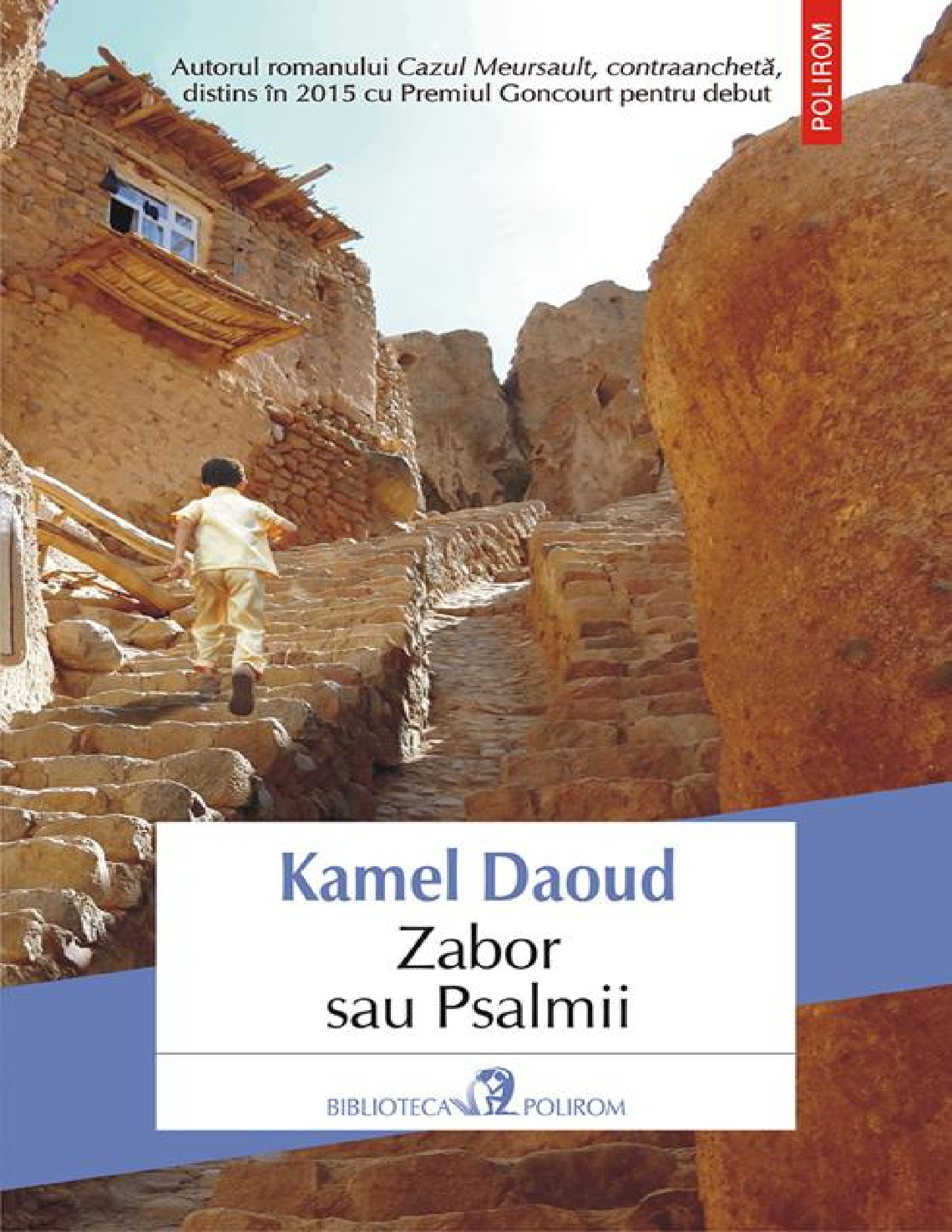

Autorul romanului *Cazul Meursault, contraanchetă*,
distins în 2015 cu Premiul Goncourt pentru debut

POLIROM

Kamel Daoud

Zabor
sau Psalmii

BIBLIOTECA POLIROM

Kamel Daoud

Zabor
sau Psalmii

Traducere din limba franceză şi note
de Cristina Ioana Radu

POLIROM
2018

Kamel Daoud, *Zabor ou Les psaumes*
Copyright © Éditions Barzakh, Alger, 2017; © Actes Sud, 2017
All rights reserved
© 2018 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-7547-0
ISBN PDF: 978-973-46-7548-7
ISBN print: 978-973-46-4201-4

Coperta: Radu Răileanu
Foto copertă: © anythings/Shutterstock.com, c by Adam Jones/Flickr.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

KAMEL DAOUD (n. 1970) este unul dintre cei mai apreciați scriitori algerieni contemporani. A publicat mai multe volume de povestiri și cronici. Romanul său de debut, *Cazul Meursault, contraanchetă* (2013), a fost distins cu Premiul Goncourt, Premiul François Mauriac și Premiul celor Cinci Continente ale Francofoniei. Un jurnalist extrem de vocal în problema arabă, Daoud a devenit în 2014, la fel ca Salman Rushdie în 1989, ținta unei *fatwa* care cerea moartea sa pentru insulte la adresa religiei. Deși își dedică mare parte din timp scrisului, Daoud continuă să colaboreze cu articole în ziare prestigioase precum *Le Point*, *The New York Times* și *Le Quotidien d'Oran*.

Tatălui meu, Hamidou,
Care mi-a lăsat moștenire alfabetul său
Și a murit atât de demn,
Încât și-a învins moartea.

Scrii despre ce vezi și ce auzi cu litere strânse, înghesuite una într-alta ca niște furnici, care mărșăluiesc din inima ta spre dreapta de onoare.
Arabii au litere aplecate, ce mai întâi îngenunchează și apoi se ridică semețe ca niște lănci: scrisul se răsucește și se desface asemenea unui miraj, erudit ca timpul, mândru ca lupta.
Scriitura lor începe cu dreapta de onoare și ajunge la stânga, unde se sfârșește totul: în inimă.
Scriitura noastră din Ahaggar este aceea a unor nomazi, căci e toată numai bastonașe, care sunt picioarele turmelor noastre. Picioare de oameni, de mehari, de zebu, de gazele ce străbat deșertul.
Crucile îți spun dacă trebuie s-o iei la dreapta sau la stânga, iar punctele, vezi tu, sunt foarte multe puncte. Sunt stelele ce ne călăuzesc noaptea, pentru că noi, saharienii, nu cunoaștem decât drumul, drumul ce se conduce pe rând după soare, apoi după stele.
Pornim la drum din inima noastră, ne rotim în jurul ei în cercuri din ce în ce mai largi, ca să înlănțuim și alte inimi în cercul vieții, așa cum zarea se strânge în jurul tău și al turmei tale.

Dassine Oult Yemma,
muziciană și poetă tuaregă
de la începutul secolului XX

I

Trupul

1

(Afară, luna aduce cu un câine care urlă, chircit de durere. Noaptea a atins culmea întunecimii, împânzind sătucul cu uriașe spații necunoscute. Cineva zgâlțâie cu putere zăvorul porții vechi, alți câini îi răspund. Nu știu ce să fac ori dacă ar fi mai bine să mă opresc. Respirația întretăiată a bătrânului apropie unghiurile, comprimă spațiul. Încerc o diversiune mentală, uitându-mă în altă parte. Între dulap și fotografia cu Mecca, tabloul vechi, cojit desenează pe perete continente. Mări uscate și crăpate. Ueduri secate ce se văd din ceruri. „Nun[1]! Pe calamă[2] și pe ce scriu ei“, spune Cartea sfântă în mintea mea. Dar nu ajută la nimic. Bătrânul nu mai are trup, doar un veșmânt. Se va stinge curând pentru că nu mai are pagini de citit în cartea vieții sale.)

Scrisul e singurul șiretlic eficient împotriva morții. Oamenii au încercat pe rând rugăciunea, leacurile, vrăjitoria, versetele în buclă sau meditația, însă cred că sunt singurul care a găsit calea: scrisul. Dar trebuie să scriu mereu, fără încetare, abia am timp să mănânc sau să mă ușurez, să mestec cum trebuie sau să-i masez spatele mătușii când îi traduc pe sărite dialogurile din filmele străine ce îi reînvie amintirea unor vieți pe care nu le-a trăit niciodată. Biata femeie, ar

merita ea însăși o carte care s-o țină în viață până la o sută de ani.

La drept vorbind, n-ar trebui să mai ridic vreodată capul, ci să rămân acolo, încovoiat, dedicat, încleștat ca un martir în argumente profunde, mâzgălind ca un epileptic, mârâind împotriva indisciplinei cuvintelor și a tendinței lor de-a se înmulți. O chestiune de viață și de moarte, de multe morți, mai exact, și de-o viață. Cu toții, bătrâni și copii, sunt legați la viteza scrierii mele, la scrâșnetul cu care caligrafiez pe hârtie, la acea precizie vitală pe care trebuie s-o rafinez găsind cuvântul potrivit, nuanța ce te salvează din abis, ori sinonimul în stare să înfrunte sfârșitul lumii. O nebunie. O grămadă de caiete care trebuie înnegrite. Pagini albe, 120 sau mai multe, de preferat fără linii, cu coperți tari ca pietrele, dar atente, lucioase și blânde ca să nu-mi irite muchia palmei.

(Tușește scurt. Semn bun. Lumina intră în odaie, trupul muribundului nu mai pare așa de cenușiu. Un firicel de salivă se prelinge strălucitor din gura chinuită de proteză și se oprește pe bărbie.)

Cumpăram cantități mari, calculând după numărul celor pe care îi întâlneam sau după zvonurile ce spuneau că sunt pe moarte din cauza bolilor, bătrâneții, accidentelor: doi pe zi, câteodată zece sau mai mulți; o dată am cumpărat șaptezeci și opt de caiete dintr-o lovitură, după ce am asistat la căsătoria fastuoasă a unui vecin (stăteam singur pe jos, cu o farfurie oribilă cu carne în față de care nu m-am atins, insensibil la muzica bubuitoare, cu trupul surd, ignorat de toată lumea în afară de ginerele îmbrăcat într-un costum ridicol care mi-a strâns mâna în fugă) și după ce am făcut imprudența să privesc insistent o mulțime de oameni pentru care am devenit

responsabil, garant al longevității lor fără ca ei să aibă habar. Fiindcă, o, Doamne, eu eram luntrașul, iar ei, trecătorii!

Cel mai apropiat „librar“ – cum se numea la noi cel care făcea comerț cu tutun, plicuri, timbre, caiete și ziare – mă cunoștea și nu punea niciodată întrebări legate de cumpărăturile mele: în satul Aboukir *(centrul lumii, situat între buric și inimă, la câțiva kilometri de marea definită printr-un cuvânt ce nu are nevoie de conjugări ca să devină infinit)*, treceam drept fiul măcelarului, „cel care nu se oprea niciodată din citit“, și toată lumea știa că înnegresc caietele ca un posedat încă din adolescență. Bogăția tatei trebuia compensată prin ceva, iar acest ceva eram eu, cu trupul meu lung și încovoiat, cu ochii apoși și vocea ridicolă, de parcă destinul și-ar fi râs de averea părintelui meu. Oamenii mai cumsecade din sat îmi trimiteau cărți vechi găsite prin șuri, cu pagini îngălbenite, din vremea coloniștilor, reviste zdrențuite, manuale de utilizare ale unor utilaje dispărute de mult sau niciodată inventate, dar mai ales acele fascinante romane fără autor și fără început, căci paginile fuseseră smulse cândva (trupuri estropiate, istorii deformate de absența logicii, orfani autentici pe care îi adun încă). Dezordinea lor era stâlpul întregului meu univers, iar restul consemnasem în caiete. Eram tăcut și învățam bine în primii ani de școală. Aveam un scris frumos, decorativ, ce juca rolul venelor sub pielea aparențelor. Sigur făcea să circule un fel de sânge.

(Acum mă aflu în inima ritualului. Cu totul absorbit și dedicat luptei. Cred cu tărie în el. Altfel, ce-ar mai însemna viața mea în acest loc, ce s-ar alege de toate viețile din jurul meu? Universul este fie o ironie, fie un mister. Cât e ceasul? Aud voci. O mână lasă jos o ceașcă de cafea. Și un pahar cu apă. Chipul

aduce cu al unui înecat care a ieșit la suprafață. Gura mă fascinează. Bărbia teșită, de parcă moartea i-ar sublinia gravitatea. Bătrânul nu mai e decât un cap, niște umeri deasupra cearșafului care îl ascunde. Restul corpului e o cuvertură cu un tigru supus la răsuciri incredibile. „Toate bune?“ – nu răspund. Se va face zi curând, căci luminile se chircesc ca niște frunze în foc.)

Adevărul e că voiau să-mi facă un serviciu ca să anticipeze viitoarele mele servicii, mai ales după ce s-a răspândit în secret zvonul despre darul meu. Bineînțeles, unii râdeau de mine pe înfundate și îmi compătimeau familia pentru această tară de neînchipuit în arborele tribului nostru, eram nodul din trunchi. De fapt, nu știau dacă ar trebui să mă disprețuiască sau să mă ridice în slăvi. Scriam într-o limbă străină ce vindeca muribunzii și perpetua prestigiul vechilor coloniști. Medicii o foloseau să-și scrie rețetele, dar și oamenii puterii, noii stăpâni ai țării, precum și filmele nemuritoare. Era sfântă, de parcă ar fi pogorât din ceruri? Nimeni nu știa să răspundă, toți plecau capul ca în fața unui vechi idol de marmură sau ca atunci când treceau pe lângă cimitirul francezilor, de la est. Satul nu era mare, iar discuțiile rămâneau rareori un secret.

Îmi plăcea eticheta asta, „cel care citește“ sau „cel care a citit“. O formulă definitivă, ce cuprindea esențialul, și anume Cartea sau Știința sfântă. O rosteau cu gravitate, cu afectare, puterea trebuia respectată. La noi, cititul se confunda cu dominația, nu era o cale de a descifra lumea, desemna în același timp erudiția, legea și posesia. Primul cuvânt din Cartea sfântă este „Citește!“ – dar nimeni nu se întreabă care e ultimul, îmi șoptea vocea sfârșită a diavolului. Mi-am propus

ca, într-o zi, să deslușesc acest mister: care este ultimul cuvânt al lui Dumnezeu, cel ales să inaugureze indiferența sa uluitoare. Exegezele nu vorbesc niciodată despre asta. Ne oprim mereu asupra Judecății de Apoi, dar nu și a ultimului cuvânt. Mă întreb, de asemenea, de ce porunca e adresată cititorului, nu scriitorului. De ce primul cuvânt al îngerului n-a fost „Scrie!“? Iată o mare enigmă: Ce să citești, dacă nu a fost încă scrisă cartea? Să fie vorba despre o carte pe care o ai deja în față? Dar care? Nu înțeleg.

Așadar cumpăram caiete și număram în gând, la ora siestei, cu ochii închiși, așezat sub via noduroasă din curte, câți oameni întâlnisem ieri prin satul care avea pentru mine configurația unei insule. Unul câte unul, cu atenție, ca pe monede. Îi aranjam pe rafturile minții mele după cifre și litere, trăsături și nume, după tribul de origine. Fără să mă las distras nici de nori, nici de căldura blândă a anotimpului ce îmi prefăcea sângele în zahăr sub piele, nici de rarele avioane care amplificau tăcerea cerului. Îmi plăcea acest exercițiu, mă întindeam mereu din toate încheieturile înainte să mă apuc de el, nu doar ca să-mi lungesc trupul, ci mai ales ca să cuprind bolta cu brațele. Să desfac aripile lui Poll, cățărat în cocotierii lui. Pentru că în ceasurile de inspirație îmi imaginam că sunt papagalul Poll, autorul unui splendid vacarm sub tropice, o pasăre cu destin excepțional, promotorul civilizației pe o insulă necunoscută. Îi pescuisem numele dintr-o carte scrisă în secolul al XVIII-lea care vorbește despre un naufragiu, despre întâlnirea cu un presupus canibal și despre singurătate. *(Amintire a verilor petrecute, într-o convalescență încântătoare, cu bunicul meu mut pentru totdeauna. Îmi recăpătam simțurile și gusturile după o migrenă atroce. Arunc*

o privire ca să-mi dau seama dacă viața i-a revenit în trupul împietrit. Chipul îi e palid, gura deschisă, dar am surprins o lacrimă. Nu plânge. E un efect mecanic al ochiului ce se umezește. Mult timp mi-a plăcut la nebunie cuvântul „retină“, fiindcă seamănă cu un creuzet, locul tuturor răsăriturilor posibile.)

Dar era destul de greu să asociez un număr cu un chip. La început a fost un calvar pentru memoria mea. Uneori chipurile cunoscute le striveau pe cele noi sau le furau trăsăturile, părul, forma ochilor. Făcând recensământul hazardat și darul meu, oarecum miop. Iar când încercam să-mi întipăresc în minte un chip și să-l prind ca pe o pasăre în mâini, acesta se deforma răutăcios. Fiindcă nimic nu e mai anonim decât un chip pe care îl fixezi prea mult. Chiar și ale celor mai apropiați oameni. Dar cu anii am devenit mai abil: revedeam în minte filmul, cercetam cu privirea detaliile, repetam numele ca să pun capăt învălmășelii și să reordonez ferm genealogiile, filiațiile și înrudirile. Cum ar fi făcut căpetenia strașnică a unui trib risipit. Apoi născoceam povești care să perpetueze viețile alese în funcție de o listă lungă de cărți pe care aș fi vrut să le citesc, într-un moment sau altul, în adolescență. Asta era rețeta mea. Singura pe care am găsit-o ca să trec peste lipsa cărților din sat, peste plictis și să dau un strop de solemnitate caietelor mele. De ce făceam asta? Pentru că, dacă uitam pe cineva, a doua zi murea. Pur și simplu.

Am verificat de nenumărate ori. Era blestemul meu mut. Legea vieții mele pe care nimeni nu o ghicea. V-o spun (scriu): Când eu uit, moartea își amintește. Confuz, dar fulgerător. Nu-mi pot explica asta, însă mă simt legat de Secerătoare, memoria ei și a mea sunt ca două vase comunicante: când

unul se golește, celălalt se umple. Mă rog, nu e formula corectă. Mai degrabă: când memoria mea se golește sau șovăie, moartea se arată hotărâtă, capătă privirea unei răpitoare din înalturi și se lansează într-un zbor în picaj ca să decimeze satul sub ochii mei. E o chestiune de echilibru, dar poate și expresia unei legi pe care nu am reușit s-o descifrez îndeajuns. Apoi, de îndată ce îmi amintesc clar și folosesc cuvintele potrivite, moartea orbește iar, face cale întoarsă, se îndepărtează. Omoară un animal din sat, se înverșunează împotriva unui copac, strânge insectele de pe câmpurile de la est ca să le ronțăie cât așteaptă să îi revină văzul. Îmi place grozav să o descriu așa, rătăcită. Iar în același timp să-mi reconfirm darul și utilitatea lui.

Nu e vorba de magie în sensul vechi al cuvântului, ci de descoperirea unui echilibru, a unei corespondențe resuscitate. Scrisul a fost inventat ca să fixeze amintirea, asta e premisa darului meu: dacă nu vrem să uităm este pentru că nu vrem să murim ori să vedem moarte în jur. Iar dacă scriitura a venit pe lume în mod universal înseamnă că e o modalitate puternică de-a învinge moartea, nu doar un instrument pentru socotit din Mesopotamia. Scrisul este răzvrătirea primordială, adevăratul foc furat, ascuns în cerneală ca să nu ne ardă.

Dar ce se întâmplă când dorm? Poate că Dumnezeu veghează ca un arbitru al jocului. Acesta e, într-un fel, timpul mort al morții. Tot ce știu este că trebuie să număr cu atenție oamenii pe care i-am întâlnit ziua sau noaptea, să cumpăr caiete pentru toți și să scriu înainte să adorm, sau pe înserate, ori chiar a doua zi, să scriu povești cu multe nume și nebunii, să descriu până încep să am vedenii un colț oarecare de sat –

pietre, fiare ruginite, acoperișuri... Scrisul este pur și simplu un mijloc de vindecare a celor din jur, de conservare. Încă un detaliu: între uitarea mea și ultima suflare a unui apropiat există un răgaz de trei zile; îmi place să cred asta, mă ajută să-mi păstrez disciplina. Pot întârzia trei zile momentul când încep să scriu despre cineva, niciodată mai mult.

Totul durează de ani buni, am ajuns să înțeleg regulile jocului, să stabilesc ritualuri și vicleșuguri până am tras această concluzie nemaipomenită: să stăpânesc limba, această limbă fabricată de mine cu grijă, nu este doar o aventură, ci și o obligație etică. Una care mă leagă de sat, interzicându-mi să părăsesc ținutul. Lucrul ăsta mă întristează? Ba bine că nu! Folosirea darului e o formă de martiriu, bineînțeles, însă îmi dă și un fior de mulțumire tainică. Dintre toți ai mei, sunt singurul care a întrezărit șansa de-a se salva prin scris. Singurul care a găsit un mijloc de-a suporta absoluta inutilitate a locurilor și istoriei autohtone, singurul restaurator posibil, emisarul trecerii noastre sub soare ori sub ochii Domnului. Toți verișorii mei, verișoarele, părinții și vecinii bat pasul pe loc fără s-o știe, se degradează cu vârsta, iar în cele din urmă se căsătoresc de tineri și se îndoapă până se îmbolnăvesc. Unica mângâiere pentru soarta lor este siesta, sau raiul de după moarte pe care îl populează cu visurile lor prin repetarea versetelor ce îl descriu ca fiind înverzit și indecent. Sunt singurul care a descoperit spărtura din zidul credințelor noastre. Mărturisesc: sunt mândru de asta, încrezător în fața vânturilor, vigilent cu vanitatea ce mă amenință. Să caut cuvintele potrivite, să scriu până oblig obiectele să capete consistență și viețile sens este o vrajă blândă, încununarea tandreței mele.

Am aproape treizeci de ani, sunt necăsătorit și încă virgin, însă am triumfat asupra sorții noastre, a tuturor celor care trăim în locurile astea neînsemnate. Sunt singurul evadat. Da, da. Bineînțeles, m-am îndrăgostit până acum de două sau trei fete, una e Djemila, muta, pe care o aștept în continuare și căreia îi vorbesc rostind rar cuvintele fără ca ea să le înțeleagă, dar sexualitatea mea s-a îndreptat încet-încet spre o cauză mai importantă decât procrearea. Din pricina trupului meu sau poate a reputației pe care o am în sătucul ăsta, n-am avut ocazia să-mi potolesc dorința, nu mai tânjesc de mult după îmbrățișări sau ciocniri cu alt trup. Nu mai simt nevoia nici unui pretext ori sprijin canibal pentru un sărut. Sunt un îndrăgostit autentic, înfloresc în expresia nemărginită a compasiunii, dincolo de cele câteva clipe de uitare pe care ți le dăruiește de obicei un orgasm. Cred că la asta se rezumă soarta mea. La aproape treizeci de ani, nu-mi înghit cu lăcomie copiii, așa cum spun oamenii, ci salvez vieți, le prelungesc până la liniștea universală. Nu sunt sterp, însă practicând orgasmul solitar am atins o anumită libertate, m-am desigilat. Știu că e o iluzie să crezi că-l poți poseda pe celălalt, că în această dorință se ascunde o înșelătorie a zeilor. Simt mai ales că trupul celuilalt e o abatere din drum. Am iubit și am dorit, însă cărțile mi-au deschis alte uși. Nu cred că diavolul, Iblis, ațâță dorința, doar o păcălește prin vicleșuguri. Sunt convins că un orgasm adevărat este o amenințare pentru el, că e înfrângerea lui. Dar mă îndepărtez de subiect.

Astăzi, chiar în acest moment, îmi plimb privirea peste ziduri, apoi mă uit pe fereastră la toate bunurile mele și ale lumii. Culmea dealului, unde zace bătrânul muribund, ar putea fi o femeie care își odihnește capul pe umărul meu.

Când mă plimb pe câmpuri și ating pământul cald, simt cum se dezlănțuie în mine o dezordine senzuală. Jur. Cunosc mecanica orgasmului, dar la rece, ca și cum ai vizita un muzeu de unul singur, noaptea, după ce se închid ușile. În ce mă privește, am intrat viguros, acum mulți ani, în posesia fiecărui unghi, fiecărei umbre iscate de acul orologiului sub pașii hoinarilor. Chiar și noaptea nemărginită ascultă de unul sau două cuvinte care o pot fereca în definițiile mele somptuoase. Dacă scriu cuvântul „înstelat“, toată cerneala cerului îmi pătează mâna, urcă spre umăr, spre ochi. Cerul nocturn pare un păr strălucitor. Dumnezeu mi-a dat o putere nemăsurată. Sau poate am furat-o pe a lui, ascuns în sătucul ăsta despre care nici măcar nu știe că există. Bun, voiam să spun doar că, atunci când scriu, moartea dă înapoi câțiva metri, ca un câine care se codește și își arată colții, iar satul rămâne sănătos cu cei câțiva centenari ai săi (datorită mie) și nu se mai sapă nici un mormânt pe latura de vest a cătunului nostru atâta timp cât eu mă dedic sinonimiei și metaforei. *(Dezgropare.)* E o minune care se petrece de multă vreme, din adolescența mea tulbure și ridicolă, deși am păstrat-o secretă. Nu de rușine sau de teamă, ci pentru că să vorbesc despre asta ar putea să-mi afecteze scrisul, să semene moarte. Și atunci numai eu aș fi de vină.

Știam că trebuie să trec sub tăcere această luptă între mine și decrepitudine sau bolile degradante și să-mi iau forța dintr-un fel de abnegație invizibilă pentru mătușa Hadjer, pentru tatăl meu, pentru toți ceilalți săteni care se învârteau în jurul cișmelei din cimitirul Bounouila, de la vest. Însă nici nu voiam să-mi atrag furiile și invidiile pe care le stârnește orice dar. *(Mi-e foame, însă nu se cuvine să mănânci lângă un muribund,*

nu? Și-aici sigur îmi vor da carne ce încă mișcă.) Jandarmii satului ar putea pleca urechea la acuzațiile de erezie sau vrăjitorie atât de obișnuite acum. Ar trebui să scriu, nu să vorbesc. Repede și bine. La obiect, ca un ghid. Puțini știau să citească în sat, în ciuda eforturilor Statului. Existau o mulțime de școli, însă deocamdată elevii erau prea tineri în comparație cu vechea generație, născută înainte de Independență. Secretul putea fi păstrat într-o anumită măsură. Peste o generație sau două se vor prinde cu siguranță de trădarea mea, mă vor hăitui. Sau adula. Cei de care ar trebui să mă tem sunt imamii, recitatorii Cărții și credincioșii înfocați care aproape locuiesc, ca să zic așa, în moscheea din centrul Aboukirului. Ce spunea, de fapt, Dumnezeu? „În timp ce poeții sunt urmăriți de rătăciți / Nu-i vezi hoinărind prin orice vale… / …cum vorbesc despre ce nu fac?“

Grija mea era că nu mă simțeam destul de priceput la limba asta ca să mă apăr de atacuri, nu eram nici doctor, nici fost elev francez, nici inginer la Drumuri și poduri. Eram un fel de anomalie, înzestrat cu un dar de la Dumnezeu care nu se exprima în limba sfântă. Ce puteau să-mi facă? Mă ignorau sau mă salutau dând din cap. Tata era prea bogat și nu-și permiteau să mă alunge, dar povestea mea era prea stânjenitoare – nu putea fi interpretată prin nici un verset – ca să mă declare binecuvântat și folositor. Nu eram idiot, doar discret, invidiat și izolat. Să trecem peste asta.

Un om care spune că scrie ca să salveze vieți este întotdeauna considerat puțin bolnav, megaloman sau înspăimântat de propria inutilitate, pe care încearcă să o ascundă vorbind mult. Nu voi fi de acord cu asta niciodată,

dar aș putea măcar să povestesc cum am fost convins. *(Dezgropare. Iată ce se vede cu ochiul liber: bucăți, pumni de noapte cad la picioarele patului, aruncați de lopată în grămăjoare sau în bulgări ca niște cărăbuși. Piatra funerară capătă forma unei perne. Buruienile se trag înapoi și se dovedesc țesătura imprimată a cuverturii alunecoase cu tigrul ce pare acum o mâzgălitură. Pe fundul gropii, bătrânul are trupul unui copil și picioarele chircite. Mâna îmi aleargă mai repede pe caiet, este felul meu de-a îndepărta pământul și de-a împinge pietrele. Hârtia e udă de sudoare, sau poate o fi vreo urmă de ploaie. Miroase a țărână. De ce nu simt nimic în prezența acestui bărbat cu care vorbesc în gând de ani de zile, în fiecare noapte? De ce?)* Știu că datorită mie a crescut numărul de centenari la noi în sat, nu a mâncării ce a început să se găsească peste tot după Independență. Știu că am alungat moartea descriind, la nesfârșit, eucalipții viguroși și berzele răbdătoare de pe minaretele noastre sau chiar de pe ziduri; știu că toate caietele mele sunt o contragreutate discretă, iar eu sunt legat direct la lucrarea Domnului. Putem să ne rugăm privindu-l în ochi, nu doar plecându-ne spinarea. Este enigma vieții mele, născută în întunericul atelierului din mintea mea ca să implore și să alunge cea mai veche dintre forțe. Ce să spun mai mult? Numele meu adevărat, poate *(așa ar fi trebuit să încep povestirea, cu istoria acestui nume)*: Zabor. Nu e numele pe care mi l-a ales tatăl meu, aruncat într-o doară în timp ce-și ascuțea cuțitele ori căsăpea a suta oaie din săptămâna aceea, ci numele meu adevărat, născut din bufnitura pe care a scos-o bietul meu cap de copil izbindu-se de pietre când fratele meu vitreg m-a împins cu brutalitate în spatele casei, pe deal, înainte să-și piardă el însuși echilibrul și

să cadă într-o fântână secată. Mai târziu a pretins că l-am împins cu bună știință ca să-l omor, iar minciuna asta mi-a schimbat viața. Aveam patru ani. Se vede încă cicatricea lungă ce se întinde de la sprânceana dreaptă până în creștetul capului, amintirea cerului preschimbat într-o gaură albă, a țipetelor mele și a frânghiei pe care mi-a aruncat-o mătușa Hadjer ca să mă cațăr înapoi, plângând cu toate lacrimile din trupul ei sterp. Prenumele meu secret a răsunat mult timp ca un metal, s-a prelungit în ecou, apoi s-a spart în două silabe: „Za-boooooor“ pe când sângele îmi intra în ochi și îmi curgea din nas. Scriindu-l pentru prima oară, pe la cinci ani, am descoperit legătura dintre sunet și cerneală, iar această înrudire nemaipomenită m-a făcut să visez, mai târziu, la inventarul tuturor lucrurilor din satul nostru. Nu cunoșteam cuvântul „cuprins“, dar cred că este esența primordială a limbii, contabilitatea posibilului. Stranie oglindă propriul prenume, de altfel era ca și cum mi-aș fi descoperit animalul totemic sau m-aș fi agățat de cea mai înaltă creangă a unui copac. Semăna cu o monedă veche pe care o răsuceam între degete. Trebuie spus că a fost nevoie să treacă ani de zile ca să ajung la cele două mari momente ale vieții mele: când am descoperit legea Necesității și când mi-am scris propriul prenume singur, fără ajutorul nimănui, cu mâna tremurând din pricina vocalelor răsucite, scrijelind în zăpada uscată a caietului. Pe urmă am rămas tăcut în universul camerei mele roz, îmbătat de șansa uriașă ce mi se oferea.

Am știut de atunci că mă pot desprinde fără teamă de mătușa mea ca să mă duc la toaletă, noapte sau zi, să mă spăl la cișmea fără să mă descompun, să privesc îndelung un om sau un animal fără să simt că amețesc. Mi-a dispărut teama de

libărci și nu mai udam rușinos patul. „Zabor“ a fost primul meu cuvânt, a pus capăt urletului din mintea mea, iar din acel moment am început să privesc obiectele din jur cu gândul să le fac inventarul. Această iluminare a desființat granițele, promițând să atenueze senzația de neputință pe care o aveam tot timpul. M-a îndemnat să reflectez asupra memoriei și a felului cum poți să invoci și să stăpânești nevăzutul și umbrele. A doua mea descoperire s-a produs mai târziu, când am trecut de la ideea de a scrie despre toate la aceea că era vorba despre o misiune secretă, o datorie. Dar, copil fiind, totul nu era decât o presimțire, nu-mi înțelegeam încă destinul, prețul și recompensa lui. Rosteam „Zabor“ în gând și redeveneam centru, deosebire fascinantă. Puteam să mă denumesc singur și astfel, cu brutalitate, mă dezvăluiam mie însumi, în oglinda nemărginită a vorbăriei alor mei. Nu știu cum să descriu această bucurie ce mă înfiora cu o senzualitate dureroasă.

Nimeni în casa noastră, de la bunicul meu care căzuse într-o stare de prostrație și molfăia întruna, până la mătușa Hadjer cea cu pielea brună care mă creștea ca pe fiul ei, nu știa să citească ori să scrie, așa că îmi era imposibil să le explic importanța descoperirii mele. Eram primul binecuvântat cu un dar uluitor, arzător, în universul consangvin al tribului nostru. Îmi amintesc că încă din primele săptămâni de școală am învățat să scriu, ajutându-mă de primele litere ale prenumelui meu secret și de alfabetul arab, ca o mare ocazie de disimulare și visare. Dar la cinci ani aveam pieptul prea mic pentru o asemenea senzație și m-am lovit de limitele limbajului: tocmai descoperisem un lucru de o importanță vitală, însă nu puteam să le vorbesc celorlalți despre el – ce

absurditate! Lucrul ăsta mă făcea să mă opresc brusc din alergat în fața mătușii Hadjer, care se odihnea după masă în camera alăturată, întinsă pe pardoseala de piatră, căutând răcoarea la sfârșitul acelei veri nesfârșite, aproape de septembrie, dacă îmi amintesc bine. Hadjer *(ținută în viață de următoarea poveste: pentru că se uita la filme de dragoste, mătușa reușea să vorbească în toate limbile fără să înțeleagă un singur cuvânt și privea asta ca pe un blestem. Până la urmă și-a pierdut propriile cuvinte, propria limbă, devenind filmul mut pe care îl văzuse odată, cu ani înainte. Fără glas în fața propriului destin. Am mai multe caiete care poartă același titlu furat:* Casa chipurilor pierdute. *Mătușa e micuță și oacheșă, plină de viață, mereu în alertă ca și cum ar urmări-o cineva. Nu am văzut-o niciodată bolnavă, gânditoare sau fardată – decât într-un singur rând. Ea a fost cea care mi-a trezit simțurile, imperceptibil, cu părul ei negru și des pe care îl pieptăna așa cum traversezi un râu, cu subsuorile nădușite vara. Trupurile tuturor femeilor din cărți împrumutau puțin dintr-al ei sau îl imitau, într-un joc de oglinzi care mă tulbura și mă stânjenea. E cea mai mică dintre mătușile mele, o strigau „micuța“ parcă, îi plac meciurile de fotbal, curios lucru, filmele cu buget uriaș și Bollywoodul, patria cântecelor, a iubirilor ce întâmpină obstacole, a autobuzelor nebunești și a dansurilor fără noimă)* stătea neclintită, cu rochia ridicată pe coapsele goale, și dormea strângând în pumni pietre imaginare, furioasă chiar și în somn.

Când am încercat s-o trezesc, agitând o foaie de hârtie pe care îmi scrisesem stângaci prenumele, ca să îi arăt noul meu talent, posibilitatea vagă de a salva muribunzii, a mormăit ceva și s-a întors cu fața la perete. Am rămas acolo, în mijlocul

holului casei noastre, în pragul camerei sale, privindu-i trupul neglijat de pretendenți, întins jumătate pe pământ, jumătate pe o blană de oaie plină de pete de mâncare și de leacurile pe care le făcea pentru tatăl ei mut și neputincios. În casă totul era ca înainte, însă o putea lua razna în orice clipă dacă nu mă apucam de lucru. Tocmai înțelesesem că scrijelitul prenumelui este ca o fereastră, dar asta nu face să dispară zidul. Cred că mă grăbesc acum. *(Respirația bătrânului se precipită și din cauza mea riscă să se sfârșească. Îmi place să presimt noaptea cu cadențele sale în spatele zidurilor, însă în seara asta e tulburată de șoapte bolnave. Toată familia trebuie să fie acolo, ca un perete între mine și stelele înghețate. Mirosul de cușcuș, care pentru mine este cel al morții, pătrunde în cameră, amestecându-se cu cel înțepător al agoniei, al leacurilor, cu izul rânced de stână.)*

Adevărul e că tata m-a pricopsit cu o grămadă de nume ridicole ca să-și bată joc de mine și să mă țină la distanță de orice urmă de afecțiune. Mă striga „piuneză strâmbă“, din cauza genunchiului și a mersului meu, „strâmbul“, deseori „păpușa“, pentru că îmi pierdeam cunoștința, și altele. O mie de nume pe care puteam să le alung, copil fiind, repetând în gând singurul meu nume, cel adevărat, de fiecare dată când îmi vorbea, mă privea lung sau voia să le dea de înțeles prietenilor că nu așteaptă nimic de la mine, că sunt mai degrabă o tară decât un moștenitor. Zabor! *(Cineva a spart o farfurie în curte, cred. O femeie plânge sau tușește. E una dintre fiicele lui, ferecată în bijuterii de aur încă de când era copilă.)* Peste ani, îmbătrânit și retras *(am douăzeci și opt de ani ca să fiu mai precis, nici un copil, doar prenumele unei vecine ca adresă pentru disertațiile pe marginea dragostei)*, toate astea

m-au adus aici, în momentul ăsta critic extrem, în locul ăsta cu aer rarefiat de pe vârful de unde scriu *(cățărat în cocotier pe când furtuna amenință întreaga insulă și limbajul ei ordonat, speciile repertoriate, uneltele cumințți, curățate de un naufragiat englez),* cu capul aplecat peste caietul meu, privindu-l din când în când pe muribundul întins în dreapta mea. Au trebuit să treacă ani buni ca să ajung să stau aici, în tăcere, înconjurat de respectul neîncrezător al fiilor bătrânului și al soțiilor lui, înghesuiți cu toții în spatele ușii, așteptând să îl aduc înapoi ca un înotător. Cu toții acolo, pe plaja cu nisip înșelător, sceptici și credincioși deopotrivă, uniți de spaima morții, sperând – dincolo de orice ambiție – că sunt în stare să repet miracolul la care gura lumii spune că m-aș pricepe. E acolo chiar și fiul cel mare, Abdel, învățat să mă urască de parcă i-aș fi rival, care se îngrijește de turmele bătrânului încă din copilărie. Triumful virtuozității. Zabor este atent la cuvintele care vin, scrijelește cu pasiune ca să îi fortifice respirația și să-l salveze de tentația de-a muri pentru a scăpa de durere. Da.

(E aproape ora trei dimineața, noaptea călduță suflă în ceafa eucalipților negri, lucioși. O mișcare face Pământul să se legene ca niște șolduri senzuale, parfumurile tari să se împrăștie, fructele să crape, dar eu rămân disciplinat și important.) Mai erau douăsprezece caiete cu coperți negre, de 120 de pagini fiecare, îngrămădite într-o ordine secretă în stânga mea, aproape de geanta neagră. Și condeie care să-i închidă gura morții. Aveam în minte o grămadă de titluri pentru caietele astea. *(Pentru primul am ales titlul* Nehotărâții sorți ai bătăliei. *Se așază. Are forma sculptată a unui om care sugrumă un leu pe o colină. E masiv și musculos, asudat și nemilos. Leul știe că o să moară, iar asta îl face nemuritor. Unde am mai văzut așa*

ceva? Am și alte titluri, Infanteria stelară s*au* De la un castel la altul – *biografia unui călător.)* De unde aveam caietele? Sătenii mi le aduceau de te miri unde, îmi pregăteau condeie *(cu vârf subțire și cerneală neagră)* numai să îi salvez pe ai lor când, disperați, dezamăgiți de medicamente, de recitatorii Cărții sfinte, de doctorii care abia dacă vorbeau cu ei – disprețuitori, poate doar copleșiți sau din lipsa unei limbi comune –, nu mai aveau încotro și veneau mine. Nu le era ușor să creadă, în universul lor, că pot să salvez o viață și să îndepărtez moartea scriind altceva decât versetele lor și cele nouăzeci și nouă de nume ale lui Dumnezeu.

Ce să crezi, dacă viața nu era o încercare impusă de un dumnezeu care vorbește numai în limba noastră, ci conjugarea unui verb străin, de peste mări, care sub mâna unui idiot din sat cu voce de capră reușea să le redea răsuflarea răniților, copiilor cuprinși de febră și centenarilor, numeroși de-acum, care străbăteau ulițele satului surâzând fericiți ca niște nou-născuți? Ce să crezi despre Dumnezeu, dacă vorbea într-o limbă străină? Sau despre o Carte sfântă ce nu mai era unică? Puteam să ghicesc și să etalez sentimentele lor contradictorii, înăbușite de teama de a mă contrazice sau de a mă alunga în camera mea, de unde ieșeam rareori, mai ales noaptea, să mă plimb, uneori să fumez, apoi să mă așez sub felinare ca să fac socoteli ciudate pe degete. Ce concluzie să tragi, în acest univers în care credința și speranța sunt rivale, fiecare cu graiul și caligrafia ei? Mi-au trebuit răbdare și discreție să obțin victoria chiar aici, în camera asta, așezat pe banca de lemn, cu un aer spăsit, aplecat asupra unui caiet ce devenise cenușiu și fibros ca un nor de bumbac, cu un titlu frumos, furat unei cărți pe care nu reușisem s-o găsesc.

Torceam încordat aceeași lână cenușie și albă, un pic aspră, cu mirosul ei obișnuit de stătut. De ani de zile. La sfârșit ieșea un caiet, nu un covor. Deși avea la bază același motiv profund.

1. Zeu din mitologia egipteană, personificare a apelor primordiale, supranumit „tatăl zeilor“.
2. Instrument de scris făcut dintr-o bucată de trestie tăiată și ascuțită.

2

Au venit să mă ia după rugăciunea ’Isha[1], bătând la ușa casei. Noaptea de-abia se lăsase și își risipea cu falsă neglijență primele stele deasupra copacilor abia răcoriți. În depărtare se auzeau motoare de mașini, vocile vecinilor. Băiatul cel mare al bătrânului, Abdel, fiul preferat născut dintr-o dragoste diformă, stătea în prag cu capul plecat, într-un echilibru nesigur, cu trupul țeapăn înfășurat într-o *djellaba*[2]. Îl cunosc mai bine decât ar putea bănui: toată puterea lui izvorăște dintr-o furie neîncetată împotriva locuitorilor satului din vale. De ce această furie? Poate pentru că se știe vinovat, uzurpator, hoț de lucruri al căror nume le-a uitat. *(Mă îndepărtez din nou de subiect.)* Poate din cauza a ceea ce i-a repetat maică-sa despre mine încă de când s-a născut. Abdel trebuia să aibă grijă de turme toată viața. A știut-o din primii ani de viață, îmboldit de mama lui care se temea că va scăpa din mână averea, mânat de dorința de-a fi unicul fiu al bătrânului. Nu cred c-a avut parte de o copilărie până la urmă, mai ales dacă o compar cu propria mea indolență, care a durat aproape douăzeci de ani. A devenit serios foarte devreme, strivit de răspunderi, îngrijorat, dificil, incapabil să zâmbească, într-atât se temea de eventuale boli ale oilor, furtuni sau greșeli de calcul. Lucru ciudat, avea ceva din trăsăturile mele – aceeași

vârstă, aceeași piele –, dar o privire pătrunzătoare și neagră. Era păzitorul numeroaselor turme ale bătrânului, cunoștea ca nimeni altul împrejurimile satului, toate pășunile, ierburile și distanțele. Dar asta e altă istorie. *(Îl țin în viață fără să știe, depănându-i povestea în caietele mele. I-am pus un titlu la care m-am gândit mult timp, descoperit la sfârșitul unui roman, pe una dintre paginile cu cărți „în curs de apariție“ care mă captivau. Caietul său poartă numele* Pielea de șagrin. *Joacă rolul unui călător obsedat de propriii pantofi, care din această cauză nu vede nimic în jur.)* Împărțim un tată și o poveste veche care spune că era cât pe ce să-l omor împingându-l într-o fântână. O poveste mincinoasă și revoltătoare, zice Hadjer, care își amintește rana mea de la cap: a susținut asta cu tărie, îndemnat de maică-sa, ca să mă îndepărteze din casa lui Hadj Brahim pentru a doua și ultima oară în viața mea. Mama vitregă, cu obrajii în flăcări și voce isterică, amenința cu ce-i mai rău dacă rămâneam, iar soluția pe care a găsit-o tata a fost să cumpere o casă colonială în partea de jos a satului. Aici putea să-și ascundă sora rămasă fată bătrână, propriul tată preschimbat într-un vreasc uscat și fiul nedorit, cu voce de ied, pe care îl puteai ucide doar cu o privire stăruitoare. Nimic mai simplu! Nu l-am împins eu. Hadjer mi-a jurat asta de atâtea ori, încât am ajuns să o cred. Tot ce îmi amintesc sunt șicanele lui Abdel, ușurința cu care stăpânea oile ce îl ascultau, deși nu avea decât patru ani. Ca și mine. Nu, nu l-am împins niciodată într-o fântână secată. Dumnezeu nu m-a pedepsit. Chipul îi era mânjit de sânge, la fel și o piatră. Afară era frumos, păsările ciripeau guralive în eucalipți.

Știam că, din falsă pudoare sau dispreț autentic, nu ar veni în veci să bată la ușa noastră, poate doar în ziua în care se va

sfârși lumea. Și chiar și atunci s-ar mulțumi, ca la începutul acestei nopți, doar să strige numele nostru de familie. Ca odinioară. Iată ceasul meu! Ceasul destinului. „Care face cât o mie de ani în timpul oamenilor“, spune Cartea sfântă. Noaptea când un dumnezeu coboară în cerul la care ajung cel mai ușor vocea și rugăciunea, singurul pe care îl putem vedea înaintea morții, și uneori ne răspunde. Mi-am imaginat scena asta de atâtea ori, încât iminența ei îmi dă amețeli și anulează gravitația. Abdel și frații săi trebuie să fie disperați ca să mă solicite după ani de batjocură în care scuipau numai când îmi auzeau numele. Citeam în camera mea o carte veche despre semnificația motivelor de pe covoarele noastre, când, deodată, am simțit o greutate în capul pieptului și am început să am palpitații de cum mi-am auzit prenumele strigat de mai multe ori în spatele zidurilor, ca un lătrat. Nu era prima oară când se întâmpla să fie chemat în toiul nopții *(dintotdeauna răul e nocturn, noaptea este o căpcăună care își mănâncă copiii și le spune povești)*, însă de data asta auzeam vocea urii, iar ora era atât de solemnă, încât a trebuit să-mi adun toate forțele. De ani de zile așteptam asta. Da. „Scrie!“, a tunat Îngerul în camera mea roz.

Mătușa Hadjer făcea pe proasta, ascunsă după canatul ușii. „Cine? Pe cine căutați? De ce veniți în toiul nopții?“, a întrebat ea cu șiretenie. Juca bine ritualul de disimulare a răzbunării: îl făcea pe client să aștepte, îl lăsa să creadă că n-o să dau curs stăruințelor lui, îl silea să cadă în genunchi, să promită două oi, unsprezece gâște, miere, să ceară iertare ori să-și strige disperarea până la umilire. Satul are un chip fățarnic, refuzase mâna ei, dar pretindea scrisul meu. Hadjer n-a știut niciodată să citească, însă a ținut partea darului meu încă de

la început, împotriva tatei, a fraților mei vitregi și a vorbelor rele. Din răzbunare, e drept, dar și din calcul, care s-a preschimbat în tandrețe, apoi în dragoste. Îi bănuiesc motivele, însă o iubesc. Hadjer a hotărât cu ani în urmă, strângându-și baticul pe cap și suflecându-și mânecile, că există o legătură între soarta ei și crizele mele băloase, iar asta m-a făcut să mă atașez de ea. Cred că în loialitatea ei se împletesc dorința copilărească, solidaritatea celor marginalizați, singurătatea și, cum mi-am dat seama mai târziu, dorința de emancipare pe care spera să și-o domolească prin nebunia mea de a scrie și a citi. N-a știut niciodată să vorbească franceza, dar îi plăcea să învețe în glumă câteva cuvinte, pe care le învârtea ca pe niște pietricele prin gură când voia să mă imite, sarcastică, mucalită. Plăcerea cu care se uita la filmele indiene era de-ajuns ca să îi traduc bucăți întregi de dialoguri stufoase, pe alocuri indecente. Sarabanda trupurilor actorilor îi era suficientă pentru înțelegerea generală, dar avea nevoie și de detalii despre discuții, declarații, confidențe.

Hadjer a deschis ușa brusc și l-a țintuit cu ochi răutăcioși pe cel care implora în întuneric. L-a studiat din cap până-n picioare înainte să se hotărască să mă strige. Ies rar din camera pe care o încui întotdeauna cu cheia în urma mea. Hadjer nu ar lăsa în veci un străin să intre acolo, totuși e mai sigur așa. Sfârșitul lumii, pentru mine, este ziua în care cineva mi-ar fura caietele și le-ar împrăștia pe străzi, în cele patru zări, ca la ieșirea de la școală înainte de vacanțe. Nume făcute publice, genealogii fărâmițate, amănunțite și impresionante descrieri preschimbate în frunze de ceai risipite pe câmpuri, agățate în tufișuri. O enciclopedie împrăștiată ca un cataclism

universal. Mi-e teamă de această posibilă dislocare a limbii care ar aduce înapoi epidemii mortale și ar amenința întreaga suflare a satului. Vanitate? Nu! Pur și simplu certitudine.

Într-un anumit moment al vieții eram atât de sigur de darul meu, încât nu mai citeam deloc. Reciteam cărți sau îmi pierdeam vremea colecționând titluri de romane în curs de apariție. Instaurasem un adevărat stat civil al cărui secretar și paznic eram. Când voiam, puteam să țin întreg satul între arătător și degetul mare, ca pe o bilă transparentă. Cu stiloul în mână, puteam să fac miracole și să vindec bolnavii cu titluri de cărți pe care nu le scrisesem niciodată. *(Satul este pustiu noaptea, zidurile sale se strâng în jurul stâlpilor de electricitate ca în jurul unui foc înghețat. E învăluit într-o lumină galbenă, plin de roiuri de insecte și copaci ciufuliți care încearcă să fugă spre cerul în sfârșit deschis, lăsat la îndemâna intrușilor. Aerul este cam rece, în ciuda anotimpului. Pesemne că vine din spatele dealului, de la nord, ca și berzele, camioanele, numele altor orașe și sate. La est, câinii îi trasează granițele cu lătratul lor și îi sâcâie pe cei care se trezesc cu noaptea-n cap. E anotimpul ciorchinilor de struguri umflați și prăfoși. La vest, cimitirul împrejmuiește lumea cu pietrele și versetele sale.)*

Am ieșit, luând cu mine armele împotriva morții, și am pornit în urma lui Abdel fără să spun nimic. Hadjer s-a uitat după mine, rămânând mult timp nemișcată în prag. Am înțeles că șovăia să mă însoțească: se temea pentru mine, dar nimeni nu putea supraveghea casa și puținele noastre bunuri în absența ei. Poate se gândea că amestecul ei între frați mi-ar fi ruinat șansele de a fi în sfârșit acceptat. În aer plutea ranchiuna, dar și nervozitatea, teama. Noaptea, fațadele

magazinelor închise dau satului înfățișarea unei ființe atinse de orbire. Casele dispar, chipurile și ferestrele devin pleoape. Orbecăi. Cerul este vag și diafan asemenea unei palme deschise peste niște pietricele strălucitoare. „Apoi uită-te în urmă de două ori: privirea ți se va întoarce umilită și păgubită“, povestește Cartea sfântă.

Erau toți acolo, în sfârșit, toți frații mei vitregi. Stăteau înghesuiți pe străduță în sus, ca hoții de animale, amestecați unii cu alții de umbrele colțurilor. În aerul nopții, le-am simțit mirosul de piele de animal și de turmă. La noi, ăsta e parfumul banilor, semnul bogăției și al rădăcinilor. Nu i-am salutat, doar am dat din cap, fiindcă în spatele meu fereastra Djemilei era întredeschisă spre interiorul întunecos al casei vechi, coloniale. Din pricina căldurii, bineînțeles. Sau poate a insomniilor. Vocea mea enervantă era legendară și voiam să scap de strâmbătura obișnuită a tribului la auzul ei. Cunosc fiecare chip în parte, am scris despre trăsăturile, obiceiurile și ticurile lor în caietele mele. Mergeau în urma mea ca să-și sublinieze neîncrederea, preocupați să arate că nu au nici o legătură cu treaba asta. Cu Abdel în frunte, nestăpânit și supărat, făcând pe șeful, așa cum îl învățase maică-sa. Îi ghiceam gândurile: noaptea asta pare răzbunarea mea, însă poate fi deopotrivă noaptea umilirii mele definitive. Nu știe nici să scrie, nici să citească, dar are instinctul răutăcios al celor care își cunosc lipsurile.

„Ce-ți fac copiii?“, m-a întrebat în șoaptă, fără să mă privească, în timp ce urcam ultima străduță spre culmea dealului. Știe foarte bine că nu am. Frații lui nu au reacționat la înțepătură. Le-am salvat viața la toți, unul câte unul, acum

mulți ani, iar ei nici n-au habar. *(Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac! Caietul lor se numea* Istoria celor treisprezece. *Din cauza șlehtei lor sumbre, ca a unor conspiratori de la un han din Evul Mediu. Totul se petrece în timpul unui popas, un bărbat povestește. Fiecare dintre cei doisprezece frați poartă numele unei planete ce se învârte prin sat fără să facă nimic.)* Niște leneși care, atunci când se așază în cerc la sfârșitul zilei, lângă moscheea din centru, dau senzația urâtă că universul nu servește la nimic, că e doar un joc cu bile și nume.

Am traversat strada mare a satului înainte de răscrucea care duce sus trecând prin spatele moscheii din centru, unde locuiesc imamul și recitatorii. După aceea panta devine abruptă. Casele cu acoperișuri roșietice ne urmăreau în tăcere. Pe trotuare zăceau cutii de lapte goale și alte ambalaje. Nici urmă de luna mult așteptată de cer, ca pe o medalie. O adiere îndepărtată a încercat să scuture o clipă crengile și gunoaiele, dar s-a lăsat păgubașă, stingându-se în frunzele uscate. Zidurile au rămas acolo să ne însoțească, rezemate unele de altele. Pe măsură ce urcăm, casele coloniale se răresc, iar satul se împrăștie ca o turmă. Pe la mijlocul pantei mi s-a tăiat respirația, fiindcă sunt plăpând, am plămânii mici. Am început să asud. Parcă eram „osândiții care se îndreaptă spre hăul iadului“, îmi șoptea câinele meu lăuntric *(o, fidel tovarăș, urât de religia noastră care nu știe ce să facă cu câinii, să îi venereze ca pe niște paznici ori să îi respingă pentru că pun îngerii pe fugă, inspirația scrierilor mele, animalul meu intim, primul desen al copilăriei mele, jucărie nevăzută a leneviei dintâi. I-am dedicat trei caiete întregi cu titlurile furate:* Splendoare nesfârșită, Tropicul Capricornului, Cinci săptămâni în balon. *Toate Legile și haditul*[3] *Profetului au fost*

transmise de un singur om, Abu Huraira, care creștea o pisică. Mi-l imaginez stând jos și mângâind vreme de patruzeci de ani blândul animal, singura lui legătură cu lumea. Pisica mea este câine, iar legea mea este nouă.) Chiar și în momentele astea nepotrivite, câinele vorbește în mintea mea, inspirat de fiecare amănunt, reproducând pasaje întregi din romanele citite, propunând titluri diferite și pasaje indecente. După ultimul felinar, strada devine potecă, de aici începe domnia câinilor prundișului, paznicii *duar*[4]-ului, care încearcă să muște cu singurul lor canin. M-am uitat în urmă, vedeam cum casele dispar pe rând în întuneric, cum ne întorc spatele, revărsându-se în josul colinei. Ultimele sunt nevăruite, neterminate, spre deosebire de casele luate de la colonișți. Frații mergeau în spatele meu, ar fi putut să mă arunce oricând într-o râpă, nimeni nu i-ar fi acuzat fiindcă nu exista nici un martor la ora asta. În Cartea sfântă, povestea fraților invidioși se sfârșește bine pentru victimă, dar în viață lucrurile stau altfel, câteodată Dumnezeu e lipsit de inspirație...

1. Rugăciunea de seară.
2. Haină tradițională arabă, din lână sau bumbac, până la glezne, cu mâneci lungi, purtată atât de femei, cât și de bărbați.
3. Corpus literar păstrat și transmis din generație în generație de un șir de transmițători ce coboară în trecut până la Mahomed și apropiații lui reprezentând un îndrumar detaliat al mesajului coranic.
4. Grup de locuințe fixe sau mobile, temporare sau permanente, în care trăiesc indivizi înrudiți pe linie paternă.

3

Boala bătrânului nu mai era un secret de câteva luni, însă trecuse ceva timp până să se lase îngenuncheat. Din orgoliu, pentru că nu putea accepta așa ceva, el, care supraviețuise coloniștilor, foametei și exilului. Era un om care povestea întruna cum Dumnezeu îi apăruse în vis, promițându-i bogăție și turme fără număr. Un om înspăimântat de vid, pe care căuta să-l umple cu belșug. Nu voiam să simt afecțiune sau remușcare. Mai ales acum. Cerneala trebuie să fie rece și întunecată ca să scrie și să descrie mai bine. Bătrânului îi sunase ceasul, frunza stătea să-i cadă *(„căci cosmosul este un copac, sufletele sunt păsări și viețile frunze, fructele sunt stele, iar timpul e o toamnă conștiincioasă“, șoptește câinele în mintea mea).* Chiar așa.

Dar nu-mi era ușor. Am așteptat momentul ăsta atât de mult, încât l-am îmbogățit cu o grămadă de amănunte, replici, cuvinte potrivite și pauze. Cel mai important roman al vieții mele devenise măreț ca o falsă durere. Și iată că se prăbușește ca un decor de teatru ambulant. Am grăbit pasul împreună cu fiii muribundului, nu simțeam altceva decât efortul fizic pe care îl făceam urcând și pofta rușinoasă de a mângâia zidurile vechi ori de-a mă așeza să veghez focul ce vestea răsăritul la est, în spatele cimitirului francezilor. Chipurile fraților vitregi

erau misterioase, indescifrabile. Pietre mortuare ce se rostogoleau. Oare ce simțeau? Cui îi va da bătrânul învins, cu un ultim horcăit, binecuvântarea și moștenirea sa? Avea douăsprezece motive să moară înainte de răsărit. Chiar treisprezece, dacă mă puneam la socoteală și pe mine. Care erau acelea? Ranchiuna, nerăbdarea. Poate, dar nu numai astea. Îi doream moartea ca să pot respira în sfârșit în voie, să mă îmbăt cu libertatea mult așteptată. Mergeam ca o turmă, zgomotul încălțărilor era înăbușit de nisip. Cineva a tușit, un fumător înrăit, fără îndoială. Din sat nu se mai vedeau decât stâlpii de electricitate, subțiați, îndepărtați. Ne grăbeam să ne devorăm tatăl. Am început să mă gândesc la vântul pe care l-am urât întotdeauna *(Profetul ne sfătuiește să nu insultăm niciodată vântul, căci este trimisul spiritului)*, prima mea amintire despre casa în care Hadj Brahim ne abandonase pe mama și pe mine, departe, la sud de Aboukir. În spatele Saharei imaginare (când eram copil îi spuneam Sarah, luându-mă după Hadjer, care îmi inventase o copilărie inteligentă, minunată). La fiecare pală de vânt retrăiesc teama că acoperișurile și zidurile ar putea să fie luate pe sus și să ne lase despuiați în fața mușcăturilor și tufișurilor în care se ascund șerpi lucioși. Rafalele aduc în case fire de nisip și praf, strecoară deșertul pe sub ușă, distrug pragurile, granița dintre vag și intim. Nisipul acoperă apoi gudronul străzilor, vesela, verdeața, îi silește pe săteni să se ascundă. Urăsc vântul, fiindcă e semnul precarității și al nomadismului. Îmi amintesc de el acum, când noaptea ne înconjoară, liniștitoare și adâncă, inversând gravitația. Iubesc zidurile și mă simt îngrozit când nu mă înconjoară numeroase, multiplicând labirintul împotriva dușmanilor și vânturilor. Oare la ce s-a gândit Hadj

Brahim pe drumul de întoarcere, după ce ne-a părăsit în pragul unei case aproape goale, în timp ce vântul urla? S-a simțit ușurat, în armonie cu dumnezeul lui? A făcut abluțiuni ca să-și spele crima?

Nu puteam rata o asemenea ocazie. Trebuia să-i dovedesc că îl pot salva, dar mai ales să descopăr în mine motive ca s-o fac. În copilăria mea, Hadjer avea o explicație pentru toate: paharele care îmi scăpau din mâini, tipsia lunii, bolile mele, bătrânețe, întoarcerea berzelor, pata de pe braț, motivul pentru care mă deosebeam de ceilalți copii când eram dezbrăcat; însă tăcea mâlc de câte ori o întrebam de ce tata o izgonise pe mama de cum mă născuse. Nu scotea o vorbă, apoi se prefăcea că și-a amintit că are ceva urgent de făcut. De fapt, povestea nu e deloc frumoasă, reducând destinul meu excepțional la trivialitatea unei toane a tatei. O banală poveste de gelozie între soții, între mama și mama vitregă. Patriarhul a hotărât atunci să ne repudieze imediat, oferind treizeci de oi tribului mamei mele, și ne-a abandonat, fără pâine sau apă, în fălcile Saharei pe care n-o văzusem niciodată. Cum a putut să facă asta? Tăiase mii de oi, însă eu eram primul sacrificat pe lista lui, ofranda în schimbul binecuvântării unui dumnezeu tulburat, rătăcit în propriile fantezii. M-am născut când am înțeles că sunt orfan și că va trebui să o iau de la capăt singur. Iar asta înaintea istoriei lumii întregi *(„motivația secretă a scriitorilor“, decise câinele inspirației mele, un ciobănesc german uriaș, blând, flocos, cu ochi inteligenți).*

Urcăm în continuare, fiecare cu socotelile lui. Așa se întâmplă când un tată moare, îi sunt împărțite trupul și trăsăturile, fiecare pune mâna pe ceva din cadavrul lui: lucruri, cuvinte, atitudini, pantofi. Cu vârsta, tatăl te

năpădește ca o umbră, îți pătrunde în sânge și ți se strecoară sub pielea obrazului, ca și cum s-ar apleca peste o fereastră. Încetul cu încetul îi împrumuți vocea, obiceiurile și te trezești că îi exerciți puterea asupra urmașilor tăi. Eu nu voiam asta. Nu voi avea copii ca să sparg cercul ăsta.

Nu se auzea nici un zgomot în afara pașilor noștri înăbușiți de pământ. Ne cățăram pe o balenă eșuată sub aștrii risipiți. Nimic altceva decât respirația hoardei noastre în drum spre casa din deal. Pentru toți apropiații mei, satul era împărțit în două: partea de sus, culmea ce dăduse naștere neamului nostru, locuită de un strămoș îndepărtat din care nu mai rămăsese decât numele atribuit unui nou-născut, *duar*-ul arab din vremea coloniștilor; și casa din vale, recuperată după războiul de eliberare, construită în mijlocul satului de un francez care și-a lăsat acolo mobilele și viitorul când a fugit în timpul Independenței. Mai confortabilă, dar prea mare pentru trioul nostru: bunicul, care a locuit acolo până la moarte, Hadjer cea dură ca o piatră în mâna unui munte și cu mine, Robinsonul arab al unei insule fără limbă, stăpânul papagalului și al cuvintelor. Între cele două se aflau moscheea, piața săptămânală și strada mare mărginită de copaci cu rochiile ridicate peste piciorul unic al trunchiului.

Dintr-odată, eucalipții s-au dat la o parte, iar noaptea a fost străpunsă de lumina lămpilor din spatele ferestrelor și de vocile copiilor neliniștiți. Câinii tăcuți au alergat înaintea noastră să ne întâmpine, lucru care m-a speriat. Fratele cel mare i-a alungat murmurând, apoi s-a întors spre mine: „Ai trei ore. Fă repede ce ai de făcut și șterge-o!“. Nimeni n-a scos un cuvânt. O cucuvea a țipat în spatele meu, pe cerul adânc care s-a tras înapoi. Inima mi-a tresăltat, simțeam o

înflăcărare bruscă. O bucurie mizerabilă amestecată cu teamă. Ca și cum aș fi visat cu ochii deschiși sau aș fi trăit o clipă sacră, fără greutate. Moartea tatălui nu aparține timpului, rămâne ca o scenă paralelă ce se derulează la nesfârșit, repetată și îmbogățită sau ignorată. Se face simțită multă vreme sub diverse forme, presimțiri, vise ori furii, și ne petrecem o viață să o pregătim în detaliu. Ca în ziua în care am aruncat în joacă, batjocoritor, cu pietre în Hadj Brahim fiindcă nu mai putea să alerge la fel de repede ca mine să-mi tragă o bătaie. Sau când i-am furat banii în timp ce ațipise în casa noastră din vale și nu am recunoscut în ruptul capului, susținându-i privirea necruțătoare. Ori când pretindeam că am alt nume de familie ca să îl fac de râs în fața prietenilor care îl lingușeau datorită averii strânse de pe urma măcelăriei.

Mi-am reluat mersul aproape pe bâjbâite. Aveam senzația că trăiesc în povestea altcuiva. Straniu. Am găsit în sfârșit intrarea în casa lui Hadj Brahim, dar ezitam în ciuda aerului meu dur și superior. Mirosea a mâncare, a seu și a promiscuitate. Trăia acolo ca un patriarh, cu femei, oi, strănepoți și vie de sute de ani. Un trib întreg între câțiva pereți. Nu mă simțeam bine în locul ăsta unde, din lipsa luminii, umbra mea devenea un nod sau o șosetă, unde oamenii erau cuprinși de o tăcere colerică și nervoasă, ca un public care nu găsește ieșirea. Pentru această familie eram salvarea pe care o detesta cel mai mult. Iată-l pe beteagul căruia îi e teamă de sânge, dar nu de pieire, căruia Dumnezeu i-a dat darul scrisului ca să alunge moartea, pe care toți îl ocolesc mereu, însă care revine întruna încununat de glorie. Abdel, dur ca de obicei, a făcut un gest brusc cu mâna, m-a dat

la o parte să treacă în fața mea, a împins ușa și le-a poruncit femeilor să dispară, de parcă ar fi fost o rușine.

Am intrat prefăcându-mă dezorientat, dar adevărul e că știam prea bine drumul. Inima îmi bătea cu putere în timp ce trăgeam în piept aerul stătut. Mirosea a pietre vechi, răsturnate. Insectele încremeniseră, goale, uluite, tulburate de noua dezordine, surprinse în intimitatea lor. În lumina lămpilor am observat tablourile schimbate, varul proaspăt de pe zidurile preistorice, mirosul de cușcuș, gras și greu. Se pregătește întotdeauna la înmormântări și la nunți. Lipsa luminii zdrențuise noaptea. O clipă am regretat opacitatea generoasă a stelelor care se opriseră uluite în spatele meu. Amuzantă iluzie să te găsești pe muchia unde se sfârșește geografia și începe povestea. Feeria răutăcioasă desăvârșește iluzia visului. Inima îmi era cât un ghemotoc de hârtie. Mă simțeam ca un fluture greu, păros, cu talismane desenate pe aripi, care se lovește de ziduri. M-a trecut un fior. Aveam frisoane. Am împins ușa de la intrare, iar noaptea a rămas afară, șovăitoare, când am pășit în lumina slabă din curte. Un copil m-a țintuit cu privirea, mut ca un judecător, dar o mână invizibilă l-a apucat și l-a tras din lumina slabă. Am coborât privirea în pământ ca să nu văd chipuri și să scap de răspunderea vieților lor. Nu mai trecusem pe-aici de ani de zile, dar am recunoscut pietrele după crăpături, țiglele ciobite, bazinul cu apă din dreapta și vița care năpădise nebunește zidurile ca în cele din urmă să se înfășoare disperată în jurul ei. Simțeam că înaintez prin mâlul unui coșmar. Mă întorsesem, însă nimeni nu mă voia acolo, toată lumea mă respingea. Am început să merg mai repede, dar m-a oprit duhoarea slabă înainte să pun mâna pe clanța ușii de la

camera principală, care dădea spre curte. Bătrânul stătea în aceeași odaie ca de obicei, aruncat pe pat ca o haină veche ce nu mai e bună nici să te apere de frig, nici să te înțolească. *(De unde îmi vine ideea asta care mă bântuie de ani de zile? Cimitirele nu m-au convins niciodată. În ochii mei bănuitori, au rolul de umerașe sau garderobă. Cum să crezi în putreziciune sau în mormânt când eu știu că moartea nu e decât un pahar spart? Mă fac să râd obiceiurile vizitatorilor de morminte, plânsetele de pe mormanele de marmură și oseminte prinse cu versete. Ar trebui să tac și să mă apuc de treabă. Cimitirele sunt niște haine vechi. O debara cu obiceiuri. Eternitate prost cusută. Furie.)*

Bătrânul e o groapă. Încă simt ură și vinovăție când mă aflu în preajma cuțitelor sale. Tremur puțin, ca întotdeauna când sunt prea aproape de el. Darul meu este să prelungesc viața, al lui, să semene în mine îndoiala. Hadj Brahim batjocoritorul, care răspundea cu emoție la behăitul creației invocând numele Domnului înainte să taie beregata animalului sacrificat și să întindă o batistă mare de sânge întrețesut cu lacrimi. Am stat așa câteva minute, dar știam că sunt așteptat dincolo după ce trec proba. Legenda spunea că salvasem zeci de muribunzi, dar că sunt un monstru viclean închis în trupul unui eunuc. O, Ibrahim, urmaș al lui Abraham, e rândul meu să-ți pun lama surâzătoare la beregată, să hotărăsc dacă salvez oaia sau bătrânețea ta. Am simțit în piept o greutate ce mă sufoca. *(Aș putea să plec, să fug. Dar ce se va alege de darul meu dacă mă dezic în momentul hotărâtor? Îmi vine în minte nelămurit un verset despre profetul Yunus, pe care ceilalți îl numesc Iona, înghițit de o balenă uriașă ca șovăiala lui. Purta în același timp numele balenei și al*

călimării nopții, dacă ne luăm după comentatorii Cărții sfinte deformate de un râs necunoscut: „O luă la fugă spre barca încărcată, trase la sorți și sorții hotărâră să fie aruncat în mare. Peștele îl înghiți fiindcă era vinovat“.) Fratele cel mare a țâșnit din învălmășeala fraților, care îl urmau ridicoli, lipiți unul de altul, a rămas în picioare, drept, presant și a deschis gura câteva secunde înainte să țipe. Știam ce o să-mi spună.

4

Am ales să-mi țin ochii plecați, să caut înăuntrul meu voința autentică. Deci aveam la dispoziție trei ore de răgaz, trei cafele și nici o scuză. Primul impuls a fost să las la ușă lunga poveste a vieții mele, acel monolog în fața oglinzii ce îi împiedică răbufnirea. Să nu amestec ora destinului cu orologiul meu mental. Să golesc totul pentru ca dumnezeul sau câinele să fie siliți să ia cuvântul. Necesitatea are câteva reguli: trebuie să epurezi stilul, să constrângi cuvintele să fie cât mai exacte. Autorul? Este buricul, nu pântecul, nici concepția. Legea de pe tăbliță: poți spera să învingi moartea doar dacă nu mai crezi în ea, dacă nu îi mai asculți șoaptele.

Mi-am spus că poate ar trebui să-l sărut pe bătrân pe frunte, gestul acela uzat și învechit de respect. Dar mi s-a părut caraghios și necinstit din partea mea. Abdel mi-a aruncat o ultimă privire dușmănoasă și rece, apoi m-a lăsat împreună cu tatăl lui și al meu. Am deschis încet primul caiet și am luat stiloul. Ce să fac? De ce capăt să apuc bandajul ca să încep mumificarea inversă? De fiecare dată trec printr-un moment de vid și libertate înainte să îmi vină inspirația. Îmi vin în minte începuturi de cărți citite și iubite. Bucăți de fraze. Mai bine aștept. M-am abținut cu greu să mă uit la muribund, să observ cât s-a împuținat. Mi-am înăbușit un hohot ridicol

deghizat în tuse, mi-am dres glasul, apoi nimic. Am așteptat un minut sau două, pe urmă am cedat: voiam să-l cercetez cu atenție din unghiul morții lui, singur și izolat, în sfârșit învins. Fără miile de oi crescute în munții din sud, fără zâmbetul cu dinți falși, fără burnuzurile și cuvintele lui ce mă sugrumau cu fiecare ocazie. O lungă, lungă istorie redusă acum la un firicel de bumbac pe care o să-l trag, o să-l rup în bucăți și o să-l înnod între suflarea lui și voința mea. Torcător, dărăcitor și țesător la un loc. Trei zeițe grecești în trupul unui idiot. Cu limba uscată, mi-am strigat câinele în minte, l-am trimis să strângă stelele micșorate și obiectele luminoase de pe câmpuri. Am enunțat. *(Scrisul e singurul șiretlic eficient împotriva morții. Oamenii au încercat pe rând rugăciunea, leacurile, vrăjitoria, versetele în buclă sau meditația, însă cred că sunt singurul care a găsit calea.)* Am început să scriu, de bunăvoie și la obiect, mânat de hotărârea fermă de a-mi dovedi darul, de a ieși triumfător ca de fiecare dată când am fost chemat să opun ultima pagină a unei vieți primei pagini scrise de mâna mea. Doar că de data asta nu a durat prea mult. Presimțeam de când am intrat: un echilibru blestemat plutea în aerul acelei nopți. La un moment dat, tăcerea a fost ruptă, la fel și posibilitatea unui miracol. Ușa era zguduită cu putere de o mână nerăbdătoare, apoi au izbucnit insultele… Credeam că mai am cel puțin două ore. Mă înșelasem. De-abia dacă trecuse o oră în care să-mi adeveresc minunile și am simțit un val de ură strecurându-se pe sub ușă ca un vânt pătrunzător. O parte dintre rude și urmași încerca să mă susțină ca soluție, cealaltă parte se năpustea ca un diavol să sară la scandal, cerea să vină imamul sau doctorul, să fiu alungat ca un fiu ingrat ce eram, duh blestemat al cimitirelor

și limbilor moarte. Țipetele și certurile mi-au tăiat avântul, și, dintr-odată, ușa a cedat...

5

(Se aud rugăciunile de la moschee, câțiva oameni mă privesc, puțin surprinși. Sunt fantoma satului, nu mi-am făcut rugăciunile de ani de zile, nu țin post și nu rostesc nici o invocație când strănut sau mă împiedic. Chemarea muezinului nu mă privește, fiindcă eu trezesc morții, nu somnoroșii, în felul meu. Răsăritul îmi înroșește pielea antebrațelor, pentru că am ieșit fără haină, pe care am uitat-o în învălmășeală. Ora se trezește la viață ca o răcoare blândă, un curent de aer ce răscolește mai întâi frunzișul din depărtare înainte să-mi atingă pielea. Ai zice că cineva arde o foaie mare de hârtie în spatele muntelui din depărtare. O lumină subțire, roșiatică înghite linia întunecată, urcând spre mâna care ține foaia. Focul indirect atinge cochiliile încremenite ale melcilor, dezvăluind urmele lunecoase. Din Cartea sfântă, îmi plăceau descrierile cometelor, răsăritului, stelelor și lunii rupte în două. Nimeni nu descrie mai bine zorii decât nomadul sau păstorul. Stau la intrarea dinspre est a satului, cu fața la câmpurile de unde vin dimineața căruțele agricultorilor care locuiesc în duar*-uri. Zăresc plopii din cimitirul creștin ce îi adăpostește pe bețivi și pe copiii care se joacă de-a v-ați ascunselea. În dreapta mea, ultimii copaci uriași par a fi înapoiați pământului de întuneric, aplecați periculos, enormi și nepăsători. Pe terenul ăsta viran dintre*

coasta dealului și câmp se instalează de obicei piața vinerea. Se vând de toate: buloane și grâne, dulciuri periculoase și mașini, oi și rogojini. Când eram copil, mă duceam uneori, după ce plecau vânzătorii, să caut monede căzute pe jos.

Pe zidurile caselor de la marginea satului, ruina iese la iveală după retragerea nopții, varul își recapătă vârsta, inventarul se reconstituie sub ochii mei. Pietrele se întorc din umbră și se ordonează în case cu fațade vechi. Tocmai în acest moment culorile se recompun, lucrurile își regăsesc forma, numele sau fațada. Câinii au pierdut luna, amuțesc departe, unde începe drumul cu eucalipți care trece prin cimitirul creștin. S-o luăm în ordine: se întunecă mai întâi muntele de la est până se preface el însuși în noapte, în contrast cu cerul care deja a pălit. Apoi întunecimea părăsește pe rând cerul, iarba, copacii, pietrele și străduțele mele. Retragerea ajunge la strada mare a satului, unde stau, cu pumnii strânși pe caiete, în fața magazinului închis al lui Ammi Mahmoud, fostul director al școlii, care acum vinde lapte. Dorm cu toții, obișnuiți cu rotirea ordonată a universului. Încrezători ca niște miei.

Satul e o plajă ce se dezvăluie încet-încet la retragerea valului uscat. Piața centrală, portocaliul stației de benzină și moscheea înaltă, o fostă biserică, încoronată de cuibul celor trei berze. Îmi pipăi cu vârful limbii gingia însângerată. Întors de pe dealul care m-a alungat ca pe un duh rău, nu mi-a venit să o trezesc pe Hadjer bătând la ușa casei noastre din vale. Nu voiam să mai provoc vreun incident, ar fi reacționat fără să gândească dacă vedea sângele care îmi curgea din nas sau zgârieturile de pe gâtul meu. Am rămas afară, ocupat să urmăresc înaintarea zilei, să-i trec în revistă evenimentele obișnuite. Atent ca și cum soarele ar fi fost o insectă sub lupa

mea. Voiam să încerc un fel de raport despre nuanțe. Gustul de sânge din gură se mai estompase. Obrazul îmi ardea. Estul a suflat cu putere și m-au trecut fiori, apoi hârtia cerului a luat foc cu totul. O clipă a existat un moment de echilibru între numărul de stele din vest, un fel de lună străvezie care dispărea și lumina necruțătoare din est. În cele din urmă temperatura a învins infinitul. Perdeaua uriașă a luat culoarea văpăii, noaptea s-a transformat în cenușă, au mai rămas două-trei stele care își joacă ultimele licăriri la vest.

Am întors capul, mă durea ceafa. Drumul ce șerpuia pe sub eucalipți se vedea tot mai bine, ca o spumă în noapte. Se pierdea sub dealurile mari de la est. Acolo, la poalele primei pante, am leșinat de trei ori când am încercat să fug, cu câțiva ani în urmă, să caut mormântul mamei. Este una dintre frontierele impuse de darul meu. Uneori îmi transpun soarta într-o poveste nemuritoare, mă imaginez trăind într-un palat, șchiopătând, seară de seară silit să spun o poveste până la ivirea zorilor ca să salvez o viață. Rețetă veche, doar că la sfârșit palatul dă pe dinafară de centenari care încetinesc trecerea timpului, suprapopulează culoarele și camerele numeroase, împiedică cu viclenie nașterile, întâlnirile și dorința. Îmi plac centenarii, copilăria mieroasă și știrbă pe care o reincarnează când se așază în piață, aproape de moschee, după siestă. Îmi dau impresia amuzantă că așteaptă ca berzele să-i ia cu ele, ca să se trezească în altă parte.

Mă învârt în cerc. Trebuie să mă întorc acasă. Obrazul îmi arde, probabil că urma palmei se vede încă pe chipul meu, la fel și zgârieturile de pe ceafă. Sângele are gustul bine cunoscut de metal. Duduitul unui motor pune capăt metaforei. Un vânzător trage cu putere în sus oblonul magazinului, departe în spate.

Trec gunoierii și mă privesc zâmbind. Mă cunosc aproape toți. Mă salută. Sunt patru, plus șoferul tractorului. Trebuie să-i salvez și pe ei. Am un titlu în minte. E o carte citită de data asta, al cărei titlu pare să depășească numărul de pagini: Sezonul migrației spre nord.

Imagini cu berze, sigur, dar și ale trezirii la viață a sexului, ale ritualurilor ce servesc de intermediar între eternitate și calendare. „Ai văzut chipul Djemilei, însă va trebui să descoperi și restul trupului ei“, îmi șoptește animalul misterios din mine. O, povestea asta este încă fără ieșire. Djemila e un caz netranșat deocamdată între tatăl meu care nu o vrea și mătușa mea care ezită. Câinii se apropie în haită de mine, în tăcere, apoi aleg pubelele goale pe care le adulmecă. Sunt numeroși, mânați de o căpetenie grăbită. Toți odată au întors capetele spre mine și urlă batjocoritori: „Zabor la babord, Zabor la tribord!“. M-am înfuriat, aș fi vrut să plâng ori să țip. M-am înfuriat pe mine și pe situația mea ridicolă. Soarele s-a ridicat brusc, dintr-un salt, vârstat de nori ca un fazan.)

6

(Ziua de-acum senină și arzătoare dezbracă fiecare cotlon, retează unghiuri, dezvăluie scoarțe de copac și pietre, le face să vibreze. Nu mai ai unde să te ascunzi. „Doar în inima rugăciunii“, îmi șoptește câinele.) Legea Necesității e uneori neclară chiar și pentru mine. O femeie poate să fie proastă, urâtă, rea sau frumoasă ca ruptă din rai, însă nu va reuși să explice niciodată sarcina. *(Simt aroma cafelei de dimineață făcute de mătușa mea. Bucătăria miroase a legume stricate. Hadjer are privirea ageră a unei femei mereu la pândă, neliniștite, dar nu spune decât banalități. Aș vrea să o întreb dacă are vreo veste despre cererea în căsătorie pe care am adresat-o familiei Djemilei acum, când Brahim a închis ochii și nu se mai poate opune, nici supăra. Mă simt vinovat și mă învârt în cerc. Am făcut ceva ce nu trebuia? Mă întorc în camera mea și mângâi cărțile, le răsfoiesc rapid, dar n-am chef să citesc. Poate* Confesiunile *Sfântului Augustin? Nu. Nu îmi place cum se lamentează și-și trădează trupul. E Iuda cărnii noastre. Începe să mi se facă somn. Orele mele de somn s-au inversat de mulți ani, mă culc când răsare soarele și mă trezesc când apune. Poate ar trebui să-i scriu femeii ăsteia, Djemila, să aibă răbdare. Într-o zi o să-ți găsesc trupul întreg și o să ți-l înapoiez, o, vecină cu capul tăiat.)* Mama purtătoare cunoaște cauza,

durerea sau greutatea, îmbrățișarea sau numele bărbatului care a gemut deasupra ei, dar nu și misterul ce a rotunjit-o ca pe Pământul-mamă. Poate că să rămâi însărcinată e ca și cum ai asculta o muzică, dar mai ales ca și cum te-ai supune unei legi importante. Asta este metafora de care mă agăț ca să înțeleg oarecum cazul meu. *(Chipul lui Hadjer este de piatră. Îmi atinge sprâncenele, îmi pipăie obrazul de parcă ar fi propria piele. Se întunecă la față și începe să murmure neîndurătoare și furioasă spre tavan, spre cer, spre dumnezeul care le stăpânește. Tremură din toate încheieturile și, odată cu ea, se zgâlțâie și pereții bucătăriei. O furtună de nisip pare că o usucă sub ochii mei. „De ce? De ce, Dumnezeule?“, repetă ea în timp ce îmi scoate cămașa ruptă și pătată de sânge, luându-i drept martori pe bunicul mort de ani de zile, pe strămoșii imaginari și pe propria mamă. Flutură haina, nu-și poate exprima emoțiile în cuvinte. Mi-e rușine că am provocat această mânie care ne tulbură viața de zi cu zi.)* Intuiția m-a ajutat să înțeleg această lege. Acum mult timp.

Aveam cincisprezece ani, era ora patru după-amiază, într-o iarnă fără ploaie, și stăteam la răscrucea unor străduțe bătute de un vânt înghețat, pieziș. Mă trimiseseră să cumpăr pâine de la brutăria ce ținea piept cu greu mulțimii neliniștite din cauza lipsei de grâne de la sfârșitul regimului socialist. Stăteam acolo în picioare și mă holbam la două libărci care se mișcau încet, înțepenite de frigul din șanț. Oamenii urlau, se certau agitând coșurile goale din mâini sub cerul cenușiu și murdar, la intrarea în brutăria luată cu asalt. Haita era feroce; fiecare avea pe coș un număr, însă coada degenerase în învălmășeală. Eram o țară liberă de aproape două decenii deja, însă amintirea foametei e ca un tatuaj neliniștit întipărit

în memorie. Tocmai terminasem de citit un roman despre niște naufragiați. Se mâncaseră între ei din cauza foamei și a delirului provocat de lipsa sării. Apoi am început să visez cu ochii deschiși la titlurile cărților „în curs de apariție“. În acel moment îmi plăcea *Revolta de pe Bounty*. Pentru ideea de foc și incendiu la care mă ducea cu gândul, pentru singularul compact și scurt, pentru locul care era „Bounty“, numele unui ținut, al unei închisori sau poate al unui oraș ale cărui porți urmau să fie sparte. Am știut brusc că în spatele aparentei frivolități și trândăvii a satului Aboukir se ascundea o povară concretă și precisă. Vanitatea satului era absolută, nulitatea lui era atât de evidentă, încât trebuie să fi fost opera cuiva care încercase să denatureze esențialul, forța motrice a focului, dorința de a crea.

M-am întors acasă, unde m-am ghemuit așa cum făcea bunicul, cu capul între genunchi și mâinile la ceafă, ca un prizonier. Iar teama mi s-a preschimbat în furie, fiindcă nu voiam să am aceeași soartă, să îmi pierd cuvintele. Legea Necesității izvora din această primă viziune pe care am avut-o la sfârșitul copilăriei și începutul pubertății. O expresie mecanică a mântuirii ce m-a împins să mă gândesc la diverse mijloace de evadare din închisoarea alor mei, a modului lor de-a trăi și de-a închide ochii în fața evidențelor, a înșelăciunii lor.

În adolescența mea au existat momente în care nu suportam să aud nici un cuvânt din gura celor apropiați, nici un suspin, povestea peregrinării lor, să aflu despre orgasmele lor ori salariile lor plătite de Stat. Totul mi se părea odios, meschin și îmi stârnea disprețul. Am devenit zeflemitor de ciudă. Nimic nu scăpa ironiilor mele, nici măcar chipul lui

Hadjer, aspru și protector. Aveam impresia că privesc universul printr-o lupă ce îi amplifica urâțenia. Ca un profet riguros în miniatură. O lume minusculă, hărăzită abatorului și ridicolului, pretențioasă în felul de a-și explica lumea, lipsită de povești care să o salveze cu excepția Cărții sfinte, repetată fără încetare pentru a exorciza angoasele. Încă și mai umilitoare mi se părea ideea raiului veșnic *(Toată lumea îl descria neîncetat, planta arbori înăuntru, vorbea în detaliu despre desfătările și râurile sale, clătinând din cap cu gravitate și răbdare. Cu toții îmi repetau că Dumnezeu a dăruit viața de aici occidentalilor și a păstrat-o pe cea de dincolo pentru noi, păcăliți printr-un pariu prostesc și necugetat)*, care golea universul nostru și îl prefăcea într-o sală de așteptare, o caravană de nomazi. În ochii unui adolescent, toate astea nu erau decât furtuni de nisip cărora li se opuneau versete și genuflexiuni. Amintiri despre voci grosolane, domolite de mugete, despre frustrări alimentare, pentru că nu mâncam carne, despre gelozii între soții care se înfierbântau și despre dinți putreziți în gura bărbaților. Dacă Dumnezeu iubea într-adevăr frumusețea, cum se explica sluțenia din fața ochilor mei? Dacă viața era coruptă, de ce trebuia să ne supunem ei? Cea mai cruntă era senzația de nemulțumire, golul acela din stomac care mă chinuia ca foamea în timp ce sexul meu nu se trezise încă la viață suficient cât să umple un vid. Drept să spun, nu știu cum am reușit să supraviețuiesc până am ancorat în portul acestei limbi. Poate din cauză că presimțeam o mântuire diferită de cea a rudelor mele, din teamă ori din lașitate.

Bineînțeles, am încercat credința, dar s-a dovedit nesatisfăcătoare. În mine se răzvrătea ceva și, după cum

citisem în Legi, fiul unui profet nu este niciodată cel mai bun dintre credincioși. De pildă fiul lui Nuh, sau Noe în cealaltă Carte, pe care l-am divinizat, a stat pe muntele său ca un înecat demn, refuzând arca sau câmpia. „O să mă retrag pe un munte, care o să mă apere de valuri“, spune Cartea sfântă. De ce avea nevoie Dumnezeu de credința mea ca să creadă în sine? Și ce era cu tocmeala asta care îmi pretindea înfrângerea trupului în schimbul raiului? Mă invidia pentru lutul din care eram plămădit? Nu putea mânca fără să treacă totul prin gura mea? Inventase raiul uitând că nu are un trup cu care să-i guste fructul și se gândise să îl revendice pe-al meu. Prin intermediul versetelor, șantajului, amenințărilor sau seducției. Pe vârful muntelui, în registrul urii mele, se afla Hadj Brahim, cu negul său, perii de pe nas și burnuzul maro, cu ochii injectați de sângele oilor ucise, vociferând deasupra beregatei mele tăiate. O, Doamne! O, Doamne, lung a mai fost calvarul ăsta. Nu a încetat decât atunci când am înțeles că lumea e o carte, nu contează ce carte, toate cărțile posibile, scrise ori care urmează să fie scrise. De atunci crizele mele de leșin s-au rărit, am reînceput să mănânc sub ochii mirați ai rudelor mele și mi-a revenit culoarea în obraji. Da, orice carte putea să reordoneze lumea, orice s-ar fi povestit în ea, importantă era existența dovedită a ordinii limbii, posibilitatea cuvintelor și a inventarului. Acestea erau grabnice.

(Mă târăsc spre patul meu, hotărât să refac numărătoarea. Acum sunt douăzeci. Frații mei pe care pot să îi scot din inventar, cele trei soții fără nume cu care m-am încrucișat în curte când am intrat în casa de pe deal, cei cinci gunoieri. Mi-am notat totul, descrierea chipurilor, expresiile lor, starea dinților. Am trei zile la dispoziție. O ușă se trântește, e cea de la

intrare, o recunosc după zgomotul înfundat al lemnului masiv. Hadjer a pornit cruciada împotriva pruncuciderii, îmi spun. Sau a plecat în misiune la vecini să cerceteze terenul. Casa se cufundă într-o tăcere încântătoare, care mă ajută să mă desprind de trup când stau nemișcat. Cu ce titlu să încep? Castelul mamei mele. *Sau* eternul Robinson Crusoe, *cu scena înfricoșătoare în care descoperă amprenta de neimaginat a unui pas pe o insulă de-abia schițată, virgină și necunoscută. Moment de teamă simulată în patul meu. Îmi place mult și momentul în care, în* Insula misterioasă, *Smith descoperă grota și are intuiția unui arhitect ascuns. Acolo o să dorm astăzi.)*

Va trebui să detaliez această faimoasă lege a Necesității. Perla oceanului meu, dovada darului. Mecanismul care m-a ajutat să mă opun morții din mine și din alții. Căci fiecare lege e un angrenaj cu rotițe zimțate. Am început cu cele mai mici.

7

Vara îmi place să dorm aproape toată ziua, savurând excesul ca pe un drog. Să scap de soare, de ordinea satului și obiceiurile sale ori de vizitatorii care ar putea apărea în timpul zilei în casa noastră din vale. Scutit să-mi câștig pâinea ca alții, fără copii sau nevastă, dorm în răspărul umbrei: ziua zac în patul meu, noaptea pândesc răsuflarea celorlalți, trec în revistă vițe-de-vie, chipuri și sinonime. Când apune soarele, mă cuprinde un soi de amețeală, se instalează o distanță între mine și obiectele ce tulbură ritualul orelor. Savurez pe îndelete senzația de plutire pe care mi-o dă decalajul *(descompunerea timpului este primul pas către extaz, după șamani, un pas obligatoriu ca să ieși din închisoare).* Pe când ceilalți picotesc, deja obosiți, eu mă uit cum noaptea abia născută se întinde, atent la ritualurile sale care restaurează infinitul în adâncul cerului. Pot să veghez îndelung, citindu-mi și recitindu-mi cărțile, pe măsură ce noaptea se adâncește și toată lumea doarme pe spinarea unei balene universale, domoale. Mătușa îmi cunoaște obiceiurile de când nu mai merg la școală și nici la recitatori ca să învăț Cartea sfântă pe dinafară. E timpul să-mi hrănesc caietele, aranjate ca niște tăblițe de ardezie, cu gâtlejuri albe prelungi, pulsând ca niște migrene sau niște organe. Mă spăl pe față, îmi beau cafeaua

de după-amiază, vorbesc cu mătușa despre familia mea, frații vitregi, visurile mele. *(De data asta tace. Nu se dusese la vecinii noștri să discute cu părinții Djemilei. O întreb dacă are vești despre sănătatea bătrânului. Îmi răspunde că fiii lui o să-l omoare, că nu așteaptă decât să se ducă, dar vor fi dezamăgiți. Adică: suflă încă. În discuția noastră se strecoară o pauză și amândoi știm ce aștept de la ea. „Nu este momentul“, răspunde la întrebarea mea nerostită, apoi adaugă: „Are doi copii. Ce-o să faci cu ei?“. Nu îi răspund pentru că nu știu nici eu. Să fiu tată îmi trezește aceeași neliniște ca atunci când pierd sânge. Responsabilitatea de a-i ține în viață pe ai mei mă obligă la castitate și renunțare. Mă mint singur, adevărul e că vreau s-o salvez pe femeia asta, să-i înapoiez trupul, dar nu m-am gândit niciodată la copiii ei. Mai sunt și alte piedici: statutul ei de femeie divorțată, tata și secretul meu intim, mai precis carnea mea aparte, pe care ar trebui s-o arăt când mă dezbrac. Mătușa știe, dar nu mai vorbim despre asta de când eram copil. Nu sunt circumcis, sunt diferit de ceilalți atât la trup, cât și la spirit. Din întâmplare sau de teamă, am refuzat întru câtva Pactul cu carnea. Lui Hadjer îi e frică de scandal, insulte, ocară și de strigătele răuvoitorilor dacă se întinde vorba, iar asta se prea poate cu o femeie în patul meu de virgin. Mi-e rușine? Nu, sunt doar nehotărât în privința viitorului meu: ceva se trezește în mine când evoc chipul acestei femei, însă cred că e doar o ispită în calea drumului meu predestinat.*

O las pe Hadjer și mă duc să mă uit la televizor. La lumea asta în alb și negru care nu mă interesează deloc. După ce se citesc versetele din Cartea sfântă, se difuzează un documentar cu animale. Astăzi, potrivit calendarului meu lăuntric, lumea este o pagină boțită. Nici nu merită s-o citești. În bucătărie,

Hadjer vorbește cu cineva, probabil o rudă care vrea să afle noutăți despre mortul din familia noastră.) Încă mi-e rușine pentru ce s-a întâmplat noaptea trecută. Ar fi trebuit să fiu mai curajos, să lovesc ori să urlu, dar nu m-am simțit în stare. Din cauza miilor de povești ce îmi umblă prin cap, m-am îndepărtat cu mari emoții. Trăiesc ca un paria în afara satului, dar în inima lui cernită. Am ieșit în curte, sub șură, ca să privesc ivirea stelelor, însă era mai important să stau cu ochii în tavan. Să înțeleg de ce darul meu nu fusese în stare să-l readucă la viață pe Hadj Brahim în timp ce mă delectam cu panorama agoniei lui, deși știam o grămadă de amănunte cu care să-l reînvii, să-i reconstitui povestea. Oare din pricina urii? Poate. A răzbunării? Poate și asta. La drept vorbind, cu siguranță. M-am întors în camera mea.

Pe când veghea asupra bolii mele mai vechi, Hadjer îmi trasase în minte, cu lungile ei monologuri, o hartă imaginară: satul Aboukir, care nu se distingea prin nimic în ruralitatea țării mele natale, avea propria geografie, după ea. Suprapusă peste povestea mea, amestecând nume și copaci, legende și pe cei trei marabu[1]. Buricul lumii era localizat între dealurile ce delimitau poalele munților la est și cimitirul Bounouila la vest, de unde veneau toți eucalipții ce traversau viețile noastre înainte să-și continue drumul. Nordul era închis de alt deal. Acela al strămoșilor care asistaseră la venirea primilor coloniști în 1848 și ridicaseră acolo primele corturi de comunarzi exilați. Așezarea ne desparte de oraș și de marea pe care nu o văzusem decât la televizor, cenușie și îndepărtată. Cât despre sud, de-acolo se trăgea străbunica mea, țesătoare de covoare, stăpâna ultimilor cai ai tribului ei, înaintea primului val de foamete de la începutul secolului al

XIX-lea. Conform geografiei, sudul era presărat cu sătucuri asemănătoare cu al nostru până la podișurile înalte și la Sahara, ce ne trimitea furtuni de nisip la fiecare sfârșit de vară. Dar, după cum spune povestea, călătoria se termina brusc cu un drum greșit ce îi conducea pe călători la casele lor fără ca măcar să-și dea seama. Tot după Hadjer, când noaptea era lungă și fricile mele atroce *(aveam părul uns cu uleiuri și tâmplele strânse cu o legătură aspră)*, topografia de dincolo se simplifica: un oraș disprețuitor la nord, ce supraveghea marea *(„Bunicul tău Hbib mergea acolo în picioarele goale, când ajungea se încălța cu sandalele noi, își făcea treburile, apoi se descălța la loc pe drumul de întoarcere spre Aboukir, povestea ea. A păstrat aceeași pereche de sandale vreme de zece ani“, adăuga ea, mândră să mă învețe să fiu prevăzător),* dealul *(Frații tăi vitregi nu-ți ajung nici la degetul mic, sunt invidioși pe frumusețea ta, pe darul tău de-a interpreta visele cu ajutorul cărților; tu nu l-ai împins niciodată pe Abdel în fântână să-l omori. Niciodată“)* și cercul spinos al pădurii de opunția[2] care ne înconjura nedefinit, ne apăra, dar ne și împiedica să plecăm, să ne părăsim mamele ori să călătorim. *(„Unchiul tău Chaabane a reușit să o străbată acum douăzeci de ani, însă odată ajuns în Franța, mintea lui s-a prostit, a devenit înceată. Era un mijloc de-a se apăra împotriva durerii. Când ne vizita vara, ne aducea banane, mere și franci.“)*

Unde se afla satul mamei mele? Acolo ajungeai numai dacă îți lăsai pielea în spini. „Asta a omorât-o.“ Și eu cum m-am întors în sat? „Te-a adus un unchi și te-a lăsat pe pragul casei din deal, apoi a dispărut după ce a pus alături câțiva bănuți și un capișon de lână roșie, căciula de cosmonaut.“ Dar cum a supraviețuit pericolului? „Știa să culeagă fructe de cactus, ca

oamenii de pe la noi“: folosea o prăjină lungă, din trestie, cu vârful în furcă. Trebuie să apuci fructul cu ciocul și să-l răsucești ușor în jos *(„totul stă în mișcarea încheieturii, îți zic!“, repetă Hadjer)*, să-l desprinzi, să-l pui într-o căldare, să-l ții bine între degetul mare și arătător înainte să-l cureți. Nu trebuie să mănânci prea multe, fiindcă ți se umple stomacul ca și când ai avea înăuntru o piatră de mormânt și poți să mori din cauza constipației, de parcă ai da naștere unui munte. Dar Sarah cea de nisip? Asta însemna să numești nenumitul, iar Hadjer nu știa cum s-o facă. Atunci deșertul se transforma într-un străin căruia îi auzeai pașii când îți lipeai urechea de pardoseală. Un monstru eolian căruia îi plăcea să bea toată apa și să mănânce toate rădăcinile, la fel și pe călătorii rătăciți. Un vânt de nisip pe cerul roșu, ațâțat, un loc în care lumea își pierde urma, întrebându-se de unde vine. Mi-l imaginam ca pe un covor țesut de mână, în neorânduială, schimbându-se în funcție de rafale. Îmi era teamă când priveam spre sud, fiindcă Sahara avea și ea nouăzeci și nouă de nume, era nevăzută și mânioasă. Poate din cauza singurei amintiri pe care o aveam despre mama (un țipăt urmat de o cădere surdă), legată de vântul din casa în care ne părăsise Hadj Brahim, deșertul întrupa neantul, moartea sau complicele ce șterse urmele tatei pe când fugea. Cam atât despre geografie.

Cât despre poveste, deja o depăn de ore în șir. În ziua aia, în fața brutăriei, în învălmășeala lipsurilor vremii, am plâns. De mila rudelor mele: cealaltă mătușă cu nesfârșitele ei migrene; bunicul și viața lui amuțită; vecinii noștri, unul câte unul; bătrâna Taibia, ologul Aadjal, care căzuse într-o dimineață și fusese găsit pe câmp abia la amiază; vărul

Hakim, care se născuse fără minte și o așteptase timp de treizeci de ani înainte să moară prostește; unchiul care trecuse marea și își lăsase în adâncul ei jumătate din trup; am plâns pentru lipsa hranei, zgârcenia ițită în priviri, grânele ce se găseau greu și tristețea programului de la televizorul pe care nu-l puteam deschide decât la apus și unde se difuzau emisiuni alb-negru. Totul era fără rost și fără ieșire ca viața unui condamnat care nu-și dă seama de soarta lui.

Nimic altceva de adăugat: sensul adevărat al lumii se găsea numai în cărți, iar limba aceea *(chiar și ea, instrumentul măiestriei mele și fructul învățării autodidacte, ce umplea, sub ochii și degetele mele, al nșpelea caiet, era încă aptă să salveze viața din vârful dealului)* îmi oferea esențialul. Toți trebuiau să fie acolo. Totul trebuia înregistrat, inventariat, clasat, numit ca să nu fie înghițit de buruienile insulei ce alcătuia satul meu. Poll, papagalul enigmatic din *Robinson Crusoe*, acest al treilea personaj căruia nimeni nu îi acordă atenție, poartă culorile unei frumoase limbi secrete pe care am îmbogățit-o cu răbdare, ca un miniaturist. O voce lăuntrică îmi susura: Cine își mai amintește de strămoși astăzi? Și cine o să salveze lumea de la uitare? Cu siguranță nu cel care recită din Cartea sfântă fără să înțeleagă nimic, ci mai degrabă cel care scrie fără încetare și se oprește doar să-și facă nevoile, să mănânce ori să-și recapete forțele închizând ochii. Numai eu eram în stare de așa ceva.

Hadjer a încheiat: „O să-i iau pe rând, unul câte unul, și o să le întorc palma asta. Nu vreau să mai știu nimic despre morți sau muribunzi. Nimeni nu se atinge de fiul meu“, a asigurat-o ea pe vecină. Nu am spus nimic, din indolență. La drept vorbind e vina mea: abia dacă scrisesem una sau două

pagini. Asta a făcut să se aprindă o lumânare firavă în trupul luptătorului, însă nu a fost suficient ca să învingă foamea morții. Am jurat, țipând în fața hoardei fraților vitregi, că bătrânul întorsese capul spre mine, mă privise cu mii de cuvinte în ochi și vărsase chiar o lacrimă, dar nu s-a găsit nici o urmă pe chipul său, așa că scena miracolului a fost călcată în picioare cu insulte și sacrilegii care au întinat totul. După noaptea aceea de îndoială în privința darului meu, alungat din casa lui Hadj Brahim care agoniza, am dormit prost, în tăcere, cu nasul plin de sânge și trupul dureros ca după o luptă corp la corp. Dintr-odată, mi-am amintit visul din acea zi de vară pe care mi-am petrecut-o într-un somn agitat: se făcea că o maimuță se așezase pe pieptul meu și mă mușcase când încercam să scap de ea, apoi mă gâtuise rânjind în limbajul ei spasmodic.

1. Membru al unui ordin religios musulman medieval din nordul Africii, care ducea o viață de ascet și era venerat ca sfânt.
2. Specie de plante din familia cactaceelor, cărnoase, cu ramuri cilindrice sau turtite, de formă ovală, cu spini așezați în smocuri, cu flori mari, albe, roșii sau galbene.

8

Au mai trecut două nopți, dacă o pun și pe asta la socoteală. O suspendare înstelată. Așa funcționează întotdeauna, după acest ritm care ține de o superstiție. Ca aceea de-a intra la toaletă numai cu piciorul stâng înainte, de-a mă încălța începând cu piciorul drept, de-a strânge toate cheile găsite pe jos în timpul inspecțiilor mele nocturne prin sat, de-a nu da mâna cu nimeni niciodată, de-a descoperi caligrafii în crengile uscate ale copacilor etc. Am fost alungat cu lovituri de picioare de frații mei vitregi, bruscat de furia lor disprețuitoare și am slabe șanse să fiu chemat încă o dată, să mă pot întoarce lângă patul lui Hadj Brahim. De-acum înainte întregul trib va pune stavilă inițiativei mele. Cu toate astea va trebui să găsesc o cale să mă așez lângă el, să îl veghez și să îl trezesc *(ascuns sub o blană de oaie ca să scap de ciclop, deghizat în cerșetor, băgat într-un chiup ca al treizeci și nouălea hoț, mascat de vălul unei femei, invizibil prin puterea invocației sau plângând plin de căință, în genunchi, în fața fraților vitregi, pe un covor zburător țesut din eșarfa unui aviator? „Alege“, îmi spune câinele lăuntric).*

După regula mea, aveam la dispoziție un răgaz de trei zile întregi între momentul în care vedeam un muribund sau un trecător și clipa morții sale dacă nu scriam ceva despre el,

chiar ceva născocit, chiar cu titlul unui roman pe care nu-l citisem încă, chiar cu o singură metaforă puternică, respingând degradarea, reducând timpul la o ecuație sau o îmbrățișare. Deci trebuie să mă întorc acolo cât mai repede. De data asta însoțit de Hadjer. E singura soluție. Va ști cum să creeze prilejul și să îi țină ocupați pe adversarii mei. În ultimele ore am scris o singură frază, pe care am contemplat-o îndelung: „Limba este versantul impetuos al tăcerii“. Am deschis apoi o carte despre legendele persane, am citit până în zori și pe urmă am așternut pe hârtie o nouă scrisoare adresată Djemilei, care nu știe nici să scrie, nici să citească, pentru a-i vorbi despre ardoarea mea și despre noțiunea mea de mântuire. Degeaba. Oare o iubesc pe femeia asta? Da. Mă simt vinovat când mă gândesc la soarta ei și știu că, în cazul său, scrisul nu va fi niciodată îndeajuns de puternic ca s-o smulgă din ghearele morții, să îi redea trupul întreg. La douăzeci și patru de ani e divorțată (poate chiar repudiată), cu două fetițe, și condamnată deci să trăiască asemenea unei femei decapitate, arătându-și doar capul la fereastră. Nu o voi salva prin scris, ci povestindu-i o istorie care va îndrepta decapitarea ei și o va face să-și recapete uzul mâinilor și calea simțurilor. Totul este confuz înăuntrul meu, fragil și încă nefiresc. Dar soarta ei are ceva în comun cu a mea. Mă gândesc din ce în ce mai mult că, în cazul ei, povestea pe care ar trebui s-o născocesc este aceea a trupului meu. Poate că iubirea nu e decât solidaritate, un fel de așteptare în doi.

Apoi am adormit ca un povestitor care se întoarce acasă, cu propria cenușă pe care s-o însuflețească la următorul priveghi. Muezinul din zori îmi dăduse semnalul.

9

În amurgul celei de-a doua zile, în lumina portocalie, această propoziție s-a încărcat cu sens: să scrii înseamnă să luminezi. Atunci am încercat să înțeleg ce se întâmplase. *(Ce titlu să dau acestui caiet?* Răstignirea trandafirie, *poate. Îmi place câteodată să scriu când mă trezesc, pe stomacul gol, fiindcă trupul meu nu este încă un obstacol în calea imponderabilității. Îmi educ senzația de amețeală ca pe o premisă în lumea mea cu orar răsturnat.)* De ce acest dar care a salvat sute de oameni, care veghează asupra chipurilor, numelor, colțurilor din sat, s-a dat bătut în fața nebuniei și a debandadei? Nu-mi amintesc nici un caz asemănător, poate doar la începuturile mele, când băteam la porți și mă ofeream să îngrijesc de bolnavi. Însă acolo sus, pe deal, am părut un vindecător banal, deși trăiam momentul la care visasem întotdeauna fără să recunosc. Mi-am închipuit de atâtea ori moartea tatei, încât a devenit nemuritor. Aveam ocazia să îndrept totul dintr-o singură lovitură: moartea, senzația de rău, vocea, faptul că leșinam la vederea sângelui. N-am știut cum să rezist fricii că nu o să fie pe moarte, că o să înceapă să vorbească din nou, să-și bată joc de mine și de darul meu, că o să ia bățul să mă altoiască.

Hadj Brahim avea o reputație urâtă în sat, fiind respectat numai datorită averii sale. Ori poate a talentului uimitor de a ghici natura profundă a clienților săi: rău platnici, perfizi cu zâmbetul pe buze, șarlatani care te înșelau la calitatea lânii și greutatea animalului, ciobani șireți, crescători de vite hoți, geambași sau mijlocitori. Era în stare să cântărească dintr-o singură privire carnea animalului, greutatea sa fără lână și gustul, să ghicească unde păscuse de îndată ce băga în gură o bucățică aburindă. Un adevărat mister, fiindcă strămoșii noștri nu cunoșteau meseria de măcelar, pe care a învățat-o singur, „dintr-un vis trimis de Dumnezeu pe când toți ceilalți se culcaseră pe lauri după Independență“. Această înrudire cu călăul îi oferea și alte avantaje: câinii tăceau când se apropia, nu-i era teamă să meargă noaptea prin cimitire sau prin locuri despre care se spunea că sunt bântuite, știa să ajute animalele să fete și apoi să le ia puiul fără să fie mușcat. Umblase fără încălțări până la Independență, cum îi plăcea să povestească. Legendarul Hadj Brahim, ager la minte ca bănuiala și mincinos ca un film.

În seara aceea am scris primul rând, iar emoția autentică, cunoscută din Antichitate, s-a scurs sub ochii mei ca o undă sub pietre. Bătrânul a căzut din cer când am început. *(Adevăratele cimitire nu sunt mormintele, ci fotografiile. Am câteva în camera mea. Cu oameni celebri sau anonimi. Din poza lui, bunicul îl sfredelește mânios pe cel care îi fură sufletul, adică pe fotograf. Îmi place să privesc fețele turtite de geamul imposibil care ne desparte, pe mine cel viu de ei cei dispăruți, uimiți de vid, de-acum găunoși. Cufundați în gânduri pentru totdeauna. Sunt silit să constat că poți fi centrul universului, buricul lui convex, apoi doar un accident, o joncțiune între*

inutilitate și intenție. În același timp centrul lumii și desăvârșita ei indiferență. Proclamarea eternității și dezmințirea ei categorică. Cercetez cu atenție mai ales ochii din fotografii, adevărate guri ce vorbesc atunci când limba nevăzută moare odată cu restul trupului. Pielea care nu se zbârcește niciodată în poze, apoi îmi imaginez ceafa, dovada că există o viață în spatele chipului. Ne putem învârti în jurul lui de parcă ar fi un munte sau un deal pitic, un monument compact. Am multe fotografii alb-negru. Când mă uit la una mai mult de un minut, mă îngrozesc. De parcă m-aș uita la o gaură. Sau la niște oameni care nu știu că gâtul le e mursecat de fălcile unui animal mârâitor și că o să sfârșească în burta lui, deși acum se cred fericiți și fertili.) Chiar era pe moarte, semăna cu un zmeu caraghios întins pe un pat. Știam că trage să moară din cauza bâzâitului de insectă ce răzbătea dinăuntrul său. Recunoșteam toate semnele oscilării ciudate dinspre viață spre moarte, care nu are ochi sau gură, însă înghite pe toată lumea, jumătate din gândurile mele și o bună parte din pământurile de la vest de sat, adică cimitirul Bounouila.

Aveam puterea să-l salvez, să-l readuc la viață nou-nouț, chiar să-i înapoiez dinții *(mecanismul e simplu: este de-ajuns să-i dai morții un os de ros, s-o păcălești cu o poveste foarte lungă care o obosește și o alungă)* sau poate era deja doborât de lupta împotriva întunericului, abia reușea să îngaime niște vorbe inteligibile, însă asta nu mi-ar scuza renunțarea. În spatele ușii (ceream întotdeauna să fie închisă pentru ca sufletul să nu scape), distingeam zgomotul forfotei celor care așteptau în curtea micuță să termin cu scrisul, auzeam zdrăngănit de vase, copii care țipau după mamele lor și li se spunea să tacă, scârțâitul porții mari ce se deschidea din când

în când pentru a lăsa înăuntru vreun pâlc de vecine venite să-și ofere compasiunea sau brațele ca să învârtă în cușcuș.

În sat se știa că nimeni nu trebuie să mă deranjeze când alung moartea, lătrând mai tare decât ea, dar în limba ei mută. Chiar și cei care râdeau de darul meu prin cafenele sau la ieșirea din moschee ajungeau să mă cheme mai devreme sau mai târziu, cu capul plecat. Moartea te face prost și supus, o știu prin natura meseriei. Și înainte să vină să mă caute, detractorii mei cădeau pradă fricii ca niște animale încolțite. Dar de ce eu și nu recitatorii Cărții sfinte sau imamul? Poate pentru că eu stăpâneam alfabetul bun, nou și revigorat de dicționarul meu neîmblânzit? Sau pentru că păream inocent? Ori pentru că salvasem deja bătrâni și bolnavi care umblau pe străzile din Aboukir ca niște monștri blânzi? Știam că oamenii aceia urmau să stea în cumpănă mult și bine până să bată la ușa casei noastre din vale, atâta timp cât în țara noastră recitatorii sunt numeroși, iar serviciile medicale, gratuite.

Muribundul meu zăcea acolo, carnea de-abia se ținea pe oase. Era greu de recunoscut, în ciuda sprâncenelor încruntate ce însumau toată autoritatea lui, năucit de frică, uluit de posibilitatea de a pierde certitudinea lumii sale, veșnicia care până atunci nu se dezmințise nici o clipă. Îl cunoșteam, bineînțeles, dar nu voiam să merg mai departe. Trebuia, asta e regula, să îl ignor ca să-l regăsesc. Trebuia să resuscitez imaginea respirației, să-i dăruiesc o venă jugulară ce pulsează, o piele aspră, să îl smulg umbrei desfăcându-i bandajele. Aveam o sarcină grea, dar mi-aș fi luat revanșa meritată asupra acestui bărbat anume dintre sutele pe care îi salvasem, dintre copacii pe care îi păstram verzi și îngrijiți, pârâiașele, opunția, zidurile pe care le sprijin, satul întreg,

piatră cu piatră, până la câini și puișori de găină. *(A treia pagină a caietului: inversarea procesului de mumificare. Ce titlu să-i dau?* Enigma acului scobit. *Rezumatul unei povești de astronomie antice.)* Minunată revanșă. Să depăn cuvintele, să-i revigorez lichidul din creier prin nări, umorile, fluidele ce îmbină sângele cu hrana, să-i redau toată apa, apoi fiecare organ în parte, unul câte unul, să spăl trupul ca să-l smulg Nilului nevăzut și să-i înapoiez numele, răsuflarea, pulsația, vena întunecată care începe să bată ritmul în trupul țeapăn. E un proces complex. Doar cu ajutorul cuvintelor, o poveste lungă se împletește cu alta, și tot așa până la deșteptarea finală cu un zâmbet recunoscător.

Din nefericire au zgâlțâit ușa. Cineva s-a împotrivit, apoi au urmat țipete. Simțeam ura. *(Tata muncise din greu. O repeta ostentativ când, la începuturi, venea la sfârșitul zilei să-și bea cafeaua în casa noastră din vale. Obsesie veche care îi făcea buzele să se miște în barbă. O poveste ce a durat șaptezeci și șase de ani, mi-a uscat pielea, a ucis zeci de copaci, a pătruns adânc, până la mormintele strămoșilor și la izvoare, s-a răspândit pretutindeni și a pustiit frumusețea recoltelor, cerul care s-a spălat pe mâini și întreaga lume pe care o alcătuia satul. Lungimea ei m-a epuizat, aproape că m-a omorât. Am supraviețuit datorită cărților din mintea mea ce au ridicat o stavilă, m-au apărat de vinovăție și m-au oprit să îmi scot ochii. O s-o spun mai târziu, în zori. Mi-au rămas câteva ceasuri și sunt tentat să mă abat de la subiect.)*

Am cunoscut o primă cădere. Lungă. Care a durat zile întregi, atât de adâncă era fântâna. Am fost împins în hău în timp ce dormeam și m-am trezit în cădere, dezarticulat. Fără

să mă sperii, doar uimit de noutate, pipăind cu degetele zidurile, rădăcinile lucrurilor, nodurile pământului tăiat pe verticală. Când ridicam capul, vedeam lumea îndepărtându-se în timp ce mă prăbușeam aproape plutind. Era vreo patru după-amiază, în ziua aceea de vară, când am fost aruncat în fântână. Dar n-am căzut dintr-odată, ca o piatră. O, nu! Am plutit încet în întuneric, în spirală, ca o pană care poartă pantofi: nu înțelegeam prea bine ce mi se întâmpla, aveam patru ani, dar îmi plăcea senzația. Pentru că îmi pierdusem mama cu doi ani înainte, în satul Ammi Moussa, departe, în spatele munților, între pădurea de opunția și deșert, îmi plăceau locurile întunecoase, înghesuite, încinse. Confundam tandrețea cu înmormântarea. Sau moartea cu imponderabilitatea. Sau visul cu sfârșitul.

Am aterizat în casa din vale ușor ca frunzele de ceai pe fundul unei cești. Nu era nimic la capătul acelui abis, doar o gresie cu desene banale, câteva pietre albe în curte, un lămâi pitic cu parfum subtil. Mi-am spus că ar merita un nume, ca un cățeluș. Ghicisem locurile pe care le pierdeam de sus, de la înălțime: curtea dreptunghiulară, șura, poarta mare, bazinul cu apă stătută. Tocmai atinsesem pământul, ametit, și m-am trezit în mijlocul tuturor lucrurilor, într-o singură bucată moale. Niște apă curgea în spatele meu. Am văzut robinetul din colțul drept al fosei, bazinul din ciment verde-cenușiu, intrarea în bucătărie în dreapta mea. Fereastra mare de la ceea ce avea să fie camera mea roz se agăța cu amândouă mâinile de barele care o sechestrau, ca un chip de lemn strivit în spatele închisorii. De pe fundul fântânii vedeam cerul, ca printr-o gaură, albastru, inaccesibil, abia interesat de soarta

mea și de greutatea lucrurilor de pe pământ. Stoluri de păsări îl străbăteau ca versetele Cărții sfinte.

Simțeam că de data asta aș putea să cad în sens invers, spre înalt, să leșin dacă mai continui, cu capul ridicat, cu fruntea descoperită. Aveam patru ani și era prima zi pe care o petreceam în casa din vale, unde hotărâseră să ne alunge. Hadjer, la vremea aia deja fată bătrână, se foia pe lângă sobă, pregătind cafeaua. Tata reparase apa, aruncase o privire prin curtea uscată, fără fir de iarbă, se uitase câteva clipe cum mă jucam cu niște pietricele albe, deschisese chiar gura să spună ceva… dar ne-a întors spatele – pentru următorii douăzeci sau treizeci de ani. Decisese că era mai bine să se ocupe de ziduri decât de familia lui și ne-a anunțat că avea să refacă gresia, toaletele și zugrăveala. Mătușa a avut intuiția să-și reprime sentimentele, pentru a mă forța să cresc un pic și să las în urmă copilăria plângăcioasă de băiat abandonat.

Era sfârșitul zilei, praful galben pătrundea peste tot în surdină și se lăsase o tăcere de deșert uscat, numai pietre și capcane. O șopârlă tremura pe zid. A încercat să închipuie o literă arabă, apoi a dispărut. Mi s-a făcut frig deodată, eram gata să izbucnesc în plâns ca să-mi simt trupul, să-mi regăsesc chipul. Dar cred că eram prea obosit, doborât de confruntarea brutală cu mama vitregă și cu fiul ei Abdel, căruia îi curgea sânge din nas și de pe frunte. Întâmplările mă zdruncinaseră, totul se petrecuse foarte repede și mă simțeam orfan mai mult din cauza casei prea mari, nu pentru că îmi pierdusem mama. Mă aduseseră din tribul mamei, Ammi Moussa, din spatele pădurii de opunția de la sud, la o săptămână după înmormântare și sfârșisem în acest loc, așezat cu picioarele

sub mine, pentru că a doua soție a tatălui meu susținea cu tărie că l-aș fi aruncat pe fiul ei într-o fântână secată.

Lumea era o serie de strămutări nervoase, crize și efuziuni de tandrețe prea aprinse ca să fie adevărate. Am căpătat dreptul la încălțări noi și la un alt capișon de lână roșie pe care l-am purtat mult timp, refuzând să-l scot chiar și când vremea s-a încălzit. Nu îmi amintesc să fi fost trist, doar că aveam chef să dorm mult pe o blană de oaie imensă. Ceea ce am și făcut în noua casă, în camera întunecoasă care avea șemineu. Mai întâi a fost albastră, apoi neagră, îngreunându-mi picioarele și pleoapele. Când m-am trezit, în toiul nopții, Hadjer mi-a mângâiat părul și s-a certat îndelung cu fratele ei care nu era acolo, întinsă lângă mine, cu trupul cald și mintea înfierbântată din pricina duelului imaginar. Apoi mi-a dat să mănânc supă cu pâine în bucătărie. Prin geam, vedeam stelele deasupra zidurilor. Atât de numeroase, încât păreau că vor să se reverse pe pământ.

Bunicul a sosit a doua zi, căzut și el din cer, împins de la spate de urmașul său. Mama vitregă scăpase și de el, pretextând că nu se cade să lași singuri un copil și o fată bătrână într-un sat atât de bârfitor. Era foarte în vârstă, dar încă putea să servească drept alibi pentru onoarea familiei. Deși risca să fie blestemat, tata a cedat capriciilor soției și a hotărât ca părintele lui să-și aștepte sfârșitul aici, discret, departe de zarva și de behăiturile averii sale. I-a cumpărat un burnuz frumos și ni l-a adus fără să spună nimic. Bunicul era doar o fantomă care vorbea incoerent și starea lui devenea tot mai precară pe zi ce trece din cauza bolii bizare. A rămas tăcut multă vreme, apoi a hotărât să locuiască în casa de jos în felul lui. S-a plimbat prin curte, a atins zidurile și lucrurile,

numindu-le prin cuvinte nepotrivite. Îl apuca disperarea când îl priveam cum căuta termenii preciși, se poticnea și plângea, ca apoi să cadă iar în torentul cuvintelor deformate, într-o dezordine brutală. Cred că pe atunci mai era conștient de lume și de el însuși: se vedea în ochii lui cenușii, în felul cum numea lucrurile mai degrabă cu degetele decât cu limba. Dar asta n-a durat mult. Răul a devenit feroce, i-a destrămat memoria, l-a devorat, apoi i-a atacat sâmburele numelui. Bunicul a ajuns un mort buimăcit, învins de uitare și numai Hadjer, fiica lui cea mică, s-a îngrijit de el, chiar și atunci când nu a mai știut cine este. A murit în brațele mele, ani mai târziu, într-o vreme când nu știam să opresc decapitările cu povești.

Dar de ce îmi amintesc tocmai acum de căderea în casa din vale? Pentru că din acel moment tata a devenit vorbăreț, turuind cu ușurință, la nesfârșit, până te lua amețeala, despre viața lui de dinainte de oi și de Independență. A început să vorbească pentru ei doi, el și tatăl lui, apoi pentru noi toți. Își inventa o legendă care trebuia să închidă gura lumii. Regele singuratic al propriilor *O mie și una de nopți.* Dar ce lungă și plictisitoare era povestea lui!

Prima poveste a tatei, cea adevărată, e aceea a mizeriei de dinainte de Independență. La vremea aia, sărăcia era atât de cumplită, încât femeile din *duar* umblau îngrozite, cu coapsele strânse, ca să se apere de bărbații violenți, dar și de copiii care încercau să se întoarcă în pântec pentru a scăpa de foamete. Să-și mănânce mamele de dinăuntru, dacă nu aveau cartofi și pâine. Sugeau oase, tăiau rădăcinile copacilor. Din cauza tifosului le cădea părul, lăsând la vedere păduchii răspândiți

pe țeastă. Lumea devenise neîncăpătoare, eucalipții nu mai foloseau nimănui din cer, *duar*-ul se preschimbase într-un spațiu tăcut înfipt în ceafa creației, o grămadă de nume rămăseseră fără copii care să le poarte pentru că aceștia mureau de epuizare în somn. Ca să găsești de lucru la colonișți trebuia să te trezești devreme, să traversezi aproape un continent, să ajungi primul la proprietarul de ferme din estul satului și să aștepți să fii ales ca să îngrijești caii ori să strângi recolta acoperită de chiciură. Atunci, ca să fie siguri că nu-și ratau șansa, unii rămâneau să-și petreacă noaptea în grajduri. „Trebuia să ne agățăm de gâtul animalelor ca să nu ațipim ori să dormim de-a-n picioarelea ca să ne trezim imediat când ne strigau“, povestea tata. Și aici mă privea cu răutate, de parcă eu l-aș fi supus acelei torturi, înainte măcar să mă fi născut. „Astăzi aveți gresie, pâine albă, electricitate, sifon și carne. Da, astăzi“, insista el. Și se lăsa pradă unei ușoare mânii pentru că i se furase copilăria, iar eu eram hoțul. Pe atunci încă ne mai vizita la casa noastră din vale. Hadjer îi făcea cafea și tata se arunca, întocmai ca un înotător într-un bazin cu apă stătută, în povestea sărăciei sale, invidios pe toți copiii născuți după el. Rămâneam întotdeauna cu impresia că sunt un mizerabil și un trădător, cu o senzație de vomă și amețeală. Ca și cum eram dator să-i dau toți banii pe care i-aș fi câștigat până la o sută de ani. Ah, măcelarul! Le avea cu aluziile mieroase, fine ca lama de cuțit, se pricepea la zeflemeli ca un vânt dușmănos, știa unde să lovească în pieptul meu fragil.

Povestea era lungă ca un urcuș pe munte: el, guraliv și grandoman, eu, târându-mă în urma lui, epuizat și legat de coarne. Mă cățăram pe coasta vedeniilor bolnave, recitându-mi versetele. Și toate astea se sfârșeau mereu cu aceeași

escrocherie ca în Cartea sfântă, cu același troc: revenea pe pământ, lăsa jos ceașca de cafea rece și le zâmbea oilor imaginare ce îi alcătuiau averea de cel mai vechi măcelar din Aboukir. Ovinele începuseră să cadă din cer ca niște ghemotoace de bumbac cu copite în momentul în care hotărâse să mă abandoneze la sora lui: de îndată ce m-a aruncat în casa din vale, la fata bătrână pe care o ascunsese în spatele zidurilor, Dumnezeu i-a dăruit un întreg șeptel, care l-a ajutat să-și facă un nume ca măcelar. Averea s-a înmulțit în mâinile lui ca spuma la malul mării. Sângele curgea și, odată cu el, banii și onoarea. Sunt sigur că animalul misterios și nobil behăia cu tristețe în spatele acestui decor, oferindu-și beregata ca să mă scape de autoritatea lui. Ar fi putut să mă trateze ca pe unul de-ai lui, aș fi ajuns ca Abdel ori ca toți ceilalți, un arbust pipernicit pe lângă ei. Dar nu. Oaia divină își ridicase ochii de o blândețe sfâșietoare, lăsase deoparte nemurirea și se risipise în mii de animale care să abată privirea lui Hadj Brahim de la mine. Ca să mă cruțe, s-a dăruit patriarhului și mi-a oferit puterea scriitorului în stare să învingă moartea. De-abia atunci darul meu a început, încet-încet, să năpădească satul și m-a ajutat să trec peste abandon și peste doliul după mamă. M-a îmbrăcat cu un trup înșelător, mi-a dat o voce care amintea de animalele sacrificate și o neliniște ce îmi prevestea caligrafia. De fapt, bătrânul berbec îi salva astfel pe locuitorii satului, unul câte unul. Poate chiar omenirea întreagă.

O ființă mută, un animal care altădată alcătuia o constelație, hotărâse să se lase sacrificat în locul meu, iar eu i-am moștenit vocea behăitoare, trupul uscat și strâmb, ochii mari și blânzi. Astăzi, după ce am citit aproape șapte mii de

cărți – un număr infinit, asemenea celor șapte ceruri – și încă pe-atâtea imaginate, am ajuns să am o intuiție esențială: viața mea și oricare alta sunt legate de o tragedie mai mare, fundamentală, ce vine din negura timpurilor și a despărțirilor. Ceea ce trăiesc și dăruiesc pentru a salva vieți nu-mi aparține. Eu sunt numai un pretext. *(„Poate că moartea e doar o ființă îndrăgostită care caută pe cineva și ne scrutează pe toți, unul câte unul, până la sfârșitul timpului, ca să-l găsească“, îmi spune câinele meu. Îl întreb: „Și eu cum s-o abat de la drumul ei prin satul nostru?“. „O faci să-și uite tristețea povestindu-i ceva“, mi-a răspuns el.)*

După câțiva ani în care l-am studiat cu atenție, am înțeles vag că Hadj Brahim ura copiii, copilăria în general, adică simțea o teamă vie de moarte, bănuind că avea să fie aruncat peste bord, pe la spate, de urmașii lui.

10

De câte ori nu am salvat așa necunoscuți! (Pe văduvul Kaddour; pe Aïcha, o mută demnă; pe unchiul Chaabane, când a căzut în genunchi într-o vară, bolnav și rătăcit din cauza schimbărilor din sat; pe Abdelkader, prietenul tatălui meu, îndrăgostit de băi și de vinuri; pe Badra, care inhalase dioxid de carbon de la un cărbune blestemat etc.) Dacă moartea îți dă de urmă este pentru că te-ai așezat la marginea drumului tău, nu mai crezi în povestea ta sau i-ai alungat pe cei care te ascultau, morți sau vii. Unchiul Larbi, de pildă, fratele mai mare al tatei, s-a stins când toată atenția tribului s-a îndreptat spre averea lui Hadj Brahim și spre oile sale. Povestea lui a căzut în desuetudine și s-a trezit învins de indiferența pe care a ajuns s-o cultive chiar și față de el însuși. Îmi amintesc privirea rece a acelui bărbat străin de toate, pe care l-au găsit țeapăn într-o vie din estul satului. A murit sănătos tun, dar golit pe dinăuntru. O poveste e ca o respirație comună, un trup regăsit. Credeți că o istorisire poate să-ți taie respirația? Atunci poate să-ți redea și viața, dacă ești pe moarte. Vorbesc din perspectiva mecanismului, fiindcă misterul rămâne de nepătruns. Misiunea mea are o parte metafizică, dar ține mai ales de legea Necesității. Cred în Dumnezeu, însă nu caut să-i vorbesc. Să exiști este o tragedie mult mai amplă decât acest

tête-à-tête plictisitor. Esențialul se află dincolo de rugăciune sau nesupunere. În iminența, la care toți amână să se gândească, sfârșitului lumii. Profeția mea nu lasă moștenire o carte sfântă, ci o explicație – sfântă – a tuturor cărților posibile.

Asta încerc să subliniez de ani de zile. Legătura dintre scrisul meu și efectul pe care îl are asupra altui trup. Acea consecință feerică a cuvântului asupra ritmului unui corp. Să reduci frazele la os, la cifra lor intimă strictă, pentru a demonstra că Necesitatea este o lege care prilejuiește întoarcerea la viață, dar și o legătură strânsă între cel în viață și scris, acuratețe și înviere sau permanență prin memorie. Dacă mi-i amintesc bine pe toți, nici unul nu va muri, însă pentru asta îmi trebuie o limbă puternică, exactă, bogată ca un stup, reconstituită din carne și suflu, redescoperită cuvânt cu cuvânt, cu răbdarea unui anchetator, împinsă până la limita preciziei. Dacă actul creator ar fi fost o carte, ar fi trebuit să o rescriu la nesfârșit. Sau poate să o recitesc, asemenea misticilor și alchimiștilor din vechime. Cartea sfântă vorbește despre ea însăși ca despre o versiune pogorâtă din cer, bine conservată, anterioară ca și maternitatea. La noi se vorbește despre Tăblița bine păstrată, despre Mama Cărții. Versiunea cerească pe care o regăsim prin rugăciune și meditație. Sensul care trebuie redat prin asceză și prin sacrificiul trupului până la vertij. Toate religiile vorbesc despre o carte care ar fi fost însăși lumea sau ce se află în spatele ei. Susțin că pelerinul este un cititor distrat; credinciosul, un cititor orb; meditativul, un cititor care stă în cumpănă dacă să întoarcă pagina sau nu; iar scriitorul, un cititor care copiază. Eu, unul, nu cred în teoria sensului

ascuns. Eu cred în inventarul și în superioritatea memoriei asupra morții. Lucrurile continuă să fie suspendate în spațiu și timp pentru că sunt inventariate într-o minte și o limbă le păstrează într-un imediat permanent. E povestea unei întâlniri magice: prezentul (și universul lui) există pentru că un om își amintește de el.

Asta să fie tot? Mă simt plin de compasiune. Nu-mi pasă de moartea anunțată a tatălui meu, de agonia lui, și orice întâlnire cu sătenii mă întristează, însă noaptea, când toți cei din sat dorm, eu veghez și număr întâlnirile, apoi mă cuprinde o milă nemărginită pentru soarta alor mei. În valuri tot mai mari, până la mareea înaltă a milostivirii. Mă înfurii pe acest Dumnezeu care îi pune la îngrășat periodic, îi face să creadă în delicii, ca să-i strivească apoi cu boli și moarte. Mă transform atunci în mijlocitor, în apărător, în genul de bărbat pe care simțul demnității și cel al puterii îl împing să provoace dueluri cu nobili bandiți doar ca să abată mânia asupra lui, să câștige timp și să-i ferească pe cei mai slabi de soarta lor. Deci există un resort mecanic pentru compasiunea mea *(cu cât scriu mai mult, cu atât satul rezistă și el, oamenii pot să trăiască mai mult, iar centenarii se înmulțesc, victorioși, îmbătați de prezentul fără sfârșit),* altul care vine din inimă *(lumea e o tragedie, un berbec sacrificat, iar eu sunt vocea lui)* și ultimul, fructul credinței mele *(răspund de viețile oamenilor cu care mă intersectez zilnic, îi pot salva pe toți scriind, mai puțin pe o femeie pe care nu o pot apăra decât schimbându-mi trupul cu al ei ca să-i remediez decapitarea).* E un sistem complex, ca un angrenaj cu roți zimțate. Sistemul darului meu s-a născut din meditație și asceză. Datorită Cărții sfinte, a anilor de religie aplicată, a cugetărilor asupra unei limbi străine

devenite instrument de viață și de moarte, am înțeles foarte devreme că există o legătură între capacitatea noastră de a enunța și obiectele astfel desemnate. Totul e scris, nimic mut, o, da! Opusul lui Dumnezeu nu este Iblis, ci tăcerea. Sunt convins.

Sutele de cărți citite mi-au dovedit că veșnicia există, că o putem conserva prin transcriere și interpretare. E de-ajuns să citești fără oprire sau, în lipsa unei biblioteci infinite, să scrii fără oprire, dar cu sârguință: un număr pentru fiecare chip în parte, un titlu pentru mai multe caiete, semne și simboluri acolo unde cuvântul nu mai este suficient pentru îmbrățișare și posesie. Titlurile sunt ca pietricelele. Mă ajută să scriu, să sar și să umplu golul. *(Televiziunea a adus în satul nostru o limbă străină și oameni necunoscuți care povestesc despre pasiunile lor cu gesturi exagerate. Hadjer trebuie să se așeze ca să se uite la film, fără mine pe post de traducător. Nu mai fac asta de câțiva ani, din pudoare. Ies într-o oră să dau o tură prin sat, să notez amănunte, să trec în caiet numele mirilor ori să ascult vocile răstite când trec pe sub ferestre. Aș putea să merg până la câmpurile cufundate în noapte. Acolo unde se agită câinii. Spre cimitirul creștin. Mă plimb câteodată prin el, fiindcă la creștini moartea este întâmpinată altfel decât la noi: pietre dantelate, cavouri, nume franceze ori spaniole, versete dintr-o altă carte sfântă, îngerași. Câinele îmi spune că e un paradox să sculptezi îngeri în piatră. Mormintele sunt profanate adesea de puști. Iar după căderea nopții mă lovesc de tăcerea jenantă a băutorilor de vin, așezați în liniște, grupați ca niște conspiratori în spatele unui dumnezeu. Locul este un refugiu pentru proscriși, amanți sau traficanți de alcool. În timpul zilei domnește umbra minunată, curată, a plopilor și a chiparoșilor.*

Nimeni n-a mai călcat pe acolo de mult, totul este jefuit. „De două ori morți“, suspină câinele. Nu sunt de acord cu el: mormântul e o înșelătorie, o capcană pentru proști. Bună doar să îi inducă în eroare pe anchetatorii care se opresc când descoperă cadavrul. Ca în filmele polițiste. În loc să meargă mai departe cu interogatoriul ca să înțeleagă metafizica, viziunile, cărțile și legendele. În ciuda frumuseții sale, nu vin niciodată să scriu în cimitirul creștin: parcă ai scrie sub un cuier pretinzând că e o lampă. În noaptea asta cred că o s-o întind. Sunt în pană de idei.)

Primul caiet pe care l-am scris se numea *Stăpânul inelelor*. Titlul mi s-a părut atât de frumos, încât am făcut din el o fântână pe fundul căreia se oglindeau în apă zeci de personaje zeloase ori înflăcărate. Peste ani, când am avut ocazia să citesc adevăratul roman care purta acest titlu, am fost oarecum dezamăgit: povestea mea era mai bună, vorbea despre un vânzător de inele care devenise nemuritor vânzându-și marfa din oraș în oraș. Și despre cum arta lui îl împinsese să vândă inele imaginare pe care le descria minunat mulțimii de curioși. Înainte să mă apuc de scris, aplecat și încolăcit ca o moluscă, aud mereu o muzică domoală ca apa care curge sau ca zahărul care-și povestește viața. Mă îndepărtez de subiect, știu, dar nu-l pot dezvolta altfel. Să scrii înseamnă să asculți un sunet, să îl prelungești și să îi dai ocol fără oprire, pentru a încerca să-i redai melodicitatea, să te apropii cât mai mult de el, să îl călăuzești de la ureche la gură. Profetul spune că revelația i-a venit ca un timbru sonor, un dangăt de clopot, iar Îngerul teribil a fost un clinchet înainte de-a se altera în cuvinte. Îmi plăcea mărturisirea asta despre meseria de trimis al Domnului, mi se părea sinceră. Cei pe care îi întâlnesc

atunci când scriu la căpătâiul lor m-au descris ca fiind încordat, coleric, dur, cu ochi amenințători. Dar e numai carapacea transei, traiectoria cercului meu.

Pacientul din ajun este un bătrân pe care l-am cunoscut bine și care nu a vrut niciodată să considere darul meu ca pe ceva important sau real. M-a tratat mult timp cu dispreț sau nepăsare studiată, doar pentru a-mi face rău, atunci când ne întâlneam, rareori. Mi-am promis să aștept, acum i-a sosit ceasul, zace în amintirea mea fantastic de exactă, ca atingerea unui orb. Resuscitat de insomnia mea obișnuită, în timp ce cuvintele și flegmele i se amestecă în plămâni, mă scrutează curajos, apoi plin de curiozitate, mânie, cu renunțare în cele din urmă. Ca atunci când, sătul de toate, îți lași viața în mâinile unui șarlatan și vezi în asta dovada propriei lașități, semnul abdicării. În cel mai rău caz, nu puteam să-i grăbesc moartea; în cel mai bun, poate reușeam s-o încetinesc, își spunea cu siguranță, pierdut în mulțimea de rude nerăbdătoare să vadă cum avea să-și părăsească trupul. Omulețul pe care încerc să-l smulg mormântului este prea bătrân, sceptic, învins de propria viață, și trebuie să depun eforturi uriașe. Hadj Brahim, în vârstă de șaptezeci și șase de ani, măcelar bogat, nu mă ajută deloc. Fiindcă nu crede în mine. Mi-a repetat mereu că toate caietele mele sunt ca blana ursului din pădure, că nu au existat niciodată. Râd și scriu mai departe: viteza scrierii este una dintre condițiile inspirației – impune umilința hamalului. Devii sudoarea cernelii, nu inventatorul ei. Slujitorul mut al unei conversații care te depășește.

E adevărat, în satul Aboukir lumea credea că sunt bântuit de un duh al mlaștinilor sau atins de un blestem din cauza

averii tatălui meu și a opulenței lui însetate de sânge. Unii îl plângeau pe tata pentru lozul necâștigător pe care îl trăsese cu prima lui soție. Eu îmi trăiam soarta ca pe un dar cu un munte de îndatoriri, în ciuda trupului meu bolnav, a vâlvei iscate de leșinurile mele și a refuzului de-a pune în gură carne. Cu siguranță există martiri care nu au nevoie nici de rai, nici de Dumnezeu pentru a-și călăuzi trupul pe calea sacrificiului. Poate că ideea de compasiune este de ajuns. Sau ambiția ascunsă de a te substitui unui dumnezeu lenevit de propria veșnicie. Adevărul e că limitarea satului m-a ajutat să înțeleg relațiile dintre scris și longevitate. Cunoșteam fiecare colț, culorile perdelelor, ferestrele vechi, harta coșcovită a zidurilor, înclinația stâlpilor, obiceiurile bătrânilor și ale berzelor. Când umblam cu lista în mână să-mi completez inventarul, stârneam râsul trecătorilor care mă vedeau cum cercetez amănunte neînsemnate. Bineînțeles, ordinea era adesea tulburată de sosirea vreunui străin sau nou-născut, fiindcă nu trăiam izolați de lume, eram doar limitați, încremeniți de lene sau îmbuibare, temători. Și atunci trebuia să refac socoteala.

Câteodată bizareriile îmi puneau la grea încercare limbajul personal și mă străduiam să găsesc cuvintele potrivite în lipsa unui dicționar bun. Mă mulțumeam cu semne, simboluri și desene de neînțeles pentru profani. Mai erau și zvonurile obișnuite despre povești cu sex sau blesteme aruncate de sfinți, gelozii la fel de mistuitoare ca incendiile, divorțuri, însă toate astea erau inventariate cu precizie în amintirile locuitorilor și în caietele mele. Eu rețineam și alte lucruri: nuanțele, chipurile, prospețimea și îmbătrânirea lor, ordinea veșniciei ce trebuia restaurată și exactitatea prezenței în

lume, coincidența restabilită între cel viu și adevărata lui poveste. Iată. Ce să fac eu cu istoria necunoscutului care donase bani pentru construirea unui minaret foarte înalt lângă moscheea noastră? Sau cu povestea doctorului cubanez care se stabilise la noi în sat pentru câțiva ani și se căsătorise cu mii de femei? Sau cu nenumăratele istorii despre oameni plecați de mult în Franța care se întorseseră în sicrie ca să petreacă o noapte, una singură, în casa enormă de pe deal pe care o ridicaseră cu ani în urmă, fără să locuiască vreodată acolo? Nu! Poveștile astea nu contau decât dacă aveau legătură cu vreun muribund sau vreun copil chinuit de febră sau de abces.

Văzut de departe, satul era oarecum banal. O harababură arhitectonică între vechile case coloniale ocupate de noi și adăugirile din paiantă, semne ale modificărilor neterminate. Cei mai bogați reușiseră să le văruiască din nou, ceilalți se mulțumeau să stea pe pragul ușii în așteptarea ultimei rugăciuni. Dacă zidurile puteau fi împărțite, nu se putea spune același lucru despre arborii genealogici. Fiecare își cunoștea tribul, ținea cu dinții de el, iar pădurea de opunția constituia hotarul ce îi alunga pe intruși și ascundea femeile. Existau și legături: autobuzul care mergea în sud trecea prin satul nostru de două ori pe zi. În zori, pentru cei care porneau într-o căutare ori făceau o călătorie mai lungă, și spre sfârșitul zilei, oferindu-le un scurt spectacol leneșilor de pe marginea drumului, aproape de primărie și de pompa de benzină.

În adolescență am trasat cu grijă harta acestei insule izolate. La nord se află dealul, mamelonul fundamental, locul în care a început istoria familiei noastre, zona unde se sacrificau zeci de oi pe zi. La est, viile, drumul asfaltat care

ducea la fermele foștilor coloniști, apoi se înfunda în munte, cimitirul creștin împrejmuit de un zid alb și scund; la vest, cimitirul Bounouila, săpat într-o coastă bolovănoasă între ierburile înmiresmate și moartea soarelui. Când ajungeai în Aboukir, vedeai în dreapta o pădure falnică în care descoperisem două-trei morminte vechi, gravate cu nume franțuzești, piața și o școală, a mea. Satul se rostogolea până la sud, agățat de drumul ce duce spre Sahara – niciodată n-a ajuns la noi, doar prin cer –, și regăsea același drum ce venea din nord, unde citadela și marea se măcinau una pe alta cu pietre și sare. Sătucul ăsta al cărui contur l-am trasat în hoinărelile mele adolescentine era un adevărat ostracon[1] virgin, străpuns de un minaret. Dar în mintea mea harta era desenată altfel: pădurea pipernicită din est devenea sufocant de tropicală, răspunzând lagunelor mlăștinoase din sud. Și, voit năuc, pe dealul mare de la nord zăream carapacea spintecată a casei tatălui meu, eșuată pe recif, ultima dovadă a naufragiului meu. Nu trebuia decât să plantez peste tot cocotieri, să locuiesc într-o grotă cu pereți roz, să mă feresc de țapii pe care binecuvântarea divină îi înmulțise în jurul tatei ori să fac inventarul inutil al copacilor morți, să merg în golful nisipos ca să reînnoiesc o poveste veche ori să povestesc aventura limbii, repopulând astfel insula.

Poll e un papagal găsit într-o carte, ale cărui nume și misiune le-am împrumutat câteodată. O pasăre minunată ce rostește o singură frază în *Robinson Crusoe*, dar îi rezumă tragismul desăvârșit, limita materială, posibilitatea infinită. Când reciteam această carte (deseori), mă bucuram de fiecare dată de misterul ei, era un fel de insulă în insulă. *Zabor* este cartea unui recensământ fantastic, indispensabil, iar eu

trebuie să spun povestea naufragiului meu. Care va salva pe cineva, undeva.

1. Denumire dată scoicilor pe a căror cochilie era scris numele celor condamnați la ostracizare.

II

Limba

11

Ce s-a întâmplat? Când a rămas fără suflu darul meu? Nu știu.

Îmi amintesc că am simțit o bucurie răutăcioasă când l-am văzut pe tata urmărindu-mă cu coada ochiului, în cele câteva secunde în care s-a trezit pe patul său, lac de sudoare, slăbit de agonie. Incapabil să vorbească, dar strigându-și din toată ființa speranța nebunească și furia împotriva mizeriei la care îl împingea boala. Îmi amintesc că am rămas uimit de trupul său împuținat – oasele îi ieșeau prin piele –, dezarticulat pentru că zăcuse multă vreme la pat. Era atât de sfrijit, atât de prost hrănit de vanitatea lui! Tăcerea din odaie îi sublinia singurătatea ca și cum întreaga umanitate l-ar fi băgat în carantină. Genul de tăcere silită pe care o adoptăm la căpătâiul bolnavilor: îndurerată, dar plină de respect, un pic temătoare, căci boala ar putea fi contagioasă. *(„Când prada e sfâșiată de fiară, întreaga specie sau cohorta se leapădă de ea“, se apucă să-mi explice câinele. Atunci se zice: mai bine lăsăm mortul să se odihnească. Aiurea! Îl abandonăm ca să iuțim pasul sau ca să nu atragem asupra noastră privirea morții hoinare.)* Lămpile din colțuri încercau să creeze o atmosferă de mister, însă fără să reușească: moartea este crudă, în ciuda suspinelor și parfumurilor, mirosul ei rămâne artificial.

Bătrânul *(mi-l amintesc acolo, stând jos în grota mea roz, sorbind din cafeaua mătușii mele care încerca stângaci să nu facă zgomot)* era șters, negru de o furie al cărei motiv îl ghiceam. Avea pică pe toată lumea, nu pentru că murea, ci pentru că suferea cumplit, în timp ce alții erau acolo, afară, peste tot în universul nemărginit, etalându-și cu obrăznicie sănătatea, nedrept de sănătoși, răspândiți pe ici, pe colo și în putere. La un moment dat, expresia i s-a schimbat, iar furia lui a devenit dispreț, poate față de Dumnezeu. Bătrânul nu se dădea bătut, cei de afară nu știau, credeau că i se apropie sfârșitul, dar eu vedeam. Expresia i s-a schimbat din nou, ca oglinda unei ape stătute, carnea i s-a lăsat, fălcile i s-au descleștat, iar pupila i-a dispărut după orizontul cenușiu al ochiului. Doar atât putusem să obțin atunci, înainte să fiu alungat ca un proscris. Deci trebuia să încep altă poveste, cât mai repede. Dar care? Știam mai multe, una mai puternică decât cealaltă. *(Aceea a unchiului emigrat în Franța care, de câte ori încerca să se întoarcă în sat, nu mai putea să meargă, își rătăcea pantofii sau pierdea avionul. Sau aceea a străbunicii mele, care a crezut că i se apropie moartea pentru că dăduse peste o pereche de pantofi albi noi pe pragul camerei unde fusese închisă. Sau a vărului meu, care își pierduse graiul pentru că se uitase la prea multe filme indiene, în fiecare vineri mergea la cinematograful Colosseum din oraș.)* Apoi bătrânul s-a cufundat într-un soi de refuz încăpățânat, schimonosit. Cunosc genul ăsta de reacție pentru că i-am vegheat pe mulți care au revenit la viață. Cred că nu înțelegea de ce este el cel sacrificat de data asta, nu altul *(fiecare își închipuie că viața e spectacolul propriei nemuriri, iar scena morții îi revine altcuiva, întotdeauna!)*, nu reușea să-l identifice pe cel care urma să-i

taie beregata, nu îl cunoștea prea bine pe măcelar *(râs mânzesc).*Trebuie să fie un mister devastator să nu mai poți înțelege cum stau lucrurile. Să tresari fără să ai de ce te agăța. Să-ți pierzi pipăitul, mirosul, ordinea cuvintelor și simțul gravitației. Am citit într-o carte că morții care tocmai și-au dat duhul se lovesc mai întâi de inexplicabil: nu înțeleg de ce în timpul înmormântării toată lumea mănâncă în afară de ei, se simt neglijați și umiliți că au fost uitați. Se supără ca niște copii, văd moartea ca pe o jignire.

Mă îndepărtez. Darului meu îi este teamă. Prea mult așteptat, protestează și se retrage în vizuina capului meu. Nimic n-a ajutat. Cu atât mai puțin ultimatumul idiot al fratelui celui mare dintre toți doisprezece când, noaptea trecută, m-au împins până la patul bătrânului din întunericul eucalipților (cașaloți bipezi șiroind în întuneric). „Ai trei ore, pe urmă o ștergi de-aici!“, a amenințat Abdel, iar fața lui de ipsos cenușiu nu s-a clintit. A păstrat același chip ca în ziua în care l-au scos din fântână, sus pe deal, când a pretins că eu l-am împins de la spate. Așezați ca mărgelele unui rozariu în pragul camerei, frații au încuviințat, acceptând compromisul, înainte să se retragă în noapte și să închidă ușa ca să putem vorbi între patru ochi, ca de la tată la fiu. O să fie vai și-amar de mine dacă bătrânul crapă, mi-am spus atunci. După ce am fost izgonit într-un puț, cu siguranță voi fi aruncat în stradă, cu caietele mele și cu legenda periculoasă a darului meu. O să sfârșesc într-o *zaouia*[2]. O să curăț covoarele de praf la moschee pentru tot restul vieții. O să mor de sete prin pădurile de opunția care ne înconjoară pe kilometri întregi. Pieton neputincios în Sahara cea mare, labirintul desăvârșit, fără ziduri sau unghiuri. Nici măcar nu pot părăsi satul din

pricina stărilor de leșin ce mă doboară de fiecare dată când mă îndepărtez de Hadjer și de casa noastră.

Îmi amintesc cum bătrânul, pe care îl admir pentru lupta lui cu grămada de oase, s-a trezit scurt la pagina treizeci și nouă și aproape că a mișcat capul. Jur. La fel de mânios, cu sprâncenele încruntate. E de apreciat, oricum! În ultimele ore de viață ridica steagul răzvrătirii ș i își întorcea fața de la Dumnezeu, refuzându-i plăcerea de a-l vedea implorând alinare. Mai întâlnisem în sat oameni ca el, furioși pe mâna ce le golise ușor-ușor buzunarele, scotocind în sacul trupului lor, risipindu-le obsesiile strălucitoare. Nimic nu ajută în astfel de cazuri, nici măcar versetele. *(Moartea? Inspiră credință privitorilor, făcându-l în același timp pe muribund să și-o piardă. Îmi schimb poziția, mă dor genunchii dacă stau așezat așa. Ies într-o jumătate de oră. Nu mai mult. Cu caietul în mână, mă duc să număr din nou casele, să cercetez urmele de pași și să dau o raită pe lângă cimitirul francezilor. „Ciudat cum oamenii se transformă în amintiri“, conchide prietenul meu, câinele. „Sunt fie morminte, fie cărți. Mari astronomi întinși pe spate.“ Poate…)* Mumia se luptă să-l recunoască pe cel care o îmbălsămează, să se agațe de privirea lui. „Ce mai poate face mortul când e deja în mâinile spălătorului de cadavre?“, spune un proverb de la noi.

Cred că războinicul din el mă recunoscuse. I s-a aprins o luminiță în ochi înainte să se întoarcă, prefăcându-se că doarme sub piatra chipului său. O poveste veche. Plină de dușmănie. Înțelegeam. Sigur că încercaseră totul ca să evite să mă cheme. Voiau să-mi răpească victoria. Zvonurile spuneau că mintea bătrânului fusese atinsă de nebunie; iar lunga lui poveste despre cum îi vorbise Dumnezeu în vis se prefăcuse în

bâlbâială și haos. De ceva timp bătrânul profera aiureli de neoprit împotriva lui însuși, iar asta nu servea deloc la păstrarea amintirii faimei sale. Merseseră până acolo încât răriseră vizitele prietenilor vechi și ale imamului Senoussi pentru că, printr-un ciudat schimb de macaz, bătrânul se lepăda de toate cuvintele mari pe care le înghițise în toți anii de evlavie și amabilitate. Însă de-acum înainte nimic nu-l mai obliga să tacă, să-și ascundă ura. Frumoasă revanșă pentru bunicul meu, condamnat la mutenie și izolare de fiul cel mare aflat astăzi în agonie, care se întorcea acum, prin gura muribundului, să le spună celor din Aboukir ce gândea despre ei. Ca să fiu sincer, am fost foarte uimit, chiar luat pe nepregătite. Îl credeam pe bunicul Hbib mort pentru totdeauna, după ce lăsase moștenire lumii doar mutenie, un cuțit, un portofel gol și trusa de croitorie pe care o folosea de la moartea bunicii. Iată că vorbea din nou, însă prin intermediul unei agonii care nu era a lui. Mi s-a făcut brusc dor de ochii săi cenușii. Poate că el e secretul darului meu, motivul furiei mele împotriva secerătoarei care se distrase mult timp pe seama lui înainte să-i curme firul. *(A murit de tuberculoză, sufocat de propriii plămâni. A fost primul cadavru pe care l-am ținut în brațe și în spinare. După ce a murit, i-am scotocit prin lucruri împreună cu mătușa: am găsit un creion vechi, două cuțite și un portofel în care se afla o fotografie a lui, cu ochii măriți, sălbatici, unde părea hăituit de lumină, smuls dintr-o legendă pentru a fi expus. De ce? Povestea lui e scrisă într-un caiet ce poartă titlul definitiv* Sărbătoarea continuă *pentru că, în copilărie, deslușeam un oraș întreg în ochii lui când îl priveam. Și povestea atât de frumos despre călătoria lui*

imaginară în Franța, dădea atâtea amănunte mincinoase despre întoarcerea lui...)

Am scrutat camera în care fusese așezat muribundul: farfurii cu resturi de dulciuri, dovada vizitelor primite cu ceva timp în urmă. Un miros înecăcios de capră: recitatorii versetelor poartă mereu aceeași *djellaba*. Au fost chemați în ultimă instanță, imediat după doctor (căruia îi găseam urma în mulțimea de medicamente aruncate în grabă sub patul de lemn) și după primele migrene ostentative ale mamei vitrege. Alte detalii? Un dreptunghi alb pe perete. Au dat jos, sunt convins, o fotografie religioasă. Genul ăla pe care îl urăsc. Covorul era strâns după ușa de la intrare, într-un colț. O sticlă cu apă, cu siguranță de la Mecca, de la izvorul Zamzam, care i-a salvat pe Ismael și pe mama lui de la moarte în timp ce Ibrahim se întorcea la Sara, soția lui. Izvorul sfânt. Numai că moartea vine din nisip. Frații vitregi pregătiseră oarecum decorul faimei mele, în ciuda îndoielilor bine cunoscute, înainte să bată la ușa lui Hadjer, fata bătrână, și să îl ceară pe debilul care scria fără încetare în caietele sale lucruri de necitit, dar care se pare că ajutau. Ce răzbunare! În fine, trebuie să las deoparte satisfacția și vanitatea.

Revin la scris.

Obiceiul e să întrebi care-i numele muribundului. În acest caz era inutil, bineînțeles. Trec data în stânga sus, dar cu un an aiuristic, imposibil, ceva între gregorianul riguros și hegira pierdută în furtunile de nisip, inaugurată de numele mamei lui Ismael, nu de fuga primilor credincioși la Medina. Fiii lui Hadjer, El Mouhadjiroun, nu „exilații“ cum pretind exegezele. Timpul calendarului meu este unul neobișnuit, situat între naștere și exil. Altfel spus, copacul și cămila. Încep cu trei

puncte de suspensie, regulă ce exorcizează teama. Am mereu senzația bizară că fur textul altcuiva, iar asta îmi dă o stare de siguranță, fiindcă paternitatea și vorbitul în public mă neliniștesc teribil. Simt întotdeauna hârtia rece sub mâna mea ca pe o piele golită, iar când mă apuc de scris am încetineala unui tatuator. Semn rău, îmi spun pe bună dreptate.

În caietul meu retrăiesc noaptea umilinței. Iar și iar, așa cum limba trece întruna peste gaura lăsată de un dinte scos. Fiindcă e acolo ceva care îmi scapă, dovada unui adevăr refuzat. *(În câteva ore se va face ziuă. Trebuie să salvez această viață, pe aceasta anume, înainte ca muezinul să-și lanseze chemarea și orizontul să ia foc. Ridic capul și privesc o bucățică de cer furată țiglelor oarbe. În spatele ușii, noaptea trebuie să fi plecat în căutarea altor munți de pe pământ pe care să-i înghețe. Mă întorc la caietul meu, dar a amuțit. Nu se întâmplă nimic. Totul s-a împrăștiat în mintea mea, nu mai simt acea grabă care anunță orice transă. Nimic. Doar sudoarea ce mă stânjenește. Bătrânul mi-a otrăvit viața. De ani de zile, de când repetă aceeași poveste, mă ia peste picior până mă reduce la o îndoială, mă respinge, râde de nuanțele mele, a sfârșit prin a-mi inhiba puterea de a-i salva viața. Nu a bănuit că va spulbera astfel unica șansă de-a scăpa de moarte. Iată adevărata mea răzbunare: tăcerea.)* O să primească ce merită. Știu că-i un șiretlic al vanității mele. Adevărul e că nu am reușit. Timpul trece repede, te pune în încurcătură ca un aliat care te trădează dintr-odată sub privirile tuturor *(„Timpul e inima, iar acul lui este sângele care se întoarce iar și iar, odată cu brațele, gâtul și gândurile tale“).* Poate era răzbunarea cărților neterminate, cele pe care le-am lăsat baltă de la primele

pagini ca pe niște avortoni diformi din cauza stângăciei autorilor. Acele povești care nu au reușit să mă seducă și au rămas acolo, pline de ranchiună, gârbovite ca niște văduve, ca să vină acum să-mi fure limba din gură. Țiglele au început să îmi cadă în cap. Mai întâi una, apoi toate celelalte, ca niște piese de domino. Îmi venea să urinez și să fug. Zidurile erau din hârtie și urmau să fie sfâșiate de mâinile uriașe ale fraților mei. ’Alif, Lām, Mīm. Nimeni nu-mi venea în ajutor, doar vântul roșiatic și arzător al Saharei…

Trebuie să trec peste această pană de inspirație a darului. Trasez literele ca pe nisipuri mișcătoare. Bătrânul, ajuns un vulpoi dărâmat, a avut mereu efectul ăsta asupra mea: de cum îl simt în preajmă, parcă sunt la școală, scriind anevoie primele cuvinte, poticnindu-mă pe un drum neumblat în pantofi strâmți sau prea noi. *(Apoi cerul întunecat explodă sub ploaia de lovituri de picioare și ușa se prăbuși. O, apără-mă, Hadjer, fiindcă mă lovesc și mă alungă!)*

Așa se termină caietul ce povestește noaptea în care nu am izbutit să-l readuc la viață pe tatăl meu.

2. Școală religioasă sau mănăstire islamică.

12

Acum șase luni s-a îmbolnăvit o vecină. Are treisprezece ani și se numește Nebbia. Care înseamnă „profetesă“, culmea. O cunoșteam, era o prezență veche în caietele mele, unde o zugrăvisem în detaliu *(Apărarea Lujin*, urmată de *Raportul lui Brodie),* am ținut-o în viață mult timp. O copilă slabă, drăcoasă, cu genunchi osoși și trup de trestie, o androgină vioaie și sprintenă. Mă chema câteodată să-i citesc scrisorile primite din Franța, de la rudele bunicului ei ori de la diverse instituții publice, la începutul lunii; a fost de acord să-i ducă misivele mele mamei sale *(Explicație liberă a cuvântului „arzător“: legătura dintre dragoste și temperaturi. Explicație scurtă a cărții* O mie și una de nopți *și a celor trei ecuații importante din ea – salvarea stă în poveste; nunta finală este o carte; cartea salvează palatul, pe rege și pe povestitoare. Strategii de întâlnire pentru un cuplu ce trăiește într-un sat unde nu poți ascunde nimic. Mesaje scrise într-o limbă simplă, punctate prin desene și semne, cu mâinile pătate de cerneală. Pentru ca mama ei să poată înțelege).* Micuța Nebbia asculta atentă lectura mea, apoi se întorcea acasă cu grijă, de parcă ar fi purtat un pahar cu apă prețios pe care se temea să nu-l verse, repetând în gând mesajele mele. Tatăl divorțase de mama ei, iar micuța, cu o soră încă în scutece ale cărei

plânsete le auzeam uneori, trăia pe ulița noastră ca o pisică, fără școli sau granițe, pe lângă bunicii îndurerați de soarta fiicei lor repudiate. Pe Nebbia o consideram responsabilitatea mea pentru că eram într-un fel apropiați, mă emoționa cu prospețimea ei copilărească, ecou al unei alte femei întemnițate a cărei copilărie o retrăia. Mă amuza vioiciunea ei, pe care o subliniau chipul descărnat și părul roșcat, prins într-o coadă împletită, și îmi plăcea să o tachinez pentru jocurile ei băiețești și duritatea cu care se purta cu băieții speriați de ea.

Au venit să mă cheme în timp ce, așezat pe pragul casei noastre, priveam cu atenție cum sângele crepusculului se întinde peste nori *(„Noaptea cere de fiecare dată să i se aducă jertfă o oaie ca să vină și să își arate pietrele strălucitoare“, cugetă câinele în capul meu).* Fusese lansată chemarea la ultima rugăciune, și toți credincioșii se îngrijeau să li se ierte păcatele. Bunicul Nebbiei mă îmbrățișă, șoptind: „Dumnezeu te-a trimis“ („Dumnezeu te-a trimis din nou!“, îl corectă vocea din capul meu). Purta un fes bizar, brodat cu un desen care înfățișa un oraș în miniatură ce dădea ocol craniului, și lăsa impresia unui uriaș care ducea pe cap un întreg oraș. L-am urmat fără să spun nimic, cu inima nepregătită, crezând că e vorba despre soția lui, atât de bătrână încât dispariția ei era de așteptat. La vremea aceea faima mea ajunsese la apogeu, dar reputația de văduv fără consoartă moartă îi făcea pe unii reticenți să mă aducă la căpătâiul nevestelor ori să mă lase singur în casă. Am fost de acord imediat, ca pentru a dezminți zvonurile. Am urcat trei trepte, apoi bătrânul a deschis ușa. Încă din copilărie aveam simțurile ascuțite și ghiceam nenorocirile după miros. De data asta mirosul m-a neliniștit

pentru că, la noi, femeile care așteaptă să fie cerute își impregnează trupul cu parfumuri ce atenuează sentimentul izolării. Am dedus că venea de la femeia repudiată – fiica lor, mama micuței. O urmă olfactivă, o pistă pe nisipul absenței. Începutul unei povești: o femeie decapitată. Mi-au spus că Nebbia e bolnavă de o săptămână și se tem de ce-i mai rău. Bunicul ei vorbea ca un dumnezeu neputincios, în frânturi de versete, implorând.

Am intrat într-o cămăruță întunecoasă, m-am așezat și am început să scriu în timp ce copila suferea, nefericită, sufocată de o febră teribilă. Același miros de sudoare înțepător și acru plutea în aer. Familia rămăsese în spatele ușii. Se auzi vocea îngrijorată a unei femei, umbra parfumului ce stăruia. Știam de la mătușa mea că se numește Djemila. De ce îmi ocupa mintea această femeie când darul meu mă obligă la asceză, la o luptă mai aprigă decât cea împotriva poftelor? Nu știu. Pentru că era o femeie repudiată, fără trup, întemnițată? Eu însumi trăiam pe jumătate izolat pe teritoriul femeilor, cu Hadjer, dar fără îndoială acolo am înțeles că exista o închisoare mai mare, mai îngrozitoare. Am rămas descumpănit: simțeam dintr-odată o milă adâncă pentru acel trup invizibil.

Chiar în spatele ușii, bunica gemea și își frângea mâinile. Se ruga la Dumnezeu, deși mă trimisese deja aici. Ce senzație bizară: eram un soi de monstru necesar, născut dintr-o lege, însă totodată caricatura unui trup, un al treilea sex necircumcis, aflat la granița dintre femei și bărbați. De pildă, simțeam compasiune pentru semenii mei atâta timp cât erau niște abstracțiuni, niște absențe întipărite în amintire. Dar imediat ce mă confruntam cu trupul și durerea unei persoane

prezente, înghețam în indiferență, mă îndepărtam în exercițiul scrisului. Asceza este anestezia menită să-i salveze pe ai mei. Nebbia era ca toți ceilalți vecini salvați: servea dorinței mele de a construi o memorie gigantică, ce nu tolerează nici un cotlon de umbră, absolută ca un soare, care coincide cu o limbă perfectă, completă, ce se întinde de la est la vest, fiecare cuvânt desemnând un lucru singular și nemuritor. Așezat în tăcere lângă micuță în timp ce parfumul o contura pe mamă și etimologia numelui ei, m-am lăsat învăluit de acest vis nemăsurat ce presupunea un dublu martiriu, al suferindului și al scriitorului uniți în aceeași operă. Orice invocație este o carte ce așteaptă să fie scrisă.

Pentru a o salva pe Nebbia, am așternut pe hârtie, cu sufletul înghețat și precaut, un singur paragraf, un fel de metaforă nemiloasă, înțeleaptă, goală ca un vas din vechime. Caietul cu o singură foaie se numea *Piatra și sabia*, titlu furat de la un roman pe care nu îl citisem niciodată, și propunea un dialog. Între leneș și călător, între moarte și veșnicie. Piatra ascute sabia întocmai ca patima. Dar tot ea o frânge. Așa cum face moartea. Cele două sunt necesare. Iată. Fetița tremură și, murmurând, ceru portocale pentru că îi era sete. I-am chemat atunci pe ai ei. La unsprezece noaptea, micuța a deschis ochii un moment, ne-a privit pe rând, apoi s-a cufundat, în sfârșit liniștită și ostenită, nu în moarte, ci într-o dulce picoteală. Mi-au dat ouă, miere, cafea. Bunicul ei nu știa ce să mai spună și repetă că Dumnezeu m-a trimis. „În fața morții, toți avem aceeași vârstă“, zise el ca și cum ar fi recitat un verset. „Dar Nebbia e încă un copil!“, gemu apoi.

Eu însă mă gândeam la sursa parfumului, fiindcă după *O mie și una de nopți* aveam o slăbiciune pentru femeile

prizoniere. Orașul dispăruse de pe țeasta bătrânului odată cu fesul, lăsând la vedere o colină atinsă de calviție. Ochii îi lăcrimau, fără să-mi dau seama dacă din cauza vârstei sau de recunoștință. În drum spre ieșire șovăiam, căutând o privire, însă am întrezărit doar o umbră în spatele perdelei, longilină, cu coapse late, apoi perdeaua s-a dat la o parte și am zărit o femeie cu păr lung, negru, cu capul înclinat ca și cum s-ar fi odihnit pe un umăr invizibil, despărțit de gât printr-o eșarfă. Ochii acestei femei erau stranii, adânci ca niște fântâni, dar stinși, triști. Părea că privește lumea prin pleoapele lăsate. Mama Nebbiei stătea acolo uimită, pe jumătate întrupată, ca o moartă. M-am simțit copleșit, fiindcă mi-au venit în minte zvonurile care circulau despre ea, cum că îi era interzis să iasă, să meargă la hamam ori să râdă la petrecerile de nuntă. După divorț, femeia e sacrificată încet și devine centrul vigilenței care o macină. Nu mai e decât un foc ce trebuie supravegheat, sex viclean, posibilă rușine. După repudiere, capul îi este tăiat, despărțit de trup, iar ea trebuie să-l facă să dispară, să devină echivoc și grosolan, ascuns sub țesături, să-l golească de simțuri și fiori. Când a ridicat ochii, privirea ei rugătoare și curioasă m-a bulversat. S-ar cuveni să mărturisesc? Da. Dintr-odată, întreaga mea metafizică a devenit nesigură, susceptibilă să fie dezmințită, insuficientă pentru a mai salva vieți. Mântuirea îmi revendica trupul. Umplu clipa, dar asta mă face să mă poticnesc. Am rămas țintuit locului, cercetând acel chip până când bătrânul m-a împins ușurel spre ieșire; mi-a mulțumit sincer, însă cu oarecare rezervă.

Pe stradă, repudiata era supravegheată îndeaproape, atât de ai ei, cât și de bărbații fără ocupație. Femeia asta nu

aparținea nimănui, trebuia să aţâţe pofte și bârfe. Era un popas pentru oricine avea chef să se oprească! Un trup călcat în picioare, deschis, la reducere, care nu mai putea folosi la vreo căsătorie, doar la adulter și hăituială. Soarta lui era rugul.

Ieșind, m-am simțit pierdut. Prin urmare, în trupul și în lumea mea răsuna, în ciuda atâtor ani de scris și dăruire, ecoul unei vieți de altădată, necunoscute mie. O ispită pe care o crezusem imposibilă – irealizabilă din cauza alegerilor mele – sau adormită de lecturile care îmi dăruiseră ceva mult mai prețios decât dorința de-a mă căsători cu o femeie. Dar oare îmi mai doream asta acum?

Iată. Când salvez o viață sau alin suferința unui bolnav, așa stau lucrurile – în cele mai bune zile. În alte dăți sunt bântuit de ezitări cumplite. Ai crede că e ușor să-ți risipești timpul. Nici vorbă! Câteodată se pune marea problemă a Răului, și aceea a alegerii. Ce faci, concret, când a salva o viață înseamnă să cruți un monstru?

Așa că a trebuit să mă ocup de un fiu nevrednic, bețiv și violent, care își bătea mama și tatăl. Mi se întâmpla să-l întâlnesc în zori, când se întorcea de la bețiile lui, iar eu urmăream culorile și adierile tainice ale dimineții. Nu mă privea niciodată în ochi, doar dădea din cap. Era de vârsta mea, însă avea chipul încrețit de o furie oarbă și întunecată. Într-o noapte m-au chemat să îl salvez. Zăcea pe un pat, nemișcat, înfășurat în bandaje, căutând cu ochii cruzi și tăioși pietre pe care să le arunce în jur. Supraviețuise unui grav accident de motocicletă. Avea ambele picioare rupte și spatele zdrobit. Tatăl îl țintuia cu o privire distantă, copleșit de ură.

Cât despre mama lui, tremura de frică. Se aștepta la ce-i mai rău, pentru că de-acum blestematul avea să stea tot timpul acasă. Trebuia să-l salvez? Îl disprețuiam. Dar îmi făceam probleme de conștiință. Trebuia să aleg asemenea unui dumnezeu: să scriu ori să păstrez tăcerea. Există răul? Nu cred. E doar o consecință. Efectul unei cauze. Era scris ca acest fiu să-și trăiască viața ca un ticălos și ca eu să îl salvez, însă toate astea trebuiau rescrise. De mine. Destinul e un caiet în care descoperi uneori greșeli ce pot fi corectate. Nu, imaginea nu e perfectă, eu decretez altfel: suntem cuvintele unei povești mari, consemnate undeva, dar într-un fel suntem responsabili de conjugările noastre.

Trei chipuri noi, de ieri: mătușa Nebbiei, care șase luni mai târziu a venit să-mi mulțumească *(tatuată, înfășurată într-un* haik[1]*, mare și binevoitoare)*; un tăietor de copaci care bătuse la ușa noastră să își ofere serviciile *(descărnat, chior, uscățiv ca doliul)*; o mătușă bătrână venită dintr-un *duar* îndepărtat să-și împrospăteze zvonurile legate de Hadj Brahim și să pună discret întrebări despre moștenire. Trei vieți. *(Hadjer îmi strigă că începe filmul. Mă grăbesc să fac un rezumat al definițiilor mele. Darul meu este acela al unui bărbat sumbru așezat pe ultimul rând al sălii de teatru sau de cinema. Care face următoarele observații: toți suntem niște actori plătiți prost de zei, concediați de îndată ce aceștia se plictisesc ori vor să schimbe povestea sau distribuția – atunci ne surpăm, cădem în gropi, murim fără să fim remunerați. Singurul nostru resort – un șiretlic al cerurilor – este să dăm impresia că piesa nu are sfârșit, că actorii și figuranții sunt veșnici, că întregul univers este acea scenă împărțită de o cortină în aici și dincolo. Ceea ce nu-i adevărat. Ceea ce nu-i ADEVĂRAT, urlu. De aici vine*

compasiunea spectatorului sumbru din sală pe care nimeni nu-l observă. Înalt, slab, cu chip aspru și frumos, purtând numele de Zabor, scriitor de psalmi. Revoltat și indignat, se pune pe scris povești, relansează intrigi ca să salveze cât mai mulți actori și figuranți. Propune replici, le suflă când au scăpări de memorie, prelungește repetițiile. Dă nume, adaugă text și amână sfârșitul care stă la pândă. Mânărește datele de naștere ca să încurce datele morții. E singur. Sunt eu.)

1. Veșmânt tradițional, constând într-o pânză albă dreptunghiulară ce acoperă tot corpul, purtat de femeile din Algeria.

13

(O ipoteză: citiți o carte care începe cu sfârșitul. Povestea se întoarce în timp în loc să se îndrepte spre final, paginile se descompun, se învechesc, devin delicate, fragile. Pe măsură ce le răsfoiți se transformă, hârtia devine rând pe rând papirus, cânepă, piele de capră, omoplați, scoarță de copac, apă printre degete, constelații. Le răsfoiți, și scriitura însăși se întoarce în timp: de la tipografie la manuscris, de la manuscris la inițiala copistului, apoi la semn, linie, la cicatricea cuneiformei, la pictogramă, desen, gravură rupestră, înainte de-a se termina – de-a reîncepe – în degetul arătător al mâinii ce trasează ceva: desenează blănuri, șerpuirea reptilei, mișcarea ochilor, cel mai răgușit suspin, silaba. Când ajungeți la prima pagină, vă regăsiți așezat, poet sau vânător, privind pădurea ce seamănă cu o linie de cerneală între cerul unde mijesc zorii și pământul încă întunecat.)

Fereastra camerei e larg deschisă spre cer și spre lămâi. Nimic nu mișcă în albastrul trist, strălucitor, al după-amiezii. Zidurile incintei mă împiedică să văd orizontul, dar cerul este atât de mare, încât alunec mereu înăuntru, cu mâinile sub ceafă, îmi imaginez avioane minuscule din care pasagerii ne scrutează, reconstituind viețile noastre prin propriile vise. Iubesc senzația de plutire ce mă cuprinde după trezire, la

sfârșitul zilei. Neputând să mă fac astronaut, născocesc metafore. Hadjer a deschis televizorul mai devreme decât de obicei, în sfârșit stă locului. Sonorul abia se aude, însă e suficient ca să mă deranjeze. Biata mătușă, în lipsa unui prinț, s-a căsătorit cu ecranul vrăjit ce o poartă într-o călătorie în fiecare seară. Povestea lui Hadjer este fabuloasă. Născându-se brunetă și micuță într-o țară care iubește pielea albă și femeile cu șolduri late, a căzut în dizgrație de când a văzut lumina zilei. De-a lungul anilor nimeni nu i-a cerut mâna, în ciuda zelului pețitoarelor, deși mergea des la hamam și dansa cu foc la nunți. Avea părul lung, pielea fină și ochii mari, dar toate astea nu au fost de ajuns ca să-i schimbe soarta. Cea mai mică dintre cele trei surori ale tatei, a fost poreclită – și așa avea să fie strigată toată viața – „micuța“, Esseghaira. Înaintând în vârstă și alunecând pe panta aridă a virginității, era desemnată drept „fata bătrână“, confirmată prin tăcerea tuturor, refuzată de bărbații de toate vârstele în ciuda averii fratelui ei. Asta i-a întărit caracterul. A dobândit tenacitate, voință și independență. Însă odată cu ele au venit ranchiuna și furia, care au dus-o la pierzanie. Se ciorovăia cu toate femeile din casa de pe deal, iar problema a fost tranșată prin izgonirea noastră, a mea, a lui Hadjer și a bunicului, la insistențele mamei vitrege, după întâmplarea cu fântâna în care nu l-am aruncat niciodată pe Abdel, fratele meu vitreg, o jur. Hadj Brahim și-a liniștit conștiința cumpărând casa din vale, care ne apăra oarecum de furtunile de nisip.

Aș putea împărți povestea în trei părți mai puțin obișnuite. Hbib, bunicul meu, renunță treptat să vorbească, prizonier al neputinței, luat prin surprindere de amploarea tăcerii care îl asaltă cu perfidie; încetă să mai bea lapte ambalat, să

mănânce pâine de la brutar (care nu era frământată de fiica lui), să vorbească despre lume sau cu Dumnezeu ori să se roage. Ismael, adică eu, își pierdu uzul simțurilor și căpătă obiceiul să se lase pradă în zori unor crize bizare ce îl făceau să urle în fața oglinzii și a imaginii lui reflectate, apoi să scrie febril în limbi dezordonate în caietele sale – asta înainte să-și descopere darul. Cât despre mătușa Hadjer, soluția ei se dovedi fantastică: într-o bună zi se căsători, în mintea ei, cu un bărbat înalt, cu privire languroasă și gene lungi, coleric și puternic, viril, dar blând, căci era orfan. Se numea Amitabh Bachchan, era indian (hinduist), mereu răzvrătit. Hadjer, în secret, îl iubea la nebunie; mi-am dat seama după gemetele pe care le scotea când îl privea pe ecranul televizorului cum lansează provocări sau îl urmărește pe ucigașul părinților săi, pe care îl recunoscuse după o brățară de aur. Aveam doar zece ani și trebuia să traduc tot ce spunea bărbatul ăsta în filmele lui, jucând diverse roluri, însă mai ales ce îi spunea ei, când se întorcea spre camera de filmat și spre satul nostru. Un exercițiu ciudat care mi-a deschis drumul către digresiune prin ocolirea sensului frazelor.

Filmele erau în hindi, subtitrate în franceză, derulându-se în ritmul nebun al nesfârșitelor diatribe dezlănțuite, actorii vorbeau repede, cu emfază și gesturi ample, rochiile erau strălucitoare, privirile arzătoare. Subtitrările se succedau cu o viteză imposibilă, ceea ce îmi lăsa puțin timp de tradus, iar pe atunci nu știam prea multe cuvinte în franceză. Umpleam golurile sau lipsurile cu fantezii inspirate din expresia chipurilor, grimase, intonații sau țipete. În cele din urmă ajunsesem să traduc direct din hindi, fără să mai aștept subtitrarea, inaugurând astfel trădarea cu ajutorul limbii, dar

și vicleșugul primordial, răutatea legendară a oricărui idiom. Amitabh îmi vorbea, iar eu îi transmiteam vorbele lui mătușii la fiecare redifuzare a filmului la televizor *(la vremea aceea aveam dreptul la transmisii televizate de la apus până la ora douăzeci și două, în afară de weekend, cu un singur film artistic pe săptămână, alb-negru).* Amitabh debarca atunci la noi acasă cu coama rebelă și mersul lui lasciv, făcea parte din familie, se plimba peste tot, dezorientat, cu chipul trist sau seducător, cu silueta lui înaltă și senzuală, în pantalonii albi strâmți, iar Hadjer hotărî încet-încet că aveam să-i semăn când cresc. Derapajul se dovedi ireversibil. Trebuia să ajung justițiar căutat de toți, acrobat, șofer nebun, dansator, zâmbind în orice împrejurare, cu brațe îndeajuns de puternice ca să poarte istorii întregi. Fiul și soțul îngemănați în secret în același trup, lucru care îi îngăduia să-și potolească dorința de răzbunare. *(Scriind despre toate astea, îi deplâng soarta. Am fost fiul ei, dar mi-aș fi dorit să-i fiu în același timp soț, amant, tată, jumătatea de trup care îi lipsea, sudoarea calului alb din poveștile promise, actorul indian, împărăția brăzdată de preziceri, galopul, mâna care o atinge și gura ce îi dăruiește o limbă nouă. Îmbătrânirea ei este cea mai crudă dezmințire a puterii darului meu.)*

Serile de cinema se prelungeau a doua zi dimineața cu adăugiri închipuite pe marginea viitorului meu, a hainelor pe care aveam să le port, a felului de-a merge și a destinului meu. Dincolo de jocul acesta trist și incitant, făcusem o descoperire nouă pentru mine, una absolut esențială: traductibilitatea. Interpretând dialogurile, am ajuns să le adaptez, apoi să le înlocuiesc, pentru ca în final să le inventez. De copil am descoperit această discontinuitate între cuvânt și sens, arbitrarul sunetului ce reduce limba la o tentativă, nu la

esență. Amitabh își punea toată forța în cuvinte, dar mie mi se părea ferecat într-o iluzie, izolat în spatele unui sistem de velare și onomatopee care pretindeau că spun totul, însă nu făceau decât să se raporteze la convențiile unui alt sat din lumea asta. Nu-mi reprezentam foarte clar lucrurile, dar le intuiam, ba chiar am ajuns la o certitudine: limba nu e decât un capac pus peste vid. Un hău se deschidea încetișor sub pașii mei de copil, iar în același timp se năștea o evidență: trebuie să existe o limbă întreagă, imensă, care le include pe toate celelalte, matricea unei posibile traduceri dintr-una în alta, în care pot să spun toate poveștile fără să se piardă sau să se estompeze nimic. O scriitură finală și definitivă ce reunea toate scriiturile la vărsare, în aval. Iată. Actorul, frumos și nemuritor în ciuda mașinilor incendiate, a focurilor de armă, otrăvurilor și salturilor periculoase, juca un rol, însă eu îi încredințam altul fără s-o știe. Amitabh era la noi acasă, dar puteam să mă pun în locul lui și să îi spun mătușii ce era dificil de exprimat, interzis ori tabu. Chiar și ea ceda acestei iluzii, astfel încât în unele seri ne vorbeam ca niște amanți! Mi-e rușine când mă gândesc acum, rememorând unele filme ca *Deewaar*, *Sholay* și mai ales *Zanjeer*. Dar era și distractiv în același timp.

Din această perioadă obscur senzuală și neliniștitoare păstrez în special intuiția primară a căutărilor mele: aveam nevoie de o limbă perfectă, puternică, în stare să înlocuiască hindiul, să-i împlinească dorințele mătușii, să ordoneze lumea, să-mi ofere o rezolvare pentru excitația care începuse deja să freamăte în trupul meu și, în cele din urmă, să mă apere de tatăl meu și de poveștile lui. Aveam aproape unsprezece ani, vorbeam fluent araba din școală, citeam puțin

în franceză, însă îmi lipsea revelația. Amitabh a rămas mult timp la noi, în Aboukir, până când, într-o bună zi, i-am dăruit mătușii o fotografie cu el. Hadjer trecuse de patruzeci de ani. A privit-o cu indiferență, dar seara a lăcrimat în timp ce își pieptăna părul lung, ultima ei podoabă. Puțin după asta actorul a murit pentru că nimeni nu se mai uita la el; Hadjer se orientase spre filmele egiptene, pe care le înțelegea câteodată fără ajutorul meu.

(O amânare de încă două zile. Dacă nu scriu la căpătâiul lui o poveste lungă ca să-i înnădesc viața, Brahim va muri și, odată cu el, o să mă sting și eu. Djemila va muri de asemenea, întorcându-se în labirintul ei.)

14

Cum a reușit Hadjer să mă ducă iar la casa de pe deal după tot ce s-a întâmplat alaltăieri? A recurs la țipete și amenințări, repetând că își va cresta obrajii, că ne va face de rușine în toate satele din vale, că va blestema până își pierde glasul dacă fratele ei moare fără să-și vadă sora sau fiul *(„fiu pe jumătate“, îmi șoptește câinele, preocupat de acurateța genealogiei).* În timpul spectacolului fulminant al furiei sale a insinuat că, dacă fratele ei moare, va fi cuiul din talpă pentru frații și fiii moștenitori, fiindcă nu va pune piciorul la notar. Fratele cel mare, Abdel, întunecat precum funinginea melancoliei lui, s-a învoit în cele din urmă, explicându-i că cedează capriciilor ei din respect pentru ea, dar refuză cu desăvârșire să se întâlnească din nou cu mine. Vecinii apropiați de pe deal au intervenit în favoarea mea, argumentând că dacă nu izbutesc să readuc morții la viață nu înseamnă că omor pe cineva cu caietele mele. În cele din urmă m-am întors pe deal, însoțit de doi vecini – abia ieri, la două zile după prima vizită. A doua încercare nu a mai avut loc noaptea: a trebuit să renunț la obiceiurile mele și să îi urmez pe Hadjer și pe gărzile mele de corp pe la ora unu ziua, sub un soare ucigător ce îmi ardea ceafa și îmi făcea scrum

străbunii în cap. Asudam, câini fără nume ne-au întâmpinat când am ajuns în pragul porții mari a casei de pe deal.

În lumina crudă, locul mi se dezvălui plin de murdărie, peste tot erau resturi de la dejunul luat în curte, lenjerie intimă întinsă la uscat. Vița-de-vie mi s-a părut mică pe lângă jocul nocturn al frunzelor din ajun. Nimeni n-a îndrăznit să-mi iasă în cale, în afară de copii, în ale căror priviri puteam citi ce gândeau părinții despre mine și despre mătușa mea. În odaia întunecoasă, aerul era proaspăt, dar încă se simțea un miros înțepător. Bătrânul nu mai era decât o mână de carne în palma șifonată a cearșafului. Berzele morții se aflau acolo, în marele cuib nevăzut al mormântului său. Am băut cafeaua adusă, iar Hadjer s-a pus în ușă, pe post de paznic. A început să vorbească și să ridice astfel un zid. Nimic nu a scăpat de gura ei: nume, ranchiune, povești vechi, numele mamei sale, versete stâlcite. Vocea ei ba se ridica, ba scădea până ajungea să murmure ca o râșniță silențioasă. Trebuia să o țină așa cât timp încercam să-l readuc la viață pe bătrân.

În general caut înainte o legătură între mine și clientul al cărui trup se chircește cu repeziciune și a cărui respirație trebuie s-o anim așa cum ai ațâța un foc. Muribundul răspunde mai întâi printr-un tremur, câteodată ridică o pleoapă grea ca un bolovan și, pe după cohorta de străbunii, mă recunoaște sau încearcă măcar. E un moment tulburător, care îmi pune un nod în gât. Iar la sfârșitul întregului proces, muribundul afișează întotdeauna fie o recunoștință dezagreabilă, fie invidie. Nu mă înșel deloc, pe tărâmul acestor adevăruri mute ghicește neîndoielnic unicitatea darului meu. Câteodată recunoștința se transformă în ură. Motivul? Datoria pe care trebuie s-o plătească este imensă.

Omul știe că ce i-a mai rămas din viață, răsuflarea și clipa morții depind de mine, de sârguința și constanța mea în conjugarea timpurilor și în precizia adverbelor. E de-ajuns ca eu să mă opresc din scris pentru ca el să moară; atâta timp cât stau aplecat asupra caietelor, trăiește. Puțin. Sau mult. Chiar și-ar putea redobândi în întregime sănătatea dacă scriu mai repede, dacă mă opresc din mâncat, din băut și întorc paginile cu viteza nebunească a pasiunii mele. Adesea analfabeți, pacienții mei așteaptă caiete nesfârșite, le cântăresc, numără paginile, aleargă să-mi caute unele mai groase prin magazinele din oraș, cerneală, stilouri. În colțul ringului, apropiații alungă muștele din jurul meu, îmi șterg fruntea de sudoare.

De data asta bătrânul pe moarte nu îmi era chiar necunoscut – sau îmi era în întregime. El știa asta, la fel ca mine. Și îl înfuria la culme, ca o sărăcie rușinoasă. Știa din amintirile înnebunite că pot să mă răzbun pentru toți anii în care se străduise să mă calce în picioare cu poveștile lui mizerabiliste de dinainte de Independență, să mă strivească cu episodul epic al oii căzute din cer care îmi luase locul în inima lui. Era riscul meseriei. Să-mi amestec oarecum treburile cu ierburile magice.

Mirosul stătut din cameră era apăsător, aproape că zăream duhoarea putreziciunii șiroindu-i pe sub piele. Parfumul morții nu este atât de îngrozitor ca țipătul ei, ci respingător. Caietele mele răspundeau cu efluvii de lut umed pe care le simțeam numai eu – fenomenul amintea de imposibila dezintegrare a corpurilor celor trei sfinți care binecuvântaseră satul nostru. Se spune că Profetul a avut parte de aceeași minune: trupul i-a rămas inalterabil, iar

moartea lui a fost un parfum care a schimbat doar sticluța, din corp ajungând în mormânt. Când eram copil, mă întrebam adesea de ce nu se ducea nimeni să-l dezgroape ca să verifice legenda, să întărească miracolul acestei religii. La vremea aceea credeam că sacrilegiul trebuie tratat ca o pană de electricitate. Poate că inalterabilă era de fapt Cartea sfântă, *corpusul* mai degrabă decât corpul, poate că trebuia să povestești lucrurile astfel ca să pui pelerinii pe drumul cugetării și al miracolului. Poate că acest profet scrisese ori plănuise să scrie o carte atât de puternică, încât nu se mai putea descompune după moarte, avea să se perpetueze la nesfârșit pe întreg pământul, veșnic, neschimbat datorită canalelor de transmisie a cărții și recitatorilor ce o răspândeau. Nu știu. Cu siguranță descoperise această minune în peștera lui, cu mult înaintea altora.

Protejate cu grijă, caietele mele de școală erau întotdeauna alese după numărul de pagini, dar și după cum erau trasate liniile, după textura hârtiei – care trebuia să fie groasă, scârțâitoare și aspră ca să absoarbă mai bine cerneala și să consacre gestul mâinii ce se odihnea pe ea. E important să scrii bine, dar și să înalți caligrafia cât mai sus ca pe un cântec, să delimitezi spațiul preliminar oricărei învieri. Fără disciplină, cerneala și literele redeveneau stoluri de păsări, tufișuri, tăieței răsuciți între degetele mătușii, șerpi, palmieri, Nilul, ciocuri, coarne. Odată cu neliniștea mea, alfabetul se întorcea în vechiul bestiar de unde ieșise: S-ul de la Sīn[1] era șarpele, B-ul din Bā’ se născuse în vatră, A-ul lui ’Alif era portretul unui vultur cocoțat într-un copac uscat ori avea sensul de ochi pătrunzător, T-ul din Tā’ era imaginea unui

cazan și așa mai departe, toate astea mă scoteau din minți. Trebuia să lupt neîncetat împotriva tentației pictogramei și să închid ochii la strămoșii literelor sau la etimologia insistentă ca să păstrez în minte doar întrebuințarea imediată și grija mântuirii. Ritualul pe care îl practic s-a născut din dorința de a fi cât mai precis, pentru că rămăsesem sensibil la manierele recitatorilor Cărții sfinte pe lângă care îmi petrecusem câțiva ani din adolescență *(o, Sidi*[2] *Khloufi, învățătorul nostru într-ale Cărții sfinte, care mereu m-a privit bănuitor).* Acolo am învățat, fără să vreau, că forma unui cuvânt este la fel de importantă ca sensul, așa cum sunt mângâierea în declararea dragostei sau conturul buzelor pentru un sărut potrivit.

Din anii aceia prostești și înflăcărați am reținut că actul de a repeta neobosit versetul de pe tăbliță, curba cernelii ce umple liniile fine, grija pe care o acorzi grosimii semnului când înflorește, toate sunt deja o așezare a mâinilor pe un trup, începutul vindecării prin palpare. Dacă scrisul vine din mână, îl putem urmări în sens invers, spre palmă, iar din palmă spre inimă sau boală. Este legea intrinsecă a acestei meserii pe care o practică învățăceii și recitatorii Cărții sfinte, străduindu-se să salveze de la uitare versiunea exactă a cuvântului Domnului așa cum a fost propovăduit de Profet. Ce vreau să spun e că întotdeauna am considerat scrisul stângaci o pată îngrijorătoare, înrudită cu trădarea sau epidemia.

În odaia asta cu pereți leproși, au început să-mi tremure mâinile înainte să apuc primul stilou cu cerneală neagră. Cât pe ce să vărs ceașca în care cafeaua se răcise între timp, nu îndrăzneam să caut privirea bătrânului, ce îmi măcinase oasele atâta vreme. Da, simțeam în mine o dorință de răzbunare sau de crimă, recunosc. Atunci, ca să-l ispitesc pe

diavol, care e doar un zvon, am hotărât să nu fac nimic, așa cum nici el n-a vrut să facă ceva pentru Djemila, sau pentru mama. Mi-am amânat gestul, suspendând astfel timpul. Din spatele ușii de-abia reparate răzbătea până la mine vocea lui Hadjer, nedeslușită, dar familiară ca eșarfa veche cu care îmi lega capul să-mi treacă migrenele.

Adevărul e că mă simțeam înghețat, insensibil, incapabil să ofer dragoste sau mângâiere. Bătrânul, cu răsuflarea lui greoaie, părea că urcă un povârniș. Din când în când picioarele i se mișcau brusc, de parcă ar fi sărit o treaptă ori s-ar fi poticnit de o piatră. Era deja un cadavru pe jumătate, cu degetul arătător îndreptat către cer. Cealaltă jumătate încerca să se ridice din mormânt cu o singură mână și un sfert de picior încă viu. O insectă pe scoarța unui eucalipt. Mâncată de boală, carnea lui nu mai oferea nici o savoare morții, acest animal străvechi ce iubește aromele și crăpăturile din oase umplute cu măduvă grasă.

În primul caiet i-am descris amănunțit mâinile și picioarele scheletice care se vedeau sub cearșaf ca niște crengi acoperite de o pânză. Cu siguranță suferea de luni întregi, însă asta mă lăsa rece și distant ca un asteroid. Cancerul se întinsese încet, devorându-l răbdător, iar acum îi sugea oasele, sătul. Pe altarul dumnezeului stăteau resturile ceremonialului ce dura de luni întregi: o grămadă de medicamente inutile, miere proclamată de Tradiție miraculoasă, o oală de noapte de un alb îndoielnic, câteva sticle de apă minerală și fructele pe care vizitatorii nu încetau să i le aducă, deși numai cu ochii mai putea mușca din ele. *(„Izgonirea a fost pricinuită de un fruct, iar plecarea de un coș întreg!“, mă lămurește câinele.)* Bătrânul va dispărea în haos dacă nu găsesc o poveste de scris.

Am încercat să mă adâncesc în inventarul obiectelor din cameră, cum facem când suntem invitați într-o casă străină și gazda s-a dus după cafea: un covor îngrozitor, ilustrații din Coran (pe care le puseseră la loc după prima mea vizită), dulapul de nuntă, a doua, desigur, cel al soției care se afla acolo, în spatele peretelui, îngrijorată pentru soarta lui sau pe undeva fericită la gândul că va fi liberă, flori de plastic murdare și țesături oranj și mov ce acopereau saltelele destinate vizitatorilor. Nici vorbă de compoziție de culori, te lua amețeala. La toate astea se adăuga izul fermentării trupului pe care pământul avea să-l înghită curând. În solitudinea lui, omul deschidea câteodată un ochi uriaș ce părea să plutească singur, în derivă, peste o apă neagră, apoi îl închidea la loc, învins. I-am privit mâinile. Lucru ciudat, păreau să aibă o viață a lor: libere să strângă ceea ce nu exista ori să bâjbâie prin cearșafurile stafiilor, se mișcau, apucau, se împleteau, arătau cu degetul o ființă nevăzută sau își înmulțeau tăgăduirile cu același deget devenit un dumnezeu minuscul ajuns la capătul rugăciunii, stabilind un dialog fascinant între acest apendice și cerul noros pe care aș face bine să-l transcriu în caietele mele în așteptare.

În fața cărei adunări limbute trebuia să se prezinte suferindul în chip de preliminarii la ultimul său ceas? Eu am convingerile mele: moartea e o chestiune de ceartă cu memoria. Vorbesc din experiență, și pentru că intuiția mea este feroce ca un dinte. Nu cred că murim singuri, așa cum pretind cântecele triste și cărțile, ci în înghesuiala unei mulțimi compacte, dând din coate ca să ne croim drum de parcă am încerca să ne găsim încălțările la ieșirea din moschee. Sunt sigur că moartea atrage mulțimea: cei în viață

pe care îi știm și morții care se apropie din curiozitate. De o parte, tăcerea, de cealaltă, larma unui hamam. Nu-i așa? Lumea de dincolo trebuie să fie o busculadă unde se întâlnesc și se îngrămădesc milioane de oameni de diferite credințe. Unii, după ce se întorc din încercarea asta, mă roagă să rămân lângă ei ca să-mi dicteze Memoriile, fiindcă „O, slavă lui Allah, în sfârșit am înțeles!“. Însă dorința se stinge repede și sănătatea regăsită aduce mai întâi o stare de jenă (atunci când cel cu care s-a petrecut minunea mă întâlnește pe stradă), apoi acea uitare răzbunătoare de care am vorbit deja. În cele din urmă, omul preferă moscheea în loc să-mi strângă mâna. Cei mai bogați pleacă la Mecca să-și spele oasele de amintirea mea. Cât despre femei, nu le mai revăd niciodată, sau doar după ce le cad și ultimii dinți.

De data asta omulețul de sub ochii mei încă nu scăpase cu bine. Ce să fac? Trebuia să mâzgălesc ceva cât mai repede, să trec peste mintea împrăștiată și peste alfabetul risipit. Afară, Hadjer le ținea piept femeilor, vreo zece la număr: le amintea de drepturile ei ca soră a muribundului, de partea de moștenire cuvenită, de faima tatălui ei care amuțise, apoi devenise sfânt înainte să ajungă un cadavru ce răspândea parfumul raiului; le explica răbdătoare că refuzul de-a pune gura pe carne și leșinurile la vederea sângelui sunt dovada purității mele, nu a unui blestem.

Atunci m-am așternut imediat pe scris. În el stătea salvarea mea.

1. Sīn, Bā’, ’Alif și Tā’ sunt litere din alfabetul arab.
2. Maestru sau sfânt.

15

(Frații mei vitregi se vor întoarce peste câteva ore; timpul este câinele lor, îmi adulmecă urmele, latră la mine. Hotărâseră să fiu lăsat la căpătâiul lui Hadj Brahim jumătate de zi ca să îmi dea – să îi *dea – o șansă. Zgomotul de farfurii îmi amintește că mi-e foame și că în casa asta de zgârciți nu m-au servit cu nimic. Am dormit foarte puțin, nu sunt obișnuit să stau treaz în timpul zilei. Îmi este greață. Prea mult zgomot. Parcă sunt într-o gară sau într-un hamam. Uitasem cât de zgomotos poate să fie soarele după atâția ani de veghe nocturnă.)*

Încep mereu cu puncte de suspensie, ca pentru a marca reluarea unei vechi povești întrerupte de răsărit. Înainte să se apuce de cântat ori de recitat, oracolele și poeții de dinainte de Profet scoteau o serie de țipete, nobile chiote care vor deveni literele alfabetului. ’Alif / Lām / Mīm. Vestitul Nūn. Misteriosul Sād și Tāhā-ul evocator. Acest abecedar neîmblânzit, zdrăngănit ca un colier din oase, menit atât să capteze atenția, cât și să arate neajunsurile limbii. Cartea sfântă însăși îl folosește în surele[1] meccane, apărute în epoca în care Profetul trebuia să se distingă de poeți, să îi întreacă în faima dobândită în triburile vremii. Prima oară când am auzit de acest obicei am crezut că e un moft, dar mai târziu am înțeles că este o invocație pentru a exorciza tăcerea sau pentru a

arăta locul nașterii și limitarea limbii. Literele erau aruncate spre cer asemenea unor zaruri ca să rupă rutina și să deschidă calea spre schimbare. De dumnezeu sau de poet. Erau versantul volubil al unei imense tăceri indiferente și sălbatice.

Folosesc în felul meu cele trei puncte, care sunt ca niște firimituri de pâine în pădure, ca niște pietricele albe, ca urmele altui om pe insula mea pustie. Aș putea multiplica la nesfârșit metafora, însă nu aș reuși nicicând să exprim alinarea pe care mi-o aduc de fiecare dată, cârlige de undiță înfipte în inima nopții, artificii pentru a îmbuna destinul înainte ca scriitura să mă antreneze în ritmul ei. Trebuie să împarți respirația cu muribundul, să îi găsești povestea sub dărâmături, să îi redai nevoia de a trăi. Nostim, nu? Într-o zi de vineri am citit în întregime prima mea carte. *(„Mai repede!“, șoptește o umbră iritată. Un chip întunecat contrastează cu lumina strălucitoare din spatele ușii întredeschise. Hadjer și-a întrerupt discursul ei și îmi vorbește de ceva timp. „Mai repede! Până la urmă tot vor veni, bastarzii ăștia.“)*

Satul e înconjurat de aproape douăzeci de *duar*-uri unde căsătoriile endogame păstrează aceleași nume străvechi pentru toți și asigură transmiterea numelor celor morți nou-născuților. Dealul familiei este locul naufragiului. Aici s-a stabilit unul dintre strămoșii mei, tatăl primului trib ce a ales să locuiască pe pământul ăsta, în afara satului, pe vremea coloniștilor, care a păstrat teama de a coborî în sat, dorința de a trăi ascuns în spatele lumii și purtările simple ale personajelor secundare. Casa noastră de jos, din sat, a fost a

unui francez al cărui nume nu l-am aflat niciodată. E o clădire veche, cu trei camere, tavan, bucătărie și un lămâi înfrunzit în toate cele patru anotimpuri, cu fructe grele și neglijate.

Acolo, în casa aceea, mă întorc în zori. Dorm aproape toată ziua pentru a evita să dau peste tineri de vârsta mea care se pregătesc de căsătorie cu zâmbete și glume nerușinate, căutând cel mai bun tâmplar să le facă patul nupțial și dulapul de nuntă. Nu muncesc, dar uneori familiile care mă cheamă pentru o noapte de îndoială la căpătâiul unui muribund ne aduc ouă, legume, rămășițe de la recoltă sau chiar cafea, zahăr, sucuri. După gradul de recunoștință. Mătușa Hadjer a stat în cumpănă mai întâi, însă apoi a decis să accepte aceste ofrande pe care le consideră îndreptățite, ba chiar un omagiu ce se revărsa asupra ei, o reparație pentru disprețul rudelor sale. Auzeam din curte lungile discuții măgulitoare pe care le purta cu dușmani sau vecini imaginari: vorbea despre motivele ei și își negocia buna-credință cu ființe nevăzute în timp ce jumulea puiul primit ori spăla cartofii lăsați de tata într-o ladă pe pragul ușii.

Mi-amintesc de bunicul, așezat la soare, nemișcat, acoperit bine, notând totul într-un imens caiet imaginar cu ochii lui verzui – până a murit înecat de sângele din plămâni. Hadjer cea cu pielea întunecată, trebăluind în bucătărie, strălucea de sudoarea care o făcea atrăgătoare. Erau cele mai bune clipe ale verii, un anotimp nesfârșit în povestea mea. Cea mai încântătoare parte din povestea ei era lista pretinșilor pretendenți care îi ceruseră mâna, răpuși de soartă unul după altul. Îmi plăcea grozav cum descria mașina frumoasă, meritele chipeșului necunoscut, bolile care îl doborâseră mai târziu, cum făcea paralele între el și actorul ei indian. Erau

vreo treizeci: alungați de un frate, speriați de o viitoare soacră, goniți de o verișoară bârfitoare, descurajați de bariera de opunția, înșelați de un vecin răuvoitor în legătură cu adresa casei noastre etc. Era trecută de treizeci de ani, în universul nostru depășise vârsta la care ar fi putut să seducă ori să aibă copii. Așa că a rămas aici, să curețe cartofi, să aibă grijă de bunicul și de mine și să se uite la filme indiene.

Biata femeie, am înțeles devreme asta, nu avea la dispoziție nici un rol între mireasa care nu era încă, bătrâna soacră care nu avea să fie niciodată, prostituata care nu-și închipuia că ar putea să fie și fata bătrână care aștepta să-i bată cineva la ușă. Semănam, de aceea hotărâse să mă îngrijească așa cum ai ascuți un cuțit, cum ai meșteri o praștie sau poate cum ai crește un fiu. O iubeam și aveam grijă să-i umplu lumea traducând cât mai multe filme. În copilărie mă plesnea zdravăn când se înfuria; știam că nu o face cu ură, doar mă iubea, ci pentru că fusese rănită de oamenii din sat. Ca și mine, evita lumea de-afară, hamamul de la sfârșitul săptămânii, căsătoriile altora, întâlnirile cu femeile sau pețitoarele care râdeau de ea și de speranțele ei veștejite. *(„Da, e fiul meu. Mi l-a dat Dumnezeu, nu un prost cu pantalonii rupți“, strigă mătușa stând jos în fața ușii de la odaia muribundului.)* În învălmășeala frunzelor moarte căzute din arborele genealogic, eram fiul ei. Nu s-a lăsat niciodată ispitită de moarte, decât în ziua când a așteptat un pretendent care n-a mai apărut deloc.

Mi-amintesc de ziua aia ca de o noapte de coșmar: celelalte două mătuși ale mele erau acolo de dimineață, Hadjer urmase ritualul îmbăierii, se frecase cu argilă, se epilase, își împletise părul și probase mai multe rochii. Casa mirosea a zahăr, a

vanilie de la prăjituri, iar pe bunicul îl îmbrăcaseră cu o frumoasă *djellaba* și îl țineau deoparte, în curte. Cererea în căsătorie este mai întâi un ritual al femeilor, confirmat apoi de bărbați. Primele negocieri se fac între femei. În ziua aceea, familia pretendentului trebuia să vină să cerceteze trupul mătușii, să îi evalueze sănătatea, să studieze albeața pielii și să îi aprecieze vârsta adevărată. Așa că totul era pregătit, se îngrijiseră până și ca eu să nu apar pe-acolo. Întâi am fost entuziasmat de toate aceste noutăți. Dar mai târziu, când rătăceam prin curte, numărând în gând frunzele lămâiului și supraveghindu-l pe bunicul, am înțeles vag că pentru mine toate astea erau o amenințare cu moartea. O altă mătușă îmi repetase încă din ajun că nu am de ce să mă îngrijorez: în cel mai rău caz voi merge să stau cu ea în *duar*, la est de sat, iar ea mă va crește ca pe fiul ei. Am înțeles atunci că prăbușirea universului meu este foarte posibilă, poate chiar iminentă. Mi-am amintit de vântul ce ridica poalele *djellabei* bunicului. Praful mi-a umplut gura, m-a cuprins neliniștea. Mă lăsasem dus de nas ca un prost cu câteva dulciuri. Cine avea să mă salveze? Poate vreun bârfitor. Sau un copil viclean care îmi semăna ar fi putut să le păcălească pe vizitatoare dându-le adresa greșită, pentru ca apoi să se uite cum se îndepărtează cu coșurile pe braț. Sau un zvon despre vârsta lui Hadjer. Cert e că mătușa și surorile ei au așteptat toată după-amiaza degeaba. Cel mai jenant a fost momentul plecării surorilor: au trebuit să găsească un pretext ca să se întoarcă acasă fără să calce în picioare trupul fardat al lui Hadjer. Ea n-a zis nimic nici în ziua aia, nici în următoarea, nici în cele care au venit după aceea. A rămas țintuită în fața televizorului, nu s-a mișcat nici măcar când pe ecran nu se mai zărea nimic în

afară de furnicile alea agitate, albe și negre. Și-a luat obiceiul să mănânce lămâi crude, să pună prea multă sare în mâncare, iar pielea ei și-a pierdut strălucirea. I-au trebuit ani ca să uite acea rușine și s-a închis și mai tare în casa noastră, care a devenit trupul nostru, al amândurora.

Ea a fost cea care a insistat să merg la școală; ea a fost cea care m-a împins, pe drumuri întortocheate, spre acest dar în care nu crede decât pe jumătate, bănuiesc. Când am împlinit cinci ani, m-a îmbrăcat cu un șorț negru, m-a pieptănat cu o vigoare dureroasă pentru craniul meu, m-a stropit cu un parfum fad și mi-a explicat că trebuie să tai șapte străduțe spre vest înainte să traversez „drumul mașinilor“. M-a însoțit în prima zi, înfășurată în *haik*, cu privirea înflăcărată de mândrie, dură ca să descurajeze bârfele. M-a tras de mână până la a opta străduță și a rămas pironită locului, urmărindu-mă cu privirea în timp ce mă afundam într-o lume sufocantă, prăfuită, copleșit de zarva și îmbrâncelile celorlalți copii din sat, aduși în turmă la școala gratuită. Ce simțea oare? Teamă, cu siguranță. Timpul mă luase de mână în locul ei, lăsându-i o umbră și o piatră în pântec. Eram singurul bărbat care îi căutase mângâierea uneori, în nopțile furtunoase, știam asta. Mi-amintesc catarama aurie strălucitoare ce îmi împodobea pantofii noi și lucea în ritmul pașilor mei la lumina zilei calde de septembrie. Amintirea mea e marcată mai ales de atitudinea celorlalți puști, care manifestau față de mine curiozitate și răceală. Eram fiul lui Hadj Brahim, măcelarul bogat și respectat care vindea carnea aceea din care nu puteau gusta decât o dată pe săptămână, vinerea, cu cușcuș. Iluzia considerației s-a risipit însă câteva zile mai târziu, când

l-am auzit pe unul dintre copii, cel mai obraznic, imitând un behăit pe la spatele meu. I-a făcut pe toți să râdă și le-a dezlănțuit violența. Foarte curând am ajuns la concluzia că școala nu avea nici un haz.

Am descoperit că sunt diferit. Învățam repede, cu o ușurință care m-a surprins chiar și pe mine și pe care mi-o explicam prin teama de plictiseală. Învățătorul, domnul Safi, pe jumătate chel, sprinten și săltăreț în ciuda burții enorme, se distra pe seama inteligenței mele lipsite de entuziasm, dar în cele din urmă s-a îngrijorat din pricina aerului meu închistat, nu neapărat trist, doar distant, aproape nepăsător. Ceea ce ar fi putut trece la prima vedere drept o minte ageră, în ochii lui de adult părea o șmecherie de care mă foloseam ca să stau deoparte, refuzând să mă alătur grupului. Ori semnul unei boli grave, ce dăuna spiritului mai mult decât trupului. La toate astea se adăuga vocea nazală, behăitoare, care l-a convins să nu mă mai întrebe nimic la ore pentru a evita chicotelile celorlalți elevi. Timbrul vocii mele era un fel de stigmat, dar și o scuză bună pentru ca tăcerea mea să fie considerată un compromis dorit de toată lumea. Părea că nimeni nu poate suporta acel tremolo care te săgeta drept în inimă ca un behăit de ied, prefăcând cuvintele frumoase ce îmi fluturau prin cap în croncănituri dureroase. *(Oare Poll putea să se lepede de el, în ciuda darului său? Toată lumea știe cât de îngrozitor este glasul papagalilor.)* Mă lăsau să stau singur în banca din fundul clasei și îmi acordau dreptul la muțenie, socotită deja o datorie. Izolat, am devenit strălucit, cu o nonșalanță și indiferență ce retezau orice avânt de admirație din partea celorlalți, îi țineau la distanță, neîncrezători sau chiar scârbiți. Faptul că eram diferit

împrumutase hainele unei infirmități, iar ceilalți școlari alegeau uneori să fie răutăcioși, alteori să mă țină în carantină. Dar ce le-a scăpat din vedere atât învățătorului, cât și puștilor neastâmpărați de-o seamă cu mine a fost că asta pentru mine era un noroc: am învățat mult mai repede, iar când am împlinit șase ani, m-am lovit de nemaipomenita convenție a scrisului și de revendicarea capitală a limbii!

Era octombrie, cred că pe la începutul după-amiezii. Îmi amintesc de o senzație sufocantă de plictis, aveam mare chef să mă întorc acasă și să mă uit la șopârlele de pe zidul văruit al curții. Baraca în care era clasa noastră se încălzise, iar fruntea învățătorului asuda. Trasam sub ochii lui, în timp ce se plimba printre rânduri, o linie verticală din cerneală violetă, cu sugativa la îndemână. Vârful umed al peniței scârțâi pe hârtie, apoi se opri. Deasupra copacului am făcut o mâzgălitură. Trebuia să repetăm gestul la nesfârșit, până ajungeam să îl stăpânim între liniile fine ale caietului. Dar în ce scop? Nu pricepeam, la vârsta aceea, legătura dintre cerneală și lumea întinsă. Urzeala scriiturii. Am învățat să scriu ascultător, fără să ajung la inedit. Scrisul, alfabetul rămâneau cantonate în pătrățica exercițiului repetitiv, universul lui Hadjer se desfășura în colțul lui, iar eu stăteam acolo mut, incapabil să trec peste vocea mea behăitoare de capră. Prin fereastra clasei vedeam în depărtare un smochin ce semăna cu un bătrân care încerca să sară peste un zid, iar mai aproape, două sălcii-plângătoare veșnic verzi revărsându-se spre pământ. Vântul ridica praful în curtea de recreație, iar mie îmi lipseau o groază de cuvinte, mai ales cele care evocau chipul neclar al mamei. Asta îmi puse un nod în gât, făcându-mă să plâng. Învățătorul mă privi îndelung, stătu în cumpănă,

apoi hotărî să mă trimită acasă înainte de sfârșitul orelor. Îmi amintesc că nu i-am spus nimic mătușii în ziua aceea, am rescris neobosit cele câteva litere învățate, încâlcindu-le ca pe niște sfori, lungindu-le până ieșeau din pagină, înecându-le în pete de cerneală. Acasă se sălbăticeau, însă m-au făcut să anticipez un sentiment bizar de libertate, posibilități de compunere. Tāhā, sau ’Alif / Lām / Mīm. Aceștia au fost primii mei pași pe insulă. *(Întorc ultima pagină; mai am încă trei caiete din cele șapte, parcă țin în mâini hățuri puternice, iar Hadjer e o războinică de pe vremuri.)*

O săptămână mai târziu am descoperit, în același timp cu domnul Safi, că învățasem să citesc cu mult înaintea celorlalți școlari. Cu ușurință, pentru că în fiecare seară mă dedicam acestui exercițiu ce învârtea literele ca pe niște oscioare. S-a născut o dorință imediată de mobilizare, iar vocea a încetat să-mi mai fie behăitoare în mintea mea când am început să descifrez primele cuvinte. O vindecare iluzorie, fiindcă de îndată ce închideam manualul, cădeam sub imperiul sonor al ovinei. De atunci, cu o grabă aproape febrilă, am început să hăituiesc cuvintele și instrumentele, obiectele cele mai mici au prins viață, s-au însuflețit și au fost inventariate: era de-ajuns să le recunosc grafia ca să le readuc în atenția mea. O, miracol inițiatic! Puteam să privesc o lume nouă și întunecată ca pădurea de la intrarea în sat. Îmi purtam demnitatea regăsită ca pe niște haine noi. Bucuria era aproape desăvârșită, dar a fost foarte repede risipită de o concluzie neașteptată și îngrijorătoare: în comparație cu limba de la școală, cea a lui Hadjer, și a mea de când mă născusem, se dovedea săracă, dezamăgitoare, ca un bolnav ale cărui mâini nu puteau să apuce obiectele ori să arate lucrurile îndepărtate și neclare

fără să tremure. Am înțeles asta pe măsură ce mergeam la școală. În fața acestui adevăr m-am simțit cuprins de uimire (mai ales că nimeni nu mă putea lămuri), apoi de dispreț și, în cele din urmă, de furie. *(„Ați mâncat oile fratelui meu, iar astăzi i-ați înghițit trupul și ochii!“, se pornește din nou mătușa, ca să facă o diversiune, presupun, să le distragă atenția, ca un paratrăsnet.)* Nu știu prin ce raționament înșelător am ajuns la concluzia că răul și tristețea ce mă năpădiseră de atâta timp nu mi se trăgeau dintr-un defect de caracter sau de la moartea mamei, sau de la vocea behăitoare, ci de la o limbă izolată, ignorată de cărți și de școală, ascunsă și interzisă. Ca mătușa mea. În lumina acestei revelații, casa din vale mi s-a părut murdară, ternă, vulgară. Era o insulă dezolantă, locul în care trupul meu umflat naufragiase pe nisip, corabia eșuată a amintirilor mele, întunericul vegetației încă mute din spatele liniei scriiturii. Descoperirea distanței infame dintre limba amestecată, bastardă, a lui Hadjer și limba de la școală s-a preschimbat în ură împotriva propriei lumi, făcând din mine un copil răutăcios acasă și un laș în afara ei.

1. Denumirea capitolelor Coranului.

16

În zilele care urmară, Hadjer nu înțelese de ce eram îmbufnat, nici de ce mă străduiam atât de mult să îl imit pe bunicul, așezat lângă el, privind țintă același zid din fundul curții. Îmi amintesc dezamăgirea provocată de această trădare: cuvintele pe care mi le dăruise mătușa erau, inexplicabil, ultimul ecou al vocii mamei mele, al cărei chip mi se șterse din memorie. Până la urmă furtuna s-a topit într-un sentiment de rușine și am renunțat, după două sau trei încercări, să scriu cuvintele lui Hadjer și ale satului cu alfabetul arab învățat la școală. Aveau aerul plin de ifose al țăranilor ajunși la oraș, bâlbâiți și stângaci, care stăteau și se holbau la vitrine. Eram cu adevărat trist, dezamăgit, dar și un îndrăgostit îndărătnic, atent la izbucnirea celeilalte limbi, araba din școală, ce lua în stăpânire zidurile treptat, se îmbogățea cu fiecare cuvânt nou, apucând din zbor obiectele eterogene din universul meu. O, nu era încă o limbă infinită, doar suverană! Mi se părea ciudat că limba satului nu avea un nume, pe când cea din școală avea cărți, poeme și cânturi. Limba lui Hadjer o trăiai și o ascundeai ca pe un trup de femeie, sau ca pe sex, pe când cea de la școală trebuia lipită cu forța sau cu sârguință – ca o etichetă pe coperta caietului – sub fiecare piatră, copac, barză sau minaret. O limbă înflăcărată

ce se purta cu satul de parcă ar fi fost un cal neîmblânzit, dar fascinantă. Pe măsură ce treceau anii de școală, a început să îmi vorbească în locul lui Dumnezeu și al eroilor din războiul de eliberare, și am ajuns să surprind slăbiciunea acestei limbi puternice, dar surde și guralive: număra o grămadă de cuvinte pentru morți, trecut, datorii și interdicții, însă puține cuvinte exacte pentru viața noastră de toate zilele. Chiar dacă eram mic, intuiam că vorbea mai mult despre cei dispăruți și nu despre sat, care pentru mine era mare cât întreg pământul la vremea aceea, nici despre trupul sau despre universul meu. Felul ei de a vorbi despre lume părea că ascunde o boală, un secret rușinos, dispreț. La drept vorbind, semăna mult cu tatăl meu când se apropia de mine mirosind a burnuz și oaie, când își rostea rugăciunile și invocațiile la moschee sau îmi dădea lecții importante care îi gâdilau vanitatea. Ce vreau să zic este că acestei limbi îi lipsea darul de a spune povești frumoase pentru vârsta mea. *(Începe să mă doară spatele, nu îmi mai simt umărul drept. Mă opresc să caut cuvântul potrivit, cântăresc câteva, apoi îl aleg pe cel mai viguros. Bătrânul pare că doarme ca după o luptă corp la corp. Zahărul de pe fundul cești de cafea îmi dă frisoane.)*

În primele mele caiete de școală căutam alfabetul în caligrafie, pictograme, ștersături ce păreau animale puse pe fugă. Literele se întorceau la presupusele lor rădăcini și își dezvăluiau nașterile străvechi. Litera Bā’, născută din *beit*, adică acasă, locul unde ne întoarcem, unde ne descălțăm. Sau ’Alif, prima dintre toate, vulturul cu ochi ageri cocoțat într-un copac de forma lui *hamza*, animalul domestic, boul. Sau Jīm, desenat ca un șarpe unduitor în nisipul unui râu, cu singurul lui ochi. Seria era lungă, iar eu meditam: Tā’, adică pâinea,

vatra cu foc, cazanul, *iluminarea*, Kāf, născut din *kaff*, adică palma, sau Yā', venit pe lume ca să evoce mâna, *el yadd*. Dar mai ales Nūn, pe care îl scriam repetat zugrăvind apa, călimara, orizontul, apusul ori răsăritul, balena, peștele uriaș și greoi care înghite pământul ca să facă din el o carte sfântă. Mă pierdeam în reconstituirea acestui dicționar, inventar al animalelor și ustensilelor de la începutul lumii: vatra, focul, casa, amurgul, boul, sămânța. Fiecare literă indica un obiect ajuns la capătul drumului, mângâia o prezență din vechime. O imobilizam asemenea unui vânător ca să-i surprind sensul în caietul meu. Îmi spuneam că trebuie să existe un sens în ordinea alfabetului. Poate că Nuh salvase animalele în această ordine, iar din ea s-a născut scrisul după ce apele s-au retras. Scriam din ce în ce mai repede, minunat de bine, eram păstorul turmei mele de animale sălbatice, papagalul fericit și triumfător (o, Poll, devenit suveran înmulțind cuvintele). Toate astea mi-au adus un fel de aură care m-a ferit de lovituri de coate și de picioare în timpul recreației. Ceilalți școlari aveau uneori nevoie de mine să-și copieze lecțiile. Domnul Safi ghicea, intrigat, desfătarea bolnăvicioasă ce pusese stăpânire pe mine, iar câteodată se îngrijora că aș fi posedat. Evident, voracitatea mea nu dovedea numai inteligență, ci provoca și panică. „Graba o să te ducă la pierzanie!", îmi repeta el neputincios, înainte să pună iar mâna pe cretă. Trebuie să fi fost foarte uimit de acest dar răvășitor ce prinsese rădăcini în trupul șubred al fiului măcelarului.

Fericirea asta dură mult, mă îmbătă ceva vreme, apoi se istovi în fața unei frontiere de netrecut: cărțile foarte puține care ar fi putut înregistra ceea ce vedeam și presimțeam. Satul nu dispunea de fonduri, de librării, de cărți vechi sau de

bibliotecă. Limba arabă era puternică la radio, la școală, la moschee, însă în ochii mei nu avea decât două cărți importante: cea de școală și cea a lui Dumnezeu. Din al doilea an m-am săturat de manualele școlare și de versete. *(Cât o fi ceasul? Trebuie să fiu exact: arta mea nu se rezumă la a sta lângă un muribund ca să-l ajut să ajungă la o sută de ani sau la a-l scuti pe un bolnav de suferință ori de uitare. Nicidecum! Lumea e salvată grație acestor lungi reprize de scris, asemănătoare rugăciunii sau recensământului pe care mă oblig să-l fac în fiecare zi în camera mea. Caietele îmi sunt umflate de șuvoiul unei povești unice, fără cap și coadă, care antrenează în curgerea sa agitată ziduri, porticuri, arome de cafea măcinată sau mistere de subsuori de femei, culori de rochii, migdali strălucitori în jetul apei pietrificate, care amestecă date de naștere, nume, mâini într-o viitură imensă și devastatoare. Povestea este esențială ca să trezesc un muribund, dar pentru a salva satul de la frivolitate e necesară o istorie herculeeană. O întreprindere de amploare: o descriere amănunțită a locului, de la panoul de pe șosea ce anunță că urmează satul Aboukir până la primele pâlcuri de opunția din sud. Lumea își datorează veșnicia necesității de a fi descrisă de cineva undeva – este o certitudine. Câteodată mi se strânge stomacul la gândul că mi-a scăpat un detaliu și că, prin urmare, contribui la o dispariție sau o grăbesc. Când eu uit, moartea își amintește. Această misiune grea mi-a deformat trupul, mi-a încovoiat umerii, dar m-a obligat la disciplină. Da, absența unei biblioteci în Aboukir m-a forțat să transform toate caietele posibile în cărți solide și complete. Dar cui să-i spun toate astea? Lui Hadjer? Imamului din sat, fostului meu învățător pe care îl mai întâlnesc uneori, bătrân, dar încă vioi și sprinten? Cui să-i povestesc Zabor-ul*

meu? Acest vechi suspin al strămoșilor mei, devenit proverb, care înseamnă „Cine o să te creadă când vorbești ca un profet?“ și pe care tinerii abia dacă-l cunosc. Îmi vine în minte povestea lui Daoud, David în cealaltă Carte, profetul căruia Dumnezeu i-a dat o voce unică și darul de-a înălța un cânt pe care munții l-au reluat în cor. De ce îi răspundeau munții, nu oamenii, cântăreții și credincioșii? Oare Dumnezeu a ales această metaforă de dragul eleganței gratuite? Nu. A făcut-o ca să spună că limba este o ordine transcendentă. Când e perfectă și exactă, stârnește răspunsul munților, al lucrurilor mute. Zabor*, sau psalmii, cum îl numesc ceilalți, este un cânt și o carte, o scriere a tuturor regnurilor la un loc, de aceea până și piatra are glas.*

Îi răspund: „Da, mă grăbesc!“. Dumnezeu a avut la dispoziție șase zile, eu am doar trei ore. Nu știu ce tot spune Hadjer, așezată în fața ușii ca să țină la distanță tribul, dar îi reușește de parcă ar fi o povestitoare consacrată. „Ține la distanță decapitarea ta“, îmi răspunde câinele, cu ajutorul celor O mie și una de nopți *improvizate, al șireteniei și al avântului ei.)* Limbii acesteia îi lipsea visarea, misterul poveștii, după cum aveam să înțeleg mai târziu. Eram o țară recent eliberată de sub colonizare, iar cuvintele se transformau în soldați, mimând uniforma prin rigoarea lor, dându-și osteneala să cânte despre glie, sângele martirilor, război. În curtea școlii psalmodiam imnuri închinate revoluției; în timpul orelor de desen schițam drapelul sau chipul dur al președintelui nostru. Regăseam aceleași cuvinte pe steagurile de la sărbătorile naționale, pe monede, pe tabla verde din clasă, în rugăciunile repetitive. Copil-minune, în cele din urmă m-am plictisit după ce am epuizat una dintre cele mai frumoase limbi din lume care mi se oferise fără sexul ei tulburător și stufos.

Pe la opt ani mă simțeam deznădăjduit, fără tovarăși de joacă, nici posibilitatea de a numi lucrurile cât mai riguros. Și mai ciudat era că ultimele trăsături ale chipului mamei începeau să mi se șteargă definitiv din minte, deși poveștile lui Hadjer mă ajutaseră să-l recompun cu răbdare. Nu îmi mai rămânea nimic. Nici durere, nici exactitate. În timpul siestelor de la sfârșitul săptămânii cercetam trupul brun al mătușii, pe care îl îngrijea cu mare migală la vremea aceea ca să-l arate la hamam, observam subsuorile ce prevesteau sânii, adulmecam lemnul ars în vatră, îmi lipeam obrazul de gresia rece a casei noastre, dar toate astea scăpau limbii predate în școală. Culcată pe hârtie, rămânea nemișcată, incapabilă să anime obiectele din casă ori să numească lucruri când mă întorceam de la școală, paralizată ca bunicul Hbib. Murea ca un pește scos din apă când o eliberam din cărți și din școală, pentru că la noi în casă nimeni nu o folosea să îmblânzească risipirea și nevăzutul. Mult mai târziu am descoperit că era cât se poate de bogată, în stare să numească nuanțe de apă și nisip cu neputință de găsit în altă parte, însă probabil că în ochii mei nenorocirea sa venea din imposibilitatea de a stârni mister și plăcere. Niciodată n-am reușit să fac din ea un ritual; nu e vina ei, nici a mea, ci a celor care mi-au înfățișat-o ca pe un ciomag, nu o călătorie, ca pe un limbaj al lui Dumnezeu aproape interzis oamenilor, iar asta m-a descurajat încă din copilărie. Adevărul e că era prost predată, de oameni uzați, cu ochi severi. Nici unul care să poată deschide calea dorinței.

Îmi plăcea caligrafia, care se apleca asupra obiectelor să le dăruiască o familie, le îmbrățișa ca un șarpe înțelept și bătrân, apoi se revărsa ca o rochie, ca pletele femeilor, ca iedera sau ca potecile. Îmi plăcea grozav să scriu în arabă, însă cuvintele

mele purtau câteodată povara ereziei în ochii domnului Safi, care nu înțelegea defel extravaganțele din caietul meu prin comparație cu un scris ascultător și sârguincios.

Astăzi *(Se aud pași râcâind pământul. Un scaun. Un copil se smiorcăie să capete ce vrea. În depărtare, un eucalipt este tăiat cu fierăstrăul?)* rezum astfel un rău care mi-a marcat copilăria, dar cred că l-am trăit în dezordine și confuzie. Așa cum un copil trăiește divorțul părinților. Faptul că am învățat să scriu la școală m-a făcut să întrevăd ruptura dintre obiect și sunet. Înainte de filmele indiene. Urzeala universului meu încă nu devenise cerneala scriiturii, nu-i corespundea, rămânea recalcitrantă, îndepărtată, de parcă ar fi fost pusă pe malul celălalt al unui râu pe care eu nu puteam să-l trec pentru că nu știam să înot. Dintr-odată, pasibile de a fi numite în două limbi *(una fiind cea a lui Hadjer, care continuă să vorbească în spatele ușii)*, copacii casei, zidurile, vița-de-vie, lingurile și chiar focul au căpătat un chip străin.

De atunci datează boala mea și primele urlete.

17

Îmi place să cobor dealul în fugă. Am senzația – care vine din copilărie – că fac pași de căpcăun și salturi de șapte poște. Satul din vale își etalează acoperișurile, antenele TV și dispare treptat spre sud, odată cu primele câmpuri. Acolo unde mă prăbușesc întotdeauna fără suflare când vreau să mă îndepărtez de Aboukir. Zăresc eucalipții uriași cum întorc spatele satului și dispar doi câte doi pe marginea drumului. Toată valea e verde și galbenă de la recoltele și secetele verii. Hadjer mă urmează, vorbind încă unor mulțimi imaginare. *(Oare de când am început să spun povestea ce mă va purta spre sfârșitul lumii? De unde vine vorbăria asta din capul meu pe care n-o oprește nimic? Furie și dinți strânși. În spatele acestui dar limbut, o certitudine sobră, câteodată ascunsă, câteodată tenace, care îmi repetă ce îmi spune tatăl meu dintotdeauna: sunt un sucit.)* E vorba oarecum despre fuga fiului și a mamei sale în deșert. Am caietele în geantă, merg repede. Trebuie să-i ocolesc pe fiii lui Hadj Brahim, dar și dezamăgirea ce atârnă în pântecul meu. Oare l-am salvat pe bătrân sau l-am condamnat la moarte? Nu știu. Hadjer le-a ținut piept tuturor ore în șir, iar eu am scris fără încetare. La sfârșit a deschis ușa și mi-a cerut să o ștergem – „Vin câinii!“. Cuvinte dure, ca de obicei. Povestea s-a încheiat cu o fugă strategică. A fost un lung delir

despre istoria noastră, datorii, bani, numărul de oi. Mătușa și-a desfășurat talentele de avocată sau povestitoare, sau amândouă la un loc. Un fel de fragment din *O mie și una de nopți* ca să îi țină la distanță pe locuitorii palatului Șeherezadei, să îi oprească înainte de a-l avertiza pe regele cel rău. Cât despre povestea mea, a fost lungă și a curs în valuri.

Părea că l-a sensibilizat pe bătrân, de aceea cred că a prins viață și în mintea lui. Nu s-a trezit complet, însă trupul său și-a schimbat culoarea, sunetele din jur erau cele ale somnului, nu ale insectelor. Nu știu ce m-a apucat, era cât pe ce să-mi încalc regula de aur de-a nu atinge niciodată muribundul. Am aranjat puțin cearșaful care îl acoperea și am vrut să-i vorbesc. Cu acea voce rece pe care mi-o iau de fiecare dată când mă adresez lui. De ce? Nu știu. De parcă agonia ar fi un armistițiu. M-a izbit un fel de luciditate, dincolo de scriitură, și m-am gândit să îi ating chipul, să îi simt trupul *(„Trupul unui tată nu există, simțim doar cadența greutății și golului“, îmi spune câinele, atent la gesturile mele neobișnuite).* Nu avusesem niciodată un contact fizic cu el, o mână care mângâie sau care strânge, o îmbrățișare protectoare și tandră. Păstrasem întotdeauna aceeași distanță față de el, de un metru cincizeci, încă de la patru ani. De altfel, nu îl văzusem vreodată atingând pe cineva, în afară de oile sale, pe care le pipăia când le cumpăra sau când le tăia beregata, cu ochii închiși, concentrat asupra artei sale, verificând tendoanele sau grăsimea ca să stabilească prețul, originea, să-și imagineze gustul cărnii. Mi-am apropiat mâna de fruntea lui și am rămas așa, ca un prost, fără să găsesc cuvintele necesare pentru a descrie senzația. Mi-era teamă că o să se trezească și o să rânjească, învingător. Atunci m-am așezat la loc. Încă două sau

trei ore de scris viguros și ar fi putut deschide ochii, începând din nou să-și numere turmele.

Aveam deja un titlu pentru caietul mântuirii sale: *Spre far*. Mi-am luat avânt, iar acesta a fost începutul miracolului. Sângele era negru precum cerneala, trupul era o linie pe care puteam să o leg și să o dezleg ca să-i imprim un ritm potrivit artei misterioase a corespondenței: de fiecare dată când găseam o formulare frumoasă, binecuvântarea ei ajungea până la muribund, readucea în el o cadență, suflul unei deșteptări lente. Tatăl meu revenea la viață, știam fără să ridic capul, prin puterea mea, a acelui mister care zace în mine și vine de departe: când spunem o poveste în jurul unui foc, noaptea dă înapoi, se pune în gardă. De ce se scriu și se citesc cărți? Pentru distracție, răspunde mulțimea fără să gândească. Greșit: necesitatea e străveche și vitală. Pentru că există moarte, există un sfârșit, prin urmare și un început pe care trebuie să le restabilim în noi, o primă și ultimă explicație. Scriind sau povestind este singurul mijloc prin care poți să te întorci în timp, să i te împotrivești, să îl restabilești sau să îl controlezi. Există o legătură între conjugare și metafizică, sunt convins. E prima lege care trebuie descifrată. De îndată ce ridic capul, parcă mă risipesc, sentimentul de vinovăție îmi strânge inima când mă opresc și totul mi se scurge ca nisipul printre degete. Atunci mă apuc din nou de treabă, simt că sunt aproape să descopăr, la capătul fiecărei fraze frumoase, un fel de explicație ultimă. Asta îmi dă curaj, măreție, încredere în mine. Atunci răsuflarea revine în trupul celuilalt ca și cum aș fi reușit să astup o scurgere nevăzută. Iată. Viața mea ar fi fost atât de simplă și de frumoasă dacă bătrânul m-ar fi păstrat în loc să mă dea la troc pe oi căzute din cerul superstițiilor sale.

Stătea întins acolo, pe moarte, iar eu scriam sârguincios la căpătâiul lui. Încă două sau trei ore și s-ar fi ridicat prin amănuntele precise din caietul meu. Însă Hadjer a deschis ușa, strigându-mi că trebuie să plecăm. Pălăvrăgelile ei nu mai puteau ține timpul în loc, mama vitregă începuse deja să se lovească peste coapse, urlând că sunt un diavol care trebuie alungat. „Înainte să-și omoare tatăl așa cum a încercat să-și omoare fratele!“, țipa ea cu o indignare forțată.

Soarele asfințește și cerul se înclină spre vest. Poate gravitația, sau doar lumina slabă, va ridica stelele pe cer la est. Sfârșitul zilei e întotdeauna înmiresmat de tufișurile numeroase. Insula dezolării nu mai e. Îi cunosc planul, am ridicat acolo ferme de cuvinte, un limbaj al ordinii și inventarului, am alungat sălbăticia prin muncă și plugărit, oarecum. Titlul: *Somnul celui drept*. Vine de la imaginea căpcăunului care doarme sub un copac atât de mare, încât un cal trebuie să galopeze nebunește o sută de zile ca să ajungă în partea cealaltă. Îmi place titlul ăsta, exprimă dreptul la odihnă, posibilitatea somnului profund după achitare, o eventuală întoarcere la inocență. Merg cu ochii în pământ ca să nu-i întâlnesc pe ai oamenilor. Am destule vieți de salvat și așa. Ne grăbim să ne întoarcem, ca niște străini *(scrisul meu încetinește, mâna se ridică și caut. Casa pare o insulă liniștită, momentul dintre zi și noapte când toate regnurile tac. Atunci îmi dau voie să lenevesc. Mă întind pe spatele balenei)*.

18

Stau întins. Și răsucesc în mâini cartea veche, cu paginile zdrențuite. Fac același lucru de ani de zile atunci când mi se pare necesar să reiau povestea din alt unghi. Pe copertă se vede un bărbat îmbrăcat în ceva ca un tufiș, care ține în mâini o pușcă lungă și vorbește cu un papagal stropit cu toate culorile din lume. Cărțile au fost o raritate în satul nostru dintotdeauna, lucru care m-a împins să îmi cultiv obiceiul de a le reciti. Fără să mă satur. Așa pot citi în feluri diferite: încep cu primul cuvânt ori cântăresc cartea ca pe o cutie închisă pentru a mă sili să visez, să mi-o închipui în izolarea ei, sau mă opresc doar asupra titlului ca să-l transform în zmeu. Ori citesc numai un fragment ca să stârnesc în mine fascinanta digresiune a câinelui care vorbește. Misterul nu dispare atunci când recitesc, întrucât cartea este un corp, nu o linie dreaptă ce unește începutul cu sfârșitul. O întorc pe toate părțile, o îmbrățișez, o mângâi sau mă afund în ea cuvânt cu cuvânt. Într-o zi am descoperit cum cuvântul „pagină“ s-a născut din cuvântul „țară“. Când deschidem o carte, pătrundem de fapt într-o lume. Dar legătura mea cu verbul este carnală, și interpretarea pe care o dau vizează satisfacția, dezbrăcarea unui trup.

Robinson Crusoe este cea mai fascinantă carte din câte am găsit. Iubesc această poveste de multă vreme, a căpătat pentru mine valoarea unei cărți sfinte. Ah, câte ore mi-am petrecut pe urmele acelui bărbat care caută urmele altuia! Am făcut turul potecilor ce se bifurcau, dar și al posibilelor combinații. Îmi amintesc întâlnirea cu Vineri, descoperirea urmelor sale în nisip, emoția primelor recolte, atitudinea ceremonioasă și prețioasă a lui Robinson când i se adresează celui îngenuncheat în fața lui. Răspunsul frumos al lui Vineri despre religia lui și numele zeului său: *„țara lui O“*, pe care îl rostea solemn, arătând spre întinderea vastă. Exaltarea lui spune de fapt că zeii se nasc din întrebările noastre fără răspuns, numele lor vin mai târziu, odată cu cărțile, predicile și războaiele. E clar că mă înșelam când am crezut că epuizasem această carte.

Anii lungi ai adolescenței m-au făcut să-mi îndrept interesul către un al treilea personaj, care nu este amintit aproape niciodată: papagalul, simbolul sensului ascuns pe care îl descoperim în timp, meditând asupra acestui roman misterios ca o peșteră. Robinson însuși povestește cum, în lipsa altui om cu care să își împartă singurătatea, a îmblânzit un papagal. Jur că am fost discipolul acestei păsări pe care o socotesc perla acelui spațiu insular: iată o ființă silită să reinventeze întreaga limbă cu numai cinci cuvinte: „Bietule Robinson, unde ești tu?“. Asta era unica frază a păsăroiului, întregul său dicționar, care miza pe o singură mână. Cât am fost bolnav, pasărea îmi devenise atât de apropiată, încât visam să povestesc lumii martiriul său, crucificarea pe un palmier. Narcisist în secret, Robinson l-a învățat mai întâi să pronunțe numele pe care i-l dăduse, Poll, ca pentru a implora

uitarea îngrozitoare și a însufleți propriul nume de naufragiat pe care insula amenința să-l înghită în lipsa unei conversații posibile cu altcineva. Dacă papagalul avea un nume, acesta trebuie să fi fost Robinson, naufragiatul nu ar fi putut să-l uite pe al său!

Așadar, prima descoperire am făcut-o în timpul bolii mele. A doua a fost legată de limitele limbajului. Pasărea incarnă curând atât soarta mea cumplită, cât și pe cea a întregului sat. Trebuia să povestesc, să stabilesc, să schimb, să transmit, să enunț, folosindu-mă de câteva cuvinte, deși existau milioane! Da, erau câteva mii în limba lui Hadjer sau sute de mii în cea de la școală, însă asta nu schimba cu nimic adevărul că cele două limbi erau limitate de o frontieră neputincioasă; mai devreme sau mai târziu atingeai limita celor cinci cuvinte sau cinci milioane de cuvinte. Dincolo de ultima plajă *(pagină)*, se întindea vidul.

Am meditat ani în șir la acest destin, dar și la această poveste fabuloasă scrisă de un om pe care nu l-am cunoscut. De fiecare dată când aveam o oră liberă sau un moment de șovăială, mă apucam să recitesc această carte. Cu desfătare. Ca pe o Biblie care îți impune propriile legi într-un loc unde nu ai nici măcar haine. Iar astăzi *(Îmi amintesc, nu știu de ce, că bătrânul s-a mișcat când am ieșit în grabă din camera lui. Mâna sa a schițat un gest, care poate nu era decât o tresărire nervoasă. Ultima)* mă întorc la ea, fascinat de un alt mister pe care l-am atins în treacăt de-a lungul anilor: soarta insulei după mântuire, mai exact, destinul papagalului după ce Robinson a fost salvat. *(Hadjer mă strigă să bem ceaiul de după-amiază. A pus alături biscuiți. E ultimul desert al zilei și, încă din copilăria mea, se confundă cu apusul în ordinea*

gusturilor.) Cred că e fragmentul cel mai misterios, mai metafizic din confesiunea naufragiatului devenit educator. Îl recitesc fără încetare, mă cufund în el imaginându-mi urmarea zgomotoasă, vâlva cosmică în jurul unui zeu care părăsise acele locuri pentru totdeauna. O, ce mister de nepătruns! Bărbatul a crescut un papagal alături de care a trăit nu mai puțin de douăzeci și șase de ani. „Dar cât a mai trăit după aceea? Habar n-am“, spune el. Auzise că în Brazilia aceste animale puteau să trăiască și o sută de ani. Adolescent fiind, reciteam același fragment: „Poate că unii dintre papagalii mei încă trăiesc și îl strigă chiar și acum pe bietul Robinson Crusoe“. Mă lăsam pradă imaginației, închipuindu-mi insula aceea populată cu sute de papagali ce repetau aceeași frază, asurzind celelalte regnuri, trăncănind fără încetare, lovindu-se de limitele vitrate și necruțătoare ale destinului lor din temnița insulară. Oare noi, cei din sat, nu semănam cu aceste păsări? Poate că limbajul nostru avea, în ochii dumnezeului dezertor, doar sensul unei singure fraze repetate fără încetare milenii la rând, recompuse la infinit. Poate că satul în care trăiam nu era decât o insulă închisă și surdă, pe care fusesem ales să o eliberez cu povestirile mele lungi, învățând o limbă mult mai bogată, mai puternică, mai apropiată de a naufragiatului decât de cea a papagalilor care se învârteau în cerc, forțați să inventeze o gramatică, religii, cărți, mâncăruri și fructe, nume și pasiuni doar cu cinci cuvinte și un prenume tainic, găunos?

Eu eram Poll. În rarele oglinzi din casa noastră din vale nu vedeam un tânăr plăpând, epuizat de atâta scris și masturbare, deja văduv și blestemat cu o voce de ied, ci o pasăre neputincioasă care nu putea zbura mult, cu siguranță,

dar pricepută la inventariere, etichetare, limbaj și scris, la lupta cu moartea. Eram pasărea care perpetuează o frază, o reproduce până la nașterea limbajului bogat. Paznicul insulei care s-ar fi cufundat într-o tăcere de mormânt dacă el nu ar fi ținut-o deasupra valurilor cu ajutorul conjugărilor. Iată. Oglinda reflecta culorile vii, roșcat, verde sau galben, scânteierea penelor de foc, sângele volubil, gesturile sacadate ale gâtului ce caută sursa unui zgomot. Ochiul își păstra duritatea în ciuda fanteziilor impuse de fast, iar nasul înnobila profilul. Nu mai aveam nimic din oaia pe care tatăl meu o sacrificase ca să-și salveze averea. Scrisul îmi dădea aripi, insule pe care să le redenumesc, prestigiul la care nu aș fi ajuns niciodată hălăduind pe străzile din Aboukir. Mă întorceam mereu la acest pasaj care mă făcea să visez ore în șir: „BIETULE ROBINSON CRUSOE. Nu i-aș dori vreunui englez să aibă ghinionul să se apropie de insula mea și să-i audă flecărind; dar dacă s-ar întâmpla așa ceva, ar crede cu siguranță că e diavolul.“ Sau Dumnezeu.

19

Ziua s-a scurs în liniște. Nu am văzut pe nimeni în afară de mătușa mea. Izolat în universul lui Hadjer și al monologurilor sale scurte. Abia dacă am ieșit din cameră. Am cercetat farfuria pe care mi-o adusese Hadjer, în caz că îi scăpase vreo bucățică de carne. Casa noastră e deocamdată ferită, un loc închis în afara falselor dureri de pe deal. Mătușa îmi obținuse o a doua șansă de a sta la căpătâiul tatei. Oare crede în darul meu? Vechea întrebare. O aud mișcându-se în spatele ușii. Ea e orologiul meu viu, ora eternă, părul nesfârșit. De acum, tot ce voi afla despre bătrân va depinde de ea și de informatorii ei. Nici chiar mătușii nu îi pot promite că în trei ore aș fi în stare să-l readuc pe Brahim din cer cu picioarele pe pământ. Nici măcar jumătate din ce trăim nu poate fi povestit de o singură limbă, iar pentru cealaltă jumătate e nevoie de milioane de cărți. *(Sau de un trup lipit de al tău. O femeie pe care o salvezi luând-o de mână. Idila mea cu Djemila a rămas în aer, suspendată de respirația tatălui meu. Numai gândul că m-aș putea căsători cu o repudiată cu doi copii l-a scandalizat peste măsură. Nici măcar Hadjer nu a știut cum să-mi ia apărarea în fața lui când a aflat.)* M-am trezit cu un gând care mă obsedează: cum arată lumea lui Brahim acum, lovită de iminența dispariției lui? Ca o carte răsfoită prea rapid de

vânt? Ca o frunză uscată în descompunere? Ca larma vocii unui vânzător ambulant cosmic? Ce i-o fi trecut prin minte când a înțeles subit că vidul va pune stăpânire pe el? Când am început să exersez, îmi puneam adesea această întrebare la care nu aveam răspuns: de ce trebuie să moară un om și nu altul? Dacă nu există un motiv sau o ordine anume pentru moarte, de ce trebuie să le căutăm în timpul vieții? Adevărul e că mă bântuia un fel de tristețe, mă îndoiam de darul meu, bănuiam că este o iluzie pe care am ținut-o mereu departe de caietele în care scriu. Însă cărțile erau acolo, în jurul meu, solemne și ușoare, în dezordine, înstăpânindu-se peste întreaga cameră. Ele sunt dovada perpetuării, a unei posibile mântuiri. Sprijinite unele de altele pe rafturi, cercetându-se în secret în universul lor. Mă înconjurau, mă apărau, știam prea bine. Nu aveam nici un motiv să mă îndoiesc. Nimeni din tribul nostru nu știa să scrie ori să citească, iar dacă acest dar îmi revenise mie era ca să dau sens: să perpetuez amintirea alor mei, să-i consacru, să îi salvez de la o dispariție totală și prostească. Hadj Brahim putea să râdă de mine mult și bine, salvasem zeci și zeci de muritori de-a lungul anilor. Fără să mai vorbesc de viețile pe care le țineam pe linia de plutire, de care eram răspunzător pentru simplul fapt că ochii mei îi întâlniseră pe-ai lor, legate, unite de grija mea, apărate de lupi și de viroage lăuntrice. Putea să se îndoiască, însă nu avusese niciodată altă răspundere decât a oilor sale.

Astăzi am scris mult: misive imposibile adresate Djemilei, care nu știe nici să citească, nici să scrie, nici să simtă (fragmente dintr-o poezie despre pietre, propuneri pentru o întâlnire imaginară la ieșirea din hamam sau într-un cimitir); o descriere minunată, în detaliu, pe un caiet și jumătate, a

unei ferestre; sau darea de seamă – cu o mulțime de sinonime – despre zgomotele satului percepute din spatele perdelei și al zidului împrejmuitor. Poll exploatează o limbă inedită, rapace, care micșorează distanțele folosindu-se de metafore sau aluzii la alte cărți. „În orice metaforă se ascunde o pagină îndoită“, zice papagalul din vârful cocotierului, experimentându-și vocația singulară de salvator după plecarea instructorului său bărbos. Acest caiet și jumătate se va adăuga la colecția cărții gigantice pe care o scriu de ani de zile, *Zabor.* Povestea salvatoare, strecurată la subsuoara lumii, având misiunea sfântă de a ține în viață cât mai mulți dintre oamenii pe care i-am întâlnit. În ce clipă a luat ființă acest șuvoi? Ca să fiu cât mai precis, trebuie să răstorn imaginea: să vorbesc nu despre potop, ci despre arcă. Potopul e alcătuit din resturile lumii luate de ape: scânduri și animale destrămate din cărțile pentru copii, copaci scoși din rădăcină de ploi, împinși de la spate în mare, necredincioși care țipă, străzi distruse, stâlpi răsuciți, bidoane goale de ulei, pantofi desperecheați și arbuști. Iar arca este scrisul meu, ordinea care ține piept potopului. Da, Dumnezeule, în fiecare zi resping sfârșitul lumii. Când a început povestea asta? Când am început să îmi ridic arca? Mi-a luat ani să găsesc urma primului țipăt. M-am întors în timp, într-o zi de Eid[1] când tata a sacrificat o oaie sub ochii mei, fericit și mândru de parcă ar fi stat în picioare pe coama unui munte sfânt. Încălțările îmi erau stropite de sânge, un râu roșu curgea prin curte și cu toții râdeau grosolan, ca niște căpcăuni. Da, da, creația este o carte, a mea. Mereu în contrasens: cartea e lumea întreagă, este ceea ce va rămâne când soarele se va ridica de la vest, în ziua Judecății de Apoi. O, da, veșnicia e o carte „în curs de apariție“, iar

cartea mea este singura posibilă înainte de sfârșit. Scriu și scriu.

Deși data se schimbă cu douăsprezece zile în fiecare an, sfârșitul lumii are o oră exactă și o voce mizerabilă. De fapt, behăitul lui se răspândește în tot satul, începe din ajun și ține până seara, ecourile lui se aud ca un mormăit de plăci terestre deplasate. Crește mai ales când încerc să-mi astup urechile. Noaptea e întâi un tropăit surd de copite, un duduit furios de motoare de camioane și gâfâitul încordat al bărbaților, apoi se instalează, atinge luna de vară, alungă câinii pe câmp, așterne uitarea peste freamătul crengilor sau zdrăngănitul veselei. Nu e soarele care se ridică de la vest sau strigătul Îngerului cu plămâni uriași, înzestrat cu instrumente asurzitoare, ci dobitoacele care behăie închise în țarcuri, vorbindu-și pe sub gardurile despărțitoare înainte de ora tăierii, imediat după rugăciunea de Eid.

Bunicul încă trăia, dar se contopea cu obiectele din casă și nu mai vorbea cu nimeni din lipsă de cuvinte. Hadjer îl îngrijea cum putea, iar eu rămâneam uneori așezat lângă el, cu caietele mele, ca să îl veghez. La început îi arătam alfabetul, apoi am înțeles că lumea lui se reducea la o singură silabă nesfârșită. Brahim, tatăl meu, făcea echilibristică la momentul acela între vigilența soției lui, mama mea vitregă, care îi dăruise atâția copii pe câte oi avea, și vinovăția pe care o simțea față de sora lui rămasă fată bătrână, de tatăl preschimbat în stană de piatră și de mine, fiul adus în casa din vale cu un capișon de lână roșu, acuzat că ar fi încercat să își omoare fratele vitreg. De două ori pe săptămână aducea sau trimitea un coș plin cu legume, carne și pâine. La fiecare Eid al-Kabir se îngrijea să lase o oaie și la noi. Acest popor de oi

captive, sortite sacrificării, îl auzeam behăind toată noaptea, în fiecare locuință din sat, în ajunul sărbătorii crimei. Pe tata, asta îl scotea din minți, se grăbea să își înceapă treaba într-un soi de frenezie: trebuia să fie în mai multe locuri în același timp pentru a supraveghea sacrificiul cruzimii în masă. Ascuns sub pătură, încercam să descifrez toată noaptea limbajul disperat al viitoarelor victime legate sau închise în fiecare casă. Acest cor ce îmi părea străvechi, plin de măreție în durerea lui, continua în surdină dialogul între animal și Dumnezeu. Oare ce își spuneau aceste oi, cum se încurajau unele pe altele, ce amintiri aveau? De ce trebuiau sacrificate ca să îi salveze tocmai pe aceia care urmau să le mănânce? Aș putea spune că sărbătoarea de Eid al-Kabir reprezenta sfârșitul lumii, jucat și rejucat în stil mare în satul nostru, ca un soi de repetiție mântuitoare. Fiecare familie își cumpărase oaia în ajun și, după rugăciunea de dimineață, animalului urma să i se taie beregata ca să-i salveze pe bărbatul, copilul și pe cine știe cine dintre noi. Exterminarea avea darul să stârnească râsul copiilor și al vanitoșilor mai în vârstă. Un iz de fân, balegă și cuțite ascuțite lua locul mirosului de mentă și de eucalipt. Aboukirul își mânjea mâinile în sărbătoarea primitivă a devorării.

În acea zi, de teama tatălui meu și a batjocurilor lui ucigătoare, am asistat la agonia îngrozitoare din curtea noastră. Brahim a hotărât să taie chiar el oaia pe care urma să i-o dăruiască surorii lui. Animalul, adus în dimineața aceea, cu stomacul gol „ca să nu schimbe gustul cărnii“, cum spunea tata, trăgea în partea cealaltă, se zbătea ca un copil. În cele din urmă, ajutorul tatei îl trânti la pământ și îi prinse un picior din spate de unul din față. Întins pe jos, animalul își oferi gâtul

alb și golaș, tata murmură o rugăciune, îl întoarse spre răsărit, direcția tuturor rugăciunilor noastre, și cercetă cuțitul preferat pentru ultima oară. Moartea slobozi un cuvânt răgușit și înspumat, necunoscut. Sângele se întinse pe ciment în cheaguri, îmi pătă încălțările și pantalonii, deși mă aflam la câțiva metri distanță, paralizat, stând pe pragul bucătăriei noastre ce dădea spre curtea lămâiului. În fiecare curte răsuna același behăit răgușit, animalul era trântit la pământ, murdărindu-și lâna, încerca să își ridice gâtul răsucit, cu ochii pierduți în soare. În imaginația mea satul înnebunise cu totul, reluând țipetele oilor în agonie, pregătind deja cărbunii și cărămizile, în timp ce copiii se năpusteau la animalul căzut ca să îl atârne de copaci și să îl jupoaie deasupra ligheanelor în care se scurgea sângele și se vărsau măruntaiele. Mă uitam la cizmele tatei, muiate în băltoaca roșie, și înțelegeam că îmi vorbește de la adăpostul vanității, al științei sale de tăietor de beregate. Celor tineri li se arată cum să taie dintr-o mișcare vezica biliară ca să nu strice carnea. Soarele dă mirosurilor forța și amploarea unui anotimp. Nu eram trist, doar nefericit, cu tot trupul la pândă. Am simțit cum sângele îmi usucă gura, iar curtea începe să se legene încetișor, ca un taler. De parcă cineva ar fi vrut să arunce lămâiul și zidurile împrejmuitoare peste bord. Se auzeau behăituri din toate părțile, haotice, înalte, câteodată sufocate de mâini, disonante, dar unanime în chemarea lor; sfârșitul lumii venise într-o zi frumoasă, cu lumină albastră, vie ca o revelație. Indiferența universală mă lovi ca o trădătoare demnă de dispreț. Am înțeles atunci că nici una din limbile vorbite în satul meu, cea a Cărții sfinte sau cea a lui Hadjer, nici altele care aveau să vină, nu putea traduce esențialul. Totul rămânea interzis dincoace de limita

trasată de cuțit și de sânge. Starea de veselie din jurul animalului sacrificat nu reușea să ascundă ce era mai important în ochii mei: era doar o amânare pentru noi toți, un fel de a face cortegiul nostru să uite de moarte. Vedeam un hău abia mascat de acest ritual. Apoi au tăbărât cu toții să ciopârțească animalul, împărțindu-și sarcinile ca pe vremea triburilor străvechi.

Până și Hadjer își regăsi surâsul și plăcerea de-a fi înconjurată de oameni. Îi servi cu cafea pe măcelar și pe ajutorul său. Bunicul fusese adus la soare, dar se uita încă la noi de parcă am fi fost un stol de păsări în zare. Nimeni nu mă băga în seamă. În afara unui ochi încremenit, rotund, sticlos. Vopsit cu henna, aruncat într-un lighean la un loc cu copitele învălmășite, capul oii mă privea schimonosit, iar coarnele uriașe se răsuceau în umbre deformate către cer, într-o majusculă perfectă. Animalul cu beregata tăiată părea păzitorul unui nou secret. Ne fixa pe toți cu milă. Mă iubea cu o afecțiune care aproape m-a făcut să îmi deplâng soarta, dar și pe cea a oamenilor din Aboukir. Am realizat că satul tăcuse brusc, gol ca un altar, fără behăiturile din ajun și rugăciunile de dimineață. Capul oii, așezat pieziș în ligheanul verde, se deghiza zâmbitor și amenințător într-o prezență duioasă care lua în derâdere cuțitele, frânghiile, sângele expus ostentativ și gesturile barbare ale hăcuitorilor. Părea că stă pe un prag. M-am ridicat prea repede și mi-am pierdut cunoștința. Dar și altceva.

1. Eid al-Kabir sau Marea Sărbătoare celebrează credința și mila, implicând ritualul sacrificării oilor. Potrivit Coranului, profetul Ibrahim primește în vis porunca divină de a-și sacrifica fiul, pe Ismael. Acesta, crescut în credință, acceptă să fie sacrificat de tată. Diavolul încearcă să-i convingă să refuze, dar Ibrahim aruncă șapte pietre în Satana. Tatăl ia un cuțit și îl pune la gâtul lui Ismael, însă nu

poate să-l înjunghie. Când reușește în sfârșit, observă că îngerul Jibril (Gabriel) pusese o oaie în locul fiului său, care stă nevătămat alături. Pentru musulmani, credința lui Ibrahim, pusă la încercare de Dumnezeu, a fost răsplătită prin supraviețuirea fiului. Acest episod din Coran corespunde unuia din Biblie: sacrificarea lui Isaac de către tatăl său, Avraam. Acesta este oprit de un înger care îi spune că Dumnezeu, mulțumit de credința sa, îi trimite un berbec să-l sacrifice în locul tânărului.

20

Am început să țip în zori, înainte de trezire. Dând ochii peste cap la vederea monstrului ce luase forma tuturor obiectelor din întunericul din jur, care deveniseră dure, cornoase, ciudate și îmi străpungeau pielea. Ghemuit la pieptul lui Hadjer, asudam tremurând, bântuit de un spirit prădător. „Ai fost lovit de deochi!“, a hotărât inițial mătușa, înainte să cadă pradă deznădejdii după ce crizele mele s-au înmulțit, împiedicându-mă să merg la școală. Mă dădeam în spectacol ca un posedat, salivam cu vocea mea detestabilă de oaie, arătam spre lucruri cu degetul tremurând, stâlceam cuvintele amestecând limba de la școală cu limba ei deformată. Ah, ce spectacol! Probabil că Hadjer plângea de ciudă și de furie din cauza bârfelor care nu ar fi întârziat să circule, amintind de soarta tatălui ei, Hbib.

Domnul Safi, învățătorul, veni să mă vadă la sfârșitul săptămânii și declară că situația îl depășește. Îl sfătui pe tata, care îl însoțea, să meargă să se consulte cu imamul, mai indicat când era vorba despre astfel de necazuri. M-au spălat, m-au acoperit și l-au invitat politicos pe Hadj Senoussi să vină acasă la noi să mă vadă. Tânăr la vremea aceea, dar deja amuzat de spectacolul lumii, răspunse amabil la invitație și veni să ia ceaiul în camera unde stăteam întins. Mă mângâie

pe păr, recită versete întregi, ajungând la concluzia, trecută sub tăcere, că sufeream mai degrabă pentru că eram abandonat decât bântuit. Povestea familiei mele era cunoscută în sat mai ceva ca un film. Mă cercetă complice și inteligent, îmi zâmbi, apoi îmi șopti că Profetul, înainte să primească revelația, trecuse prin aproape aceleași stări ca mine, prin urmare eram alesul Domnului. Făcându-mi cu ochiul, strecură câteva bomboane sub pernă. Asta m-a liniștit, ca să spun drept, și m-ar fi putut convinge să-mi înving temerile, însă am înțeles din instinct că toate crizele alea îmi asigurau un public și afecțiunea sa. Șiret ca orice copil inteligent, am hotărât să lucrez mai mult la spectacol și la ciclicitatea lui. Curând, acea fragilitate care îmi vlăguia brațele și îmi dădea un mers dezordonat a început să aibă un sens, și încă unul de temut.

Aveam șapte ani la vremea aia, eram în clasa a doua, iar copilăria mea aparte, tarele și tulburările mele construiseră o legendă urâtă care mă băgase în carantină, plăcută uneori. Dintr-odată, devenisem centrul lumii mele, era de ajuns un geamăt ca să atrag imediat atenția vecinilor, a rudelor din tribul meu, mătuși îndepărtate care mă vizitau din compasiune, dar și ca să savureze răzbunări abia disimulate. Pentru un timp, casa a fost năpădită de tămâie, ouă primite în dar, miere, nume de vraci, monede strecurate sub pernă. Bineînțeles că îmi plăcea această falsă convalescență, chiar dacă uneori mă făcea să mă rușinez, ca atunci când descopeream patul ud dimineața. La căderea nopții adormeam, dar mă trezeam întotdeauna la șicanele arătărilor colțuroase și mârșave. Mereu vorbisem puțin, așa că numai

Hadjer mi-a observat suferința mea când am început să amestec cuvinte, din nou pradă vechii bâlbâieli.

O, sigur că mințeam în privința sorții mele, oarecum, însă crizele de panică erau reale, chiar dacă le exageram uneori amploarea! În fond, nu mai voiam să mă întorc la școală, preferam să mă retrag aici, la umbra trupului brun al mătușii, să nu mă mai mișc niciodată, înfofolit în căciula mea roșie de cosmonaut care îmi rămăsese mică, dar o păstram încă. Nu mai puteam suporta nici ordinea literelor în alfabet, nici pe a șirurilor de mese din clasă, nici bătăile din recreații sau batjocurile fără număr, nici legea satului nostru. Copiii nu se jucau cu mine, se mulțumeau să îmi strige numele, „Zabor!“, mimând convulsii, întinși pe jos, încurajați de râsetele exagerate ale celorlalți școlari. Am trăit această perioadă a copilăriei ca pe un fel de risipă care mă încetinea, deși începusem să ghicesc darul meu obscur. Speram în taină să îl pedepsesc pe tata, să îl împing înapoi în tranșeele lui, să îl oblig să se dezbare de atitudinea, de frazele de-a gata și de lăudăroșenia lui veselă. La rândul meu, îl repudiam cu tot trupul.

Sincer acum, de ce sufeream? De neliniște – obiectele deveneau amenințătoare, de teamă – umbra se întindea și săpa în camera mea până făcea din ea un teren viran nocturn. Nu mai aveam încredere în mine, nici în viața de zi cu zi. Aveam amețeli, dureri de cap și vedenii: auzeam cuvinte necunoscute, lucrurile își luaseră obiceiul să susure nume, ca pentru a deveni complice la o amenințare, din spatele lor, în același timp mamă și căpcăună. Am încercat să-mi descriu teama, dar nimeni nu și-a aruncat ochii peste caietul meu, la vârsta aceea. Mâzgălelile se îngrămădeau alături de litere

caligrafiate ca niște fălci. Mă simțeam izolat, îndepărtat de ai mei, chiar și când erau atenți cu mine. Toate astea îmi afectau soliditatea, iar fărâmițarea a devenit permanentă. Aveam impresia că îmi pierd până și oasele, că plutesc într-un soi de imponderabilitate. Mi-am pierdut pofta de mâncare, bineînțeles, dar și voința de a mă da jos din pat, de a mă tunde sau a vorbi cu verii mei, pe care îi aduceau să mă țină ocupat și care stăteau acolo, împărțiți între teama de a fi contaminați și râsul nebun pe care încercau să și-l stăpânească. Ocupația mea secretă era să găsesc rime pentru numele meu, Zabor, și să fac un rebus mediocru al zilelor mele. Iată. *(Mă cam pierd în descrierea asta, dar teama nu are o imagine, în amintirea mea e mai ales apăsare, răsuflare tăiată și groază de parcă aș sta aplecat asupra unei fântâni. În cronologia mea este perioada în care mă târăsc prin nisip, după naufragiu, când insula nu are încă un nume. Rândunicile străbat cerul ferestrei. Sunt semnul unui amurg desăvârșit, noaptea poate să se lase oricând de-acum.)*

Calea darului e la fel de veche ca lumea și împrumută mereu din dezordinea ei ca să înflorească. Așa se explică cel mai bine prima mea criză. De câte ori nu a fost confundat tremurul extatic al Profetului cu febra de care, potrivit Tradiției, s-ar fi molipsit în timp ce făcea negoț în Siria. Surprinzător, pentru mine teama n-a apărut odată cu un înger care îmi aducea porunca de-a citi într-o peșteră, ci din neputința de-a privi lucruri indecente, varul coșcovit de pe ziduri, piatra răsucită de degetele nevăzutului, fără să am parte de meditația calmă și disciplinată a unui limbaj bogat, în stare să traseze cu precizie contururi, să păstreze distanța între mine și suprafețe. Orice limbă este mamă, iar a mea

murise înainte de trezirea memoriei, ceea ce a făcut din mine un orfan îngrozit. O, da! Asta este prima mea boală: moartea mamei și fuga Îngerului cu cartea. *(Așa că behăiam în fiecare dimineață la priveliștea sângelui nevăzut din universul meu ca o oaie căreia nu i s-a tăiat gâtul cum trebuie.)* Și a durat luni întregi.

La un moment dat, obosit, Hadj Brahim se mulțumi să trimită bani și să se intereseze de starea mea cu stângăcie, prin Hadjer, din pragul casei în care nu mai intra. Tot tribul și verișorii mei fie au ajuns la concluzia că fusesem deocheat, fie credeau în sinea lor că Dumnezeu se răzbunase pe tatăl meu pentru că o părăsise pe mama în deșert. Îmi amintesc vocea lui ursuză și stinsă, în fața ușii (mama vitregă îi interzisese să ne mai treacă pragul de atunci), cerând vești despre mine, în timp ce urechile îmi zumzăiau, iar capul îmi era înfășurat cu o eșarfă muiată în apă de flori de portocal. Simțeam o dorință nestăpânită să gem, să plâng ori să arunc cu pietre în el. Mi-era cu neputință să îmi explic teama, iată. Cuvintele cădeau pe jos, nevolnice ca niște mănuși goale. Limba lui Hadjer, mătușa care nu fusese niciodată la școală, era învechită și pe jumătate oarbă, sărăcită de secole, nu avea nuanțe decât pentru foame, gelozie sau țesăturile croitoreselor din Aboukir.

Anturajul meu nu cedă imediat, deși luase distanță. A doua fază se concretiză într-un val de sfaturi și adrese ale diferitelor locuri oculte și vindecătoare. „Boala țipătului“ mi-a adus îndelungi periple în căutarea vindecării, alături de mătușa însoțită câteodată de o rubedenie bătrână și domoală: am făcut turul mausoleelor verzi și albe închinate sfinților din regiunea noastră, m-au asfixiat cu apă de colonie, m-au mânjit în frunte cu ulei de ienupăr care se presupune că alungă

deochiul, m-au înfășurat în cearșafuri. Șoaptele consternate ale femeilor curioase mă înconjurau fără urmă de compasiune. Toate astea au ținut mult timp. Îmi amintesc că într-o zi m-au obligat să mănânc, fără să știu, pâine înmuiată în sângele cărnurilor gătite cu ierburi amare, m-au făcut să beau diferite băuturi fără gust și au căutat să afle motivul bolii mele întrebând femei zbârcite sau aruncând plumb peste cărbuni încinși. Toate astea nu dezvăluiră nimic nou față de rutina universului meu: gelozie, deochi sau blesteme aruncate de vecini imaginari. Diagnostice inutile pentru răul provocat de lipsa cuvintelor.

Volubilă dintr-odată din pricina atâtor griji, Hadjer începu să dea primele semne de febră lăuntrică. Vorbea fără oprire, ca pentru a umple golul ori a izgoni animalul ce înghițise spiritul tatălui ei, căzu în patima bârfei, deși se ținea departe de femeile din sat, mă strângea în brațe fără motiv de o mie de ori pe zi și nu se mai uita la televizor. Vocea ei gravă se poticnea în cauzele bolii mele, de data asta nu găsi să-mi spună nici o poveste frumoasă, se dovedi incapabilă să interpreteze universul în favoarea mea, așa cum făcuse întotdeauna. Țipam noaptea din cauză că eram copil unic și invidiat de toată lumea încă de la naștere, spunea ea fără convingere. Îmi amintea că mă născusem cu o pată pe braț, ca un profet, că văzuse casa noastră potopită de pene albe care cădeau din cer în timp ce eu stăteam jos, în mijlocul lor, zâmbind. Apoi lăcrima. Numai eu știam că sufăr pentru că nu posed o limbă vie, puternică, bogată.

Când am împlinit opt ani, am descoperit oroarea inexprimabilului. Dumnezeu are nouăzeci și nouă de nume, iar lumea mea nu avea nici unul. Numele este un talisman, o

clauză, adică o îngrădire în sensul vechi. Ceva care separă o proprietate de pădurea sălbatică. Cu toții avem nevoie de unul ca să nu ne pierdem mințile, să nu ne confundăm unii cu alții și să murim în învălmășeală. Crizele mele de copil țineau de o problemă serioasă și străveche: limba. Trebuia să descopăr una tranșantă ca o judecată, având precizia unei gheare, dar și răbdarea unei condensări. Una inteligentă, care să fie mânată de ambiția de-a se întinde de la est la vest, de-a umple cel mai mic gol, cea mai mică asperitate, cele mai mici fisuri și alte crăpături invizibile cu ochiul liber din satul meu. O limbă care să fie turma mea ce se înmulțea cu binecuvântarea unui dumnezeu și pe care aș fi supravegheat-o blând, vigilent, cu dragoste, căutându-i ritmul ca un păstor de altădată. Visam la ea îngrozit, fără să înțeleg, desigur, însă în mine începea o căutare ce avea să mă conducă treptat spre darul meu. Dar drumul nu era deloc ușor, fiindcă nu avea cine să mă călăuzească.

Fusesem dat la școala publică, unde mă plictiseam îngrozitor. Nu pentru că aș fi vrut să fiu retras de-acolo sau mi-ar fi fost teamă de ceilalți, ci pentru că erau înceți la minte și aveau o memorie de șoareci pe care învățătorii încercau să le-o îngrădească cu lovituri de baston peste palme și la fund. Neputința de a-și aminti mă uimea în primul rând la colegii mei de clasă. Cum ar fi putut să-și amintească dacă universul lor era un neastâmpăr continuu? Eu eram în stare să memorez un text citindu-l o singură dată, o sură întreagă dintr-o privire. Nu mai vorbesc de numele Profetului, ale însoțitorilor lui, ale băieților care îi muriseră, ale soțiilor și dușmanilor. Țineam minte toate lucrurile, de parcă ar fi fost prinse într-o pânză de păianjen, era de ajuns să mă sucesc

puțin ca să le pun în mișcare. În clasă citeam lecțiile nepăsător, la perfecție, dar stins ca un somnambul. Nu credeam că memoria mea este extraordinară; mai degrabă amnezia lor copilărească mi se părea o infirmitate. Cum puteau să uite? Mă miram când îi vedeam ezitând asupra numelor însoțitorilor Profetului, care ne erau impuse ca niște constelații, a denumirii vreunui râu sau a totalului adunărilor înalte ca niște minarete. Cum să uit când orice auzeam, înțelegeam sau descifram în franceză ori în arabă era atât de uimitor și de nou, încât nici nu-mi trecea prin cap să mă descotorosesc de așa ceva?

Pe de altă parte, nu era o chestiune de efort să-mi amintesc, fiindcă mă aflam în prezența imediată a tuturor lucrurilor învățate, chiar din clipa în care fuseseră eclozate, iar scrisul era ca un roi de albine ce se înmulțea viguros și se depunea în blănuri vibrante peste aparențe. Astăzi, memoria mea, călcată în picioare de du-te-vino-ul și denaturarea neîntrerupte, nu mai are aceeași fidelitate. Limba mea de-acum e bogată, vine de pe mare, întreținută de un câine mental și un dicționar sălbatic, însă port povara urmărilor unei recolte bogate: cuvintele mele sunt mai numeroase decât obiectele, metafora a devenit o iederă, o devorare, mă trezesc împletind o mie de povești doar privind spătarul unui scaun, de pildă. Acest lucru îmi amplifică mutismul în ochii celorlalți, când eu trăiesc de fapt o larmă lăuntrică stridentă ce nu se oprește niciodată, decât atunci când mă trezesc.

Au fost ani tulburători și sufocanți. Mă întorceam la școală din când în când, vindecat oarecum, iar ceilalți mă batjocoreau și mă întâmpinau cu noi porecle zeflemitoare. Ora de plecare era un coșmar. Fugeam spre casă adulmecând

cu nesaț și îngrijorare aromele de cafea ale vânzătorilor care o prăjeau pe strada mare. Mirosul acela era semnalul că orele s-au terminat, însă îmi amintea și că elevii mă așteptau afară să-și bată joc de mine și să mă urmărească țipând. Încă mă văd cum alergam cu răsuflarea tăiată ca să scap de ei, visând că îmi cresc aripi ori devin invizibil ca prin minune. Aproape zilnic mi se strângea stomacul când se apropia sfârșitul zilei, tulburând literele alfabetului și cifrele, aruncându-mă în disperarea orfanului care nu are un frate mai mare înalt și puternic. Singura fericire era umbra casei unde îmbătrânea bunicul, unde mă aștepta Hadjer cea cu pielea brună ca să-mi deslușească lumea a cărei perlă eram. Acolo, cruzimea și vocea ei puternică puteau alunga agresorii, gândacii, noaptea și obiectele fără nume. Mătușa nu citea viitorul, îl scria: îmi vorbea despre un dar ale cărui semne prevestitoare le zărea peste tot, descriind în amănunt unul dintre visele ei preferate, unde vedea cum toată casa era invadată de oameni cu steaguri care mă căutau să mă poarte pe umeri. Îmi plăcea în mod deosebit acest vis ce semăna cu o binecuvântare anonimă. Eram un copil bolnav, sufocat de parcă trăiam într-un ou, îndrăgostit de sânii lui Hadjer pe care îi ghiceam când mă sprijineam de ea, cu trupul uns cu poțiuni vindecătoare parfumate, mânjit cu ulei de ienupăr. Trăiam înconjurat de un tărâm al semnelor și ritualurilor numeroase: mi se interzisese cu desăvârșire să mă apropii de ape stătătoare, de lumânări stinse, de sarea de pe pragul ușilor, de chei și foarfeci, să merg singur la toaletă ori să mă dezbrac pentru baie fără să fi repetat înainte numele lui Dumnezeu sau câteva rugăciuni. Hadjer mi-a explicat că trupul este fereastra lui Dumnezeu, dar și ușa diavolului. Al meu era examinat cu grijă în fiecare

seară, ca un caiet ce trebuie să rămână alb. Dacă sunt atât de slab, asta nu înseamnă că aș fi bolnav ori prost hrănit, ci că n-am coborât cu totul din cer, pretindea ea. Miza era uriașă, așa că mă simțeam vinovat când îmi juleam genunchii, de parcă aș fi rupt niște pantaloni pe care trebuia să economisești luni întregi ca să ți-i cumperi. Se purta cu mine ca și cum eram un sipet cu bijuterii. Hadjer oficia în templul meu, confundând propria răzbunare împotriva bărbaților șovăielnici din sat cu soarta mea de copil respins de tată, alungat în sălbăticie, care purta numele unei oi. După Ismael, primul meu prenume, l-am ales pe cel de Zabor, apoi a fost și un al treilea, Sidna Daoud, pe care mi l-a dat învățătorul de la școala coranică, luându-l drept referință pe profetul Israelului.

La acea vreme trăiam în compania unor cărticele tulburătoare, puternice, intangibile: atârnate de gâtul meu, îi fascinau pe elevi și pe vecini, care le atingeau cu respect. Aveam șapte, agățate cu fire și noduri în jurul gâtului, distribuite la subsuori, în ghiozdan, în buzunarul șorțului negru și sub pernă. Odată cu ele am dobândit certitudinea că scrisul nu este doar transcriere, ci inaugurarea unei forțe. În sat se știa prea bine că scrisul poate să arunce blesteme, să împiedice căsătorii ori să vindece boli. O lege implicită, în credințele religioase deformate ale celor din familia mea, considera că lumea este o carte, iar trupul e cerneala ei. Ideea asta a avut un ecou bizar în mine, pentru că făcea posibilă restaurarea poveștii mele și, mai târziu, salvarea tuturor. Dacă scriitura m-ar fi traversat, ar fi putut să învingă febra, sterilitatea, deochiul și trecerea timpului. *(„Și de ce, mă rog, nu moartea însăși, ultima bătălie?“, îmi zise într-o zi câinele. „Adu-*

ți aminte de haditul Profetului, care spune că viața este scrisul unui creion pe caiet, mai puțin pentru copii, adormiți și nebuni.“)

După recitatorii Cărții sfinte din satul nostru, însăși compoziția cernelii contribuia la elaborarea sensului, precum și pasta de hârtie, felul de a scrie, alegerea cuvintelor și starea de spirit a *talib*[1]-ului care stăpânea această artă. Cartea sfântă vorbea despre ea însăși ca despre un text scris pe o tăbliță cerească, ocrotită de Dumnezeu, rezumând versiunea perfectă spre care tindeau pelerinii și scrierile. *(Unde sunt? Duduitul unui motor de camion. Mi-a înțepenit încheietura mâinii de atâta scris. Mă gândesc la Djemila. Mă simt vinovat, de parcă aș fi uitat să fac un lucru esențial, de fiecare dată când îmi amintesc de ea. La ce se reduc zilele unei femei decapitate? Nu-mi pot închipui. Un fel de întuneric fără limbaj, nici scriitură. Îmi scapă ceva în ceea ce simt pentru ea. Îi trimit de luni de zile scrisori pe care le păstrează, iar cele pe care nu i le trimit sunt menite să o păzească, să o salveze de bătrânețe, de epuizare sau de sinucidere. Fiica ei Nebbia se îngrijește de corespondență cu o discreție și o gravitate care uimesc la vârsta ei zburdalnică. Mi se pare că ghicesc între ele solidaritatea unei femei cu alta, nu a unei fete cu mama ei. Vorbesc cu Djemila ca printr-un geam. „Dragostea de la fereastră nu duce la întâlniri“ se spune pe la noi. Îi vorbesc ca și cum mintea mea ar fi o străduță pustie pe care ne putem întâlni, în plină zi de vară, fără teamă de bârfe. Poartă o rochie înflorată, cu umerii goi în care strălucește cerul, cu părul în vânt ca o amintire. Pe străduța asta se află un câine binevoitor, copaci care au grijă să socotească încet timpul și umbrele, semne pe toate zidurile, tatuaje menite să apere lumea de prăbușire când mă trezesc. Singurul mijloc de-a le*

salva pe femeile decapitate din O mie și una de nopți *este să le redai trupul.)*

1. Învățat religios.

21

Prima dată când Hadjer m-a dus la un *talib* a fost după o plimbare matinală cu autobuzul, printre eucalipți și câmpuri, ce ne-a condus într-un mic cătun de la granița de sud, aproape de pădurea de opunția. „Satul mamei tale se află după spini“, îmi explică Hadjer înainte să cadă din nou în mutenie. M-am uitat puțin pe geam înainte să adorm cu capul pe coapsele mătușii, cu chipul acoperit de pulpana *haik*-ului. Cerul de primăvară luminos și proaspăt atrăgea spre el recoltele și frunzișul. Din când în când căutam ochii mătușii, pe care abia îi zăream, fiindcă avea privirea dârză, neclintită, de nepătruns, pentru a ține la distanță bărbații și curioșii. Era felul ei de-a impune respect purtând masca unei false mânii, fabricată cu bună știință de trăsăturile sale. Așa că nimeni nu îndrăznea să-i vorbească. Adevărul e că nici nu se prea obișnuia la noi. Calculase cu grijă cât aveam de așteptat pe trotuarul străzii mari, la ieșirea din sat, întrebând la ce oră trecea autobuzul. Iar când ușa vechiului autocar se deschise dezarticulat în fața noastră, mă târî ca pe un sac, ținându-mă strâns de braț, de-a lungul culoarului dintre scaune, apoi se așeză și nu se mai mișcă. Era o încercare pentru o femeie, o fată bătrână, să iasă singură pe străzi, să ia autobuzul și să plece în lume, înțelegeam asta încă de pe atunci. Hadjer o fi

fost ea fată bătrână, însă nu era în vârstă. Putea să fie dorită sau bârfită foarte ușor, iar ea știa asta. Am călătorit repede spre cele Șapte Mausolee, fără incidente și șoapte pe la spate când am coborât în tăcere.

Am mers printre tufișurile cu flori galbene și înmiresmate, în timp ce eu eram atent la câinii din depărtare. Vedeam case amărâte cu acoperișuri de țiglă, vechi ferme căzute în ruină în spatele pâlcurilor de opunția. Aveam senzația miraculoasă că ajunsesem la capătul lumii, fiindcă strada dispăruse, înlocuită de un drum de pământ neștiut. Mausoleul verde cu alb era incredibil de mic, modest, cu un steag imaculat ridicat pe acoperiș, o curte micuță și ziduri joase văruite. Intrarea era blocată de alte *haik*-uri albe, ale femeilor care așteptau în grup sau se aflau deja într-un soi de anticameră. Își scoseseră încălțările, care se îngrămădeau în neorânduială, ca la intrarea în moschee pentru rugăciune. Ne-au pus să așteptăm, fiecare stăpânit de propriul rău. Trecerea de la lumina zilei la penumbră mă orbi de parcă mi-aș fi pierdut cunoștința. Încet-încet am început să deslușesc umbre și lumânări uriașe ce însuflețeau covoarele și verdele-închis al zidurilor. Înăuntru domnea un miros de aer închis și de tămâie; nimeni nu vorbea. Ceea ce mă cam îngrijoră pentru că afară, la doar câțiva metri, discuțiile erau aprinse, iar tufișurile de pe câmp fremătau sub adierea vântului blând. Femeile tăceau înăuntru, temătoare sau respectuoase, în timp ce afară bătălia ierarhiilor se dădea între suferințe sau deochi și ocazia de a împărtăși istorii nesfârșite despre rivalele geloase. Unele povesteau despre rătăciri disperate până le-a arătat cineva drumul bun spre mausoleu, iar altele evocau chiar minuni.

Am pus din nou capul măcinat de migrene pe coapsele lui Hadjer și întunericul s-a retras în cameră, preschimbându-se în nuanțe de gri, apoi în chipuri și rochii triste. Erau acolo femei de toate vârstele, dar nici un copil, eu eram singurul. Rămăsesem interzis, căutând ceva de care să-mi agăț curiozitatea, în timp ce mătușa clătina din cap drept răspuns la un dialog lăuntric. În capătul unui fel de alcov, chipul unei bătrâne plutea în aura unui văl alb. Ochii ei mă țintuiau de ceva vreme, remarcasem asta cu neliniște. Mici și severi, priveau prin împletitura de tatuaje înghesuite ce o devorau ca pe o carte mâzgălită. Deodată începu să mestece, mișcându-și exagerat buzele uscate, scrutându-mă cu lăcomie. Asta m-a înspăimântat și am început să gem strângând genunchii mătușii, care și-a dat seama ce se întâmplă și m-a ascuns sub văl. Am urmărit cu pleoapele strânse confruntarea între invocațiile mătușii, numele lui Dumnezeu repetate fără întrerupere și mestecatul bătrânei. Nu era prima dată când vedeam tatuaje, însă acolo, în semiîntuneric, păreau că prind viață, hrănite de carnea ostaticilor, puternice asemenea crengilor de copac, în stare să se întindă spre alte trupuri, să le strângă într-o îmbrățișare ca să-și impună indescifrabilul. Era ceva monstruos și tentant în același timp. Brusc, bătrâna începu să urle ca și cum ar fi fost jefuită și o scoaseră de-acolo în timp ce încerca să-i împingă cu picioarele slabe, dezgolite pe cei care o ajutau. Am auzit zgomotul unei lupte scurte, apoi tăcerea s-a lăsat din nou, consimțind să șteargă incidentul. Am fost cât pe ce să plâng de teamă în mirosul sufocant, sub covoarele negre și decolorate ale pleoapelor strânse. Așteptarea s-a prelungit mai mult prin tăcerea severă a lui Hadjer, care părea nerăbdătoare să părăsească locul acela,

însă până la urmă au venit să ne caute înainte de sfârșitul zilei.

22

O femeie în vârstă, cam trufașă, ne conduse într-o cameră întunecoasă, unde se simțeau un miros puternic, stătut, de vechi parfumuri moarte și un iz aparte de luturi macerate, apoi rămase nemișcată ca o unealtă părăsită. Am văzut un tânăr așezat pe jos, cu picioarele încrucișate, zâmbind în penumbră – seducător prin bunăvoința excesivă. Crescusem într-o casă în care chipurile erau aspre, prin urmare zâmbetele blânde nu puteau fi decât o mască a șireteniei. În orice caz, aveam îndoieli. *Talib*-ul, cu capul înfășurat într-un turban curat, auriu parcă, îmbrăcat cu o *djellaba* albă, trona în împărăția sa din umbra lui Dumnezeu. Nici măcar nu se uită la mine, dar părea foarte interesat de mătușa mea, ale cărei forme le studie grăbit. În ochii lui Hadjer se citea un licăr bizar de respect, însă și vigilența cumpărătorului care se teme să nu fie înșelat. Consultația trebuia plătită, iar Hadj Brahim ne dădea din ce în ce mai puțini bani, de obicei în monede.

Mătușa nu așteptă să fie invitată să vorbească, se repezi la recitator, îi pupă mâna și se porni să înșire lista bolilor mele și semnele ce dovedeau că sunt posedat. Nu o văzusem niciodată așa de guralivă ca acum, când depăna în amănunt povestea țipetelor mele și tot ce adeverea, după părerea ei, că soarta îmi e potrivnică și că sunt deochiat sau hărțuit de spiritele rele

care locuiau în apele stătătoare, potrivit credințelor satului. Povestea ei se tot lungea, se împletea cu cea a nașterii mele și a morții mamei, se întorcea în timp la perioada coloniștilor, apoi se vărsa în vastul ocean al relelor întregii creații. În vremea asta am îndrăznit să cercetez camera întunecoasă, vopsită în nuanțe de verde, căptușită cu șiruri de versete cusute pe diverse țesături. Lângă *talib* am observat o călimară cu cerneală, tăblițe pentru recitările discipolilor și niște lut umezit, dar și tulpini de trestie ascuțite cu care să traseze cuvântul. Ce m-a îngrijorat o clipă a fost mirosul de blană arsă sau lână de oaie făcută scrum din care se prepara cerneala. Hadjer șușotea încă, înșirând capriciile mele de vegetarian strict din cauză că fusesem silit să asist la sacrificarea oilor, iar vederea sângelui îmi provoca întotdeauna o stare de leșin. Frumusețea țesăturilor ce îmbrăcau pereții, împodobite cu versete de neînțeles, deși stăpâneam foarte bine alfabetul, mă fascina; le-am atins cu buricele degetelor, le-am pipăit îndelung până la capătul încăperii, unde aproape că m-am lovit de bătrâna care ne însoțise înăuntru. Bărbatul o ascultă cu toată atenția pentru a-și justifica onorariul, mă invită să mă apropii, se aplecă spre mine, iar chipul său mă făcu să mă simt și mai rău.

Avea o figură ambiguă care ezita între cele două genuri, blândă și imberbă ca a unei femei, dar cu un rânjet masculin ce ascundea patima în spatele unei false bucurii. Avea o mustață subțire, potrivită vârstei sale, însă niște obraji roșii de o senzualitate penibilă. Astăzi pot să descifrez din memorie caligrafia senzuală a cernelii de pe trupul său dolofan și duritatea pumnalului din acea virilitate pe care o ascundea cu iscusință în spatele darului său. Felul în care o privea pe

mătușa mea nu era nevinovat, însă înțelesese că orice demers în acest sens ar fi fost inutil. M-am ghemuit lângă ea în timp ce aștepta în tăcere, paralizată parcă. O mână mi-a atins părul – am închis ochii din lașitate –, apoi vocea domoală și gravă a *talib*-ului m-a acoperit, recitând din Cartea sfântă cu o viteză nebunească, monotonă, animând versetele cu efecte vocale vrăjite. Etala întreaga artă a recitatorului, pe care o iubeam încă din copilărie, când luam parte la înmormântări sau alte ritualuri de pe la noi. M-am hotărât să întredeschid ochii și l-am văzut pe cel care nu era nici bărbat, nici femeie, mieros și viclean, apucând câteva foi de hârtie și o calamă. Scrijeli îndelung în lumina clarobscură în care ochii îi străluceau zâmbitori, apoi începu să îndoaie mai multe talismane mici, „cărți“ hermeneutice interzise lecturii, ce trebuiau folosite după indicațiile stricte transmise mătușii. Urma să țin șapte cărți pe corp, lipite de piele, în ghiozdan ori sub pernă. Celelalte trei trebuiau înmuiate într-un amestec de ulei, miere și cimbru care să dizolve cerneala într-o mixtură băută pe stomacul gol, vinerea dimineața, așezat cu fața spre est. „A fost lovit de deochi și mușcat de spiritul unui câine al nopții!“, hotărî el. Zâmbetul său mă înspăimântă și mai tare când mă privi pentru ultima oară, ca și cum ar fi ghicit sursa spaimelor mele trezite la viață. Chiar și astăzi păstrez amintirea privirii sale bizare, complice, și cad pe gânduri încercând să-i interpretez sensul. Ghicise oare de unde mi se trăgea răul? Acea formă asexuată, ca o jonglerie abilă între două regnuri sau două genuri, mă obseda precum o cheie furată. Mătușa a luat „cărțile“ cu o mână, pe nepotul cu genunchii tremurând cu cealaltă și n-am mai revenit niciodată în acele locuri tulburătoare atât pentru ea, cât și pentru mine. *(Întorc încă o*

pagină din caietul albastru și reiau. Când ridic ochii, am nevoie de câteva secunde ca să îmi vin în fire, să îmi amintesc numele locului în care mă aflu. Ca atunci când te trezești într-o casă străină. E noapte deja. A venit rândul meu să stau de pază. Șovăi dacă să ies să îngrop caietele ori să fumez în curte. Nehotărârea e o plăcere în sine. Decid să urc pe deal, să mă plimb printre eucalipți.)

23

Cărțile-talisman mă captivau, atârnând la gâtul meu ca niște clopoței tăcuți, veghind de sub pernă să alunge visele urâte și animalele imaginare, ascunse în ghiozdan sau în buzunarele cămășii ca niște mici spioni. Nu trebuia să le dau jos niciodată, doar când făceam baie, foarte rar, sau când mergeam la toaletă, căci este interzis cu desăvârșire să duci cuvântul Domnului într-un asemenea loc. Hadjer mă obligă să le beau pe celelalte trei după instrucțiunile *talib*-ului – îmi strecură o cheie ruptă sub talpă în timp ce înghițeam lichidul, așa cum fusese sfătuită. Bunicul, care stătea întins pe blana de oaie preferată din bucătărie, o privea cum prepară totul. Își pierduse pofta de mâncare de săptămâni întregi și își ocupa timpul desfăcând cusăturile saltelei ori încercând să își zgârie chipul. Gesturile lui Hadjer îi reținură atenția o clipă, apoi se întoarse cu spatele. Băutura era dulce și grea. După ce am înghițit amestecul, m-am lăsat pradă unui lung moment de visare. Încercam să înțeleg legătura dintre scrisul *talib*-ului și puterea invocată de el, cum ajunge ea în adâncurile trupului ca să curețe sângele întunecat.

Cum putea scrisul să poruncească spiritelor? Această credință era adânc înrădăcinată în satul nostru, unde caligrafia nu era considerată doar un joc al curbelor și

inflexiunilor formei, ci depindea în egală măsură de o selecție de mirosuri, gusturi, atingeri. Scrisul putea fi citit, însă nu numai: avea un miros, o materie, un sunet sub calamă. Toți credeau asta cu certitudine, descompunând și recompunând Cartea sfântă finală, cu cele 6 236 de versete și 323 670 de litere ale sale, ca să poată răspunde cazurilor aparte, vieții de zi cu zi din toate epocile. Un fel de artă combinatorie ce dezamorsa finitudinea cărții printr-o artă a recompunerii fiecărei litere, fiecărui cuvânt sau verset, după cum se cerea. Recitatorii, vrăjitorii sau ereticii erau pe undeva niște jongleri ai nevăzutului, specialiști în interpretare care prelungeau cartea dincolo de ultima sa pagină imposibilă.

În ziua următoare, singur în camera mea, m-am apucat să scriu literele într-o falsă dezordine, lipindu-le într-un mod absurd ca să le privesc apoi cu atenție, ca pe niște zbierete de animale necunoscute. Am căutat un exemplar al Cărții sfinte prin casă, dar nu am găsit, Dumnezeu m-a salvat de la blasfemie. Mă gândisem să compar versetele mele cu ale lui. Copilul din mine înțelegea perfect că dezordinea creată printre litere ar fi putut duce la un sens pe care nu era în stare să-l perceapă. Oare „cărțile“ agățate de viața mea reușiseră să schimbe ceva în spaimele mele și să pună pe fugă amenințările nocturne? Nu sunt prea sigur. Poate că, stârnindu-mi curiozitatea, mi-au distras atenția. Mă trezeam în timpul nopții fără să mă mai simt terorizat și aveam senzația că port un colier de pietre pe care îl pipăiam cu atenție în fiecare dimineață. Cărțile nu au scăpat vigilenței răutăcioase a celorlalți elevi, însă m-au scutit de bătăile cu pietre și de insultele obișnuite. Copiii din sat cunoșteau

legendele care evocau puterile recitatorilor, știau ce pedeapsă s-ar fi abătut asupra scepticilor și impertinenților.

Ideea încolți în mintea mea, fantastică și periculoasă ca o reverie: îmi imaginam că trec granița interzisă, despăturesc „cărticelele“ agățate de trupul meu și imediat Dumnezeu sau unul dintre îngerii lui mă aprinde ca pe-o torță, bătrâne tatuate mă devorează sau vin pe lume cu un țipăt care nu încetează niciodată. Am hotărât să mă abțin, dar ideile proaste au puterea de a-ți rămâne în minte, urmărindu-te din priviri până în clipa în care te pomenești singur în cameră, într-o zi de vineri, la ora siestei. Atunci am luat una dintre „cărți“, cusută într-un săculeț verde, cam murdar de praf și sudoare, și am deschis-o cu mâinile tremurând ca s-o citesc, să văd cum niște cuvintele scrise cu o trestie tăiată, înmuiată într-un amestec de apă, gumă arabică și cărbune de lemn pisat sau lână arsă, ar fi putut să mă vindece. „Nun! Pe calamă și pe ce scriu ei“, spune Cartea sfântă. Era trestia tăiată în formă de pumnal înmuiată în cerneala celui mai vechi ocean, Nun. Imaginea m-a fascinat când am învățat sura pumnalului, mulți ani mai târziu, dar la vremea aceea nu aveam habar de ea. Voiam numai să despăturesc acea primă carte cu o singură pagină, acel in-quarto[1] care, potrivit Tradiției, conținea întreaga Carte. Să înțeleg legătura dintre putere, suveranitate și caligrafie. Acel nod precis în care sângele se supunea sensului. Să descopăr cum a astupat Dumnezeu golul dintre lucruri și mine, de ce mi-a dispărut teama, preschimbându-se în umbră, apoi într-un vag suspin cenușiu. Tot ce am putut citi a fost un scris necugetat, dezordonat, stufos ca o lână tainică, încâlcit de semne, cifre și exclamații, punctat de aștri și stele sumare, de neînțeles ca o constelație. O înșelătorie

dezamăgitoare? Mulți ani mai târziu am ajuns să scriu la fel când am înțeles că, pentru a reda esențialul, scrisul nu se putea mulțumi cu un alfabet finit, ci trebuia să accepte spațiile albe dintre cuvinte și de pe marginea paginilor.

1. Carte în care coala de hârtie tipărită este îndoită în patru, formând patru foi sau opt pagini.

24

Oare Brahim a deschis ochii? A gemut în lipsa cuvintelor în hău? Gândul ăsta mă obsedează. Noaptea fugii mele – doar ce a fost alaltăieri – este încă haotică și dureroasă în amintire. Sunt convins că mi-a scăpat amănuntul unui ritual, că nu m-am supus unei reguli străvechi. Dar care? Am ezitat, desigur, scrisul meu s-a poticnit, se învârtea în loc și, cu botul în pământ, adulmeca urma unui drumeag. Însă asta nu justifică neputința mea. Stau lângă televizorul închis și îmi amintesc deodată că, în pragul casei lui Hadj Brahim, înainte de fuga disperată din prima noapte, cineva mi-a aruncat un pumn de monede în urmă, strigându-mi să le strâng și să nu mă mai întorc niciodată, fiindcă aia era partea mea de moștenire. Apoi am mers repede, cu capul plecat, calm totuși, pe drumeagul ce coboară spre sat, m-am întâlnit cu niște credincioși care se grăbeau spre moschee, ocolindu-mi privirea de parcă eram un creștin rătăcit pe pământurile lor. Nici unul nu m-a salutat și mi-am umplut plămânii cu aer. Noaptea a pătruns în pieptul meu ca o apă rece, m-am simțit dintr-odată curățat. „De steaua la apus“, jură Cartea sfântă în mintea mea. Iubesc descrierile Cărții, mai ales când vorbește despre stele ca despre un calendar al veșniciei. E întotdeauna o întâlnire intimă minunată între necredință și infinit. Un dumnezeu își cere

drepturile și un om încearcă să doarmă în deșert. *(„Imaginează-ți un nume pentru fiecare lună și fiecare lună reprezentată de o stea, asta ar duce la o numărătoare nesfârșită și la un timp neîntrerupt“, iată ce îmi șoptește câinele încercând să mă distreze.)* Răsăritul e câteodată străbătut de stele căzătoare ce aruncă cu pietre în spiritele care ascultă pe la ușile lui Dumnezeu. Astfel se explică divinația, spune Tradiția. Știu Cartea pe dinafară aproape, însă aceste versete despre cerul nopții sunt preferatele mele. Momentele intime ale unui dumnezeu, poate.

Claritatea și statornicia stelelor m-au consolat pentru loviturile primite, pentru umilința în fața verilor mei – noapte catastrofală și fără glorie. Nimic nu explică de ce darul meu a ezitat de data asta. Îmi place să fiu exact. Așa cum am fost în timpul lungilor mei ani de investigare a morții. Adoptam punctul de vedere al ceasornicarului pentru a studia moartea ca pe un mecanism, un ansamblu de rotițe căruia îi căutam resortul inițial. Fiindcă în adolescență rutina funerară îmi stârnea curiozitatea. De la înmormântarea bunicului, care s-a stins sub ochii mei, într-o vineri, după ce aproape își recăpătase vocea. Când se întâmplă asta, când cineva moare, doliul ia două fețe. Pe de o parte, femeile își lovesc coapsele, se aruncă una în brațele alteia, se întrec în a evoca virtuțile mortului și dărnicia lui, întreabă cerul cine îi va putea lua locul; pe de altă parte, pătrunși de gravitate și cu capul plecat în fața voinței Domnului, bărbații organizează masa, înalță cortul, hotărăsc câte oi să sacrifice și îi cheamă pe recitatorii Cărții sfinte. Curioasă răsturnare de situație: femeile devin vizibile, se aud pe străduțe, exuberante ca și cum s-ar confrunta cu o rivală *(„Moartea e feminină, ca și nașterea“,*

conchise câinele), în timp ce bărbații sunt discreți, forța lor virilă e anulată, la fel și pretenția de-a garanta siguranța.

Captivat de această întrebare la vârsta pubertății și cam dezorientat – căci citisem prea puține despre asta –, mi-am luat obiceiul să vizitez *duar*-urile din împrejurimi cu pași grăbiți, doar ca să privesc morții cum pleacă, să le cercetez ultimele gesturi, să asist la lungile ritualuri funerare ori să iau parte la procesiunile spre cimitirul Bounouila. Curând toți s-au obișnuit cu mine. Miopi din pricina amintirii sfinților locali și a predicilor lungi ale imamului Senoussi, sătenii vedeau în asta începutul unei credințe adânci înainte să-și dea seama că era vorba doar de o curiozitate inumană, chiar dacă purtam în ochi și în gesturi urmele de netăgăduit ale compasiunii. Pentru mine, moartea nu era o problemă de religie, ci o lege pe care trebuia să o descifrez cu mintea clară și cu sânge-rece, iar locuitorii satului au înțeles asta în cele din urmă. Astăzi cred că nu eram îndeajuns de convingător. Nu recitam versetele potrivite, nu aveam acele gesturi grave și convenționale pe care toți le adoptau în fața voinței divine, le vorbeam puțin despre Dumnezeu rudelor decedatului, mulțumindu-mă să le cer amănunte concrete despre ultima oră de viață, ce culoare avea pielea lui sau cât de calde îi erau picioarele și mâinile. La cimitir nu mă rugam împreună cu ceilalți, stând în picioare în jurul gropii, dădeam din coate ca să văd de-aproape înhumarea definitivă, să cercetez chipurile. Țăranii nu erau ei școliți, dar aveau un instinct sigur și perspicace. Așa că în cele din urmă am ajuns să fiu alungat de la înmormântări și mi s-a interzis să vorbesc cu familiile îndoliate.

Am scris totul în primele mele caiete, rafinând detaliul și întrebările încă fără răspuns. Nu știu cum, probabil din intuiție, din cauza zumzetului din capul meu și a disciplinei alimentare, simțeam că ating cu degetul niște noduri, că răbdarea mea ar putea să ducă la rezolvarea enigmei morții ori să îndepărteze sfârșitul lumii, anunțat ca iminent de Cartea sfântă. Oamenii m-au acceptat o vreme, apoi cei mai în vârstă au ajuns să protesteze pe lângă tatăl meu, care le-a spus că nu are nici o autoritate asupra unui nebun pe care nici măcar nu îl crește el. Într-o noapte, după rugăciune, au venit să bată la ușa noastră, iar Hadjer a rezolvat problema urlând, zgâriindu-și obrajii, lovindu-și coapsele ca să mă facă să mă simt vinovat. A fost prima manifestare a diavolului. Sau a îngerului. Sau a morții, care avea complici. Ce să mai spun? Descoperisem deja, la momentul adolescenței magice și chinuite, că ritualul e o linie de protecție pe care oamenii o trasează între ei și abis. În lipsa unui limbaj puternic și cuceritor, își înmulțesc obiceiurile ca să se apere, la fel tatuajele și talismanele, sapă adânc în pământ să ascundă dovada sfârșitului. Ritualul este strămoșul limbii, ritmul care luptă împotriva neliniștii. Iar oamenii din sat, pașnici din fire, nu voiau să strice echilibrul lucrurilor și să atragă mânii de temut. Țara era nouă, liberă în sfârșit după mai bine de douăzeci de ani, dar încremenită în noile sale certitudini, neîncrezătoare și paranoică. Ereticii nu erau priviți cu ochi buni.

Au negociat îndelung statutul meu cu tata, care a reușit, trebuie să recunosc, să îi liniștească pe practicanți și să le închidă gura istericilor. Au hotărât că nu trebuia să mă mai plimb prin sat ziua, că nu aveam să mai iau parte la nici o

înmormântare, iar dacă voiam să descriu în continuare satul, zidurile, morții și copacii lui, era mai bine să o fac singur, la mine acasă, fără să amestec pe nimeni. Au negociat zile întregi înainte să cadă de acord asupra acestui pact care lăsa o portiță de ieșire darului meu: nu trebuiau să mai vorbească despre nebuniile mele, ci să mă ignore pur și simplu. Această judecată mi-a adus un fel de aură și mi-a permis să trăiesc fără școală, fără muncă, fără responsabilități. Retras la mătușa mea, dormind toată ziua și ieșind pe stradă doar noaptea, am căpătat un statut inedit: nici bărbat (pentru că nu lucram, nu mă rugam, nu treceam pe la ai mei), nici femeie (evident). Trupul meu era invizibil ca al femeilor, nu stăteam pe stradă, nu mergeam prin cafenele, nu părăseam casa și zidurile ei decât să vizitez bolnavii; toate informațiile mele despre lume veneau de la Hadjer și de la cunoscuții ei – bârfe, șoapte, metafore despre sex, zvonuri de nuntă și de vrăji, discuții despre țesături și hamam. Dar, spre deosebire de femei, eu puteam să ies noaptea, să colind prin cimitire, să ridic vocea, să mă plimb fără să mă ascund sub *haik*, să fac rugăciuni solitare ori să mă așez în fața cafenelei din est, aproape de drumul principal, lângă pompa de benzină, până în zori. Înainte să-mi descopăr darul, în anii aceia de ucenicie, m-am simțit ca un al treilea sex, o rătăcire, o atingere precaută a lucrurilor. Îmi refuzam trupul, iar asta se vedea din felul în care mă îmbrăcam, de un prost gust scandalos, dar în așteptarea limbii perfecte nu puteam trăi decât în haos.

25

Camera mea e ca o peșteră. M-au mutat aici în adolescență, când nu se mai cădea să mă refugiez la sânii bruni ai mătușii. Am înghesuit înăuntru cărți în dezordine, unele citite pe jumătate, întrerupte ca niște conversații, cu fețele întoarse la perete. Câteva nu mai aveau coperți, ca niște morminte prea vechi sau niște călători vorbind limbi imposibile. Biblioteca mea nu era mare, doar incertă și incoerentă, ceea ce îi oferea o anumită bogăție în propriii ochi. Era alcătuită din cărți vechi primite în dar ori pe care le adunam eu însumi bătând pe la porți, din opere aduse de rudele care se întorceau din călătorii. La câțiva ani după trecerea mea prin școala coranică, haosul a luat proporții: am dezlipit coperțile unor cărți și le-am lipit pe altele, provocând un vacarm insonor, un amalgam ce sporea combinarea posibilă de texte și, prin urmare, semnificația lor. Un fel de incinerare demiurgică inedită. Ca și cum aș fi aruncat romanele în aer și ele cădeau înapoi îmbogățite cu noi piste în hazardul întâlnirilor și ciocnirilor între titluri virgine și cărți orfane. Povestea devenea o mie de povești, iar noaptea, o mie și una de nopți. Era o nebunie, știu, dar cum să lupți împotriva unei biblioteci limitate, sărace, împotriva unei duble amenințări, a plictiselii și a ultimei pagini? Din fericire aveam și sute de caiete. De

toate felurile: unele banale, produse de fabricile din țară, altele fine, mai robuste, pe care emigrații în Franța sau familiile lor mi le oferiseră drept mulțumire pentru vizitele mele clandestine. Aveam multe și în altă parte, pe câmp, sub roșcovi ori sub copacii bătrâni, uriași, cu rădăcini enorme de care oamenii se temeau fiindcă se spunea că adăpostesc spirite și șerpi. Acolo le îngropam. Gata, am spus lucrurilor pe nume. Când cineva își pune în minte să salveze un sat întreg, descriindu-l de la asperitățile pietrelor până la genealogia numelor și prenumelor, rezultă o pădure ferecată între ziduri.

Arhivarea tuturor aceste caiete a devenit problematică pe la douăzeci de ani, forțându-mă să găsesc o soluție. Aș fi putut să le distrug pur și simplu, să le rup ori să le ard, însă ar fi fost imprudent să aprind focul în casă, toți se temeau de crizele mele. Puteam să le arunc la gunoi, însă vecinii noștri și copiii lor erau prea curioși, nu aș fi vrut să-mi găsesc operele împrăștiate în cele patru zări, pipăite de toată lumea, folosite la ștersul ferestrelor sau al feselor. O, nu, nici vorbă! Mai târziu am găsit o soluție care m-a ajutat să îmi camuflez darul și să evit inchiziția tot mai vigilentă. Căci eram supravegheat (diavolul are nouăzeci și nouă de forme, iar Dumnezeu, nouăzeci și nouă de nume) și aceste caiete puteau fi folosite împotriva mea: oamenii ar fi putut să mă acuze de nebunie sau erezie, să ne dea foc la casă ori să mă ducă cu forța la jandarmii pe care trândăveala îi facea sensibili la detalii inutile.

Meseria de vrăjitor, vindecător sau făcător de minuni era riscantă, trebuie s-o spun. Din când în când, vreun șarlatan sau vrăjitor se trezea arestat, acuzat că manipulase versetele sfinte, că scrisese Cartea sfântă de-a-ndoaselea ori că făcuse

alianțe nefaste cu spiritele. Ortodoxia avea crize de gelozie și își însușea nevăzutul ca pe un bun propriu. Găseam fascinante aceste fapte diverse, nu datorită curajului șarlatanilor, adesea vicleni, deștepți și manipulatori, ci a legii care permitea să fie arestați. Cum era posibil să arestezi un om în numele unui dumnezeu și al unei cărți? Cădeam pe gânduri, meditând la destinul acestei cărți pe care aproape o știam pe dinafară, care îi înghițea pe ai săi, pământul întreg, putea să ucidă oameni ori să-i vindece, vorbea în locul lor sau pretindea că ar cunoaște greutatea stelelor sau numărul zilelor până la sfârșitul lumii. O Carte singulară ce ieșise încet din ou în pustiu, înfulecase celelalte cărți, le interzisese bucăți întregi din univers și, în cele din urmă, se răspândise ca un rezumat fabulos al tuturor lucrurilor. Acești șarlatani îmi păreau niște eroi care nu ghiceau semnificația profundă a propriului gest, cărora lăcomia le întuneca răzvrătirea, admirabilă de altfel. Îmi spuneam că granița dintre erezie și darul meu e subțire și fragilă, că trebuie să fiu atent, să mă fac uitat după succesul unei învieri. *(Îmi schimb poziția, mă doare spatele. Trupul meu a fost întotdeauna dureros și strâmb, ca și când m-aș fi născut înclinat: cu chipul întors cu disperare spre cer și picioarele cuprinse de teama că nu au de cine se agăța ca să nu cadă. Hadjer nu mai e aici, absența ei are două efecte asupra mea: neliniște, dar și speranță. Să se fi dus la vecinii noștri? Vorbește cu Djemila? Negociază acum, când calea poate fi deschisă prin moarte? Sper să o salvez pe această femeie îngropată de vie, de data asta prin toată carnea mea, nu doar prin caietele mele. Djemila nu are nevoie de o poveste, ci de un bărbat care să o ajute să-și recapete trupul.)* O, da! Trebuia să fiu discret cu câinele din capul meu, să mă prefac umil, să nu mă mișc când

el vorbea și eu scriam, să las animalul stelar să se apropie, să-și strecoare capul în mâinile mele și să spună cele mai vechi povești ale lumii, cele care te vindecă și te fac să călătorești, cele care îți dăruiesc mai multe vieți și anii înapoi, te scapă de boli și durere, te ajută să descifrezi visele ori să înțelegi de ce a fost recolta proastă. Povești frumoase ce trăiesc ca niște eucalipți. *(În seara asta voi ieși să îngrop o mulțime de caiete. Noaptea va fi senină, arătându-mi drumul către cei mai buni copaci. Rămâne stabilit.)*

26

Noaptea mă simt liber, nu există vreun trup sau vreo umbră care să mă urmărească. În general nu e nimeni pe străzile din sat. Felinarele veghează, mute și preocupate. Îmi place să dau roată ca un stăpân. În dreapta, ieșind din casa noastră, ajung pe strada mare. Duce spre ieșirea din est, aproape de cimitirul francezilor, iar la vest spre Bounouila, cimitirul arab. E mărginită de copaci al căror nume nu îl cunosc. În centru se află moscheea, ca un buric. Loc de odihnă al berzelor, fostă biserică, însă nimeni nu vrea să mai știe asta. Aici vin să stea bătrânii salvați de mine, să vorbească despre oasele lor sau despre Mecca. Primăria a pus bănci, dar cei mai mulți preferă să se așeze pe trepte. Unii mă recunosc, însă nu vorbesc niciodată cu mine în public. Îmi zâmbesc încurcați, lasă capul în jos ori îmi întorc spatele. Noaptea locul pare mai mare, mai adânc. E rândul meu să stau acolo, cu bărbia în mâini, cu fața la strada care duce spre sud până la pădurea de opunția.

Uneori, în sezonul cald, mă întâlnesc cu iubitorii de vin care se întorc de la băutele de pe câmp, discreți, puțin rușinați, amețiți, dar decișsi să pară treji. Privesc soarta lor cu înduioșare: nu e ușor să bei în țara asta fără să fii ucis din priviri sau chiar cu pietre. Atunci se ascund. Barul din câmp

este o găselniță amuzantă: pentru a se feri de raziile jandarmilor, vânzătorii își îngroapă marfa sub copaci, umblă printre grupurile de clienți împrăștiati prin sate și se întorc cu comenzile, dezgropând marfa. Sunt foarte precis în inventarul meu când mă plimb la acele ore. Timpul la fel, în ritmul lui: noaptea e adesea întâmpinată de câini în haite, amatori de gunoaie și împreunări înfocate, se lasă odată cu ivirea lunii vara sau odată cu norii grei, negri, iarna; devine nemărginită când mașinile trec în depărtare, o străpung pentru o clipă, apoi e înghițită de zgomote. Mai întâi tusete în spatele unor ferestre. Sunt primii treziți care iau autobuzul spre oraș, credincioșii, apoi lucrătorii din brutării și patronii de cafenele din sat, care mătură cu gesturi mașinale terasele, aranjează scaunele, trag jaluzelele. Gunoierii apar ultimii, ca să încheie noaptea și să vestească ziua ce urmează să vină.

Merg la întâmplare, senin, calm, încrezător. Plimbarea nocturnă e o bucurie, te dezleagă de propriul trup, nedeslușit și, prin urmare, eliberat. Gravitatea vine de la soare, de la lumina crudă. Țin geanta la subsuoară, grea, tainică. În zori pornesc spre est. De data asta am ales un roșcov mai mare decât ceilalți, îndepărtat, răsucit spre pământ ca o mână care vrea să apuce un pumn zdravăn de țărână. Străbat câmpurile fericit, ca și cum aș mângâia trupul mult dorit. Sunt nebun, dar îmi place să mă port ca un pelerin, ușor de parcă aș fi dus la bun sfârșit o sarcină grea. Așa văd eu lucrurile. Dacă îngrop caietele înseamnă că am salvat muribunzi, că am păstrat echilibrul satului și am întârziat sfârșitul lumii noastre. Caietele o dovedeau, erau acolo, în geanta mea, iar acest secret splendid urma să fie încredințat sursei sale, pământului afânat în care rădăcinile își găseau rațiunile, nicidecum

ascuns. La început îmi era frică de câini sau de șerpi, dar am căpătat curaj. Noaptea e o iluzie, mirajul adăpostit de deșertul din mintea noastră. Dacă o înfrunți, se inversează și devine limpede, luminoasă, lăptoasă și parfumată. Este Calea-Lactee a pietonilor, ceața în care înot. Am ajuns la piciorul copacului negru, mă așez cu răsuflarea tăiată, dar plin de o fericire rară, de parcă aș regăsi o rudă sau un piedestal.

Am inventat acest ritual cu ani în urmă, când Hadjer m-a silit să găsesc o soluție pentru hârtiile mele cotropitoare. Astăzi, chiar în noaptea asta, măsor sensul gestului meu, amploarea lui, ca și cum mi-aș încredința urmașii strămoșilor mei. O, da! Înaintez lent. Scot în tăcere pământul cu o lopată mică, mormăind, atent la lătratul câinilor care s-ar putea apropia, la zgomotul mașinilor sau la pașii țăranilor care își păzesc recoltele, căci sunt neîncrezători acești insomniaci, dar și slabi de înger dacă aud șoapte de djinni. Smulg buruienile, pipăi culcușul rădăcinilor, apoi sap din nou până ajung la adâncimea potrivită și acolo îmi așez inventarul, caietele mele. Nu mă simt vinovat că le îngrop, în sinea mea știu că nu înăbuș nici un secret: îi dau amploare. Înapoiez un dar sursei sale. Mă apăr de întrebări încredințându-mă pământului mut. Aceste câmpuri care se întind spre est sunt prea puțin atrăgătoare, cu cei câțiva migdali, ierburile înalte și roșcovii pe trunchiul cărora femeile sterpe înnodau pe timpuri panglici și lăsau zahăr ca să atragă bunăvoința spiritelor. Aici am început să sap primele găuri ca să îmi ascund caietele. Și aici mă întorc. Lucrez noaptea, singur, bineînțeles, o dată pe lună. Eliberez rafturile și podeaua din cameră. Păstrez secretă harta gropilor, dar asta nu împiedică visele monstruoase să

mă viziteze în somn: pământ îmbibat de cuvinte, rădăcini amestecate cu scris, un amalgam de fructe otrăvitoare și alfabete. Visez la o pădure unde fiecare copac – roșcovul, măslinul, chiar și acei opunția ieșiți din negura timpului, eucalipții tăcuți în absența vântului – îmi este martor sau paznic. E amuzant să restitui hârtia copacului, să știi că se descompune ca să susțină vastul plan de luptă împotriva sfârșitului lumii. Câmpurile din est au devenit hotare uriașe, un fel de extensie a trupului meu sau a imaginii proiectate de mine. Extinzând astfel descifrarea asupra ființelor neclintite, m-am aventurat din ce în ce mai departe spre est, acolo unde răsare însuși soarele. Locul exact din care se ivește. Nebunia unui megaloman.

Adevărul e că aceste îngropări m-au păzit de pericole. Caietele mele nu puneau sub semnul întrebării cosmogonia simplă și ierarhia credințelor grosolane ale sătenilor: pe Dumnezeu, pe Profetul său trimis pentru lume, pe noi, iar apoi restul lumii care nu credea în el. Ierarhia era strict stabilită de secole: în vârf stătea Allah, pe urmă veneau Profetul său preferat și însoțitorii acestuia, apoi marii conducători religioși, imamii și recitatorii, iar în final noi, muritorii. Cu secole în urmă, Dumnezeu îi dictase o carte timp de douăzeci de ani lui Mahomed, Profetul său. Cartea are greutatea ultimului cuvânt, a pietrei de mormânt sau a unui verdict. Totul stă scris acolo, potrivit Tradiției.

Cei mai credincioși oameni din sat nu mă prețuiau, dar nu știau cum să-și explice compasiunea mea stranie: prelungea viața, semn că venea de la un dumnezeu, nu îmi câștigam pâinea din asta, sau foarte puțin, indiciu al nevinovăției mele,

și până la urmă nu rosteam nici o rugăciune interzisă, dovadă că diavolul nu avea nimic de-a face cu treaba asta. Imamul, căruia i se ceruse o părere, a preferat să citeze un verset: „Lui Daoud i-am dăruit psalmii“. Șiret omulețul: știa că într-o bună zi m-aș putea face util, și cunoștea prea bine oamenii ca să mai creadă în certitudini. Imamul Senoussi avea un zâmbet frumos, mă numea „soldatul lui Dumnezeu“, nu știu din ce motiv, îl cunoștea pe tatăl meu, cruzimea lui și, poate mai bine decât mine, adevărata mea poveste. De acolo venea, fără îndoială, afecțiunea lui distantă și veselă. Hadj Senoussi era viclean, aproape răutăcios, vivace, dar precaut: se îngrijea să țină predici cât mai lungi la moschee. Cred că îi plăcea într-adevăr de mine, pentru că întrupam dovada că misterul vieții e mai complex decât recitările, rugăciunile și versetele din care trăia. Șiretenia lui țărănească ținuse la distanță metafizicile invidioase.

Mă aflam între două lumi: pe de o parte cucernicii care mă bănuiau de lucruri diavolești, pe de alta oamenii din sat care înțelegeau în sfârșit că pot prelungi vieți. Mă abordau în vârful picioarelor, noaptea, cu blândețe, fără să știe dacă era un lucru permis din punct de vedere religios sau dacă era magie neagră. Poate că trăgeam foloase de pe urma amintirilor îndepărtate pe care le aveau despre mai mulți sfinți locali invocați să binecuvânteze femeile sterpe, recoltele și sărbătorile. Ceva mai modeste, mausoleele verde cu alb serveau drept locuri de întâlnire pentru femeile care, potrivit unor convenții depășite, tot restul vieții nu puteau ieși din casă decât pentru hamam, căsătorie și înmormântare. Vizitele la mausolee fac parte din catalogul parfumurilor copilăriei. Îmi plăcea umbra lor, semiobscuritatea – îmi amintesc

șoaptele, hohotele subite sau râsetele înăbușite ale vizitatoarelor îngrijorate în legătură cu pântecul lor sau cu viitorul. Exista unul în partea de sus a satului, nu departe de casa lui Hadj Brahim, și altul chiar la intrare, pe drumul care ducea spre oraș, Sidi Bend'hiba, apărătorul tainic al caselor noastre, domul alb spre care automobiliștii în trecere aruncau monede, dând muzica mai încet în mașini cu o teamă respectuoasă. Prin urmare erau mulți acești sfinți care încă își împrumutau numele nou-născuților și ale căror morminte împodobite erau răspândite peste tot prin împrejurimi. Ca un efect îndepărtat al binecuvântării lor, darul meu era tolerat în sat, însă oamenii preferau să fie discreți: apelau la el numai după ce toate posibilitățile fuseseră epuizate.

Visam să locuiesc sub un astfel de dom, nu în camera mea cu tavanul înalt și varul cojit. Casa noastră părea deja un mausoleu nepotrivit din cauza mirosului de tutun uscat, a lumânărilor și stivelor de caiete ce se îngrămădeau pe scările prăbușite. Hadjer îmi cumpăra caiete adesea, la fel și stilouri negre, mai ales când simțea că sunt agitat sau mă surprindea că mă legăn stând jos sub lămâi, asemenea unui recitator, cu privirea tristă. Zgomotele făcute de alții – elevi ieșiți de la școală care țipau împrăștiindu-se, vânzători, adolescenți comentând un meci – îmi erau de nesuportat. O tristețe adâncă mă chinuia, îmi strângea stomacul, și simțeam că mă sufoc sub povara destinului meu, împărțit între dorința de a scrie până la epuizarea inventarului creației, vocea de capră care mă făcea de râs și mila profundă pe care o aveam pentru cei din satul meu, unul câte unul, în ciuda josniciei lor. Uneori refuzam caietele, visând că m-am vindecat și am scăpat de misiunea mea, mă lăsam pradă moliciunii absurde a trupului,

ca verișorii mei, mă mulțumeam cu un dulap frumos de nuntă, îmi sorbeam cafeaua la asfințit și mergeam să văd filme indiene în orașul mare în fiecare vineri.

Noaptea rezistă încă, dar briza îi anunță retragerea. Mă întorc în sat cu geanta goală, cu sufletul împăcat, fericit ca și cum aș fi vizitat un prieten care m-a scăpat de un secret. Nimeni nu m-a văzut (am fost surprins o dată sau de două ori, cu mult timp în urmă, de niște somnambuli care au preferat să nu vadă nimic și să nu tragă concluzii). Satul, întâi îndepărtat, redus la niște umbre, începe să se contureze, își adună casele în spatele copacilor negri, dar după ocoluri largi îl regăsesc întreg și bine înfipt în pământul nostru. Zorii sunt aproape, cerul se pregătește să ia foc. Chemarea la rugăciune se înalță încet, stinsă și somnoroasă. Mă întâlnesc cu foști vecini care se mulțumesc doar să dea din cap. Le răspund la fel. Intru în casă încercând să fac cât mai puțin zgomot, însă mătușa e deja trează. Iese din cameră cu părul lung despletit, îmi cercetează cu atenție fața căutând urme de lovituri (sau de sărutări furate și clandestine?). „Du-te la culcare“, îmi spune hotărât. E timpul inversat al odihnei mele. Când eu dorm, Dumnezeu veghează. 5 436 de caiete în total. Iată numărătoarea mea de la început. Am plantat zeci, sute de copaci, opunția, roșcovi, eucalipți și vițe gigantice.

27

Afacerea Hamza a fost un episod ciudat, ca febra. A izbucnit atunci când nu o mai așteptam. Atenția îmi era distrasă de lupta împotriva râsului zeflemitor al tatei, de batjocura verilor mei de aceeași vârstă, de începutul bârfelor despre celibatul meu. Darul era deja copt la vremea aceea, îl apăram și îl impuneam în fața morții. Mă aflam în acel moment de forță în care puteam să scriu lucruri fabuloase despre o podgorie sau o răscruce de drum, despre trăsăturile unui chip. Povestea își atinsese plenitudinea și mă poseda. În mintea mea se anunța acea împreunare, care ar fi putut să fie absolută și definitivă, între compasiune, convingerile mele, metafizica și gramatica unei limbi pe care o stăpâneam așa cum respiram. Salvam vieți cu ușurință, iar ridicolul trupului meu era aproape umbrit de un fel de nimb care îmi aureola vocea de capră cu un limbaj sublim. O, da! Totul mergea strună spre fericire. Dar diavolul (sau îngerul pizmaș) mi-a ieșit din nou în cale în persoana unui tânăr bine legat, cu barba roșcată neîngrijită, cu ochi arzători. Hamza. Copil, îl cunoscusem ca borfaș, vânător de păsări, crescut de bunici după moartea tatălui, care fusese izvorar. Spre deosebire de mine, această libertate a orfanului îl împinsese pe străzi, fără

vreo teamă sau ezitare. Devenise șef, căpetenie, impunându-și regulile și felul de a se îmbrăca.

Mă întâlnisem cu el peste tot, la școală înainte să renunțe, în împrejurimile *duar*-ului nostru, pe deal. Numai că pe atunci nu se numea Hamza, ci Aissa. La optsprezece ani și-a schimbat brusc numele, refuzând să mai răspundă când era strigat pe cel vechi, a devenit tăcut și s-a apucat să vândă sardine pentru a-și câștiga existența. Verva obișnuită și bucuria de viață i-au fost retezate brusc. Nimeni nu i-a înțeles negarea: Aissa era totuși numele profetului Isus menționat în Coran, respectat și venerat, care murise altfel în Cartea sfântă, ce pretindea că nu fusese crucificat, ci ascuns, răpit de viu la cer în timp ce în locul lui era omorâtă o sosie. A făcut din asta o adevărată cruciadă și a pornit la război împotriva amintirii vechiului său nume care trăia în memoria celorlalți, cu explicații slabe și fapte istorice îndoielnice. A fost primul său război și l-a câștigat. De aici i-a venit ideea să cucerească lumea, adică satul nostru, procedând în același fel: prin ștergerea urmelor. Desigur, îi cunoșteam viața, amărăciunea secretă, detaliile chipului, îl salvasem de multe ori scriind *Drumurile care urcă*[1], *Lumină de august*, *Orașele de sare*[2]. Caiete ce meditau la soarta verilor calde.

Asta n-a schimbat cu nimic lucrurile când, revenind mai târziu în preajma mea cu versete și hadituri de care se servea ca să urle, a început să amenințe și să vorbească despre Dumnezeu ca și cum ar fi fost trimis de El. Timpurile erau oarecum stranii, resimțeam totul din plin: satul mirosea a aer închis și a epuizare. La televizor, cântecele și imnurile sunau fals, iar acest predicator venea să propună o poveste nouă care începea cu foc și incendieri; cu nisipul deșertului, devenit

brusc aliat. Da. Cu trecerea anilor, Hamza a adunat ucenici, a judecat toate lucrurile și, într-o zi, a vorbit despre mine și despre darul meu. Șiret, a evitat să aducă vorba despre politică și despre legea lui Dumnezeu în sat, știind că Statul stă la pândă, dar s-a apucat să țină predici virulente, denunțându-mă drept cel mai mare dușman al religiei noastre: nu hulitorul din tărâmuri întunecate, ci trădătorul, ipocritul, vechea obsesie a religioșilor, credinciosul ambiguu. Eram portretul omului care poartă masca dumnezeului, dar are trupul diavolului, umblă sub soare șchiopătând și recitând versete, proclamând suveranitatea lui Dumnezeu, însă pleacă urechea la șoaptele lui Iblis, diavolul. Manipulând cu meșteșug limba arabă, m-a desemnat drept cel mai rău dușman al religiei Cărții și al verbului. Prin urmare eram Zabor-ul nopții, fals Ismael al religiei noastre, născut dintr-un infanticid. Șmecherul a jucat cartea unei mai vechi competiții între vers și verset, adversarii unei limite de netrecut. În Carte, poeții sunt de fapt batjocoriți, bănuiți de rivalitate și rătăcire. „În timp ce poeții sunt urmăriți de cei pierduți / Nu îi vedeți cum bântuie prin fiecare vale… / …și cântă despre ce nu fac?“ Adolescent ursuz și retras, recitam eu însumi aceste versete în încercarea de a găsi o scuză pentru povara pe care o purtam, alta decât cea a invidiei. Acest arțag divin îmi părea nedrept din moment ce trebuia să învăț Cartea pe dinafară, să îi ofer vocea, trupul, intimitatea și pașii mei. Era perioada în care plănuiam să îmi câștig din asta pâinea și demnitatea. Rivalul meu cu barba vopsită cu henna și voce superbă știa să se folosească de versetele respective și vedea în mine un dușman care trebuia denunțat, dar și un concurent pentru imperiul pe cale să se nască al cuvântului său. Hamza s-a

înhămat, împreună cu câțiva tineri adepți, să împartă cărți despre exegeză, culegeri de hadituri, in-quartouri febrile despre rugăciuni și abluțiuni, pe care le-a răspândit peste tot. Nu știa să citească bine, nici să scrie, dar știa să vorbească despre cartea sa unică.

Hamza mă căuta, a vrut să mă provoace la un duel absurd, însă am reușit mereu să mă feresc. Cum l-am înfrânt? Ca să fiu sincer, excesele lui l-au dus la pierzanie, nu șiretenia mea. Sătenii au fost fascinați de el un timp, plecând urechea la versiunea lui asupra lumii, dar i-a pierdut definitiv în ziua în care a încercat să incendieze mausoleul lui Sidi Bend'hiba. Comisese o greșeală fatală. A fost găsit ascuns în pădurea rară de la intrarea în Aboukir, înconjurat de câțiva adepți, bărbos și murdar ca în vremurile de început ale credințelor sale. L-au arestat și l-au închis timp de doi ani. Trebuie să recunosc că fața lui m-a obsedat o vreme. Ca a unui fel de geamăn monstruos și rătăcit, o versiune malefică a darului.

1. Roman al scriitorului algerian Mulud Feraun (1913-1962), publicat în 1957.
2. Ciclu de romane aparținând scriitorului saudit Abdul Rahman Munif (1933-2004), publicat începând cu 1984.

28

Dimineața Hadjer avea voie să adune hainele murdare din plimbările (și săpăturile) mele nocturne, însă rareori punea întrebări. Îmi cerceta numai chipul să se asigure că nu căzusem în mâinile fratelui meu vitreg, păstor și prădător al câmpurilor din împrejurimi. În rarele dăți când veneam lovit era din cauza pietrelor aruncate de copiii care mă zăreau pe sub vie și mă urmăreau țipând. *„Zabor eddah el babor!“*, strigau înainte să se împrăștie ca niște viespi. „Zabor a fost luat de un vapor!“ Mă înfuriam, dar de cele mai multe ori mă străbătea un val de milă și compasiune sinceră pentru universul în miniatură al satului adormit și al cătunelor sale, ce nu era conștient de soarta lui de copil mut și surd pe lume, fără cărți care să-l poată salva de la uitare, fără altă limbă decât a mea, îngrămădindu-și iluziile și viețile într-o mică despicătură între marea îndepărtată și dealul ce închidea orizontul ca o piatră de mormânt. Oare oamenii aceștia realizau că îi salvam nu numai de la moarte, ci și de la frivolitate și de la uitare? Înțelegeau că aceste caiete ale mele erau singura apărare împotriva neființei, iar dacă într-o zi aș ajunge la descrierea absolută, aș putea să le dăruiesc veșnicia ori să-i feresc de sfârșitul lumii? Două cărți se luptau pentru mântuirea lor, cea pogorâtă din cer și cea pe care eu o scriu

neîncetat. Doar că a mea nu le impunea o Judecată de Apoi sau moartea, ci ocrotea pământul, pietricelele și umbrele lui.

PSALM

...Marile povești domină imperceptibil lumea ca niște munți. Își împart pământul de îndată ce pun stăpânire pe el. Câteodată pornesc războaie și totul devine îngrozitor și sângeros, așa cum scriu ziarele și istoricii. Motivul este că nici o Poveste, nici un mit al creației, nu va accepta o alta drept sursă sau variantă, născută din același pântec, în jurul aceluiași foc străvechi. Nimic, în afară de o invidie feroce și de dorința nestăvilită de a povesti lucrurile în premieră, cu o singură versiune, fără să se întrerupă vreodată pentru a da cuvântul celorlalte, să lase oamenii să se amuze pe seama diferențelor. Nimic. În cărțile mele respectam aceste Povești, mă temeam de ele fiindcă mă puteau înghiți ca niște balene. La un moment dat m-am întrebat care e cea mai sinceră ori care are dreptate în legătură cu originea și utilitatea soarelui, cu pașii omului adormit, cu cauza îngrijorătoare a pieii animalelor, cu sentimentele, dar mai ales cu moartea și cu felul ei de-a merge în zigzag. Pogorâte pe pământul pe care îl strivesc, aceste Mituri primordiale mă înspăimântau și mă seduceau cu puterea lor – ca niște copii posomorâți sau răsfățați care vor să audă numai numele lor și să aibă toate lucrurile aurite din casă. Copiii lui Gargantua, așa cum erau desenați în una dintre cărțile mele, cu oameni ascunși sub frunze gigantice de salată și oi reduse la dimensiunea unor măsline sau a unor grăuncioare de griș. Cred că din pricina acestei laturi copilărești miturile ucid și țipă unul la altul, ca să își smulgă profeții, poeții și poveștile triburilor. O adunare de zeități geloase cu mentalitate de țânci care nu vor să crească și să accepte că lumea se poate mulțumi numai cu tăcere și lumină.

Din când în când aceste povești revin în forță și provoacă războaie, începând cu cititorii, copiștii, apoi cu interpretările și, în final, cu predicile și viziunile despre sfârșitul lumii. Uneori, obosite și somnoroase, aceste povești despre lume se liniștesc, se preschimbă în cărți, romane sau explicații hilare despre cerul nopții și nașterea constelațiilor.

Așa mi-am explicat în timp, ușor-ușor, puterea cărților sfinte și mustrările alor mei când am început să vorbesc despre zeii greci sau despre alte divinități în satul nostru mic, necunoscut și tenace. Povestea se îndoia de pământul nostru și, deschizând încet pleoapele, începea să caute prin grajdurile sale cine anume nu credea în versiunea ei, în puterea ei supremă ori strecura perfid îndoiala în trunchiul de copac al marilor adevăruri. Vocea disonantă e mereu perceptibilă în mijlocul ovațiilor, cred eu. Dar cine spune primul aceste povești, cine le dă

naștere? Zeii sau orbii? Nu, nu cred, pentru că zeii înșiși sunt personaje migrante și instabile. Cred că Povestea e anterioară, străveche, este darul nostru, cum am ajuns să înțeleg cu vârsta. Putem să descoperim conturul neșlefuit al unui zeu într-o piatră sau într-un lichen și să ne explicăm lumea ca fiind un copac în care un animal vrea să urce, dar cade mereu. Lumea este în noi, iar noi suntem în poveste. Plonjăm în noi înșine de fiecare dată când încercăm să privim dincolo de universul nostru, prinși în capcana somnului. Cred că asta a fost, în anii aceia, cea mai profundă intuiție a mea, teritoriul cel mai îndepărtat pe care m-am aventurat gândindu-mă la cărțile pe care le-am citit, nenumărate în închipuirea mea, la cărțile care mai rămâneau de scris, ce renasc necontenit și se reproduc chiar și după moartea noastră. Seara îmi imaginam chipuri gigantice și mă întrebam care e cea mai mare greutate a lucrurilor. Și îl visam pe tata.
Această viziune imensă m-a făcut să plâng de milă, fiindcă mi-am dat seama că sunt singur pe aceste culmi, între toți ai mei.

29

Soarele se înalță. Lumina se întoarce ca pentru a confirma ordinea lucrurilor, numărul lor. Mai întâi blândă și aurie, se amestecă cu varul zidurilor, apoi devine arzătoare și ajunge în unghere, pe cărți, caiete și în patul meu. Mă străbate un fior. Pentru mine, lumea este un fel de incandescență indirectă, ascunsă de orizont. O carte care arde, dar nu se face niciodată scrum, luminează îndelung cu o poveste în ea, apoi se întunecă încet când soarele, ochiul cititorului universal, apune. La căderea nopții, romanul se risipește în puncte luminoase și în Calea-Lactee, apoi devine nemărginit și dezordonat înainte să se reunească în dimineața următoare. Trece de la cuprinsul înstelat la ochiul unic. Voi dormi în focul ăsta, ghemuit, până când Hadjer va veni să mă zgâlțâie ca să mănânc sardine, după care mă dau în vânt. Ce se va alege de mine dacă mă voi căsători într-o zi? Voi fi celălalt mal al unui râu pentru o femeie întinsă lângă mine. Mă neliniștește această nevoie bruscă. Cum aș putea să mă gândesc la scris, să veghez până în zori, să povestesc lumea, ca să nu se destrame, unei femei care nu știe să scrie ori să citească? Ultima provocare a darului: să merg dincolo de limbă, să o împing spre imposibil. *(„Provocare inversată, îmi strigă câinele în minte: bărbatul este cel care, noapte de noapte, îi spune o*

poveste unei femei moarte, iar ea, încetul cu încetul, își recapătă viața și simțurile. Apoi palatul se ridică din ruină ca măgarul Profetului când i-a cerut lui Dumnezeu să-i dovedească învierea“). Mă învârt în cerc: agonia lui Brahim are și o latură bizară, jubilatorie. Mi-e rușine pentru asta.

30

Urletele au revenit, încă și mai puternice, spre vârsta de zece ani. Nimic nu mă mai ajuta: nici ungerile, nici vizitele imamului chemat de tatăl meu, nici măcar oile sacrificate în mausolee. Ajunsesem plăpând ca o trestie, iar tata avea inima zdrobită de rușine când ne întâlneam întâmplător și era cu prietenii lui. Chiar și ascuns la mătușa Hadjer, rămâneam o pată pe numele și prestigiul lui.

Trupul meu, asemănarea cu mama, preferințele alimentare și vocea behăitoare, totul întruchipa reversul averii sale care creștea din ce în ce, ca un deal, în partea de sus a satului. Chiar dacă-l vedeam doar pe jos, supt de pământ după sacrificare, sângele îmi aducea în gură același gust metalic călduț și îmi lăsa un văl negru pe ochi. Cât despre mâncare, puteam să mă apropii doar de legume și de peștele crud căruia nu îi tăiase nimeni beregata. Orice altceva îmi făcea greață și îmi provoca vărsături. Un gest de sfidare moale la adresa lui Hadj Brahim și a vocației sale de sacrificator. Se simțea profund insultat: de ce Dumnezeu, care îi dăruise fii și oi, îl batjocorea astfel? Cred că a scotocit îndelung în trecutul său ca să găsească o explicație pentru infamia mea, dar asta nu părea să-l satisfacă în întregime. Credea cu tărie în Dumnezeu prin tradiție, implicit, însă credința lui îi permitea

să simtă o iritare ascunsă în fața voinței cerești. Își amintea că e vinovat de pruncucidere de fiecare dată când mă întâlnea și știa că eu țin minte bine acest gest al lui de tată: ne-a abandonat pe mine și pe mama într-un loc vântos, nisipos, plin de ruine, cu câteva oi și câteva monede. Totul la el era așezat în cercuri pentru a acoperi această primă crimă și lașitatea față de soția lui: burnuzul, averea, rugăciunile, mărinimia față de săraci, cuvintele mari și poveștile despre copilăria sa mizeră. Din lipsă de curaj, alesese să țească o epopee imaginară.

Într-o zi proclamă că poate Dumnezeu îmi sortise să-L slujesc cu vocea, fiindcă tremoloul ei îndurerat, tonul plângăreț enervant și vinovăția pe care o stârnea ar fi mers de minune cu recitarea Cărții sfinte. Astfel, când am împlinit zece ani, într-o zi de luni din iunie, pe la ora siestei, când satul se golea de bărbați și femeile îndrăzneau să iasă puțin pe-afară, am fost dus la casa recitatorilor, în spatele moscheii din centru, și dat în grija învățătorului de la vechea școală coranică, unde se înghesuiau o grămadă de copii zgomotoși. Se hotărâse că școala modernă nu mai era de-ajuns ca să mă apere de posedarea de diavol, iar studiul Cărții sfinte nu putea decât să mă vindece pe termen lung. Cum lipsisem de la școala publică luni de zile din pricina atacurilor de panică și a migrenelor, am fost dat afară cu blândețe, politicos, explicându-mi-se că e în folosul meu. Fiindcă nu fusesem hărăzit să-mi câștig faima din medicină sau învățământ, era de prevăzut că îmi voi câștiga pâinea și respectul recitând din Cartea sfântă pe la morminte, în timpul nunților sau înmormântărilor, ca să înmoi inimi și să consfințesc căsătorii.

Copil bleg și docil, am urmat-o pe mătușa până la ușa madrasei[1] înainte să îmi dau seama că eram aruncat în gura unei balene ce zguduia tot satul cu vocile sale stridente. Învățătorul mă mângâie pe cap în fața mătușii, care îi strecurase o bancnotă în mână, mă privi în ochi cu acea falsă tandrețe tipică meseriei lui, apoi susținu că trebuie să fi fost trimis de Dumnezeu pentru a duce mai departe Cartea, al cărei păzitor voi fi până la Judecata de Apoi. „Purtătorii Cărții sfinte nu pot fi atinși de focul iadului, a spus Profetul“, încheie el sentențios. Credința ei plină de suspiciune și furia împotriva sorții o făceau mereu pe Hadjer sceptică față de cei care vorbeau în numele cerului și al dreptății divine, dar s-a prefăcut că înghite predica. A ezitat o vreme, apoi mi-a dat drumul la mână, iar eu m-am dus să mă alătur copiilor curioși, așezați în cerc pe un covor de alfa întins direct pe pământ. Camera era mare, rece, întunecată și emana un miros ciudat și discret. De lut fermentat, cum aveam să aflu mai târziu. Învățătorul nici că se mai uită la mine de îndată ce mătușa ieși din încăpere amintindu-i în treacăt că sunt fiul lui Hadj Brahim. Îl însărcină pe cel mai vechi dintre ucenici să îmi dea o tăbliță cu surele cele mai scurte, scrise neîndemânatic. Obiectul greu, mâzgălit cu cerneală închisă la culoare și subțire, m-a captivat imediat. Ca o piatră care vorbește. M-am cufundat în contemplarea ei, pe când în jurul meu vocile copilărești repetau cuvintele lui Dumnezeu pentru a și le întipări în memorie. Învățătorul picotea mai tot timpul, prefăcându-se că doarme, și părea să se trezească numai atunci când ritmul scădea imperceptibil, indicând lipsă de atenție, absențe sau trădându-i pe trișorii care recitau prost. Vigilența lui era aceea a unei urechi sensibile la cea mai mică

diferență de ton sau silabă. Cartea era atât de sfântă, încât nu ar fi putut suferi nici cea mai mică ștersătură ori fisură în voce fără a risca să pună în pericol miracolul. Am urât oare acele veri în sat, sechestrat în curtea moscheii? Uneori, da. Mai ales când trebuia să mă abțin să urinez ori să trag vreun vânt ca să nu întinez abluțiunile, să îmi fac rugăciunile fără să chicotesc ori să mă scarpin. Am urât această constrângere impusă legilor trupului, la fel și convingerea imamului și a învățătorului nostru, care servea drept muezin la cele cinci rugăciuni, că trupul e o mizerie, un obstacol în calea întâlnirii cu Dumnezeu, a înțelegerii Cărții și a pătrunderii sensului ei. Cartea trebuia recitată sau atinsă numai dacă te purificai cu apă și spălături zdravene.

Pe de altă parte, mi-am făcut niște prieteni tare amuzanți, cum ar fi Noureddine, care mi-a pus în mână primele chiștoace, și Hadji, copil viclean, ajuns deja la vârsta primelor atingeri, care ne-a arătat sexul lui, ne-a vorbit despre spermă și despre cum să vrăjim fetele. Dar dincolo de aceste amintiri nesemnificative, perioada respectivă m-a inițiat în misterele dezamăgitoare ale Cărții. Copil speriat de tăceri și de trezitul de dimineață, m-am dedicat învățatului cu avântul pe care ți-l dă uneori teama. Învățătorul a rămas uluit: memoram surele cu o viteză îngrijorătoare ce i-a fermecat pe Hadjer și pe tatăl meu, surprins de vindecarea mea rapidă. Dormeam mai bine, încă lipit de mătușa mea, însă atacurile de panică erau din ce în ce mai rare, obiectele se retrăseseră în umbră, învinse de atenția care îmi era captată în întregime de învățat. Ciclurile recitărilor erau punctate de ritualuri: trebuia să ștergem tăblița la fiecare sfârșit de lună, recitând sura învățată în fața învățătorului, care fie considera că o stăpânim și ne dădea

voie să ștergem tăblița și să scriem o sură nouă, fie hotăra să ne pice și să ne asculte din nou după altă lună. Cartea nu a fost niciodată explicată, comentată sau povestită, noi trebuia să fim doar păzitorii, purtătorii ei până la următoarea generație. Examenele se soldau fie cu lovituri de baston la tălpi, ținuți de mâini de doi elevi sârguincioși din clasă care pufneau în râs la țipetele schingiuiților, fie cu dreptul rar și ceremonios de a-l înlocui pe învățător în timpul absențelor sale. Mie mi se întâmpla foarte des și de fiecare dată îmi prelungeam plăcerea uitându-mă cum cuvintele unui dumnezeu dispăreau sub buretele îmbibat de apă, aruncate în tăcerea inițială asemenea peștilor.

Îmi plăcea să adulmec mirosul lutului cu care tencuiam lemnul ca să îl albim și să scriem versete noi. Dar, mai presus de toate, îmi plăcea să îi privesc pe cei mai mari cum fac cerneală arzând lâna de oaie, înainte să amestece scrumul cu apă și să umple cu grijă *douaya* ca să obțină *smagh*-ul, cerneala sfântă. Acesta era privilegiul celor mai vechi, însă foarte curând mi s-a permis să o prepar singur. Mirosul mucegăit de *sansal*, lut și lână arsă a rămas pentru mine parfumul unui mister. Uneori Cartea sfântă era plictisitoare pentru un copil ca mine, plină de cuvinte imposibil de înțeles, țipete și povestiri prea răzlețe pentru a-mi aprinde imaginația, îmi plăcea în schimb să meditez îndelung asupra misterelor primordiale. Omul fusese făcut din lut, susținea sura Vaca, cea mai lungă din Carte, la fel ca și scriitura din fața ochilor mei, iar toate astea trebuiau să aibă un sens.

Treptat, sub ochii intrigați ai învățătorului, mi-am depășit colegii memorând cu o viteză nebună capitolele, descoperind ritmul ce grava în mintea mea versetele, prefăcând vocea mea

de oaie plângăreață într-un cântec suav, plăcut urechii imamului de la moschee. Învățam Cartea începând cu ultimul capitol, de la surele cele mai scurte la cele care ne așteptau ca niște munți înalți și muți, desemnate prin nume de capitole ce își păstrau misterul pentru totdeauna: Grota, Vaca, Poeții etc. Curios, dar titlurile surelor erau adevărate reprezentări pentru mine și mă lăsam pradă imaginației dându-le o formă, ca atunci când încerci să ghicești silueta unor animale mitice în stelele împrăștiate. Îmi plăceau descrierile cerului întunecat din Carte, atracția pentru aștri și stele căzătoare sau cadențele puternice ca o încăierare în jurul ochiurilor de apă. Uram însă legile lungi, amenințările de a pedepsi prin foc nesupunerea și răzvrătirea. Însă cel mai mult mi-au plăcut titlurile capitolelor obscure ce inaugurau recitarea prin onomatopee stranii. ’Alif / Lām / Mīm. ALM. Sau acel Nun al cărui desen în arabă sugera o călimară cu cerneală, o lună deasupra văii sau mării negre pe care un pescar se întoarcea din zare. Găseam nemaipomenit acest obicei al lui Dumnezeu de-a alege numai anumite obiecte din sacul lumii ca să facă din ele fetișurile predicilor sale: luna sfărâmată, steaua căzătoare sau fixă, sandalele pelerinului, ciorchinii, brățările, pleoapele și incursiunile, tufișul în flăcări și tunica. Descopeream în titlurile surelor un alfabet primar alinător.

Mă întorceam seara acasă ceva mai liniștit, încărcat cu noi versete în stare să oprească potopul inexprimabilului și să țină suflurile necunoscute dincolo de zidurile cuvintelor Domnului însuși. Nu aveam la drept vorbind o conștiință religioasă, iar ritualul rugăciunilor, la fel ca invocările generozității lui Dumnezeu, ale mărinimiei și ale mâniei lui, mă scotea din sărite pentru că era doar lingușeală; cu toate

astea apreciam acel univers al ritualurilor și rutinei, rugăciunile din zori, pendula riturilor. La începutul celui de-al doilea an, învățătorul de la madrasa bănuia, cred, sacrilegiul sau delăsarea mea, dar se abținu să-i facă vreo aluzie despre asta lui Hadj Brahim, care îl copleșea cu generozitatea sa. Păstrez amintiri frumoase din acele timpuri minunate de recitări: foșnetul chiparoșilor din curtea moscheii, mirosul covorului mucegăit în care îmi afundam nasul în timpul prosternărilor, insectele zgomotoase sau ploile domoale, pe când noi zbieram, copii zburdalnici sau tineri nerăbdători să le crească barba, ca să ducem mai departe acea Carte răsunătoare ce încerca să facă rezumatul lumii.

Acasă, schimbarea a fost foarte vizibilă pentru mătușa Hadjer, care îmi zâmbea mai des, de parcă aș fi fost în sfârșit vindecat. Noaptea stăteam treaz, cu gândul la Dumnezeu și la misterul Cărții sale, repetam versete pe diferite tonuri ca să văd cum sună, apoi adormeam visând la rai și la verdeața lui domoală, în așteptarea sfârșitului lumii. Perioada asta a durat vreo trei ani: am învățat aproape toată Cartea sfântă și deja recitatorii mai în vârstă mă expuneau în *duar*-urile din împrejurimi ca pe o minune, în ciuda vocii mele behăitoare. Citeam împreună cu ei din Cartea sfântă lângă un mort sau un cușcuș, în timpul unei circumcizii sau pentru a sărbători întoarcerea unui pelerin epuizat, dar încântat că a văzut centrul lumii și că le poate împărtăși totul celor din sat. Îmi aminteam căldurile mari, smochinii ce țineau piept canicule, întunecați și noduroși, cărnurile pline de grăsime pe care le evitam discret și lungile discuții plictisitoare despre Dumnezeu, numele lui și generozitatea sa față de om. Toate astea ar fi putut să mă conducă spre virtutea trainică și gloria

unei vieți religioase dedicate Cărții lui Dumnezeu. Numai că totul s-a sfârșit într-o bună zi, în modul cel mai comic. De-o banalitate de neînțeles.

1. Instituție de învățământ teologic musulman.

31

Într-o miercuri (sunt născut într-o zi de miercuri) m-am trezit mai târziu pentru că Hadjer plecase deja la hamam, un ritual lunar după ciclu, bănuiesc. Tăcerea bruscă și perfectă a casei era supărătoare. Bunicul dormea, așa că, înainte să mă îmbrac în grabă, am avut grijă să verific dacă focurile, robinetele, ușile și ferestrele erau stinse sau închise. La plecare am luat un ciorchine mare de strugure alb pentru micul dejun. Însă pe drum spre madrasa, lumea mea s-a spart în două: poticnindu-mă de o piatră, m-am trezit întins în praful de pe jos și am ajuns la școală cu genunchii juliți, iar ciorchinele era doar o amintire. Învățătorul, Sidi Khloufi, mă cercetă ușor surprins și mă întrebă ce mi se întâmplase. Nu știu ce m-a apucat, dar, fără să stau pe gânduri, am arătat spre ultimul întârziat care venea tiptil în urma mea și l-am acuzat că mă împinsese din spate. Învățătorul l-a înhățat, l-a bătut cu cureaua și l-a pus la colțul clasei. Colegul meu n-a protestat, ci doar m-a privit cu ochii lui mari înlăcrimați, fără să înțeleagă cum tocmai eu, elevul cel mai respectat și mai inofensiv, fusesem în stare de o asemenea mârșăvie. Seara, la sfârșitul recitărilor, se mulțumi să mă scuipe și să o ia la goană. Ce mă împinsese să mint? Poate teama de ridicol. Sau dorința de a-mi strica imaginea în ochii celorlalți. Sau un rău mai profund.

Astăzi cred că acea cale a învățăturii coranice, surdă și mută la adevăratele semnificații, ar fi fost moartea darului meu, iar acesta, prins în capcană, a recurs la cruzime ca să mă împingă spre rușine, apoi spre evadare. Adevărul e că mă plictisisem, fără să-mi dau seama, de recitările acelea care țineau într-adevăr diavolii după zidurile versetelor și mă făceau să cred în ceva mult mai puternic decât frica, dar nu reușeau să-mi hrănească dorința care își căuta deja alt trup, spărturi în zid și mistere mult mai mari decât înșiruirea descrierilor iadului, raiului și dumnezeului, ce mi se părea mai guraliv decât lumea pe care o crease.

Cu o săptămână înainte mă dusesem împreună cu elevii mai mari să cântăm la încheierea unei ceremonii funerare. Am fost invitați să luăm loc în partea din spate a unui cort imens. Noaptea era întunecată, prăfuită din cauza drumurilor ce duceau spre *duar* și murdară de la felinarele cu gaz împrăștiate peste tot. Se simțea mirosul greu de cușcuș înainte chiar să fie servit. Mașinile erau parcate la întâmplare, iar copiii pe jumătate goi alergau pe sub copacii răbdători. Un fel de conversație surdă umplea tăcerea și mă străduiam să găsesc un colț sub covor unde să-mi ascund pantofii, pe care riscam să îi pierd în îmbulzeala plecării de după masă. Mortul era un bătrân repatriat din Franța chiar în seara aceea, aveau să aștepte răsăritul soarelui ca să îl pună în pământ. Aproape moțăiam când unul dintre vecinii mei mă ciupi de coapsă ca să mă trezesc.

Imediat am început lunga sură Milosul, Ar-Rahman, preferata tuturor urechilor pentru ritmul și descrierile savante ale raiului și ale podoabelor sale. Distrat și puțin obosit, mă uitam la sicriul acoperit cu un fel de draperie verde

pe care străluceau versete brodate cu auriu, îmbinate ca un grilaj. Mortul era înăuntru, de prisos, aproape uitat. Nu îi cunoșteam numele, doar pe cel al tribului său. Dintr-odată, chiar în mijlocul recitărilor care începeau să înfierbânte spiritele, am căzut într-un fel de gaură plină cu aer, într-o tăcere domoală. Mă vedeam ca printr-un geam, țineam gura deschisă ca să rostesc silabele împreună cu ceilalți, în timp ce mortul era acolo, greu, inutil și nesimțitor în sobrietatea obtuză a cadavrului. Nu eram decât o bandă de bocitori publici chemați să ne scuturăm cădelnițele și să îndepărtăm moartea, să spargem tăcerea așternută cu larma unui dumnezeu. Versetele nu ajutau la nimic, mortul era surd la rugăciune ca o piatră. Mă simțeam puțin ridicol: lipsea ceva care să dea forță cuvintelor, să facă trupul fără viață să freamăte sau, cel puțin, să îi dea o semnificație. Un oaspete îndrăznise să-și ascundă pantofii sub sicriu, iar copiii se apropiau de el, curioși și obraznici. Inutilitatea cutiei, închisă imediat și bătută în două rânduri de cuie pentru ca ostaticul să nu scape, m-a uluit. Am simțit dintr-odată că îmi vine să vomit, înțelegând înșelăciunea. Aveam oare o idee atât de clară despre ce se întâmplă? Nu cred, dar încă îmi amintesc acea emoție inedită de la treisprezece ani și acel sentiment de a fi fost tras pe sfoară care m-au înfuriat. Moartea avea aceleași gesturi, aceleași trucuri ca Brahim. Se folosea de artificii grosolane pentru a ascunde esențialul. Eram noi oare propovăduitorii credinței? Seara târziu, aproape în noapte, m-au adus acasă cu brațele pline de cușcuș și de carne pe care am aruncat-o și am împrăștiat-o peste tot înainte să intru. Hadjer ațipise așteptându-mă, dar n-a spus nimic când m-a văzut venind îngrozit. Boala se întorsese ca un fum, iar ea

ghicise asta. Am numit noaptea aceea „noaptea destinului“ în calendarul meu: în spatele Cărții sfinte dădusem peste acest tărâm pustiu.

Adevărul e că simțeam cum îmi cresc primele tuleie deasupra buzei de sus și între coapse; ceva surd și orb se târa în trupul meu, provocându-mi fricțiuni delicioase și insomnii îngrijorătoare. Reversul era acest cadavru, moartea îmblânzită și neliniștea mea care nu s-a risipit niciodată. Le-am spus pur și simplu că nu vreau să mă mai întorc la școala coranică, inaugurându-mi astfel reputația de renegat și umplându-l de cea mai adâncă rușine pe tata, care pentru o clipă crezuse în iertarea dumnezeului său. S-au folosit de toate vicleșugurile pentru a mă face să revin asupra hotărârii, dar în zadar. Pierdusem acea credință primordială și niciodată n-am mai reușit să o reclădesc în mine. Nu devenisem ateu, însă vedeam religia ca pe un manual ajuns la final. Misterul era mai onest când nu-l explicai prin abluțiuni și rugăciuni.

32

Îmi priveam adesea sexul dimineața. Ridicat spre cer ca un arătător, lung și subțire, arătând probabil spre fecioarele din rai sau spre lactația nopții. Eram diferit, însă doar tata și mătușa știau. Nu apucasem să fiu circumcis când trebuia. Mai întâi pentru că în copilărie fusesem plimbat între două sau trei cămine, apoi din cauza atacurilor de panică pe care le aveam când vedeam sânge. Toți frații vitregi, verii și alte rude trecuseră prin asta într-o vineri dimineață, prinși de un adult care îi forțase să desfacă picioarele în fața bărbierului ca să le taie prepuțul, mai puțin eu. Hadj Brahim insistase din greu, dar mătușa îl dusese cu vorba, câștigând timp an după an, până când subiectul devenise prea rușinos ca să-l mai abordeze în public. Însă nu puteam să scap de senzația că tata se gândea la asta de fiecare dată când mă întâlnea. În copilăria și adolescența mea, discuțiile pe tema asta între Hadj Brahim și Hadjer erau furtunoase, provocându-i tatei izbucniri de mânie în care făcea apel la Dumnezeu și la tradiție, fără a reuși vreodată să o înduplece pe mătușa, care respingea acest sacrificiu aducând argumente teologice neașteptate: nimic din Cartea sfântă nu obliga la această mutilare, mai ales când era vorba de un copil bolnav și sensibil. Brațul de fier deveni violent, dar mătușa rămase de

neclintit, aruncând în joc toată puterea furiei sale împotriva sorții, încăpățânată de parcă urma să mi se taie gâtul. Așadar am crescut cu impresia că vrejul meu era câmpul de luptă ce avea drept miză mândria mătușii și dorința de a mă vătăma a tatei, care voia să se răzbune pe mine sau pe mama. Cu timpul am înțeles că îmi va fi imposibil să mă dezbrac în fața celorlalți copii, să merg la hamam după o anumită vârstă ori să vorbesc despre anatomia mea.

Nu m-am mai gândit la acest pact al cărnii refuzat decât atunci când s-a pus problema căsătoriei mele. Ce va crede Djemila dacă într-o zi îi voi dărui trupul meu ca să i-l redau pe al ei? Dacă ne căsătorim și descoperă această extensie a mea, această ciudățenie mai rea decât sacrilegiul? Poate o va șoca. Sau nu. Când i-am întâlnit prima dată ochii, acum șase luni, am citit în ei o rugăminte, surpriză, dar și o complicitate firavă. Trupul unei femei repudiate este dovada impurității ei. Poate asta ne-ar uni. A auzit bârfele, știe că sunt un tânăr temut și batjocorit. Poate bănuiește că toate astea au un sâmbure de adevăr și că port un stigmat. Ce o să-i spun soției și ce o să-i spună ea mai departe mamei sale, adică întregului trib și întregului sat după aceea? Misterul anunțat al iubirii se lovește într-un fel de o povestire despre lacăte și chei. Sexul e marea problemă a poporului meu. I s-au închinat nouăzeci și nouă de aluzii în limba noastră, ani lungi de zvonuri și bârfe, se vorbește despre el peste tot ca despre o clarificare ultimă a creației. El este adevăratul fruct al căderii și al ascensiunii. Tot el e cel care dă măsura veșmântului, forța vocii, numărul, onoarea, reputația și economiile pentru cheltuielile cu nunta, însă este invizibil spre deosebire de moarte: sexul ascunde trupurile, în timp ce moartea le expune ostentativ rotunjimile,

șoldurile, sfârcurile și curbele. Hilar, nu? Nunta și înmormântarea se sărbătoresc cu aceeași pasiune, recitând aceleași versete uneori. Mă îndepărtez de subiect, deși timpul este important, iar tatăl meu poate să moară, ucis de povestea mea stângace și neterminată.

Spuneam mai devreme că refuzul meu de a-mi urma ucenicia la școala coranică a provocat un scandal în sat. Mai ales că vocea mea își găsise o demnitate promițătoare, iar tata se socotea reabilitat. Nimeni nu a înțeles această dezertare, cu atât mai puțin colegii mei de la madrasa, înșelați de seriozitatea mea, ignorând ce se ascundea în mine. Dincolo de asta, nesupunerea față de Dumnezeu și lucrarea mea neterminată i-a uluit pe toți: eram purtătorul unei jumătăți din Cartea sfântă. Ceea ce e o anomalie în sine. Nu-mi păsa. Pentru prima dată m-am simțit liber să afișez insolența pubertății și a inteligenței mele. Toate astea au durat câteva săptămâni, mintea mea s-a mobilizat să țină piept, să aducă argumente în favoarea disidenței mele ori să răspundă amenințărilor lui Hadj Brahim. Dar într-o noapte criza teribilă a revenit și am căzut din nou în mrejele misterului, contorsionat, prăbușit pe podeaua casei noastre, mușcându-mi limba și bălind ca un posedat. Am hotărât atunci să încetez pentru totdeauna să mă rog, să-mi mai fac abluțiunile ori să mă supun vreunui ritual. Pasărea nu era un înger, ci un papagal. Iată verdictul meu. Pe scurt, Zabor triumfa asupra lui Ismael, geamănul opus.

Cum am ajuns să descopăr limba darului meu? Cum m-am eliberat de soarta sătenilor când am abandonat calea lor, rețeta lor pentru mântuire? Din întâmplare, poate chiar din lene. Pe insula pustie am găsit o sticlă adusă de ape, iar

înăuntrul ei, prima propoziție în franceză: „Ea se apropia de mine, goală“. Însă înainte de-a stăpâni limba, a trebuit să descifrez această propoziție extaziat. Era limbajul sexului și al călătoriilor, acești doi versanți care oferă trupul altcuiva, obligându-l să renască. *(Bătrânul e tare rău, mi-a spus mătușa. Aproape că nu mai respiră. În ciuda anilor plini de ură de până acum, îi simt durerea, mă înspăimântă puțin gândul că moartea și boala lui sunt reale, ireversibile. M-a mințit atât de mult, încât adevărul suferinței lui e denaturat de viața sa plină de artificii. Îmi spun că până și cadavrul lui va fi o minciună. O blană de oaie îi va lua locul la înmormântare, ca într-o altă poveste fabuloasă și detestabilă, pentru a o înlocui pe aceea a oilor căzute din cer. Poate să moară dacă scriu atât de mult? De ce de data asta miracolul pare să nu funcționeze și mi se refuză tocmai când ar fi trebuit să fie cheia spectacolului meu? Nu știu ce să fac cu ziua asta redusă la o lungă așteptare. Să-i scriu din nou Djemilei ori să vorbesc despre ea cu Hadjer, de data asta fără subînțelesuri și ocolișuri? Cade prost, dar se pare că povestea acestei femei este legată stângaci de cea a tatei, care a respins până și ideea de a le vorbi vecinilor despre asta. „Nu cât trăiesc eu!“, mi-a tăiat-o în fața unei cești de cafea. Hadjer nu putea nici ea să-l contrazică. M-a cuprins o furie cumplită, străveche, care le însuma ca o furtună pe toate celelalte înăbușite sau tăinuite. Am vrut mai ales să trec prin el, să primesc binecuvântarea lui, așa cum cer convenințele. El mă terorizează cu legile, eu îl terorizez cu răzvrătirea. Ca reacție sau ca sfidare, am hotărât să fac din povestea cu Djemila locul eliberării mele definitive. Fiindcă în afară de două întâlniri întâmplătoare, nu am reușit vreodată să o văd pe această femeie ori să vorbesc cu ea. În satul nostru așa ceva e de*

neconceput. Tânăra proscrisă nu putea să meargă de mai multe ori la baia maură, să mă întâlnească la o nuntă sau pe stradă, nici să-mi scrie. Nu știu ce fac îndrăgostiții, nici dacă au existat vreodată înainte de căsătorie. Tortura sexului și obsesia onoarei fac imposibile aceste întâlniri. De obicei se recurge la pețitoare, vânzătoare de țesături și bijuterii, ori se stă la pândă pe la ferestre. În cazul nostru, singura ieșire pe care o vedeam, dar care trebuia să fie foarte bine pusă la punct, era să ne întâlnim în cimitir. Ciudat loc pentru a-ți promite o viață în doi, pecetluind sărutul pe o piatră de mormânt.

Am hotărât să ies, să merg la granița satului, unde cad întotdeauna leșinat dacă încerc să o trec. Zidurile lumii mele se află în capul meu și uneori îmi pun la încercare vocația de gardian. Cartea începe acolo unde eu mă opresc.)

III

Extazul

33

(Tatăl meu va muri sau a murit deja pe jumătate. Noaptea e călcată în picioare de zgomotele de pe acoperiș, ca niște tălpi care se șterg de el. Din când în când pietricele cad pe țiglele casei, de parcă aceasta ar fi o femeie lapidată sau un câine pe care încerci să-l alungi.) De obicei sunt încet în mișcări. Mă tem să nu cadă bucăți din universul meu, porțelanuri din înaltul cerului. Răspund de familia mea, de sat, de sfârșitul lui posibil, de ciclurile sale de naștere și moarte. Îl țin în echilibru pe umeri. Astfel m-am îndreptat din nou spre est, peste câmpurile încă încinse de căldura verii. Aerul era blând, ca înainte de amurg, cerul îndepărtat, adânc, cu nuanțe de foc binevoitoare. „Dacă Sahara ar fi un înger, așa ar arăta“, îmi șopti animalul meu. Am ajuns la cimitirul francezilor – morminte răvășite, în dezordine, de parcă pentru această religie învierea deja avusese loc, iar morții ei așteptau judecata sau strămutarea – am trecut mai departe, îndreptându-mă spre ultimii roșcovi și spre podgorii. Veneau apoi copacii cei mai îndepărtați, ultimii numiți pe harta mea, care cresc pe jumătate în necunoscut. Acolo m-am oprit pentru că, dacă merg mai departe, leșin. E lege. Am încercat de atâtea ori, în toate direcțiile, dar în cele din urmă m-am convins. În adolescență voiam să merg la oraș să văd un film

ori să-mi cumpăr pantofi, însă am leșinat în autobuz imediat ce a început să coboare dealul. M-au adus acasă după ce l-au chemat pe tata. Mi-am pierdut cunoștința și la sud, cum începe pădurea de opunția. Și la vest, după pădure, printre ierburile înalte unde m-au găsit cu pantalonii uzi, bălind, scuturat de spasme. A fost întotdeauna așa, ca un blestem sau un semn că satul se ținea de pașii mei. Am ceva din Iona, pe care Dumnezeu l-a atras în capcană ca să-l împiedice să fugă din orașul Ninive și să-l salveze de balenă, mare, naufragiu, dar l-a înecat mai degrabă cu propria salivă, chiar în satul lui. Încă simt pământul mișcându-se ca un covor pe care mi-l trage cineva de sub picioare, greața, apoi noaptea se așterne iute pe sub pleoapele mele și amețesc. Mă trezesc la Hadjer, stropit cu apă de flori de portocal, îmbrățișat, readus în simțiri de o șoaptă ce caută să mă convingă că datorită vieții mele nemaipomenite sunt sensibil la deochi, dar viitorul meu va fi strălucit pentru că a visat un potop de pene albe, iar eu ședeam fericit în mijlocul acelei zăpezi de îngeri ciufuliți.

Răul meu a devenit notoriu, mai ales la o anumită vârstă, iar soarta mi-a fost interpretată ca un semn indescifrabil. La noi în sat, credința susține cu tărie că există un echilibru între dar și sacrificiu. Știam că sunt prizonierul darului meu și al satului Aboukir, pe care nu puteam să-l părăsesc, însă nici nu puteam să stau degeaba, cu mâinile-n sân. Călătoream în imaginație, dar trebuia să rămân acolo pentru a-i ține în viață pe săteni, fațadele zidurilor, casele vechi, copacii, copiii bolnavi, stâlpii, chiar și berzele sau lucrurile stranii. Altfel, timpul, care se crede Dumnezeu, urma să trimită o ploaie de foc asupra locuitorilor, ca în Ninive. Eram buricul acestui orologiu, așa că mergeam încet ca să nu scap ceva, făceam

echilibristică între povara limbii și cea a obiectelor, cercetam fiecare lucru în parte pentru cazul în care aș fi avut nevoie de o descriere lungă ca să-mi umplu caietele: varul era scorojit ca pielea unui secol; stâlpul, singuratic ca arătătorul unui credincios; strada, pavată ca viitorul fiului unei familii bogate; pungi negre murdare se lăsau târâte de vânt ca niște orfani; aerul amurgului înmiresma tandrețea incredibilă a umbrei unui copac; un fost vecin mi-a aruncat o privire fugară, apoi m-a salutat cu un zâmbet vinovat; niște copii s-au oprit din jocul cu mingea și s-au uitat la mine fără să spună nimic, ezitând între respect și obrăznicie etc. Acest sentiment de responsabilitate este apăsător, uneori îl alung cu furie, apoi sfârșesc prin a mă supune: e destinul meu, eu sunt sumarul necesar al celor din tribul meu, singurul loc în care își îngăduie să trăiască mult ori să devină veșnici, în cel mai bun caz. Eu sunt păzitorul care îi apără de vântul ce i-ar putea șterge de pe fața pământului, povestitorul care păstrează focul viu în întuneric, atunci când singura cale posibilă este o stea. *(Pentru că cele mai bune povești sunt acelea care țin ascultătorii captivi în întunericul călătoriei, dar care, la apoteoză, hrănesc chiar și focul ce le acordă toată atenția sa.)* Oare câți au murit pentru totdeauna înainte de nașterea mea? Câți strămoși am pierdut din cauza imperfecțiunii unei scrieri sau a unui scriitor?

M-am așezat pe iarba încă fierbinte și am încercat să fac un rezumat al situației în care mă aflam: tatăl meu este pe moarte sau poate a murit deja. Când mi-am spus toate astea, m-a lovit o senzație de imensitate, ca și cum universul meu s-ar fi înnoit. Inima mi-a sărit din piept în fața unei faleze imaginare. Am simțit că am dreptul la un prenume nou. Dar

eu știu adevărul: când tatăl moare, nu mai rămâne nimic între tine și moarte. E rândul tău. Îmi spun că nu am copii, prin urmare nu trebuie să mor. Ideea asta e ca un geamăt. Știu foarte bine că trebuie să scriu mai repede, mai în forță, fără întrerupere. Pentru că îi salvez nu numai pe ai mei, ci și propria piele *(„Și poate pe-a unei femei“, îi spun câinelui meu înstelat, care rămâne în cumpănă).* Nu se zice că mântuirea unui profet este dată de numărul convertiților? De aceea numai la sfârșitul timpului, al tuturor timpurilor, poate ști dacă merge în iad sau în rai.

Una dintre surorile lui Hadjer a venit să ne viziteze la sfârșitul zilei și ne-a adus vești. Hadj Brahim se zbate între viață și moarte, iar copiii lui deja se pregătesc să-l facă bucățele, să-și împartă turmele și bogățiile. A înghiontit-o pe Hadjer, încercând să o mobilizeze la viitorul război pentru moștenire. Lupta se anunță grea între clanul mamei vitrege, cu numeroșii ei fii, și surorile care i-au supraviețuit patriarhului. Bogății sunt din belșug, dar la fel și urmași. Mai întâi îi vor smulge numele ca să-l dea nou-născuților. Apoi turmele, cuțitele și pământurile. La noi nu se face testament, o reminiscență a nomadismului, poate. Moștenirea nu este pământul, ci caravana. Hadjer nu a reacționat, dar am văzut-o crispată, încălzind cărbunii nestinși ai vechii furii. Cele două femei m-au privit pentru o clipă, apoi au ajuns la concluzia tacit unanimă că nu aveam să le fiu de mare ajutor în povestea asta. Sunt fiul muribundului, însă un fiu bolnav, singuratic, lovit de răul inconsistenței pe care o dau cărțile.

Mi-am băut ceaiul în tăcere și am ieșit. De ce darul meu și-a pierdut forța tocmai acum, în vârful dealului? De ce nu l-am putut salva, deși povestea lui era ușoară, clară și tranșantă?

Păsările traversau apusul, părând niște crengi, scântei negre în focul cerului. În depărtare, mașinile urcau din sat spre *duar*. Tați de familie se întorceau pe câmpuri cu brațele încărcate de cumpărături. Aș putea trasa harta satului dacă mai fac un tur. Insula nu e nici uriașă, nici misterioasă. *(„Iar comoara ei ești tu“, îmi șoptește vocea lui Hadjer.)* Până la urmă n-am părăsit niciodată Aboukirul. Nici măcar ca să caut mormântul mamei despre care nu aveam nici o amintire *(Mama mea este sunetul unui trup care cade și se lovește violent de pământ. Nu are un nume, e un șir de gemete prelungi. A fost înlocuită la înmormântare de zeci de brațe de femei care își treceau una alteia trupul meu de copil ca să plângă mai abitir. Îmi amintesc că am adormit, iar când m-am trezit nu am mai văzut-o).* Am privit cum cerul se stinge, se deschide *(de ce totul este un ciclu, deși vrem să credem că viața unui om e jumătatea unui inel? O jumătate la soare, iar cealaltă îngropată sub pământ, ruginind?)*, apoi m-am ridicat să traversez terenurile aride, ținând panta dealului ce îmi taie răsuflarea.

Am coborât, o oră mai târziu, pe lângă cimitirul Bounouila. Mi-a luat două ore să ajung acasă, la căminul nostru din vale, care mă aștepta. Știu că frații mă vor alunga și mai departe de data asta, iar vicleșugul va fi urât și crud. Sunt un moștenitor legal, așa că trebuie să găsească cea mai bună modalitate de-a mă opri. Orice viață este o carte. Dovada? Haditul Profetului care spune că pana (cea care notează orice gest, cuvânt și gând al nostru) este suspendată, inertă pentru nebuni, adormiți și copiii care nu au ajuns la pubertate. Eu intru cu siguranță în prima sau a doua categorie. Prea mult sânge pe cerul de la vest. Semn de vânt năprasnic. Orizontul întreg părea un cuțit ascuțit de contrastul cu pământul întunecat. M-

am uitat spre fereastra Djemilei, dar era închisă, oarbă. Ajuns acasă, am găsit legătura de chei a lui Hadjer pe podea. Le uitase la plecare. Casa era goală, abandonată. În bucătărie, vasele murdare așteptau.

34

Fără să mă opresc, mobilizat de un lung val de inspirație, îmi umplu caietele, fiindcă mă grăbesc. Penița nu mai e de ajuns, am nevoie de un năvod de pescar. În întunericul sensului, un obiect imens trage de undiță și îmi rănește mâinile. Frazele sunt pline de talazuri, zgomote de cerneală grea și agitată. Nu exagerez cu nimic, aud o respirație. Am scris din nou toată noaptea, dar Hadjer nu s-a întors încă. Mai mult, am găsit niște pantofi desperecheați lângă intrare, o geantă răsturnată și patul nefăcut. Trebuie să fi plecat în grabă. Aud chelălăituri de câini, un zdrăngănit trist de lucruri sparte, mugetele abatorului a cărui tablă zincată se smucește ca niște aripi împiedicate. Cerul negru și roșiatic este răutăcios, zeflemitor. Curentul a căzut, furtuna de nisip a invadat satul și cerul, murdărind ferestrele și podelele întreaga zi. Nu am nici o veste despre tatăl meu. Tăcerea suspendă satul care ia înfățișarea bunicului *(nemișcat, cu capul între genunchii înconjurați de brațe, stă jos în colțul de la intrarea în bucătărie. Hadjer păstrează încă blana de oaie ce îi servea drept covor zburător în visele lui).* Nimic nu se mișcă, în ciuda vântului care bate. Unde este moartea la ora asta? Uneori scriu în scopuri practice, ca și cum aș ocroti o insulă, un copac, o viață necunoscută, pașii unui om care sosește

învigorat de amintirea unui animal doborât în visele lui. Întind mâna inimii iadului, care are o mie de nume în tradiția noastră, încerc să găsesc mâna carbonizată, să trag un braț care țipă ori să sprijin o ființă care vrea să scape din fântâna vidului, de judecata grăbită a unui dumnezeu. Trebuie să scriu pentru că întotdeauna am o viață de salvat la sfârșitul rândului, un bărbat sau o femeie, o repudiată sau un bătrân. Am un soi de credință.

Vechile neliniști mă străbat și ele: dacă eu salvez vieți scriind, cine este scriitorul care mă va ține pe mine în viață? Vocea ascunsă care mă va ocroti spunând într-un palat o poveste întreruptă înainte de ivirea zorilor? Scriitura aparține cuvântului care nu respiră. Îmi țin răsuflarea și înmoi penița. În timpul reprizelor mele de scris coexistă două respirații desperecheate: cea a muribundului și cea a inspirației mele. Trebuie să le acordez. Darul meu nu poate face nimic, de exemplu, împotriva morții în urma căderii într-o fântână, a unui accident de mașină sau a orice altceva. Am încercat, însă în zadar, accidentul sfâșie pagina, cartea și nu mai am nimic de scris. Scriitura trebuie să țină piept agoniei care este reversul ei. Povestea are nevoie de pagini, de caiete, nu de foi rupte.

Sfârșitul, iată, asupra lui trebuie să medităm. Toate povestirile au în comun finalul: mereu același pentru erou și pentru monstrul învins. Unul moare ucis, celălalt moare și el prin perpetuare, paternitate, lumea sa pașnică se golește, cade în timpul morții. Dar cum moare învingătorul? Nu știm. Se căsătorește, va fi fericit, va întâlni dragostea, dar nu are un mormânt atâta timp cât monstrul are un altar, iar amintirea este dusă mai departe de poveste sau de fricile pe care le

stârnește. Atunci trebuie să îl împingi pe muribund spre momentul întâlnirii cu monstrul propriei vieți (un tată, o zmeoaică, un animal care vorbește, o durere de dinți, un râu, o amintire despre un colonist, foamea sau umilința), pe urmă să îl faci să meargă în sens invers pe cărarea căutării sale până în momentul în care se pune problema plecării sau a supunerii la ordin. Viețile salvate și redate sunt în stare să caute vreme îndelungată, așadar să trăiască, să atingă vârsta de o sută de ani înșelând ordinul străvechi al căutării, să se așeze la marginea drumului, pe scările moscheii noastre, desfătându-se cu o bârfă sau cu umbra unui copac, să se alăture zeilor fără comentarii, fără să lase impresia că au ceva de terminat, fără rugăciuni sau răzvrătire. Trebuie să începem și să reîncepem plecând de la deznodământ. Fiecare poveste are unul. În *O mie și una de nopți*, el trebuie respins, amânat. Cel de sub ochii mei, din caietele mele *(în timp ce zgomote îngrijorătoare străbat străzile fără lumină, iar vocile bărbaților încearcă să anime satul)*, trebuie dezamorsat: nu voi spune o poveste care să fie întreruptă la fiecare răsărit, ci mai multe, luând-o de la capăt de fiecare dată ca să stric ordinea morții și să zgudui falsa victorie a eroului.

Trebuie să scriu un roman mare care să contracareze Cartea sfântă. Visez la un asemenea caiet de când am început să stăpânesc limba aceasta senzuală. *(Întotdeauna am urât vântul. E prima amintire a vieții mele. Stăteam pe jos în casa aproape în ruină a bunicilor din partea mamei. Îmi amintesc plânsetele adulților, lamentările de după repudiere. Nimeni nu îmi acorda atenție, vântul era spatele tatălui meu care pleca, urma abandonului său, totul era nesfârșit. Țin minte că îmi era frig, dar nu exista nici un zid care să oprească suflul vidului.*

Aveam poate trei ani, însă îmi amintesc foarte bine totul, căci timpul începe mereu cu o imagine și se sfârșește tot cu ea.) Pe scurt, pentru a salva pe cineva scriind trebuie să îi restitui povestea, să îl faci s-o bea încetișor, ca pe niște apă sfințită, cu capul înclinat ca să nu îl sufoce amintirea. *(Vocea rațiunii istovite îmi fulgeră prin minte: Hadjer nu s-a întors și nu îi stă în obicei să plece valvârtej, nici să lase casa în halul ăsta. Ori pe mine singur. Era mâna diavolului, un vicleșug al lui ca să mă distragă, fiindcă acest ultim caiet are o însemnătate aparte.)*

Îmi reiau reflecția: Scriitura este opusul nisipului deoarece este opusul risipirii. De notat în manualul mântuirii. Nu reușesc să urmez firul poveștii. În mine coexista dorința furioasă de-a mă ridica și de-a scrie în același timp. Peste tot, pe toate suprafețele. De-a desăvârși miracolul darului printr-un tatuaj universal. E vară, dar temperatura scade brusc, de parcă pământul s-ar chirci înfricoșat într-o vizuină. Ceva se pregătește. Fără mine. Am sentimentul că sfârșitul lumii a avut loc, iar eu nu mi-am dat seama. Stau jos în lumea obiceiurilor mele după ce totul a fost împăturit și aranjat la subsuoara Îngerului: soarele, luna, orizontul, timpul, mormintele, copacii, toate monumentele, drumurile, toți oamenii născuți și morți.

35

(Tatăl meu este pe moarte. Nu am făcut niciodată așa ceva: să scriu la distanță de cel în agonie. Peste mulțime, ziduri și copaci. Distanța preschimbă scriitura într-o rugăciune. Care moderează efectul.) Înainte să ia chipul lui Hamza / Aissa potrivnicul, cu barba vopsită cu henna, cu gura urlând, diavolul alesese altă formă. Renunțasem la ucenicia Cărții sfinte pe la treisprezece ani, în ciuda talentului meu și a crizelor care se mai domoliseră. Lucru care a luat prin surprindere pe multă lume, mi-a adus animozități și țipete de indignare în tot Aboukirul. Am pierdut respectul verilor mei, al imamului Senoussi (care nu și-a manifestat fățiș dezamăgirea), dar și un fel de imunitate. Să nu te rogi era cea mai gravă nesupunere; puteam fi văzut hoinărind pe străzi ca o obscenitate la ora chemării la rugăciune în timp ce toți ceilalți se prosternau. Eram indecent, iar zâmbetul, generozitatea și averea lui Hadj Brahim trebuiau să fie mai convingătoare pentru ca privirile să mă ocolească. Ah, sărmanul tata. Eram nenorocirea lui, dar și o insultă vie în umbra poveștii sale de măcelar binecuvântat de Dumnezeu: la cele o mie de defecte din naștere s-a adăugat și cel al sacrilegiului nepăsător. Doar mătușa păstra același chip serios, fermă în fața adversităților, cu ochii plini de o mândrie

înverșunată în fața sorții. Mi-am tot pus întrebări despre convingerile ei religioase și am ajuns la concluzia că credea în Dumnezeu, dar îl vedea ca pe un intermediar răutăcios între ea și fericirea ei. Îl respecta, însă nu îl ierta. Atunci a început adevărata aventură a vieții mele, care ia sfârșit acum, în această clipă, în această cameră, în această mână ce ține timpul.

Am ieșit din madrasa cu o jumătate de carte în minte, care cuprindea cu vocea ei jumătate din lume, cu o limbă pe jumătate vie, iar scrisul ei putea să aline jumătate din temerile mele. Cred că m-am simțit la fel de gol și fremătător ca profetul Iona, a cărui poveste o adoram: „Și când a plecat supărat…“ El este singurul profet fără obște, fără un trib în cârcă. Singurul care a ținut piept, i-a părăsit pe ai lui și l-a înfruntat pe Dumnezeu, care i s-a arătat sub forma unei corăbii vechi, a unei furtuni vrăjmașe, a marinarilor, apoi a unei balene, a copacului ce umbrește trupul gol al naufragiatului în care se preschimbă în cele din urmă, după cum spune Cartea sfântă. Totuși, povestea nu este aceea a profetului, ci mai degrabă a aparițiilor dumnezeului său.

Erau momente în care mă simțeam gol, fremătam, dar eram mândru și impertinent în același timp. Desigur, spaimele mele se întorseseră, crunte uneori, însă și gândurile dezordonate despre scriitură. Din școala coranică am rămas cu preocuparea pentru caligrafie, gustul materiei (*sansal*-ul) în cavitatea cuvântului, mirosul tăblițelor umezite și certitudinea că există o legătură între pronunție și sănătate sau, ca să fiu mai exact, între ritm și viață. Un secret al puterii și al dependenței. Îmi puneam pierdut întrebări despre sensul scrisului, cu literele întotdeauna orientate de la dreapta la

stânga, de parcă alunecau pe o pantă. De ce trebuia să scriem în sensul acesta și nu altfel? De ce nu puteam să scriem cum trage boul la plug, înainte și înapoi, sau ca pasărea, de jos în sus, apoi de sus în jos? Ori ca în debandada urmelor lăsate de caravane în nisip?

Eram la vârsta jocurilor, mă duceam adesea afară și încercam să mă alătur celorlalți copii („*Zabor eddah el babor!*“ – „Zabor a fost luat de un vapor!“), dar îmi supravegheam îndeaproape temerile camuflate de cerneala neagră și strălucitoare ca o stea. A fost o perioadă minunată, de trândăvie, o vacanță liberă de orice constrângere. Hadjer spera încă la pretendenți, filmele indiene erau pline de cuvinte dulci, iar tatăl meu, Hadj Brahim, încă nu cedase pe deplin presiunii mamei vitrege, nici lașității lui. Singura umbră întunecată era aruncată de spaimele din timpul nopții, de țipetele mele, uneori de visele urâte care mă împiedicau să cresc armonios. Am încercat să joc fotbal cu ceilalți adolescenți din vecinătate, până când mi-am dat seama că nu eram decât ținta batjocurilor. Strângeam mingile pierdute și fumam împreună cu Noureddine, care ținea la prietenia cu mine, îmi purta o prietenie de frate mai mare, deși era mai mic decât mine, și mă apăra, căci era musculos și temut.

Exista, și eram conștient de asta, un hiat între căutarea mea solitară și inconștientă a unei limbi capabile să domolească lumea, să o redea, și aerul meu de copil obișnuit, plăpând, atras de jocurile vârstei lui, cu ironiile lor ritualice. În mintea mea nu aveam vârstă; pe dinafară eram asemenea celorlalți și voiam să mă alătur copiilor din cartierul unde se afla casa noastră din vale. A fost o perioadă în care încercam să îi prind din urmă, zâmbind supus, înainte să ajung la

concluzia că îmi era cu neputință să fiu acceptat de ei *(Hadjer spunea că ce mă împiedica să joc bine fotbal erau aripile mele pe care nimeni nu le vedea, nicidecum picioarele).* Prin urmare mi-am spus că scăparea stătea în șansa unei limbi noi: dacă pe cea proprie o scriam de la dreapta la stânga înseamnă că exista o alta, nevăzută, scrisă în sens invers, sau alta care făcea ocolul Pământului și se întorcea la prima frază scrisă. Din anii de școală păstram amintirea stăruitoare a alfabetului francez pe care îl stăpâneam poticnit, cu bastonașele, buclele și sunetele lui discordante, dar îmi rămăseseră în minte puține fraze, pasaje din romane și poezii. Scrisul arab mi se părea în continuare fascinant, dar se istovea bătând pasul pe loc într-o singură carte, între învățător și versete pe de o parte, reveriile mele despre poveștile profeților, încercările sau rătăcirile lor pe de alta. *(Îmi plăcea începutul poveștilor profeților, unde se vorbea despre apariția vocației, dar înșirarea legilor lor mă obosea. Sesizasem chiar o imperfecțiune: la sfârșit mureau toți. Un profet desăvârșit nu moare, pentru că stă în apropierea dumnezeului său, dar și pentru că trebuie să salveze omenirea ce urmează să ia ființă. De ce fiecare profet visează să fie ultimul? Ca să își asigure prezența în veșnicie.)* Îmi doream, presimțeam, o altă ieșire pentru frica mea. Uneori, întins în curtea casei noastre, când lumea era eternă și era vară, contemplam îndelung un obiect ales la întâmplare, o piatră sau o portocală timpurie. Ca pe o carte pe care o puteam citi în două feluri, chiar trei: o întorceam și era străbătută nu de lumină, precum o pagină privită în contre-jour, ci de toate cuvintele posibile, nod greoi al întâlnirii lor, miezul orb și destăinuit al scriiturii. Mă pierdeam apoi în reprezentări ciudate, monstruozități caligrafice, nervuri de

cerneală. Lenea și frica mă obligau să concep ideea unei inscripții absolute, posibilitatea unei povești redate pe de-a-ntregul printr-un singur cuvânt *(„sau cinci“, spuse Poll, „sau mai multe“, propuse câinele).*Visam la o scriitură sacră: una care îmbrățișează obiectul, devine coaja lui și esența denaturată dezvăluită pe jumătate prin caligrafie, cerneală, mirosul și suportul ei. Ceva aproape viu, o scriitură din care să răsară o mână întinsă.

În acei ani teama se întorcea noaptea, dar și după-amiaza. Îmi amintesc că mă trezeam întotdeauna târziu, gol pe dinăuntru, cu spaima călătorului care deschide ochii într-un loc necunoscut, își pipăie buzunarele, vrea să-și afle calul și să își amintească propriul nume. Eu îmi pipăiam lumea, încercam să trec peste neliniștea subită provocată de stranietate și imediat, ca într-un ritual, dădeam din nou nume lucrurilor. Spuneam perdea, fereastră, ușă, lămâie, singurul meu nume (Zabor, nu Ismael), detalii ale trupului meu, alunița de pe braț, sau denumirea unui medicament împotriva durerilor de cap așezat chiar lângă mine. Spuneam Hadjer, Hadjer, Hadjer. Inventarul acesta îmi era necesar ca să pun ordine în haosul lumii. Mormăiam versete de fiecare dată când mă trezeam, îmi repetam mantrele pentru ca obiectele să coboare din nou pe pământ ca niște crenguțe de ceai căzătoare, redobândindu-și freamătul familiar. Asperitățile obiectelor, fluieratul frunzelor în curte, pașii celor nevăzuți și mai ales frica nedeslușită pe care o iscau animalele domestice cu lentoarea lor perfidă, toate astea se întrupau în tulburarea care îmi pătrundea până în măduva oaselor.

În acea perioadă a adolescenței mele, în ciuda stării de fericire lipsită de griji, când mă trezeam din somnul de după-amiază, izbucneam mereu în urlete mute sau gemete înfundate: capitulam. Mătușa, care îmi purta o afecțiune puternică, mă lua în brațe, invoca nume de sfinți, îmi dădea să miros tămâie sau bucăți de ceapă. Adevărul e că mă simțeam cu siguranță înspăimântat de lucrurile fără nume, dar în același timp îmi cultivam cu grijă crizele ca să mă răzbun pe tata. Știam nelămurit că este vina lui. *(Îl văd acolo, ca și ieri sau de-a lungul anilor, cu brațele bălăbănindu-se, la un metru de pragul casei noastre, incapabil să facă un pas înainte ori să fugă. Bietul om, credea că aleargă mai repede decât timpul și acesta l-a prins din urmă, la fel și consecințele faptelor lui, temerile sale tainice. „Ismael e bine?“, striga el. Nimeni nu-i răspundea și atunci, conform rutinei, se întorcea spre străduță, căuta un martor, lăsa capul în jos și pleca.)* Este nevoie de un tată pentru a da nume lucrurilor, altfel se risipesc, se revarsă în izbucniri agresive, te sugrumă și te slăbesc, apoi te fac să-ți pierzi simțul orientării. Recitam versete, dar ajunseseră să nu mai aibă nici un efect asupra chipului diavolului, care îmi arăta limba lui roșie ce se ițea dintre tatuaje. Adevărul e că această a doua limbă, a învățătorului și a versetelor, după cea a lui Hadjer cu neputințele ei dureroase, era și ea istovită în gura mea. Puteam să o învăț mai mult, să o revigorez ori să îi dăruiesc forță, dar îmi lipsea motivația: nu o mai doream. Avea chipul învățătorului, al imamului, al prietenilor tatei, al tatălui meu însuși când se apleca sub cer să se roage și al zilei de vineri ce-și striga din răsputeri predicile. Învățarea Cărții sfinte m-a făcut să simt că există niște posibilități, dar nu mai erau alte cărți care să-mi poată hrăni curiozitatea.

Atunci, lumea încercă să îmi vorbească altfel.

36

Asta a fost revelația, declicul, îngerul învolburat ale cărui aripi erau o vijelie de la 250 la 400 de pagini, posibilitatea arzătoare a unei soluții. Are banalitatea unei găselnițe accidentale, dar cred că, în ordinea secretă a universului meu, am fost chemat. Deja împlinisem treisprezece ani când s-au ivit alte scrieri, străine, cu pagini zdrențuite, numerotate și vechi. Romane în limba franceză pe care le-am descoperit îngrămădite în casa din vale, într-o cameră incertă din curtea din spate *(„Când nu sunt citite, cărțile călătoresc încet-încet de la o casă la alta, de la un subsol la altul, de la o cutie la alta. Când sunt citite, cel care călătorește este cititorul“, spune grav câinele)*. Un accident? O întâmplare? Nu cred. Întregul meu univers pretindea o limbă nouă, un instrument pentru a câștiga încrederea esențială a satului, pentru mine. Diavolul putea fi îndepărtat cu succes dacă reușeam să îi țin piept, dar îmi lipsea o carte, un instrument. Dincolo de temerile mele irepresibile era o lacună, un fel de gol în care lucrurile, pământul ce se clătina al satului, copacii, totul stătea în așteptare la capătul unei alte limbi, expus și fragil fără consolidarea cernelii. Simțeam cum trupul îmi freamătă, schimbându-se odată cu pubertatea, și cum în jur se așterne o tăcere nouă, sensibilă ca o piele. Întregul meu univers era ca

un tufiș însuflețit de mișcarea unui animal ascuns în sânul lui, care îl străbătea neștiut. Nimic nu era clar în casa din vale, dar un cântec urma să vină. O bucurie fără seamăn pe care o promitea a treia parte a vieții mele: extazul.

A fost o adevărată aventură să învăț singur, pe-ascuns, a treia limbă a îngerului, piesa care îi lipsea legii Necesității, care urma să salveze atâtea vieți, adăugând o mie și una de zile fiecărei întâlniri, în secret, cu umilință, și în arta scrisului. Nu, cărțile scrise în această limbă nu mi-au venit la întâmplare, au fost trimise. Poate de strămoșii mei morți fără amintiri, fără cărți sau nume, care voiau să învețe să vorbească prin mine și să reia povestea întreruptă din lipsa unei limbi și a hârtiei. Fiecare titlu al cărților pe care le-am citit de atunci a venit într-adevăr la momentul potrivit în viața mea, ca un semn făcut cu mâna. O uriașă librărie vorbea deja prin mine la acea vreme, mă luase sub aripa ei protectoare, așa cum trebuia, mulți ani mai târziu, să îi protejez eu pe ai mei. *(Tata va muri, iar eu sunt împietrit. Incapabil să simt cea mai mică emoție. Vanitatea mea primejdioasă își imaginează deja condoleanțele rudelor, ale sătenilor. Pentru că, da, moartea tatei mă va consacra drept fiul său! Nu am nevoie de vreo moștenire, ci de recunoaștere din partea tuturor, ca o răzbunare, care să demonstreze că nu a câștigat, nu m-a strivit – ci el va fi cel strivit de pământul ce îi apasă pieptul. Insula va fi a mea, limba mea va fi proclamată victorioasă și mai bogată decât turmele lui de pe pământ. Toate astea îmi dau amețeli, îmi storc inima ca pe o cârpă. M-a abandonat în deșert, m-a omorât cu ochii lui și cu lunga lui istorie pe dealul trădării, dar tot eu sunt cel care se simte vinovat, neajutorat. Hadjer nu a ieșit în fugă fără motiv. Cred c-a plecat să îl vegheze ori să-și spună*

cuvântul în privința succesiunii. Casa goală rezistă atacurilor insistente ale unui vânt încă slab. Îmi apare imaginea unui lup care bate în ușă. Izbește cu botul său de oțel. E caietul probei de foc, marea sură a vieții mele. Suntem în august, uitasem, luna căreia îi place să se joace cu focul.) Poate că nu voi reuși niciodată să descriu cu talent și precizie natura stranie a acelei epoci, sensul acelei așteptări care s-a încheiat subit odată cu noile verbe. Nașterea celor douăsprezece cărți scrise într-o limbă pe care nimeni nu o stăpânea a fost evenimentul esențial al vieții mele. O mie și una de zile, de fiecare dată.

37

Limba de acum a fost definitiv marcată la acel moment de trupul meu, de sex, de nașterea dorinței. Îi poartă urma, greutatea, semnele trezirii, ale domolirii, pliul rușinos dintre coapse și erecția letrinei inaugurale. Va fi lunga mea ucenicie a lucidității, un exercițiu al agerimii, al tatonării. „Cvadratură“ cred că este cuvântul potrivit. La treisprezece ani am părăsit universul închis al uceniciei ca păzitor al Cărții sfinte pentru a sfârși într-un pustiu presărat cu pietre noi. Această fază de disponibilitate s-a încheiat cu un viciu major, care a făcut din mine cronicarul satului. Iată cum rezum epoca aceea haotică, rușinoasă și splendidă ca îmbrățișarea nocturnă a infidelității. Nu știu cum s-a întâmplat, dar îmi amintesc de faptul în sine, de anecdotă.

Într-o zi ploioasă și blândă, în timp ce Hadjer era încă la hamam, rătăceam prin casa goală, mânat în taină de nevoia de-a atinge ceva nou, o curiozitate tactilă care mă obseda de zile întregi. Mi se schimbase vocea, de altfel întreg corpul. Bunicul era cu mine, stătea cu capul între genunchi ca într-o iarnă lăuntrică, fără să se miște (niciodată un cadavru nu fusese lăsat atât de mult timp în soare), iar eu mă săturasem să-i vorbesc despre ploaie și recolte, cum fac bătrânii. Îi dădusem să mănânce cu lingura, anevoie, aproape forțându-l

să deschidă buzele. Reușea să înghită, însă cu ochii fixați mereu pe un ultim cuvânt, rămas probabil pe vârful limbii, o gaură albă a memoriei care-i întorsese spatele. Era rândul meu să am grijă de el. Igiena corpului său depindea de Hadjer, care îl spăla, îi rădea țeasta cu dragoste, îl îmbrăca și îi vorbea despre tot și nimic ca și cum i-ar fi răspuns ca întotdeauna. Cât despre mine, îl vegheam adesea când ea nu era acolo, îi dădeam să mănânce și să bea (aproape mereu cușcuș cu lapte, pentru că refuza orice altceva).

În sat nu se auzeau zgomote de motor sau țipete, fiindcă elevii nu ieșiseră încă de la școală. Era cea mai frumoasă oră a toamnei, cartea cea mai veche din lume. Bântuiam prin casă de unul singur, deschizând ușile dulapurilor, pipăind lucrurile și, deodată, mi-am amintit de debaraua unde strângeam vechituri, așternuturi de iarnă, cutii goale și provizii, undeva în fundul curții. M-am dus acolo cu convingerea că mă aștepta ceva (tufiș în flăcări, pietre albe, firimituri) și m-am apucat să scrutez întunericul din cămăruță. Zărisem deja un teanc de cărți îngălbenite, jerpelite, legate fedeleș ca niște răufăcători cu mâinile la spate. Am intrat curios, am desfăcut teancul, m-am așezat și am început să răsfoiesc una dintre cărți, fără să mă aștept la mare lucru, eram doar interesat, de parcă aș fi privit chipurile unor străini veniți în vizită. O armată de personaje a năvălit din ea, un furnicar ordonat și riguros, o procesiune de labe slăbănoage, paragrafe ce băteau în retragere și ghilimele agitate de exclamații. Un fluture mort a căzut când am ridicat altă carte, împreună cu o șuviță mică de păr pe care, îngrozit, am luat-o drept păianjen. Am descifrat cu atenție câteva cuvinte, amintindu-mi alfabetul pe care îl

studiasem ca un școlar silitor, și mă pregăteam să închid cartea.

Deși cuprins de o ușoară dezamăgire, imaginile coperților m-au atras ca niște ferestre. M-am aplecat peste ele și m-am pierdut, lăsându-mă pradă căldurii care pusese stăpânire pe trupul meu după ceea ce văzusem. Am simțit îndată un fel de legătură cauză-efect între fiorul necunoscut și imaginea femeii cu sâni în vânt, ce împungeau tricoul marinăresc, zâmbind cu tot chipul înclinat spre mine, atât de aproape, încât simțeam răsuflarea uscată a hârtiei învechite, bucuroasă că mă vede, deși se uita undeva dincolo de mine. Oare întruchipam pe altcineva? Măcar de data asta, dorința presimțită avea un trup în față, o primă țintă, iar adolescentul din mine a înțeles imediat, datorită intuiției. Timpul s-a oprit, iar femeia nu se mișca, îmi dădea voie să rămân lângă ea. Nu se resorbea într-un șuvoi, ca imaginile de la televizor, ci persista, statornică, desăvârșită, întreagă în nemișcarea ei, așteptând un trup, o atingere, mi se oferea. I-am mângâiat pielea veșnic tânără și deja ridată din cauza vechimii hârtiei, buzele roșii înghețate, dar întredeschise peste un foc, ochii surâzători care pecetluiau existența celui pe care îl provocau. Sânii aveau sfârcuri tari, cărora încă nu le cunoșteam forma, sensibil fiind la durerea ascuțită pe care o stârneau în mine, la felul cum încercau să scape din țesătura tricoului marinăresc purtat în spatele geamului de hârtie. Am înțeles repede, pe loc, că miile de caractere, începând cu prima pagină, erau într-un fel tumultul vieții sale, carnea ei, motivul zâmbetului și promisiunea secretului, revelația, posibilitatea înnebunitoare a goliciunii. Am făcut legătura între poveste și trupul oferit, dar ascuns, care se juca cu dorința și neștiința mea. Singura cale de a-i

smulge hainele femeii nu era să rup paginile, ci să le citesc. Toate astea coincideau rușinos cu căldura pe care o simțeam în vintre, pulsul accelerat și dorința de a-mi atinge sexul necircumcis.

Am știut în adâncul meu că mă apropiam de o graniță bulversantă ce urma să stabilească o nouă ordine, o scară ierarhică ce avea la bază o pietricică și în vârf buzele acestei femei, obscuritatea mușcăturii. Hadjer nu vorbea niciodată despre sex, toate filmele pe care le văzuserăm împreună la televizor se opreau în pragul îmbrățișării și al sărutului. Îmi amintesc cum îndrăgostiții se apropiau, plini de dorință, se priveau în ochi, întindeau buzele, apoi se despărțeau brusc, haotic, într-un un fel de respingere mecanică ce punea capăt pasiunii. Sărutul cenzurat rămânea în aer, trebuia presupus, reconstituit grosolan prin absența lui. O pauză, un gol care făcea restul poveștii să nu mai aibă nici un sens pentru mine, nici nașterea copiilor, nici resortul atâtor eforturi pentru eroi și femei. Partea carnală a lumii, învăluită într-o tăcere confuză, era un motiv de stânjeneală între mine și mătușa mea. Această carte mă ajuta să visez la revelația ultimă, era groasă, pasionantă, iar eu eram singurul care putea profita de ea în întunericul cămăruței.

Presimțeam singurătatea sexului, însă mi-au trebuit mulți ani ca s-o înțeleg cu adevărat. Dorința promisă era încă de la naștere clandestină, ascunsă, rușinoasă chiar; era condamnată la contradicția dintre trupul rece și focul intim care nu m-a părăsit niciodată. Eu nu puteam să întâlnesc decât ochi închiși, să sărut numai din unghiul neverosimil al absenței. Apoi am descifrat cu greu titlul: *Senzualitatea orhideei*. Era numele femeii sau al unei părți din trupul ei, sau

o năduşeală, o buză sau ceva mai tenebros. Pentru totdeauna. Tulpină şi vulvă, ghimpe şi turbă deopotrivă. Evadare şi evazare. Cuvintele astea nu aveau nici o semnificaţie imediată în mintea sau în universul meu, dar străluceau ca nişte stele când puneam arătătorul pe ele. Din ucenicia mea la şcoală păstrasem esenţialul: alfabetul, abilitatea de a scrie, însă şi expresii, compoziţii, cântece, poezii de sfârşit de şcoală şi fragmente din cărţi. Totuşi era prima dată când întâlneam un text liber, sălbatic, ce nu era menit să explice o morală sau o lecţie, ci exista ca să încalce ordinea, gratuit şi radical. Era o cale, un fel de potecă neatinsă pe care nimeni de pe la noi nu o văzuse. Trupul meu putea să aibă astfel o parte ascunsă, un dublu care să mă apere de întrebări sau batjocuri. Zabor şi Ismael. Unul putea fi sacrificat, celălalt, nici măcar atins vreodată, întrucât era nevăzut, necunoscut. Aveam două trupuri şi mă aşteptam să trăiesc zeci şi zeci de vieţi. La cei treisprezece ani ai mei, *Senzualitatea orhideei* era un obiect în sine, o densitate carnală pe jumătate intuită, o taină, umbra tatuată pe trup. Sau opusul: un corp care se ţea încet din ţesătura unui tatuaj, de parcă ar fi dat la o parte crengile primului copac. O mângâiam, atingând hârtia îngheţată, urcam spre buza ce mi se oferea, îi sărutam gustul de praf, încercam să-i ridic tricoul ca să înţeleg de ce unghiul acelui sfârc mă înnebunea, iar cu cealaltă mână mă mângâiam. Stângaci, brutal cu carnea mea intimă, priveam implorator, mototolind coperta, nu înţelegeam de ce cuvântul din titlu se încăpăţâna să nu îmi dea limba când îl sărutam, ochii se animau cu un soi de batjocură, apoi a urmat focul umed, o descărcare de electricitate care m-a făcut să gem, străbătut de o încântătoare dezagregare. Mă simţeam murdar, ruşinat, dar

era începutul unui viciu minunat. Știam că de acum puteam ajunge mai departe dacă cuvintele cedau sau se limpezeau, purtându-mă pe tărâmul ocult al sărutului care se sustrăgea constant întâlnirii.

Am contemplat zile în șir fotografia acelei femei, liniștit brusc de certitudinea că o voi descifra, născocind deja șiretlicul care m-ar fi ajutat să ascund de ai mei (Hadj Brahim și ochii lui batjocoritori) această nerușinare anunțată, acoperind poza coperții cu hârtie. Dacă mă surprindea mătușa, părea că am o carte oarecare în mână, semnul darului sau al vocației sau, în cel mai rău caz, al dorinței de-a mă întoarce la școală, lucru pe care îl refuzam mânios. Din acel moment am gândit și mi-am premeditat infamia și libertatea. Femeia mă obseda. Cartea veche era o rochie, dar goală de conținut atâta timp cât nu știam să citesc.

Ce să mai spun? Am început să citesc din prima săptămână. Era dificil, anevoios, dar eram împins de la spate de dorința rușinoasă și sublimă de a surprinde goliciunea, pielea, trupul pe care literele scrise de la stânga la dreapta, întinse și înclinate de parcă ar fi alunecat pe o pantă, îl desemnau unanim și riguros, cu precizia estompată a semnului. Rânduri drepte de furnici înclinate spre o sursă delicioasă, o revelație, o dezbrăcare. Amintiri ale tulburării și furiei, pentru că nu reușeam prea des. Cuvintele, uneori jumătate dintre ele, se luminau în interiorul rândului, însă foarte repede dispăreau în conjugarea pe care nu o stăpâneam. Timpul era pe atunci iadul meu, în care alunecam fără rampă, fără vreun indiciu, interpret al unui prezent continuu, diform și imposibil fiindcă împiedica desfășurarea poveștii. În Cartea sfântă timpul era o iluzie, Dumnezeu vorbea la prezent chiar și în viitorul

Judecății de Apoi sau înainte de creație. Era prizonierul veșniciei lui, asta se înțelegea din versetele sale. Aici eroul călătorea în timp ce vorbea. Timpul conjugărilor era dificultatea mea primordială. Neștiind gramatică, mă învârteam în cerc, pierdut într-un blocaj, o simultaneitate ce nu avea sens decât în ordinea religioasă. Timpul nu era același în arabă și în franceză, era decupat diferit după felul în care înțelegeai viitorul și stăpâneai prezentul.

În cele din urmă am hotărât să încerc altceva pentru a afla povestea acestei femei: am recitit un capitol sărind cuvintele pe care nu le știam, citindu-le doar pe cele pe care le înțelegeam. Fazele excitației au devenit conjugarea mea. A fost începutul miracolului, iar paragrafele au prins să se lumineze treptat, bântuite de umbre grele și șoapte, lăsând să se întrezărească o breșă, posibilitatea unui sens, a sânilor. Am căutat apoi frazele care începeau cu „ea“, numele unei femei, sărind paginile ca să o regăsesc ca într-o mulțime sau într-o gară, oprindu-mă, apoi luând-o de la capăt fără încetare când o confundam cu altele. În acele momente întorceam spatele satului, rudelor mele. Nu mai eram Ismael cel abandonat, cu voce de capră, lovit de blestemul leșinului când vedea sânge sau când încerca să părăsească satul, ci un englez (de unde venea această naționalitate despre care vorbeau adesea mările?), o mână care mângâia niște plete ca să liniștească o inimă.

Hadjer, la început intrigată, se gândi că era o modalitate unică de a-mi completa cunoștințele sau de a-mi ocupa timpul, infinit la vârsta aceea. Trebuie spus că, în lumea noastră, cartea cobora încă din cer, păstra prestigiul unei voci a lui Dumnezeu sau al unui comentariu despre versetele sale.

Destinul era „scris“, cerneala avea puteri vindecătoare și era băută pe stomacul gol (amestecată cu ulei, miere și cimbru), cu fața întoarsă spre răsărit, iar scrisul era încă o poruncă supremă ce punea ordine în tot și toate. Văzându-mă că citesc fără încetare, aplecat ca peste o fântână, liniștit și fără să mai țip, hotărî că acest leac e mai bun decât filmele de la televizor, mângâierile pe păr sau explicațiile fragile despre moartea mamei și abandonul tatălui meu. Am suspendat timpul, jocurile cu ceilalți copii din cartier și hoinărelile fără rost prin casa din vale. Mătușa nu se lăsă însă păcălită mult timp, printr-o intuiție ciudată ghici că nu era vorba numai despre o atracție pentru limba foștilor coloniști, ci și de anumite tulburări ale trupului care căpătase unghiuri și oase noi, observă că vocea mi se schimbase din behăit de ied într-unul de oaie cu ochii plecați. Feminitatea ei, accentuată de atâta așteptare, îmi presimțea transformarea, dar alese să nu-și facă griji.

Orhideea sălbatică mi-a rezistat multă vreme, apoi, încetul cu încetul, obosită de insistențele mele, a cedat, a deschis gura și a desfăcut buzele, lăsându-mă să-i văd limba. O să-mi amintesc întotdeauna acel moment de armonie neprevăzută când am ajuns la concluzia că stăpâneam acea limbă; din piatră scrijelită, devenise muzică, sunet în mintea mea, palmieri muți și cocotieri fără gust. Dintr-odată, cartea a prins glas și mi-a spus povestea ei ca pe o mărturisire după crimă. Sigur, nu înțelegeam toate cuvintele, dar verbul, care era carne, a devenit mușchi noduros, a căpătat avânt odată cu timpul conjugat. Orice descoperire este muzică, melodie, vibrație. Chiar și astăzi, când scriu pentru a ține satul departe de vid, inspirația îmi vine ca un zumzet de albine. Iar această

muzică m-a stăpânit ani de zile, anunțând erecții, dar și călătorii. Mâncam puțin, citeam peste tot, reciteam (din lipsă de cărți) la lumina televizorului sau la flacăra lumânării în curte, lângă bunicul meu încă în viață la vremea aceea, ca un punct de suspensie. Aveam ochiul strălucitor al obsedatului, dar și oboseala călătorului. O inițiere fabuloasă – crizele mele au încetat, iar această limbă mi s-a arătat în toată splendoarea și libertatea ei odată cu primele douăsprezece cărți ale mele. Era, desigur, revelația sexului, dar și a locurilor neumblate, aproape necunoscute: marea, valea, tropicele, febra ucigașă, nisipul și hobanul, insula mai ales, toate astea mi s-au arătat din interior, atingând alte simțuri decât pe cel al văzului, în intimitatea fremătătoare pe care orice cititor o resimte în fața lumii. Să citești un roman e ca și cum ai călători printr-un copac gigantic, urcând pe sub coaja lui către fructe, înăuntrul ramurilor.

Învățând să citesc mi s-a arătat coincidența minunată dintre intimitate și aparență, tăcerea a prins glas și mi-a îngăduit să măsor întinderea precisă a lumii care se afla dincolo de leșinurile mele. S-a întâmplat în ziua aceea de la începutul lui octombrie și a dus la stigmatul bizar al unui bărbat aplecat peste caiete pentru a feri satul de epidemii, boli și de tristețile doliului. Cărțile fără ilustrații și imagini erau dense ca tropicele în ochii mei, și întâi îmi petreceam ore întregi studiind coperta, visând cu ochii deschiși la semnificația titlului, la umbra sa, la contrastul cu mâinile mele de carne, la cernelurile pe care le reîncălzeam. Titlul era un univers în sine, o lume. Chiar și acum, adult fiind, nu trece o zi de lectură fără să mă cufund cu încântare în universul unui titlu. Din cauza lipsei de cărți, mi-am făcut propria bibliotecă,

infinită într-un fel. Sfârșitul unui roman (de care se temea Aboukirul, unde Altundeva era un autobuz care trecea de două ori pe zi pe strada mare) fusese dezamorsat de o listă cu cărți „în curs de apariție“, cu titluri oferite reveriei mele. Îmi închipuiam conținutul, îl populam cu personaje, intrigi, drumuri și astfel puteam să petrec ore întregi citind, în mintea mea, zburdând pe cărările începuturilor. Oare și bunicul făcea la fel în muțenia lui? Așa am scris *Stăpânul inelelor*, *Marinarul alungat de valuri*, *Confesiunile unei măști*, *2010: A doua odisee*, *Ciuma*, *Către un zeu necunoscut*, *Cartea de nisip*, *Nestemate visătoare* (ce frumusețe!) și alte câteva zeci.

Înainte chiar de a stăpâni pe deplin această limbă, scrisesem în capul meu vreo zece romane și încă nu împlinisem paisprezece ani. Erau premisele darului meu, ce anunțau responsabilitatea și misiunea mea.

38

(Mătușa încă nu s-a întors. Sunt singur cu această limbă și poate tatăl meu e deja mort dacă nu scriu mai repede. O bufniță țipă, caricatură a doliului anunțat. Vântul are animalele sale preferate: bufnița, lupul, care este însăși esența lui, greierii, se spune, insectele fără sânge, păianjenii uscați... Geamurile ferestrelor zdrăngănesc în camera mea și toate ușile din sat scârțâie ca de obicei când sunt bântuite de vântul care ia toate casele la rând. Căutându-mă, cu siguranță. Djemila arată ca o pagină zburătoare ce încearcă să găsească o carte în care să se lipească, pentru a avea o poveste la care să ia parte.) Metoda mea era simplă și ingenioasă ca seducția: verificarea încrucișată. Îmi aminteam alfabetul și câteva cuvinte din perioada când mergeam la școală, foarte îndepărtată acum, și aveam la îndemână bucăți de texte deja cunoscute, sugestive, așteptând în capul meu. Pornind la drum cu acest capital, am construit singur limba, în întregime, cu propriul meu dicționar sălbatic. Glosar fabricat cu resturile unei limbi naufragiate, descoperiri făcute pe insulă, coji de cuvinte, bucăți de pânză cârpite, texte mâncate de sare și uitare, uneltele supraviețuitorului care încearcă să reconstruiască o civilizație cu o rindea și o biblie. Sau opera titanică a papagalului său, Poll, care își propune să repopuleze insula cu

variațiile singurei fraze învățate: „Bietule Robinson, unde ești tu?“. Cuvintele cunoscute mă ajutau să le ghicesc pe cele necunoscute prin verificare încrucișată, clarificare contextuală, contaminare cu sens. Treptat, *Senzualitatea orhideei* a devenit o poveste, iar eu am prins stângaci logica ritmului, sensul pulmonar al paragrafelor.

Cuvintele solidare îmi spuneau astfel o poveste, iar prima frază, epică pentru mine, revelație a legăturii dintre simțuri și sens, se multiplică la nesfârșit și mă conduse spre orgasmul universal câțiva ani mai târziu. Femeia se apropie de mine, cu o nuditate vagă ce treptat se desluși, deveni hârjoană, șiroire, corpul prinse carne și îmi dădu o stare febrilă. Citeam ca un apucat pasajele erotice, descrierile săruturilor, îmbrățișărilor, perspectivele asupra sexelor și fluidelor lor, ardoarea mă galvaniza și mobiliza toate eforturile inițierii. Chiar și azi mă masturbez când citesc anumite cărți a căror intimitate cu corpul este mare, dar simt un gol ce nu poate fi umplut decât prin prezența solidară a unui alt trup de după cădere. Adam nu a căzut singur, cu un fruct în mână. Scriitura are întotdeauna textura pielii, iar cuvântul obscur e des ca lâna de oaie. Jur. Această primă frază, descifrată cu migală în cel dintâi roman polițist pe care l-am citit, a fost revelația acelei epoci, o rochie sfâșiată.

Sexul era un cvasi-mister în adolescență, fiindcă între ei copiii sunt violenți și vicleni: insultele, bătăile, ierarhia erau întotdeauna de natură sexuală, ca și misterul. Trândăvia îi făcea de timpuriu pe copii să-și arate penisurile, să-și măsoare bărbăția în funcție de lungimea jetului de urină pe nisip și să vorbească despre sodomie ori să-i atace pe cei mai slabi mimând-o. Nu existau fete pe care să le dezbrace, nici trupuri

de văzut la televizor sau în reviste. Eu îndrăznisem, în schimb, să pornesc pe un drum nou și descoperisem cărțile care puteau să ridice vălul, să îmi arate nuditatea fără să bănuiască cineva. Eram zguduit. Acea fază unică și copleșitoare și-a spus cuvântul asupra lecturilor mele, m-a bântuit cu exactitatea ei: încă nu știu cum arată sexul femeii, dar nuditatea era posibilă, palpabilă și evidentă. Ajungea să citesc în continuare, să merg mai departe în înțelegerea cuvintelor ca să ating trupul în intimitatea lui, să îi simt nu numai conturul, ci și emoția!

Această lume nouă era periculoasă în splendoarea ei, fiindcă se prezenta ca un univers cu posibilități geografice inedite. Am descoperit alte resorturi ale intrigilor, medii și obiceiuri, nume și istorii ale altor țări. Dar într-o debandadă care a produs diformități asupra limbii abia învățate. Cum să povestesc astăzi toate astea? Romanele cu marinari erau cele mai dificile, cu descrierile de corăbii, frânghii, noduri și cuvintele lor diferite pentru furtuni. Cum să le traduc la noi, pe acest petic de pământ din inima uscatului care era satul Aboukir? „Tribord“ s-a opus mult timp. Alte mistere au fost deformate de compromisuri de imagini. De pildă, acel „foc André“ ce vorbea despre un om mort. Pe vremea aceea nu știam nimic despre ritualul străvechi al capelei în flăcări[1]. Așa că am atribuit acestei expresii metafora coroanei albastre a focului din bucătăria noastră, înconjurând numele cu un inel, oferindu-i un soi de aureolă. Glosarul *Zabor* deveni un joc de pământuri sălbatice și domesticite, culesuri și recolte, definiții absurde sau precise.

Limba nouă a avut trei efecte asupra vieții mele: m-a vindecat de crize, m-a inițiat în cunoașterea sexului și dezvăluirea femininului, în plus mi-a oferit o cale de-a ocoli

satul și limitele sale. Ele au fost premisele darului meu, ce a venit ca o consecință. Această limbă născută dintr-o descifrare personală dobândi putere suverană, fiindcă era regească și avea nevoie de un rege. Era clară, cuprinzând cuvinte pe care le descopeream necontenit, ce se revărsau peste marginile universului meu și promiteau mii de cărți pentru a-și consolida ordinea. Ultimă virtute, limba îmi aparținea în secret, intim, se sustrăgea legilor tatălui meu și ale școlii, privirii mătușii, dar și universului neghiob, inutil, al adolescenților de vârsta mea. De atunci datează divagația mea, această satisfacere rușinoasă a simțurilor și dorința de a fugi. Cuvântul „evadare“ îl conține pe „dar“ lărgit la infinit. Nu percepeam imaginarul ca inexistent, spre deosebire de oamenii din sat, pentru că în limba noastră cuvântul „imaginar“ este același cu „umbră“ – moștenire îndepărtată de pe vremea caravanelor și deșertului, probabil, acolo unde umbra nu este decât opusul vanitos al soarelui foarte real. Crizele mele erau doar niște amintiri. Mi se întâmpla să petrec ore întregi cu arătătorul ridicat, desemnând obiecte, nuanțe, culori, găsind cuvinte potrivite pentru ele, precum și sinonime. Am înghițit repede o duzină de romane, uneori rupte pe jumătate *(o, ce amintiri cu* Nehotărâții sorți ai bătăliei*, care nu avea primele pagini, nici numele autorului, sau cu* Zbor de noapte*, despre acesta din urmă am crezut prima dată că este monologul unui călător care vorbește cu o stea ce i-a întors spatele și s-a îndepărtat înot)*, înainte să le recitesc în toate sensurile, storcând din ele imposibilul. Fiecare frază era o lume ce mi se dezvăluia, pe care mi-o însușeam. *Douăzeci de mii de leghe sub mări* a fost pentru mine cel mai fabulos, pentru că avea pagini cu desene care prindeau balene

întunecate și scafandri în cerneală, ca într-o metaforă a cititorului sau a profetului.

Am căutat apoi alte romane, oricare, pentru a-mi stinge setea. Altă aventură și altă frustrare. Care m-au ajutat să descopăr mecanisme clandestine, vitale pentru vocația mea și pentru supraviețuirea satului însuși. Poll zbura. Iar vocea mea de capră, când tăceam, devenea un cânt minunat al vieții. Da. Citeam dintr-o suflare tot ce puteam găsi despre zei, instrucțiunile de folosire, rețetele de medicamente pentru urechea ciulită a familiei mele analfabete, mătuși, veri, citeam ziarele care erau foarte rare și descifram plăcuțele învechite în franceză ce datau din perioada colonială. Povestesc toate astea acum pentru că este important: să învăț limba a fost o bătălie câștigată împotriva sărăciei lumii.

Stăteam pe marginea rușinoasă și fantastică totodată a prăpastiei, căci începusem să mă plimb peste tot în afara satului, să îl văd ca o pasăre din cer, abia zărit prin verdeața palidă a păduricilor de eucalipt și a podgoriilor sale. A fost o perioadă învolburată, citeam descoperind cuvintele sau umplând golurile din imaginație. Cuvinte aproape lipsite de sens dobândeau unul prin harul meu și, mai târziu, când dicționarul a venit să corecteze semnificația, breviarul meu a rezistat ca un trib străvechi în fața sosirii coloniștilor, a zidurilor și a orologiilor. Dădeam peste dificultăți grozave pe care le rezolvam la întâmplare: de pildă, nu înțelegeam de ce „parfum“ este de genul masculin, când este obligatorie majuscula, de parcă trebuia să te ridici să iei cuvântul, ce rost avea sedila etc. O limbă nebună, bogată, fericită, amestecată cu rădăcini sălbatice, hibridă ca un bestiar mitologic. Am avut norocul să modelez fierul unei noi limbi barbare, una orală și

totuși strâns legată de scris, mută de parcă ar fi fost moartă. Orice sărut e adăpostit de tăcerea limbii.

Am pierdut în greutate, mâncam din ce în ce mai puțin, în cele din urmă m-am îmbolnăvit mai rău, dobândind un fel de transparență ce mi-a atins pielea și m-a făcut să mă desprind de pământ. Lucrurile care altădată fuseseră o amenințare din pricina lipsurilor limbii materne au devenit tulburi, lovite de o duplicitate alchimică, mâncate de o polisemie nesfârșită. Simțeam cum alunec fără oprire, de parcă aș fi fost tras înăuntru, de îndată ce deschideam o carte să citesc altă poveste. Cuvintele se luminau unul pe celălalt, dar și frazele, titlurile, și m-am trezit deodată pe câmpul vast al conversațiilor între cărți ce discutau în cimitirul fals al coperților pierdute, cufundându-mă în ele ca hipnotizat. Dar cred că ce a provocat această nebunie a fost sexul, iar mai apoi împreunarea lui cu cuvintele.

1. Capelă mortuară; sintagma „în flăcări“ vine de la mulțimea lumânărilor ce o luminează.

39

(Patru dimineața? Observ asta odată cu gustul de praf din gură, căci vântul a devenit feroce în noaptea târzie de sfârșit de vară. Mă aplec și mai mult. Ca să mă fac mai mic. Să mă preschimb într-un cuvânt care cade pe pagina albă a caietului. Mă ghemuiesc până când devin minuscul ca să mă expun cât mai puțin la furtuna care mârâie afară, rânjindu-și colții înfricoșători.)

Bunicul a murit fără să spună un cuvânt în ultimii zece ani de viață sau chiar mai mult, nu-mi amintesc. Vineri, pe 8 august 1984, a tușit toată dimineața, scuipând sânge. L-am ținut în brațe, eram singur, mătușa plecase să-i caute pe tata și pe unchii mei, când a început să geamă ca un copil. A fost un moment ciudat: țineam în brațe un trup, cu capul în poala mea, dar nu știam ce să fac cu el sau cum să-l susțin. Eram captivat, incapabil de sentimente. I-am vorbit, deși știam că sunt ridicol. Să-i recit una dintre cele mai puternice sure ale Cărții sfinte? Am încercat, dar am lăsat-o baltă, mi se părea că sunt caraghios cu vocea mea nazală și acel preludiu al înmormântării. Așteptam să vină cineva să mă ajute.

Hadj Hbib nu era mut din naștere. Dimpotrivă, știam de la Hadjer că fusese un om plin de viață, demn și atât de preocupat de libertatea lui, încât nu reușise să păstreze

vreodată o slujbă la colonişti mai mult de o săptămână. Memoria nu prea mă ajută, dar şi eu îmi amintesc că vorbea foarte mult la un moment dat. Hadjer mi-a explicat, puţin câte puţin, de-a lungul unei poveşti din o mie şi una de bucăţele, că starea lui a început să se deterioreze din ziua în care s-a apucat să-şi întrebe fiii, soţia şi apropiaţii cum îi cheamă. Mintea lui s-a degradat şi mai tare când, câţiva ani mai târziu, şi-a pierdut toate amintirile despre universul nostru de pe deal, a devenit un străin, un vizitator necunoscut, apoi un trecător care vorbea uneori după o tăcere de câteva zile ca să ne spună cum abia a sosit din Franţa şi cât de dezamăgit a fost că nu ne-a văzut pe nici unul dintre noi în portul oraşului mare să îl aştepte şi să îl ajute să care bagajul plin cu mii de cadouri. Felul cum inventa povestea nesfârşită a călătoriei sale de întoarcere era o distracţie pentru copiii care profitau de ocazie să râdă de el, întrebându-l ce a adus în valize, unde îi e maşina, cum se numeşte soţia lui franţuzoaică sau moneda de acolo. Asculta cu răbdare publicul, apoi îşi lua un aer viclean şi descria Franţa ca pe un nor, un animal iute şi strălucitor, o grădină mare prin care nu se putea trece sau un copac apărat de pândari încăpăţânaţi. Avea obiceiul să ne arate, când îl plimbam prin împrejurimile Aboukirului, terenuri pustii amintind de migdali, castani ce se răsuceau în universul lor lent, podgorii smulse. Cunoştea soiurile de struguri, varietăţile de viţă-de-vie şi bolile lor. Discuţiile cu el erau unice în felul lor, coerente, simple, construite pe emoţii sincere. Îmi plăcea, copil fiind, să îl privesc cum îşi conduce lumea, cum o populează în ciuda găurii negre din mintea lui. Avea ochii verzi, spre deosebire de ai mei, un chip autoritar, cu bărbie aspră, ca şi cum s-ar fi luptat cu bustul invizibil al

unui alter ego amenințător și de temut pe care îl înfrunta curajos din tinerețe. La fel ca lui Hadj Brahim, lui Hadj Hbib îi plăceau cuțitele, dar numai ca să le atârne de centură. Avea un creion vechi în portofel, dar nici un carnețel, și prefera să își coasă singur hainele după moartea bunicii mele, răpusă de tifos. Îi plăcea să doarmă în bucătărie, să bea lapte de capră, să mănânce numai pâine făcută în casă, nu din cea de la brutărie. Îmi amintesc că era orgolios până în pânzele albe, iar vocea lui a fost mult timp ridicată, puternică asemenea unui fluviu fascinant, cu contracurenți și hule mute când nu își mai găsea cuvintele. În culmea tulburării, în ultimele luni petrecute pe deal, înainte de a fi izgonit de mama vitregă, tatăl tatălui meu începuse să confunde numele, adresându-se nou-născuților cu numele răposaților, ori să se certe cu soția lui, care nu răspundea când o striga, așa că o înjura vârtos, deși murise de mult.

Șuvoiul de cuvinte și conversația lui au fost zgomotul de fond al copilăriei mele, fluviul ce străbătea casa din deal, apoi pe cea din vale, până a secat definitiv. În ultimii ani își pierduse bucăți întregi din vorbire, iar tăcerea pusese stăpânire pe el ca o avalanșă surdă de zăpadă ce se prăvălea din vârful unui munte înalt. Bunicul putea uneori să reia o discuție cu aceeași vervă cu care frunzărea frenetic un roman, iar apoi să tacă, secat, uscat, fixând cu ochii lui frumoși un loc unde cuvintele se opreau și se descălțau. La un moment dat am întreprins o anchetă interesantă, încercând să apuc firul sensului din ceea ce aducea la suprafață din adâncul nebuniei sale. Am avut astfel ocazia să dau peste foste denumiri, indicii ale unor drumuri din perioada colonială, uneori urme de luciditate ce corespundeau evenimentelor recente al căror

martor uitat fusese, fragmente de discuții între mine și Hadjer, amintiri din copilăria sa. O apă curgătoare, un val în care puteam vedea urmele satului străvechi, ale vieților sale de altădată sau ale evenimentelor spectaculoase ca acea inundație pe care a evocat-o luni la rând și care măturase aproape totul în calea ei, o ninsoare de la începutul secolului sau cum i-au furat nomazii încălțările la cosit. Îl striga uneori pe Brahim, alteori pe fiii lui morți, îi dădea lovituri imaginare unchiului meu care trăia în Franța, era adesea fabulos ca un roman, avea un debit de cuvinte și calendare pe care astăzi îl pot compara cu nebunia unui dicționar ce luptă împotriva uitării.

Bunicul a vorbit vreme de zece ani aproape fără întrerupere despre toate rudele, a stat treaz nopțile, le-a provocat insomnii și le-a epuizat pe fiicele sale care făceau cu rândul să-l vegheze în vârful dealului. Cel puțin asta era versiunea lui Hadjer. În cele din urmă l-au adus la noi, în casa din vale, ca să aibă mătușa grijă de el. Și aici debitul i-a rămas năvalnic uneori, dar era deja găurit de uitare. Vorbea încă despre întoarcerea lui din Franța, deși nu părăsise niciodată perimetrul viilor din regiunea noastră, sau povestea în amănunt întâlnirile sale cu spiritele nopții ținute pe loc de durere sau de furie. Într-un ultim efort a denumit fiecare obiect, a descris detalii până a amețit, a reușit minunea de-a înnoda fire și a face legături între evenimente și obiecte în timp ce lupta împotriva uitării, iar această luptă mi-a rămas în amintire prin eroismul ei niciodată egalat de altcineva din familie. Era minunat să-l asculți și să-l vezi, însă fluviul lui curgea într-o singură direcție, cea a istovirii finale, cu toții știam asta.

Hbib își pierdu cuvintele unul câte unul, le răsuci, le stoarse, le schimbă destinația, le utiliză în toate sensurile posibile, apoi începu să se bâlbâie, să saliveze abundent. Îl vedeam, pe când eram doar un copil, sufocându-se ca un înecat, agitându-se furios pe noua lui neputință, așezat în curtea casei noastre. Iar asta a durat mult timp, scoțându-i peri albi mătușii, care veghea asupra tinereții sale ca asupra unui foc ce amenința să se stingă, apoi a renunțat. La un moment dat, înfrângerea lui a devenit evidentă: era încet, țeapăn, apoi a început să fixeze un punct din universul său și nu s-a mai mișcat pentru tot restul zilelor, stând cu capul între genunchi și cu mâinile la ceafă. Asta a fost ultima etapă a vieții lui, grea pentru noi toți. Hadj Brahim n-a acceptat această soartă, a ezitat îndelung cum să se poarte, apoi a decis să ne facă doar vizite amabile. Hadjer a văzut în această încercare un fel de pandant al rugăciunii pe care nu o practica, o modalitate de-a se împăca oarecum cu dumnezeul ei sau de-a plăti pentru fericirea viitoare. Pentru mine a fost lecția cugetării și a tăcerii. Bunicul avea în portofel un ciot de creion și astfel mi-am imaginat destinul: ca un creion ridicat asupra cărții nebunului, cum spunea Profetul. „Ridicat“ voia să zică „suspendat în aer“? Ezitând în privința noii limbi ce trebuia găsită pentru a descrie pierderea minții? Fără cuvinte care să desemneze această stare? Câte stilete nu stăteau oare suspendate în aer, armată neclintită a scriitorului ce rămânea deasupra capetelor nebunilor lumii, a adormiților și a adolescenților înainte de prima ejaculare? Îmi imaginam această pădure de stilouri pe cer, inutile pentru că nu scriau nimic. Îmi imaginam mai ales paginile albe ale vieții adormiților, adolescenților și nebunilor, întoarse de vânt,

imaculate, caiete rătăcite sau uitate, stoluri de berze cu vârful aripilor pătat de cerneală. O lume goală, fără cuvânt, prima și ultima în același timp, solidară.

Și eu aveam un creion deasupra capului, mi-am spus îngrijorat. Care scria pe țeasta mea în timp ce dormeam. Poate că vocația mea era să fur acele caiete albe ca să le umplu. Ori să fur creionul propriului destin ca să scriu ce vreau eu. Ori să iau, ca un justițiar al echilibrelor, caietele imaculate ale unora ca să le adaug cărților epuizate ale altora, bătrâni sau muribunzi amenințați de moarte. Doar că la vremea aceea pierderea minții bunicului mă îngrijora profund, ca o angoasă în surdină. Aveam sub ochi dovada că dislocarea este posibilă, în ciuda puterii limbii și a bogăției vieții, iar centrul devine abis, demonstrând că nimic nu e de nezdruncinat, cu atât mai puțin cuvintele și scrisul. Oare asta anunța amenințarea nudității ce avea să mă lovească în plin câteva luni mai târziu? Poate. Forma pe care a luat-o agonia bunicului a fost cea mai vicleană: dovedea că viața ține de povestea pe care o depănăm în sinea noastră la fel de mult ca de posibilitatea de-a o spune sau de-a o scrie, ceea ce este chiar mai bine. Dar legătura era în același timp absolută și fragilă, dictată de nevoia unor corespondențe, totuși arbitrară până la pierderea speranței. Cartea putea fi sfântă, însă coperta ei era un artificiu. Hadj Hbib, bunicul meu, mi-a dezvăluit posibilitatea nebuniei și necesitatea de a crea o coerență lăuntrică, o forță a poveștii și o disciplină care să nu permită nici unui spațiu să se insinueze ori să se extindă. Era o chestiune de viață și de moarte ce se ascundea sub aparența unei probleme legate de cuvinte și tăceri. Concluzia mea, chiar la acea vârstă, a fost că ne putem pierde viața dacă încetăm să întreținem o limbă

înăuntrul nostru, că ne putem pierde mințile. Bunicul s-a întors la noi numai în ultima clipă, iar eu am fost singurul care a observat, ca un înotător ce se întorcea din adâncuri și pentru care totul în jur era un tărâm posibil, linia mântuirii ce se legăna pe marea învolburată, plaja care abia se zărea, aurită și neatinsă de urme de pași.

L-am iubit, da, totuși m-am obișnuit de mult cu moartea lui. Doar că în acea vineri, pe 8 august 1984, mă privea cu ochii lui albaștri-cenușii așteptând ceva, cu o atenție prevenitoare care mă scotea din sărite pentru că nu o înțelegeam. Ca și cum ar fi întors capul spre mine de după geamul unui autobuz sau ar fi vrut să-mi spună ceva. Toate limbile au în comun ceva înspăimântător: se eschivează în momentele esențiale, în fața focului, a extazului, a morții sau a înfrângerii. Panica a pus stăpânire pe mine, convins fiind că neglijam un ritual specific. Atunci i-am așezat capul pe pernă și am făcut ceva neașteptat, chiar surprinzător, banal, dar decisiv în ordinea lumii: am luat un roman care îmi era la îndemână, m-am întors spre el și am început să citesc cu voce tare (vocea iedului la vederea cuțitului) un capitol care să-i mascheze horcăielile. Voiam să îi acopăr cu vocea mea hârâielile, să le amuțesc, să le șterg ori să le pun în ordine. Era în gestul meu (lipsit de respect, însă pot să mă explic) dorința de a-i face agonia mai suportabilă, dar și o idee prosteasc: să o fac mai acceptabilă printr-o diversiune, să îi păstrez vie atenția atât de scurtă asupra lumii (asupra persoanei mele). În filme, când se află în pragul morții, oamenii spun lucruri importante și definitive, cer iertare ori își exprimă regretul. Acolo, în vinerea aceea, singur în fața morții în casa din vale, în timp ce imamul își striga predica prin difuzoare la ora

rugăciunii, am preferat să folosesc o limbă tainică și bogată ca să exorcizez moartea, să mă agăț de viață, să îi distrag atenția bunicului ori să dau o semnificație destinului său. Ce mă apucase? Era mândrie, vanitate, un capriciu de adolescent înspăimântat? Sau era mâna îngerului care mă călăuzea? Bunicul, cu pieptul strivit de un munte, horcăind ca o oaie sacrificată, cu ochii în lacrimi, cu gura plină de cheaguri de sânge, mă țintuia cu privirea în timp ce citeam, trezit la viață dintr-odată, surprins și aproape nebun. Am citit îndelung, iar el a revenit la viață pentru o clipă *(jur, Abdel!)*, cercetând fiecare obiect din camera unde stătea întins pe jos, cu un castron în care să scuipe alături, apă, miros de putreziciune și urină, a întors capul spre mine încercând să zâmbească, o grimasă cu jumătatea de sus a protezei, apoi a revenit la obiecte, le-a făcut inventarul unul câte unul, ca un contabil sau un copil într-o casă nouă. Afară, vocea imamului încerca să concureze cu a mea, se pierdea uneori, acoperită de ovațiile credincioșilor, apoi a dispărut într-un „amin“ unanim. Vocea mea era puternică și liniștită ca marea, așa cum mi-o imaginam eu *(marea pe care nu o văzusem niciodată de aproape, ca o pendulă sau un orologiu orizontal, unde vapoarele sunt precum cifrele orelor, soarele încearcă să impună acul vântului, cadranul se află la tropice, iar insulele sunt, în visul meu de cititor, sinonime ale cuvântului „moment“)*. Am simțit atunci că asta ar putea să-l ajute. Exista o legătură între carte și viața lui? O cale de-a ține la distanță decapitarea. Am ghicit asta de la primele pagini, când am citit povestea incompletă, găsită în franceză, despre femeia care vorbea noapte de noapte. Citeam, iar el mă urmărea din ochi ca un

om pe care îl scoți din apă, cerându-mi o continuare mereu amânată, temător (dar și surprins, fiindcă nu mă recunoștea).

A murit cu zece minute înainte să aud bătăi în ușă, cu capul pe genunchii mei, ascultând o limbă necunoscută. Nu am plâns pentru că nu-mi place mila, nici să o arăt în fața morții. Era acolo (animalul te țintuiește necruțător în timp ce-și sfâșie prada), dar eu mă uitam în altă parte, plin de cerul care se întindea dincolo de fereastra mare a camerei. Unchii mei dădură buzna înăuntru, Hadjer scoase un țipăt și își pierdu trupul, care se prăbuși în hol. Totul se precipită și mă goniră ca să se ocupe de corpul bunicului. Cât despre mine, exclus, înghiontit de trib, știam că am dat peste o taină grea, că o nouă lege mi se revelase. Primul articol din legea Necesității. Exista o legătură. Fie între felul meu de a citi și moarte, fie între scris și moarte, fie între carte și moarte. Pupilele bunicului înghețaseră și își pierduseră strălucirea în clipa în care rămăsesem fără suflu la capătul unui paragraf lung ce descria căderea naufragiaților din balon, la începutul *Insulei misterioase*.

„Cădem?“

Ce vreau să spun este că textul e doar un pretext. Un accident. Se poate ca miracolul să fie cartea. Puterea stă în coerența care ține piept. În unitatea ei care predomină asupra morții. De ce? Pentru că propune un sfârșit alternativ, stabilit. E o piatră de mormânt pe care o putem muta înainte sau înapoi pe drumul nostru de cititori și de scriitori.

40

(Vara este frumoasă în general. Dar uneori, spre august, anotimpul galeților fierbinți și al morții celor mai bătrâni – Smaïmes[1], cum se numește la noi –, are loc un război pe cer. Un fel de spectacol între foc și vânt. Din sud, venind dinspre Sahara, nisipul roșu se ridică la cer, dând norilor o strălucire de un roșu bolnăvicios, vântul se înalță încet, ca o trădare, tot mai sus, devine puternic și murdărește pământul din Aboukir. Zidurile nu au nici o putere și, dintr-odată, toți – cei care știu să o spună și cei care pot doar să o simtă în întunericul unei limbi slabe – se ascund, ghicesc că distanța dintre confortul lor și deșert este foarte mică, o azvârlitură de băț. Anotimpul Smaïmes-elor se întinde pe aproape zece zile spre sfârșitul lunii. Ia cu el mulți bolnavi, centenari, femei în vârstă, usucă fructele de sezon, mai ales ciorchinii de struguri, reduce apa la un firicel și umple de praf uneltele, curțile caselor, frunzișul. Vântul de nisip arde tot cerul zile la rând, apoi se îndreaptă spre pământ, străbate străzile, stinge felinarele ce se preschimbă în jăratic, zgâlțâie ușile, ferestrele și balamalele de parcă ar fi niște oase bătrâne. Până și noaptea se pierde în el: devine un amurg nesfârșit.

Așa e și noaptea asta. Casa se leagănă ca o barcă, lumea este balena ei, iar eu sunt profetul. Scriu repede. Totul depinde de mine. Viteza scrisului meu și cea a vântului se iau la întrecere.

Dacă vântul se întețește, riscă să ia pe sus toți pereții, să îmi împrăștie caietele, să mă împingă s-o caut pe Hadjer ori pe mama sub pleoape. Să scâncesc. Dacă îl bat la jocul vitezei, o să se retragă ca un lup, o să geamă la rândul său pe străzile pustii, o să mănânce ambalajele goale, mizeria satului, și o să-și lase blana în crengile copacilor. Mereu epică, această bătălie va fi și mai și de data asta. Noaptea nu este cerneală, ci un fel de jăratic pe cer, în spatele unui văl de cenușă.

E aproape cinci dimineața și zorii nu vor veni. Vântul se preface într-un animal, un lup. „Ei îi ziseră tatălui lor: Ne-am luat la întrecere după ce l-am lăsat pe Yusuf să aibă grijă de lucrurile noastre. Atunci a fost devorat de lup“, spune despre acest Iosif cu un destin ieșit din comun Cartea sfântă coborâtă pe jumătate din cer, căci cealaltă jumătate trebuie descoperită prin meditație. Îmi amintesc foarte bine. „Totul stă scris în Cartea sfântă“, îi place să strige lui Hamza, diavolul. Lupul merge prin sat, stâlpii se îndoaie, acoperișurile pot fi luate pe sus în noaptea asta, incendii se pregătesc să izbucnească pe câmpuri, sunt sigur. Bizar anotimpul Smaïmes-elor anul ăsta: vântul nu mai caută duelul său obișnuit care dă norilor forme de flăcări zile la rând, dezvelește oasele și le reamintește de ordinea mărețiilor. Nu. Caută într-adevăr pe cineva, din ușă în ușă. Va întoarce casele cu fundul în sus, una câte una, ca pe niște scoici sau cutii de conserve, ca să îl găsească. Vrea să îl devoreze. Mă gândesc la tatăl meu și la agonia lui, scriu ca să țin departe moartea și vântul deopotrivă, îmi sondez dorințele și încerc ineditul scriind la distanță de muribund. Cu toate astea exult. În varianta mea lupul este vântul, îl salvez pe patriarh, le închid gura fraților mei și mă căsătoresc cu Djemila.

Bătăile în ușă care se aud brusc mă smulg din visare. Stau în cumpănă, apoi decid că nimeni nu mă va face să ridic ochii din caietul meu. Vreau ca tata să moară, așa voi putea părăsi satul, ori voi salva o femeie, mă voi căsători cu ea și îi voi reda trupul, dar vreau și să scape ca să fie martorul puterii și al darului meu, să mă recunoască. S-a spart un geam, aud un țipăt și scrâșnet de frâne de mașină. Chiar și câinii obișnuiți, regii braconajului, primele animale care au pășit pe Lună, sunt doar niște gemete. „Nu vorbiți de rău vântul, căci vine de la Dumnezeu“, ne sfătuiește Profetul. Lupul mă caută și mă fac mic. Niciodată Smaïmes-ele nu au fost atât de aprige. Mulți bătrâni vor muri în această săptămână. Trebuie să scriu, este marea bătălie a anului pentru darul meu, însă de data asta e ceva nemaivăzut. Ușa de la intrare este zgâlțâită de mâini străine. Cineva îmi strigă numele, dar știu că e un șiretlic. Vântul are în gură o mie de limbi. Poate să vorbească și în hindi dacă vreți. Are cheile aproape tuturor locurilor de pe pământ și ia diverse chipuri pe cer când se strecoară în trupul norilor. Aud strigând „Smail! Smail!“. Nu răspund. „Războiul e o viclenie“, spune Profetul. Numele se pierde într-un zăngănit de foi de tablă smulse. Lupul se înfurie, caută să intre și se poartă mieros.)

Înmormântarea bunicului meu, El Hadj El Hbib, a făcut zarvă în Aboukir. N-am văzut nimic sau aproape nimic, alungat pe margine, tăcut, ignorat de frații mei vitregi. Cartea sfântă era peste tot, ca o voce din afara scenei. Stăteam degeaba, fascinat de un singur detaliu: oglinda din camera noastră fusese acoperită cu un cearșaf. Tata a sacrificat zeci de oi ce urmau să însoțească mortul pe câmpiile mormântului său. M-am intersectat cu el, îmi amintesc: Hadj Brahim avea un aer mâhnit, însă era preocupat de fast, să ducă la bun

sfârșit ritualul ce îi denatura durerea. A încercat să vorbească cu mine o clipă, ca și cum moartea ar fi trebuit să ne împace, dar i-am ocolit privirea. Am mâncat cușcuș până aproape că am vomitat. Fără carne.

1. Perioadă caniculară înregistrată la mijlocul lunii august.

41

(Nisipul încearcă să intre peste tot. Verific din nou ferestrele, ușile, încuietorile, îndes apoi un cearșaf rulat sub ușa camerei mele. Dar firișoarele de nisip sunt deja acolo: între dinții mei și pe caiete. Lupul scrâșnește în mii de cristale mici. Mă obligă să mă strâmb ca el când închid gura ori iau o înghițitură de cafea. Nisipul întruchipează marea luptă între deșert și Cartea sfântă. Deșertul încearcă să o acopere, iar Cartea sfântă încearcă să-l împingă spre constelații și stele. Același cuplu, dacă mă uit mai bine: lupul și cu mine, nisipul și cartea, dumnezeul și tufișul, vidul și rugăciunea, templul și drumul, orașul și asaltul. Scriu și despre această idee care pâlpâie ca o luminiță în noapte. Mă ridic doar o clipă, rapid și precis în gesturi, mătur puțin, îmi fac patul, schimb cearșafurile, șterg praful cu o cârpă. Nisipul a devenit o grămăjoară împinsă într-un colț, dar știu că se va întoarce. Apoi mă așternu iar pe scris la fel de repede. Îmi țin respirația un timp ca să mă simt mai bine. Îmi amintesc brusc că niciodată Hadjer nu a stat departe de mine atât de mult. Ascult un moment vacarmul devastator al sfârșitului lumii de-afară. Pe fereastră mi se pare că cerul e mai roșcat și mai cenușiu, răsucit în dune diafane. De vânt mai ales. Nu mai geme întruna, ci imită șoaptele. Uneori se ridică mânios, aproape că se prăbușește, apoi scurmă în țărână. E o fiară care caută, cu

nările adulmecând și ghearele scoase din teacă. Copacii se strâmbă, îmi imaginez pământul din satul nostru cum se scufundă și se clatină. Totuși mă simt în siguranță, caietele mele sunt aici sau îngropate departe, printre rădăcini, de neatins. E doar o chestiune de viteză de scriere, sau de ștergere, între mine și lup. „Lupul l-a mâncat", i-au spus frații patriarhului orb și înlăcrimat. Tatăl meu este pe moarte, iar acest sfârșit al lumii mă înflăcărează, ca și cum moartea unei ființe ar putea însemna libertatea alteia. Și dacă sunt pe cale să-l omor scriind, nu să-l salvez? Mă opresc, îngrijorat. Vântul se întoarce cu o sălbăticie neașteptată, întreaga casă pare gata să cedeze și să mă dea pe mâna lui. Din nou zgomote, ale oamenilor adunați afară, dar eu știu că este doar nisipul, sunetele sunt înăbușite de fluierături și țipete ascuțite, lovituri surde de greutăți care cad ori se prăvălesc în întuneric. Curentul se întrerupe întruna, se oprește, apoi vine iar. Și eu scriu cu o viteză nemaivăzută semne, simboluri, alfabete amestecate, desene în miniatură, tatuaje. Știu că ești tu, vântul, zeul care nu are unde să se ducă și nu a știut niciodată să își scrie o Carte sfântă. Aud deodată voci, aproape că îmi deslușesc numele, apoi pe cel al fratele meu vitreg – „Sunt Abdel, deschide!". Dar nu sunt cuvinte. E doar un vicleșug. Nu o să deschid. Trebuie să scriu mai repede, căci unul dintre noi va ceda, iar satul întreg nu mă are decât pe mine drept ancoră. De când am învățat să scriu, singur, în mintea mea, sunt centrul lui. O pânză întinsă pe care am țesut-o singur mă leagă de descrierea acestui sat – minuțioasă ca registrul unui zgârcit – [patru caiete intitulate Un braț[1]*, la care s-au adăugat plimbările mele și numele noi ale unor copaci anonimi], de viețile salvate, de încetineala centenarilor ruginiți, de prenumele copiilor, de nuanțele sudorii bolnavilor și de*

numărul exact al tuturor oamenilor întâlniți întâmplător care acum depind de mine. Și caietele neterminate unde am încercat să-i descriu pe nou-născuți, dar niciodată nu am reușit să o fac cu talent. Sunt un pic cel care veghează, paznicul farului în „marea de întuneric“ a geografilor arabi pentru care Pământul nu era rotund, ci avea formă de șa. Sunt responsabil pentru ordine, dar și pentru echilibru, un gerant al gravitației prin întrebuințarea limbii. „Deschide! Deschide!“, strigă vântul cu vocea lui Hadjer de data asta, dar nu mă las păcălit. Măresc viteza. Bate în ușă turbat, însă fără sorți de izbândă. Nemișcat ca o piatră, am pus sub mine cheile casei și legătura lui Hadjer, pe care a uitat s-o ia când a plecat de dimineață. Copacii aleargă pe străzi ca să se pună la adăpost, atât de dușmănos a devenit vântul. Nu mai sunt stele, granițe, puncte cardinale, nordul este o pasăre fără cuib, sus și jos e abisul. Trebuie să scriu mai repede și poate va înceta.)

1. „One Arm“ – povestire de Tennessee Williams ce a dat și titlul volumului de proză scurtă *One Arm and Other Stories* din 1967.

42

La șaisprezece ani, după doi ani de la moartea bunicului, când ajunsesem să stăpânesc limba franceză admirabil, viguros, am descoperit o altă carte. Cel puțin o parte din ea. Era vorba de una dintre puținele cărți care au anunțat clar legea Necesității. Se numea *O mie și una de nopți*. Am citit-o cu răbdare (volumul unu – pentru că în posesia celorlalte am intrat mulți ani mai târziu – era frumos ilustrat, dar prea încet în derularea povestirii, prea sufocat de prefața lungă, emfatic ca un foileton egiptean), ca prolegomenele darului meu, o introducere, o explicație în sfârșit posibilă a legilor secrete. Până atunci citisem zeci de romane, cărți scrise direct în franceză sau venite din alte lumi, însă era prima oară când dădeam peste o lucrare importantă ce aparținea universului meu, tradusă în limba sexului meu. Un profesor pensionat mi-a dăruit un volum puțin uzat, dar gros, promițător. Povestea nu mi-a potolit setea la început, eram captivat de tehnica, însă și de viclenia ei. La vârsta aceea îmi plăcea deja să insist asupra motivelor cărților, să caut sursa de inspirație. Cartea sfântă o ascundea pe a ei, denaturând evidența prin amenințări sau promisiuni, dar eu știam că e un strigăt de singurătate, o necesitate. *(„Dumnezeu este o comoară căreia îi place să fie căutată și găsită“, spun sufiții. Căutarea mistică e o*

poveste polițistă în care mortul revine la viață în final, ucigașul este timpul ce va deveni veșnicie, iar femeia este raiul.)

În *O mie și una de nopți* (întreruptă din pricina celor două volume lipsă), argumentul era tulburător: o femeie povestește și ține cu sufletul la gură un rege idiot și vrednic de dispreț ca Hadj Brahim prin puterea poveștilor pe care le inventează pe parcurs. Poate că acesta a fost indiciul. Nu știu cum am înțeles apoi că era posibilă inversarea și extinderea ecuației pentru a salva cât mai mulți oameni. În palatul său, Șeherezada spune povești ca să își salveze viața. Nu are nici o noimă. Sau are, însă răul nu mai poate fi îndreptat: n-a reușit să le salveze pe celelalte soții. Fericită, căsătorită în cele din urmă cu un monstru, îmi spuneam că avea să trăiască cu amintirea morților din pereți, soțiile ucise înainte ca ea să găsească această soluție. Ce își imagina, probabil, intuiția mea de adolescent era o femeie care reușea să își salveze viața printr-o poveste lungă, dar și să resusciteze femeile decapitate, să le apere pe cele care trăiau în același timp cu ea și pe cele care urmau să vină pe lume. O astfel de istorie herculeeană nu mai fusese scrisă vreodată. Mai ales dacă te apucai să visezi la o poveste de-a dreptul absolută: o versiune în care puterea povestirii, scrisă sau doar spusă, putea să țină în viață ființele, dar și să sudeze pietrele palatului, orașul din jur, casele care se hrăneau din pământul acela, țara și obiceiurile ei. Totul susținut și condus de o singură mână, un singur narator care și-ar salva pielea, le-ar reda viața muribunzilor și le-ar oferi garanția unei vârste înaintate ascultătorilor. Așa ceva era imposibil, dar îmi plăcea să visez cu ochii deschiși la o astfel de poveste, o carte sfântă pentru care lumea aparentă ar fi fost doar spatele, cotorul. *(Știu că eu sunt povestitorul care a*

reușit să salveze muribunzi, bolnavi, bătrâni prăfuiți, care ține satul în echilibru ca o barză, cu parapetul scrisului său, dar am și eu niște limite.) Vocația mea a izvorât din această primă cugetare asupra actului de a povesti, adică de a scrie mai întâi cu gura, nu cu mâna. Asupra legăturii de necesitate între carte și vieți. După câțiva ani am dibuit cea mai înaltă înțelepciune a acestei cărți: cele *O mie și una de nopți* nu fuseseră povestite, ci scrise! Era vorba de o scriere deghizată cu iscusință într-o diversiune orală. În primul roman polițist din viața mea am citit această frază esențială: „Femeia se apropie de mine, goală“. În al doilea, femeia vorbea dezbrăcându-se și dezbrăcând monstrul ca să îl învingă.

Eram copilul uluirii, dar și al fricii și al neliniștii. Descoperirea limbii franceze a fost pentru mine un eveniment uriaș, fiindcă ea îmi insufla puterea pe care o aveam asupra obiectelor și subiectelor din jur. Posibilitatea unui parapet chiar la marginea falezei. Am început să citesc cu furie, să populez insula, ajungând la o limbă unică și rară care în visările mele putea fi citită de la stânga la dreapta, de la dreapta la stânga și de jos în sus, în toate sensurile, bustrofedon[1], cum spun anticii, puternică și capabilă să surprindă esențele. Mă plimbasem ore nesfârșite pe străzi de unul singur, sub privirile celorlalți, numind în tăcere, în mintea mea, copacii, nuanțele pietrelor, unghiurile și trăsăturile chipurilor. Ore în care probasem cuvinte noi pe trupurile din Aboukir și pe fauna acestuia. Ca să îmbogățesc prin numire conjugări imperfecte: să exprim viitorul, trecutul, dar și treptele sale, de la trecutul cel mai îndepărtat, consumat și închis, la cel încă întredeschis al perfectului compus și până la acest prezent neputincios (cum să mesteci și să ai verbul a

mesteca în gură? Cum să privești și să nu fii orbit de acest verb?). A fost o nebunie: Hadjer ghicise asta și a încercat să mă țină la pieptul ei, însă eu deja trișam.

Cred că mătușa bănuia că sunt îndrăgostit de o fată. Dar singura liberă din împrejurimi va fi, mulți ani mai târziu, tânăra vecină divorțată pe care toată lumea o privea cu neîncredere și neliniște, ca pe un fruct ademenitor căzut din coș. *(Djemila nu privește niciodată lumea decât pe fereastră. Capul Șeherezadei stă sprijinit de margine, îi este interzis să-și arate restul trupului.)* Hadjer căută prin vecini, nu găsi pe nimeni și ajunse la concluzia că e un simptom al sfârșitului pubertății sau efectul secundar al vindecării mele deja îndepărtate. Dar eu eram acolo, în rușinea absolută a răzvrătirii mele. În stare să fug, ca un prizonier care împărtășește încă soarta alor săi, însă și-a săpat deja o gaură în zidul ce îl înconjoară. Puteam să dau ocol Aboukirului fără să am aerul că aș face-o. Prin digresiuni de la poveștile alor mei. Puteam mai ales să văd femei goale sub veșmintele lor, la cincisprezece ani, vârsta la care verii și vecinii mei descriau sexul femeii ca pe un tărâm extraordinar, năpădit de iederă.

Noua limbă ținea piept nerostitului, impunea o anumită ordine, dar dezbrăca deopotrivă trupurile. Creația se apropia de mine, goală. Nuditatea era în același timp limba și neputința ei. Sexul m-a împins la singurătate, așa că la douăzeci și opt de ani, deși eram fiul unui măcelar bogat din sat, posibil moștenitor a mii de oi, cultivat prin forța darului și a întâmplării, nu eram nici circumcis, nici căsătorit. Cast și senzual deopotrivă. Căutam în toate casele vechi din Aboukir romane, orice fel de romane. Polițiste mai ales, trecând cu vederea cadavrul, enigma, investigatorul sau locul crimei

pentru a ajunge la esențial: văduva cu buzele umede, amanta cu umărul fierbinte sub mantou, ispita din calea revelației, femeia domoală și lascivă, părul a cărui greutate exactă o simțeam în mâna mea, sărutul mai ales, descris dinăuntru, din perspectiva limbii, în zgomotul de supt, în întunericul înstelat al salivei. Imaginați-vă această licență în sânul unui sat izolat, fără altă revelație decât aceea a genunchiului unei femei sau a întâmplărilor din noaptea nunții povestite de vreun prostănac căsătorit de curând. Imaginați-vă explozia simțurilor exacerbate de limbajul tainic, interogatoriul la care supuneam cuvintele recalcitrante, violul semnificațiilor prin definiții întâmplătoare. Puteam să scriu cuvinte simple, accesibile, risipite pe o foaie de hârtie și să rămân să le privesc cum se îmbină, să descriu invizibilul și ascunsul. Văzute așa nu însemnau mare lucru, poate chiar nimic, însă în mintea mea, cu ajutorul dicționarului meu febril, se închegau uneori scene intense de orgie, îmbrățișări sau aventuri care se încheiau cu orgasme, noi tărâmuri sau întoarceri triumfătoare.

Cititor radicalizat de nudul posibil, am devenit voyeur, fiindcă acesta era scopul ultim al limbii și al cărții. Mă culcam, nepoftit, cu nume de femei care veneau din zone geografice aproape de neimaginat, în pat mă pomeneam în situații în care amestecam capa și spada cu adâncimile cărnii, stângaci, dar afectat, confundând trupul cu cerneala în rotunjimi monstruoase și otrăvitoare. Am dobândit o maturitate de nebănuit când ieșeam din adolescență.

Dar imediat după întoarcerea umedă în lume (pantaloni murdari, mână febrilă), reveneam la povești și la posibilitatea lor de a da coerență. Asta m-a făcut să mă simt copleșit de un sentiment uriaș de vinovăție. Nu mă puteam absolvi decât

căutând modalități de a reduce mizeria metafizică a poporului meu. Inutilitatea sa absolută. Citeam, dar deja se năștea în mine nevoia de-a face mai mult. Sexul solitar trebuia să se termine, mai devreme sau mai târziu, printr-o carte sau o legătură de paternitate nebunească. Îi priveam pe verii mei, pe mătuși, chiar și pe tatăl meu, ca printr-un ecran, înduioșat până la lacrimi și totodată nepăsător, fiindcă erau goi pe dinăuntru, prizonieri ai propriului destin, rătăcind printr-o lume fără limbă, nici ieșire. Mi-am oferit brațul și noua mea limbă tuturor alor mei afară, în *duar*, și chiar am încercat într-o zi, în ușa măcelăriei, să dau mâna cu fratele meu vitreg, care m-a privit neîncrezător, apoi a izbucnit în râs. Compasiunea mă făcea să par fandosit și mi-am dat seama că era o falsă soluție. Nu trebuia să visez la iubire, ci la un devotament tainic.

1. Scriere foarte veche în care rândurile mergeau, fără discontinuități, de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga.

43

Jur că am citit totul din sat. Cel mai mic cuvânt. Cel mai mic paragraf posibil. Toate cărțile noi sau rupte pe care le-am putut găsi: manuale, reviste vechi, notițe, scrisorile altora, pancarte sau reclame de pe timpuri, cărți școlare cu minunatele lor „fragmente alese“, ambalaje de alune sau ziarele care ajungeau în sat. Tot ce conținea această limbă și tot ce-mi aducea freamătul ei. Am recitit până m-a luat amețeala cele câteva romane pe care le aveam, observându-le cu coada ochiului mărimea, epuizarea, izbucnirea de temut a ultimei pagini. Visam la infinit, dar unul în care să răsfoiesc, nu să mă rog. Să recitesc rămânea pentru mine o bucurie: iată că poveștile reveneau în scenă pentru propria mea plăcere, se prezentau de fiecare dată altfel, insistând pe o replică sau un detaliu ce îmi scăpase prima sau a treia oară. Insula nu era niciodată aceeași sub pașii mei, iar papagalul Poll știa că infinitul e un fel de-a vedea sau de-a citi.

Am citit totul, am recitit și citit din nou, până când într-o zi m-am simțit sfârșit, obosit de atâta redundanță. Ca și cum vidul înspăimântător, chipul diavolului mut, avea să mă prindă din urmă dacă nu citeam ceva nou, mai repede și mai întins. M-am trezit amenințat de singurătate, de izolare, dacă nu găseam ceva nou. Limba mea devenise mai bogată decât

cărțile și scrierile, se revărsa peste pereți, peste universul meu, revendica alte trupuri, o întrupare imediată și mai imprevizibilă decât cea a recitirilor. M-am învârtit în loc zile la rând, neliniștind-o din nou pe mătușa, înainte să mă hotărăsc.

44

(Iau o gură de cafea rece. Simt zahăr pe limbă. Umărul meu drept este aproape o piatră. Ceafa, cea a unui om decapitat. Nu îmi e nici somn, nici foame. Ca în prima zi, când am descifrat cele dintâi verbe. Folosesc o mulțime de asteriscuri când fraza este prea obscură, îngroș liniile, caligrafia. Nici o margine nu este permisă pe pagina goală, fiindcă ar fi un interstițiu al vidului, posibilitatea unei întreruperi. Aș fi vrut să leg toate cuvintele între ele, ca o mare, un șir de valuri înlănțuite de apa învolburată, dar caietul ar deveni ilizibil, o bolboroseală, ca oceanul. Nu, trebuie să-mi țin respirația între două cuvinte, să nu las goluri sau aproape deloc, să duc rândul până la capătul paginii, în toate direcțiile, în toate punctele cardinale ale inventarului meu. Scrisul trebuie să fie mic, îndesat, strâns în noduri și precis în geometria lui. Cum aș putea spera altfel să trasez, să murmur, să spun, să precizez și să străpung pieile și obiectele cu o scriere comună? Oglinda călătoare a unei întinderi de apă în care înoată un singur pește e în stare să epuizeze ea însăși un dicționar. Așadar aveam nevoie de un amalgam sonor mai mare și mai puternic de semne, litere, caractere, puncte și paragrafe. Majuscula trebuia să se ridice la înălțimea unui copac, iar punctele de suspensie să rezume singure orizontul nopții sub care cineva aprinde un foc pentru a

spune o poveste. Am sperat la cuvântul absolut, în stare să evoce la fel de bine ca un chip, cu o singură fațetă, dar era imposibil, îndepărtat, mi-ar fi trebuit mai mult de o viață. Așa că am inventat o modalitate de a scrie și de a îmbogăți caligrafia acestei limbi ce nu aparținea nimănui. Compun noutăți cu vârful de fier pe ostracon. Iar când elanul nu mai e de-ajuns, adaug desene, schițe, cifre sau coduri ca să nu îmi scape vreun amănunt din viața muribundului. Totul contribuie la înviere, chiar și ștersăturile. Punctul e piatră sau stea, floarea este semnul îndepărtării.

Tatăl meu nu va muri și îi voi dovedi acest lucru cu douăsprezece caiete, întorcându-mă în casa din deal mândru, învingător, înconjurat de o aură. Le voi dezvălui în sfârșit oamenilor din acest sat, care m-au tratat ca pe un nebun, cu milă sau dispreț, legea mea, miracolul de neînțeles ce leagă supraviețuirea lor de îndemânarea mea. Îi voi elibera și îi voi surprinde în credința lor. Le voi arăta că există o altă „scriere sfântă“, posibilitatea unui talisman gigantic și ultim care atârnă pe deal, la gâtul fiecăruia, ca să îi apere, chiar dacă ei n-o înțeleg. Zabor-*ul va fi îndoit, înfășurat într-o pânză cusută, amestecat cu apă din Aboukir, oferit drept libație*[1] *dimineața [cu fața spre răsărit, cu un lacăt sub talpă, de șapte ori la rând, cu ulei, miere și cimbru]. Totul trebuie să fie învălmășit afară: dobitoace, versete, stele, oameni, frați vitregi și vitrine. Smaïmes-ele vor lua vieți, sunt sigur.*

Tresar, fiindcă se aud încă bătăi în ușă, vocile mai multor oameni de data asta. Cea a lui Hamza, a trădării lui. O, cât de viclean e ștergătorul, inamicul scrisului, dușmanul legii mele, vântul. Se folosește de orice, chiar de vocea alor mei ca să mă scoată din peștera în care stau ghemuit. Îl cunosc bine pe

diavolul ăsta viclean, uneori răutatea lui mă face să zâmbesc. Cade în previzibil. Nisipul se strecoară prin goluri, dar nu are putere, abia câteva fire se așternpe jos. De data asta curentul pică de-a binelea, aprind lumânări care fac umbrele uriașe, tavanul se retrage brusc răsucit de fitiluri, pereții se îndepărtează ori se apropie pe tăcute. Eu sunt păstorul turmei, fratele fraților mei. Am salvat zeci de vieți.)

A fost o vreme când mergeam, aproape zâmbitor, să le propun vecinilor de pe la casele îndepărtate serviciile mele: Doriți să vă citesc o scrisoare mai grea? Să îi vorbesc unui bolnav în vârstă? Să îi țin de urât? Credeți că v-aș putea fi de folos? Unde e camera lui Hadj Mohammed? Cum se mai simte El Hadja Ghania? Îmi deschideau pentru că eram fiul lui Hadj Brahim, mă serveau cu cafea și mă lăsau să scriu la căpătâiul bolnavului spunându-și că îmi fac doar datoria (impusă de Profet) de a-i vizita pe suferinzi. Eram la începuturile vocației, înainte ca neîncrederea să facă ravagii asupra reputației mele. Sigur, părăsisem școala coranică, însă faptul că stăpâneam franceza mă înzestrase cu o aură mai puțin strălucitoare, dar pasibilă de respect. Franceza era limba morții pentru cei care își aminteau de război, însă nu era o limbă moartă. Pentru ceilalți, iubitorii de filme, apropiații rudelor emigrate sau ambițioșii care visau să părăsească satul ori să câștige bani fără să asude în soare, această limbă aducea considerație, era dovada că făcuseră o călătorie îndelungată, chiar dacă nu părăsiseră vreodată Aboukirul.

Vizitam de asemenea cimitirele, care deja se îndoiau de vocația lor, mă așezam lângă morminte și încercam să meditez. Mi se părea din ce în ce mai clar că locul ăla era o pistă falsă, un fel de vicleșug ce ținea la distanță mulțimea și

compasiunea. Dar iubeam acele locuri aparent pustii pentru copacii, rădăcinile, pietrele și ierburile lor înmiresmate. Regăseam acolo esența decorului veșniciei: ciclicitatea, piatra crăpată, pământul săpat și cerul care înconjura dealul. Uneori veneau femei să plângă un mort sau bărbații se grăbeau să-și îngroape la învălmășeală vreo rudă. Pietrele funerare îmi trezeau un interes aproape matematic: calculam vârstele, mă jucam cu datele nașterii și morții, apoi mă gândeam fascinat la golul liniuței care unea cele două indicații, la această albie a răsuflării, ireductibilă pentru că era vorba de o viață, dar absolut goală pentru că între naștere și moarte lipsea o poveste. Visam la posibilitatea unei pietre pe care să fie scrisă o viață întreagă, în amănunt, evocându-i micimea și măreția, respirația și pielea, toate întâlnirile și dialogurile purtate cu ceilalți sau cu sine din mintea fiecăruia. Dar nu era de-ajuns. Trebuia să visez la o piatră de mormânt care să fie adnotată pe întreaga ei suprafață, împrejmuită, învestită, străbătută de scriitură prin inima sa uscată, care să fie scriitura însăși, imaginea alcătuită din mii de imagini în celule, stup, trup. Dintre toate metaforele Cărții sfinte îmi plăceau cele din titlurile surelor, ce confereau fiecărui capitol numele unui bestiar sau al unui cosmos unic. Arca întruchipată de Cartea sfântă nu strângea toate animalele, numai albinele, elefantul, păianjenul, vaca, smochinul, masa, prăzile, grota și câteva nume de profeți. M-am gândit îndelung la acest sumar pe care îl citeai dintr-o suflare, ca un text ascuns al unui dumnezeu care, în singurătatea sa, îndrăgea mai ales păstorii și stelele.

Aveam la îndemână o limbă bogată, abilă, aproape supusă, puțin sălbatică la marginile insulei, incitantă fiindcă amesteca trupuri și distanțe, utilizabilă. O învățasem singur, oferindu-i

libertăți pe care școlile și profesorii i le-ar fi refuzat, limba aceasta era aici, cu mine, epuizată de lipsa de reacție a textelor pe care le știam pe dinafară. Piatra de mormânt a fost pentru mine piatra din Rosetta[2] care m-a ajutat să îmi imaginez urmarea revelației mele.

Pe la optsprezece ani aflasem că lumea este o carte, că limba se istovește într-un fel de foc, că pot defini toate cuvintele posibile, că scriitura străbate trupurile și obiectele, că timpul e o conjugare, că Hadjer avea dreptate în visele ei despre mine (un om purtat pe o mare de umeri), că pot să rup legea tatălui meu și să îmi întind domnia dincolo de averea lui, că există o legătură între narațiune, vânt și suveranitatea asupra satului. Știam că sunt predestinat să salvez vieți pentru că dețineam o limbă ce reușise să reconcilieze precizia cu dorința tainică și puritatea. Putea fi înviere, fiindcă era deja reconstituire. Trebuia doar să fiu precis și clar. Să îndrăznesc.

Atunci am cunoscut extazul.

1. Act ritual specific practicilor religioase din Antichitate ce consta în gustarea și apoi vărsarea unei cupe cu vin sau lapte ca omagiu adus divinității.
2. Stelă egipteană datând din anul 196 î.H., acoperită cu trei inscripții ale aceluiași text în trei limbi diferite, ce a permis descifrarea hieroglifelor, în secolul al XIX-lea, de către Champollion.

45

A mai fost o noapte aparte când aproape împlinisem șaptesprezece ani. Aveam obiceiul să mă rog, dar transformasem rugăciunea în interogație. În acea noapte a Ramadanului cerul era nesfârșit, părea că mă soarbe. Eram ca profetul Yusuf care stătea jos pe fundul fântânii unde îl împinseseră frații lui, așteptând gloria. Totuși, spre deosebire de el, eu mă bucuram de soarta mea, uitându-mă în sus, unde lupul fusese încremenit într-o constelație *(„Cerul nopții este un desen rupestru“, spuse câinele)*. Arabii dădeau nume frumoase stelelor. Ei erau stăpânii care populau în general deșertul și cred că au croit cele mai bune drumuri pe-acolo.

Afară, satul întunecat era zgomotos, animat ca în fiecare an în timpul acestor săptămâni de post. Rugăciunile de seară erau presărate de psalmodieri aproape frumoase. Toate stelele păreau foarte aproape, în vecinătate, iar noaptea era populată de copii, de familii bântuite de insomnii. Curios, această inversare a ordinii mă mulțumea, cu toți acei oameni care vegheau până târziu în sat. Mă simțeam mai puțin singur, ca în mijlocul unei nunți fără minuni, dar plăcute. O zi liniștită ce urma să se sfârșească printr-o noapte sacră oarecum. Recitind un roman, am dat peste o metaforă obișnuită, veche, imposibilă în esență, dar trivializată de atâta folosire:

„Pădurea, o blană creață de oaie, se întindea până în vârful dealului“. Deodată, prin nu mai știu ce împrejurări, poate că dormisem bine și eram atent, vigilent chiar, și că limba mea ajunsese la maturitate, m-am lovit de miracolul absolut al metaforei și de declinarea ei infinită. Pădurea, împărăția rădăcinilor și a crestelor, împrumuta lânii oilor forma, semnificația ei, într-un amestec de turmă și cucerire, ascensiune și învălmășeală, desime și curgere, pentru a sugera în același timp ideea de pădure, dar și de imensitate. Această posibilitate m-a fulgerat ca o undă puternică, electrică. Am sesizat potențialul combinatoriu al limbii, de data asta sub autoritatea propriului scris. Violența iruperilor stârnite de limbă, prilejul oferit de a da seamă de toate, de orice mișcare și condensare, de a face cronica absolută a tuturor ciclurilor. Pentru că citisem toate cărțile de pe la noi, a devenit imperativ să scriu și eu unele, iar revelația mecanicii metaforei reprezenta o cale de eliberare.

Lumea era risipire, iar scriitura, liturghia ei. Curând am înțeles că puteam nu numai să spun totul, să salvez, să povestesc, dar și să-mi imaginez fără să mă pierd, să recuceresc ținutul fricii și al tăcerii, să fiu stăpânul nudității. *(„Scrierea este temperatura, iar timpul este focul“, conchise animalul meu intim.)* Puteam să iau satul la picior și să trec peste blestemul leșinurilor mele, și nu numai citind cărțile altora. Mă simțeam în stare să-mi salvez propria viață și pe a celorlalți prin metafora vie și nouă. *Senzualitatea orhideei*, numele primei femei, a fost un accident declanșator, puteam prelungi nunta imaginând eu însumi povești.

Copiii satului se jucau în noapte, fericiți de această inversare a programului. În timp ce eu, așezat pe jos în casă,

între cafea și perete, tocmai ajunsesem la cea de-a treia și ultima revelație a vieții mele. Printr-un raționament simplu, neașteptat, care sărea în ochi: în lipsa cărților, aveam să scriu eu unele, iar această limbă urma să fie nu doar instrumentul reveriei, ci și al purificării, al mântuirii mele. Dacă la vremea aceea aș fi știut să scriu fără să mă opresc, mi-aș fi salvat bunicul. Aș fi reluat povestea tatălui meu din momentul în care cotise spre fabulație și lașitate. Aș fi dat un sens mai profund fiecărui verișor, fiecărui om întâlnit în satul nostru în plimbările mele. Muribunzii pe care i-am vizitat ar fi putut fi salvați cu o poveste, de-acum eram sigur de asta. Descoperisem și dublul imperativ al vitezei și densității: trebuia să scriu fără încetare, rapid, despre absolut totul, despre fiecare întâlnire, fiecare chip, fiecare nume. Ajunsesem să am putere și responsabilitate. De data asta limba devenise trupul meu, stârnind exaltare. Eram liber!

Noaptea, când cerul a coborât pe pământ, eram pregătit să mă legăn peste parapet și să plutesc. Totul s-a legat deodată: anii mei de neliniște față de caligrafie, scrisul cu *sansal*-ul și tăblița lângă moschee, recitarea oarbă, până la goliciunea întrezărită a trupului și povestea călătoriei. Puteam să înaintez spre „ea“ și spre nuditatea ei fără să mai fiu nevoit s-o aștept nemișcat. Puteam să iau din nou cuvântul, să duc mai departe alte cărți, să exorcizez teama cu faimoasele trei puncte de suspensie și să continui o poveste foarte veche. *(Punctele de suspensie nu reprezintă tăcerea, ci vacarmul cărților, zeii și lucrurile reduse la elipsă. Iată de ce le folosesc cu prudență, sub forma unui prolog ilizibil în fiecare caiet, la începutul fiecărei povești. Ritualul scrierii e simplu: prima frază este jumătatea alteia care nu va fi niciodată dusă la bun sfârșit.*

Așa că trebuie să o descurc, să caut capătul firului și să desfac încetișor ghemul de lână.) Zabor era o posibilitate infinită de-acum, nu doar un dicționar sălbatic. Întrupam deja psalmii. Chemarea la rugăciune răsună în spatele meu, însă eram deja în înaltul cerului. Tata nu mai putea să mă sacrifice, cuțitul lui era un bold minuscul, o așchie. Singura care mă putea înțelege era Hadjer, dar ea se uita la televizor în timp ce eu pluteam printre stele.

46

(Vântul recurge la toate vicleniile și îmi vorbește cu vocile rudelor mele. Hadjer imploră și plânge. Aud: „Tatăl tău vrea să-ți vorbească pentru ultima oară!“. Glasul ei are o intonație de geamăt, întinzându-se în țărână ca o mână abandonată. Se aude chiar și vocea lui Abdel. Țipă și iar țipă. Forțează ușa, apoi deslușesc în vacarmul acela cum cineva încearcă niște chei și pe urmă renunță. Mătușa și cu mine schimbaserăm încuietorile de ceva timp ca să ne simțim în siguranță. Nu va putea intra. Nu sunt chei, nici chipuri, e doar vântul. Lupul care caută, dezvelindu-și colții, să mă muște, să ne devoreze casa cu ajutorul prafului, să-mi împrăștie caietele pe câmp, să mă omoare și să-mi ucidă darul. Îi țin piept, cu capul plecat peste scrisul care se chircește pe subiectul său, apărat de capișonul meu roșu, tricotat de mătușa după modelul celui din copilăria mea. Știu cum să fac. De fiecare dată, încă de la prima încercare, am reușit să adaug aproape o mie și una de zile fiecărei vieți salvate. Să o prelungesc. Totul e să scriu pentru a dărui o poveste celor care și-au pierdut-o, iar ei se vor întoarce să o termine, singuri cu viețile lor. Așa că scriu, nu sunt atent la nimic altceva și ignor tentația de-a răspunde. Diavolul te ia în stăpânire prin sentimente, apropiați, sânge sau dorință. Îmi vrea trupul, lupul vrea să mă mănânce, râd și scriu, știu că țin

în mână firul potrivit ca să-mi salvez tatăl, să râd de uimirea lui și să continui înfruntarea noastră de demult între cuțitul lui și limba mea. Să trecem mai departe. Da, să trecem mai departe. Pentru că totul depinde de mine, de la indicatorul cu numele satului Aboukir din nord până la eucalipții din sud. Totul e legat de încheietura mâinii mele, iar eu trag de funie în sus. Nu am o soție, nu am o familie, nu am un fiu – fiindcă ar fi groaznic să-mi văd reflexia –, tocmai ca să îmi țin promisiunea și să îmi îndeplinesc datoria. Aș fi visat o poveste încă și mai puternică, o cezariană monstruoasă, care să o aducă înapoi pe mama, dar această idee era apăsătoare, imposibilă. Nu am nici o amintire despre ea. Vântul a șters orice urmă, iar chipul ei pare oglinda unei ape învolburate. Îmi aduc aminte că, pe când eram copil, stăteam pe jos în casă, în timp ce în jur toată lumea se lamenta pentru dezonoarea repudierii, iar mama ridica fața doar cât s-o înlocuiască cu cele două mâini. Îi pusesem întrebări lui Hadjer despre asta, însă ea îmi răspundea cu viclenie, îngrijorare, aproape meschin: eram fiul ei de-acum și nu voia să mă întorc în timp mai departe de pântecul ei. Mama e un vid, o pană, un fel de greutate moartă când mă gândesc la femei posibile, o tăcere. Nu mi-a lipsit niciodată pentru că nu a existat niciodată. Am încercat într-o zi să-i scriu caietul, dar a rămas fără subiect, doar niște mâzgălituri, scriitura cădea obosită și somnoroasă. Să trecem mai departe, și încă foarte repede.

Important este că în acest moment știu că trebuie să scriu cel mai puternic talisman, Zabor-*ul în mai multe caiete pe care voi merge să le agăț acolo unde e nevoie ca să salvez Aboukirul, pe locuitorii săi izolați, credințele, copacii, berzele și cimitirele sale. Nu m-am gândit niciodată că totul ar putea veni în același timp: eventuala moarte a tatei, înflăcărarea simțurilor, vântul*

preschimbat în haită, în fălci, Dajjāl[1]*-ul sfârșitului lumii noastre anunțat de Cartea sfântă, chior, dar seducător, împăratul timpurilor de pe urmă, Antihristul creștinilor. Presimt că, pe cerul ars și cenușiu, soarele va răsări din vest de data asta, că nu mai există puncte cardinale, drumuri lipite de pământ, că totul e cuprins de un vârtej uriaș, iar eu sunt centrul esențial al acestei confruntări. Dumnezeu este vântul, nu trebuie să-l insultăm. Dar eu nu-l insult, îi țin piept, ascuns în capișonul de culoarea sângelui, absorbit de caligrafia mea.)* Citisem absolut tot ce exista în sat și așteptam, adolescent fiind, ca această limbă să reapară odată cu alte cărți aduse de emigranții care se întorceau vara, de profesori, de autobuze, de arhive. Uneori limba se întorcea încărcată cu noutăți, alteori nu se mai întorcea deloc, ca o barză rătăcită. Erau clipe goale și plictisitoare. Ajungea să ies dintr-o carte ca să mă poticnesc de trupul meu și să redevin sobru și limitat: fără o carte deschisă pe genunchi sau la capătul brațelor când stăteam întins, nu aveam parte de o femeie cu buze lucioase, de valuri pe care să le despart cu un toiag, de trincheți, de sânii și zădufurile ce îl făceau să geamă pe refugiatul din trup. Insula era o stâncă, iar singura poveste la îndemână era cea a tatălui meu care stăruia asupra generozității sale, a oilor și a mizeriei îndurate în vremea coloniștilor.

O, cât îi uram poveștile! Singura care nu mă făcea să mă strâmb era, probabil, cea a sacului cu nisip. Potrivit legendei sale, într-o zi bântuită de foamete și tifos din timpul tinereții sale sub colonișți, șovăia să vină acasă cu traista goală. Atunci a umplut-o cu nisip, s-a întors la casa din deal și s-a dus să se culce ca să evite confruntarea cu bunica. Trezindu-se, a simțit miros de pâine caldă, a mâncat și a întrebat de unde au avut

făină. „Din sacul pe care l-ai adus“, a răspuns surprinsă bunica, pe care nu am cunoscut-o niciodată. „Minune de la Dumnezeu!“, încheia el întotdeauna, căutând să obțină încuviințări pioase. O poveste furată, îmi spuneam aproape înfuriat. Dar și eu furam povești. Titluri mai ales. Ah, cât îmi plăceau acele perle neînșirate! Aveam sute, apoi au fost mii. Puteam să alcătuiesc o bibliotecă din coperți goale de cărți. Pe care să le umplu cu nisip. Un fel de Potemkin[2] al cititorului neobosit. Numele autorilor erau amănunte, ghiduri de căutare, paznici ai ușilor. Ce povesteau nu le aparținea, ci trecea prin ei. „Să găsești nu înseamnă să furi“, spune Tradiția. La început aveam povești preferate. Care duceau la altele și tot așa. O mie și una de cărți. *Pământ al oamenilor*, *Tropicul Capricornului*, care era un arhipelag, *Fructele mâniei*, *Peronul florilor nu mai răspunde*[3], *Vulturul așteaptă întotdeauna*[4] etc. Rătăceam.

Așa am început să scriu furând titluri.

1. Al-Masīḥ ad-Dajjāl („Falsul Mesia“ sau „Înșelătorul“), echivalentul Antihristului în tradiția islamică, este reprezentat cu un singur ochi și apare la sfârșitul lumii, fiind distrus de profetul ʿĪsā (Isus) la întoarcerea sa pe pământ.
2. Prințul Grigori Aleksandrovici Potemkin (1739-1791) – general-feldmareșal, om de stat și favorit al țarinei Ecaterina a II-a a Rusiei. De numele lui se leagă sintagma „satul Potemkin“, apărută după vizita țarinei în sud, când Potemkin a fost acuzat că ar fi văruit fațadele caselor pentru ca satul să pară mai bogat.
3. *Le quai aux Fleurs ne répond plus* (1961) – roman al scriitorului algerian Malek Haddad.
4. *The Vulture Is a Patient Bird* (1969) – thriller al romancierului britanic James Hadley Chase.

47

Noaptea extazului este important de înțeles. Atunci am scris prima mea metaforă. Am inversat sensul neliniștii și al nopții. Mergeam strălucind. Hadjer s-a încrucișat cu mine în hol, eram zâmbitor, exaltat, senin, titular al celei mai importante noutăți din genealogia tribului meu în care nici o ramură nu știa să citească sau să scrie. Nu mai puteam dormi de zile întregi, atât de fericit eram. Tocmai reușisem să rezolv în același timp problema lipsei de cărți, a trupului meu epuizat de recitirea acelorași pasaje erotice sau povești evazioniste, a sentimentelor chinuitoare de rușine, vinovăție și nevrednicie. Puteam să schimb ordinea lumii, să scriu povești, să scap de satul meu și de soarta lui împietrită, să întâlnesc nevăzutul în carnea lui și să reiau legenda vieții mele de la capăt. Metafora e un fel de verset care merge din trup spre cer, nu invers. E o variantă a incantației, o scurtătură, un drum de-a dreptul. Mai mult, mă ajuta să câștig timp pe care să îl dedic poveștilor.

În cea de-a doua seară, clătinându-mă pe picioare de nesomn, am ajuns la ultima revelație: puteam, prin ordinea scrisului, fiindcă respectam secretul sacrificiului, să prelungesc vieți, să alung moartea scriind povești. Mi-am dat seama că toate erau legate între ele, de la scris la respirație,

fiind responsabil de o descoperire uriașă, care nu era o întâmplare, ci o revelație. Vocea mea de ied, trupul, sexul necircumcis, situația mea de orfan și spaimele nocturne, toate erau strâns legate. Amuleta recitatorului care încercase să mă vindece, groaza de tatuaje, toate fuseseră necesare ca să ajung să stăpânesc această limbă. Puteam să prelungesc vieți, chiar și pe a mea, iar această responsabilitate era universală, se întindea asupra a tot ce atingeam, a tot ce vedeam. Fiecare detaliu al satului, casele, copacii și numele. Exista riscul ca toate astea să dispară într-o zi, încet sau brutal, dacă cineva nu începea să scrie în tribul meu, în acest sat, acasă la noi. Această soartă nedreaptă făcea să mi strângă inima de milă pentru fiecare ființă, pentru inconștiența, naivitatea în fața vidului, nevinovăția ei. Atunci o îmbrățișam pe Hadjer, iar ea mă strângea la piept, fără să înțeleagă, dar fericită ca o mamă, apropiată și dârză.

O carte este sfântă numai dacă face inventarul tuturor lucrurilor, dacă este mâna care ține și reține, amintirea necesară înainte de uitarea morții. Cărțile sunt piedestaluri, chingi. E de ajuns ca un om să înceteze să-și vorbească în gând, să scrie în sufletul său și iată-l cum se poticnește, se îmbolnăvește, îmbătrânește repede și agonizează. „Ți-am istorisit poveștile strămoșilor“, spune Cartea sfântă. Pentru că ele păstrează într-adevăr unitatea, acoperă abisul începutului și îl țin la distanță pe cel al sfârșitului. Am plâns. *(Plâng și acum, căci dacă mă opresc, tatăl meu va muri fără să aibă habar de acest sacrificiu al tinereții mele, al trupului și al timpului meu.)*

Am nevoie de o limbă mai precisă, mai puternică, fiindcă pe culmile extazului limba devine imposibilă, iar scrisul

rămâne doar un fior. Ați văzut cum ajung sufiții la extaz? Prin cuvinte ușoare, aproape învechite. Pe măsură ce se apropie de steaua arzătoare, poezia se transformă într-un orăcăit de broască. Am aflat-o în acele trei nopți sacre când am început să scriu a doua zi în caietele noi, cumpărate chiar de dimineață. Iar de-atunci am umplut o grămadă de caiete pe care le-am îngropat peste tot. Am vizitat pacienți, muribunzi, candidați la moarte, copii asudați și femei sfâșiate de durerile nașterii. Legenda mea s-a răspândit și a atras atenția diavolului și a vântului. Tatăl meu râdea în silă, mătușa se mândrea, frații vitregi erau invidioși pe împărăția mea, dar bieții săteni se întorceau din nou și mereu la mine, ca ultimă soluție. Am salvat sute, am adăugat o mie și una de zile aproape de fiecare dată, făcând insula locuibilă, iar Poll a început să strălucească în noapte, fosforescent în timp ce citea. Batjocura îmi însoțea darul, însă eu nu mai aveam leac. De ce scriu? Pentru că eu sunt martorul, păzitorul, întorc din drum moartea sătenilor, fiindcă sunt importanți și demni de veșnicie. Dumnezeu scrie, la fel și eu. *(Vântul se înfurie și vrea să-mi închidă gura. A abătut asupra mea cuțitele tatălui meu, pe frații vitregi, pe Hamza și povestea plină de ură a propriului nume, pe jandarmi și calomniile. Același vânt ce împrăștie totul. Tatăl meu e pe moarte, dar este singurul care poate să simtă, sper, că îl țin de mână, că fără sacrificiul meu de scriitor perpetuu, așezat de ore întregi în același loc din încăperea asta, va muri și va deveni un spațiu gol între două date. Îl văd în agonia care îl dezbracă, îl obligă să-și depună oasele unul câte unul, să-și țină răsuflarea până la Judecata de Apoi și îl iert. Nu avea altă poveste de spus decât pe-a lui.*

Ușa se face bucăți, fiindcă vântul nu mă poate lăsa cu nici un chip să câștig.)

48

(Scrisul e un tatuaj, iar sub tatuaj se află un corp care trebuie eliberat.)

M-au arestat în a șaptea zi. M-au dus la jandarmerie, unde am fost tratat cu bunăvoință, dar ferm. Adevărul e că m-au ignorat aproape o jumătate de zi pentru că nu știau ce să facă, apoi m-au băgat într-o celulă și m-au lăsat singur o noapte. Din când în când un jandarm venea să mă verifice, să-mi pună întrebări despre tata, să-mi prezinte condoleanțe ori să dea din cap cu gravitate. L-au interogat în legătură cu cazul meu pe imamul Senoussi, care a încercat să calmeze spiritele și să explice că durerea este ca un vânt care te împinge la nebunie, că nu e nici o blasfemie în caietele mele răspândite peste tot, în acele texte înghesuite pe care le scrisesem pe pereți, plăci, praguri, trotuare și pe toate suprafețele posibile zile la rând. Semne misterioase pentru profani, letrine înalte și strălucitoare, pasaje de necrezut și titluri false de romane, cu date, cifre, luni și prenume. Le presărasem peste tot. Însoțisem acest exces cu caietele pe care le atârnasem în saci la intrarea în sat, la sud, est și vest. Le pusesem sub covorașele de rugăciune de la moschee, pe aproape toate mormintele din cimitirul Bounouila și în cimitirul creștin, unde bețivii discreți m-au privit curioși. Le-am dăruit copiilor care ieșeau de la

școală, am lăsat câteva în saloanele de coafură și la instituțiile satului. Am reușit chiar să le pun în grămezi la ieșirea din hamamuri și în mausoleul lui Sidi Bend'hiba, sfântul din Aboukir. Apoi le găseai oriunde, foi volante în briza începutului de septembrie, servind drept ambalaje pentru vânzătorii de alune, pliate în avioane de copii, purtate pe câmpuri, lipite de trunchiurile copacilor.

„Distrugerea bunurilor publice", de asta aș fi fost acuzat dacă nu ar fi intervenit imamul Senoussi. M-au eliberat în baza autorității lui, eram uluit, zâmbeam obraznic, de parcă aș fi fost învingător.

A fost o săptămână curioasă pentru mine, halucinantă, liberă, dar fericită. Un fel de sfârșit de sezon, apoteoza scrierilor mele în timp ce sărbătoream a șaptea zi de la moartea lui Hadj Brahim, însoțit de o mie de oi pe lumea cealaltă. Împrăștiasem paginile aproape una câte una, astfel încât fiecare lucru să fie atins, pipăit sau amestecat. Un fel de potop de frunze risipite în rânduri. Fusesem văzut peste tot, mergând grăbit cu un sac cenușiu să-mi semăn scrierile, în tăcere, serios și zorit, încercând să uniformizez coaja lucrurilor, să extind virtutea legii mele la toți și la toate. *„Zabor eddah el babor!"*, strigau râzând copiii care mă hărțuiau. Dar eu le zâmbeam, în sfârșit liber și recunoscut, ușurat.

Fapta mea i-a umilit și mai mult pe cei din trib, iar mătușa a plâns ca în ziua când familia care trebuia să-i ceară mâna nu a mai venit. Ocupați cu condoleanțele, m-au ignorat la început, s-au gândit puțin la mine, iar verii au încercat să mă închidă în casa din vale. Dar degeaba, știam ce am de făcut și îmi îndeplineam sarcinile cu bucurie, gravitate, seriozitate și

fericire. Ca să o eliberez pe Djemila trebuia să am o libertate mai mare pe care să o împărtășesc cu ea, pe care să i-o ofer. Creația este o carte, înfăptuită pagină cu pagină. Psalmii mei trebuiau să fie citiți peste tot, revelați. Tatăl meu era acum doar o piatră, iar eu, râul străveziu în care se odihnea și devenea încet prundiș.

49

Vântul nopții în care m-au smuls de la scrisul meu a provocat ravagii teribile: podgorii arse, case distruse, felinare doborâte. Au murit trei oameni, îngropați sub zidurile care s-au prăbușit, și doi au fost electrocutați. Aboukirul a ieșit din furtună cu fața strivită, încrețită și cenușie. Totul e din nou familiar, dar arată de parcă și-ar fi revenit după secetă. Oamenii încearcă încă acea solidaritate a speciei în fața cataclismelor, dar se întorc treptat la obiceiurile lor. Au fost Smaïmes-ele cele mai violente și mai hotărâte să ia cu ele o grămadă de bătrâni și de fructe din ultimele decenii. Cu toate astea nu simt că trăiesc într-un loc mort, ci într-unul liniștit. Sunt dezechilibrat de parcă aș fi la un pas de la naștere. Cerul e din nou luminos ca o bucurie, înalt și albastru cât să îmi umple plămânii, reînnoit. Toate astea contrastează însă cu urmele rămase. Nisipul roșu încă mai pătează culorile, dar începe să cedeze ca jarul care se stinge. Oamenii l-au adunat în grămezi peste tot, măturând, știu că va fi dus în altă parte în câteva zile, puțin câte puțin. Se va întoarce prin sud, pe deasupra norilor. Nu știu dacă să povestesc sau nu în detaliu ce s-a întâmplat. Acum nu mai are importanță dacă scriu. Nu mai sunt responsabil, nici martor, nici păstrător al vreunui secret. Am fost eliberat de soarta mea cu nepăsare. Tatăl meu

e mort. Nu mai sunt responsabil pentru nimeni. Limba a câștigat, este peste tot, scoarță și iederă, nuanță și desiș. Nu mai are nevoie de mine. Am vrut ca scrierea să incarneze un cuvânt, adică un chip, chipuri, ființe vii care stau față-n față în jurul focului.

Când au spart ușa casei, vântul a năvălit furios și a împrăștiat totul cu colții lui. Odată cu el a intrat Hadjer, cu fața descompusă, împreună cu câțiva dintre frații vitregi și niște vecini. M-au găsit înconjurat de multe caiete pe care vântul a început să le antreneze în vârtejul lui. M-au smuls de la datoria mea și m-am trezit pierdut într-un fel de ceață roșie făcută din nisip și frig, împins de la spate spre deal, spre casa din vârf. Unii țipau, Hadjer plângea. Nu știu cum, ca într-un coșmar, m-am trezit lovind câinii bolnavi de frică, trunchiurile copacilor și m-am dezmeticit în camera tatălui meu. Am înțeles că ceruse îndelung să mă vadă înainte să se ducă. Au trimis rudele să mă caute, verii, apoi pe Abdel și pe mătușa, dar am refuzat să le deschid. Au strigat, au încercat diferite chei, apoi au hotărât să spargă ușa.

Casa din deal era plină de strigăte, farfurii și mirosuri de carne gătită. Se agățau de mine, îmi căutau chipul, îmi strigau insulte, femeile plângeau de parcă voiau să avertizeze întreaga creație. Abdel era acolo, în picioare, mai în spate, cu ochii plini de ură ca în ziua când l-am împins din spate peste marginea fântânii *(nu, nu l-am împins niciodată, a alunecat și a căzut singur)*. Totul era scăldat într-o lumină gălbuie, corpul se împuținase, o grămăjoară sub cearșaf. Toți mă îmboldeau să merg să-l sărut. Mă chemase întruna în noaptea agoniei lui, până în ultima clipă voise să-mi spună ceva. Toată lumea îmi striga același lucru, același reproș. Am luat-o la fugă,

împiedicându-mă de trupuri și de încălțări. Vântul era încă acolo și clătina cortul funerar ce fusese ridicat, în ciuda vremii rele, în micul luminiș dintre eucalipți. Încercau să oprească nisipul să pătrundă, însă era peste tot. În gura mea, în plămâni, în buzunare și sub piele. Când mă scoseseră din casă pentru a lăsa vântul să intre, reușisem să iau cu mine ultimul caiet, cel care mă întârziase, mă făcuse să uit de timp și mă înșelase, poate.

Am hotărât să împrăștii totul în timp ce coboram dealul, să repopulez insula cu paginile mele, să dezvălui revelația finală și să preschimb însăși carnea Aboukirului într-un manuscris. Creația e o carte? Satul meu și oamenii săi sunt caiete, talismane, rețete împotriva neantului. Luasem hotărârea asta pe când părăseam casa îndoliată. Tranșasem problema, eliberând torentul din mine. Am simțit cum umerii mi se îndreaptă și se dezmorțesc. Așa că am început să alerg pe străzi, pe câmpuri, ca să-mi fac publice scrierile, să fi citite în toate cele patru vânturi. M-am întors în casa noastră din vale, am căzut pe gânduri, apoi, la sfârșitul celei de-a treia zile, când se ținea înmormântarea, am luat primul sac și m-am îndreptat spre intrările în sat, unde am agățat cele câteva pagini care îmi mai rămăseseră, talismanele mele. Am mers apoi spre sud. Spre vest, la moschee, la școli. Am răspândit taina pretutindeni. Mi-am arătat darul la lumina zilei, dezvăluind toată povestea mea. Uneori copiii mă urmăreau strigându-mi numele, *„Zabor eddah el babor!“*, alteori curioșii se aplecau să culeagă paginile și încercau să citească acel idiom familiar și străin în același timp, liber, dar agățat de iederă, prezent, dar în surdină. Existau desene, alfabete

deformate de tentația celor două limbi, încercări de a crea volume de scrieri, vârtejuri sculptate în letrine. Amintiri din Cartea sfântă denaturate de interogatoriul medierii și variațiilor posibile. Nume de morți, date și cifre care s-au întors la esența lor de gesturi, degete și mâini.

Mi se dăruise o carte – „Noi am făcut din munți și din păsări complicii lui, ce cântă imnuri împreună cu el“, spune Cartea sfântă –, iar acum o înapoiam. Mă simțeam eliberat treptat, achitat, liber să tac și să mă ușurez de povara răspunderii mele. Poate greșeam. Ca Yunus sub copac, cu trupul gol și tremurând, înțelesesem că Ninive este salvat fără mine, departe de mine. Nu mai știu. Diavolul a încercat un ultim atac, nehotărât: Hamza (sau Abdel?) a alertat jandarmii în legătură cu operele mele blasfematoare și scrierile de nebun, iar ei m-au arestat ca să mă ia la întrebări. M-au lăsat să plec a doua zi, în timpul rugăciunii de vineri oficiate de imamul Senoussi, care veghease asupra sorții mele. Nu mi s-au adus nici un fel de acuzații, dar asta a fost de ajuns, cred, pentru ca frații mei vitregi să susțină că sunt nebun și să mă dezmoștenească. Am ghicit de la bun început. Mi s-a interzis să asist la discuțiile despre succesiune. Hadjer era singură de data asta, la fel ca în fața ridurilor ei. M-am întors acasă, pășind încă pe foi din caietele mele chiar și după atâtea zile.

Nu sunt responsabil pentru sat. Poate pentru ceva mai mare. Oare voi mai citi, voi mai scrie? Nu știu. Sunt sigur că am descoperit cel mai bun șiretlic împotriva morții. Cel mai eficient. Dar nu mai vreau să îi salvez pe alții, cel puțin nu pe toți. Mă simt ușurat, eliberat de o răspundere uriașă. Această limbă m-a eliberat, însă libertatea nu folosește la nimic în singurătate.

Copiii s-au ținut după mine până la intrarea casei noastre cu ușa spartă. Pe stradă, alarmate sau compătimitoare, o mulțime de femei se aplecau peste pervazul ferestrei să mă urmărească din priviri. Unele cu văluri, altele, mai tinere, cu părul în vânt și ochii îngustați din cauza luminii puternice, care era ceva neobișnuit pentru pupilele lor. Mi s-a părut că disting parfumuri. Cele mai multe dintre ele nu știau ce să facă, nici cum să-și exprime condoleanțele, așa că au rămas interzise și mute. Altele stăteau acolo curioase să-l vadă pe tânărul care provocase atâta scandal cu mâzgăliturile lui și pe care jandarmii tocmai îl eliberaseră. Capete frumoase și decapitate, trupuri dezarticulate de legile ce le impun să fie invizibile, teritorii unde limba e doar o șoaptă. Aici trebuie să găsesc povești noi. Am grăbit pasul, simțeam o altă privire. Djemila era și ea acolo, în spatele zidurilor, urmărindu-mă de la fereastra ei. Mi-a făcut un semn, iar fiica ei Nebbia a ieșit să mă caute cu un coș în mână. Știau că nu am nimic de mâncare când mătușa e plecată. Chipul Djemilei era frumos și liniștit, parcă recunoșteam o ființă dispărută. Fetița mi-a întins coșul și a rămas pe loc, uitându-se lung la mine înainte să plece în fugă. I-am mulțumit mamei sale cu un zâmbet: gestul ei nu avea să scape zvonurilor, fiindcă îndrăznise să-l facă sub ochii altor femei. Ca pe un semn. Dintr-odată, mi-a trecut prin minte un gând stupid: nu mi-ar mai fi frică să dorm noaptea, dacă pur și simplu aș dormi lângă ea! Trupul ei pe care nu l-am văzut aproape niciodată ar fi parapetul meu deasupra vidului.

Ușa casei noastre din vale se legăna, spartă. Nisipul se întinsese peste tot, precum leșul unui monstru mort, învins. Am rătăcit prin încăperile murdare, prin camera mea eliberată de-acum de caiete. În curte totul părea îngropat și

uscat, mai puțin lămâiul. Jerba verde și galbenă dădea impresia că înmugurește. Am ieșit și m-am așezat pe prag, cu trupul vlăguit.

50

Voiam să-i arăt tatei caietul perfect, ultimul, în care ajunsesem la echilibrul între sânge și simțuri, locul revelației mele, cu trupul în sfârșit reparat de o limbă precisă și suverană. Voiam să-i spun că eram cât pe ce să vindec moartea însăși. Voiam să-i jur că îi întâlnisem aproape pe toți scriind în acea noapte blestemată: pe tatăl său, pe mama sa, pe străbunica, dar și pe stră-străbunica sa, moașă și țesătoare de covoare, pe toți cei care trăiseră înaintea noastră. Că am reconstituit istoria tribului nostru, că răul a fost învins, la fel și foametea, că am reușit să repar toate golurile, spațiile, absențele din povestea familiei noastre și că totul era legat, depindea de mine, de fiecare, de orice cuvânt din limba mea, de scrisul meu. Plănuisem să alerg până sus pe deal, dar a fost prea târziu când m-au adus acolo împins de la spate.

Mi s-a spus că a murit cerând să mă vadă, în timp ce eu mă afundam în abisul mântuirii lui, încercam să-l prind de mână în iadul nocturn, pe când vântul ne despărțea, ștergea urmele lui și cuvintele mele. S-au uitat cum intru, insultele izbucniseră deja, la fel și lamentările. Chiar și Hadjer era rece ca o piatră pentru lapidare, cu ochii roșii. Frații vitregi erau și ei acolo, înșiruiți ca niște pietre funerare, iar eu am privit cadavrul. I-am observat maxilarul căzut, urmele golului rece

al cerului pe piele. Îi închiseseră ochii, părea că doarme, însă așa cum dorm lucrurile, refuzând orice conversație. I-am sărutat fruntea și am rămas uimit de răceala pielii. Am plâns mai târziu. De furie. Pentru că nu era drept, cineva a trișat și, pe la spatele meu, a dat înainte acele ceasornicului. Ar fi trebuit să se termine altfel. Să nu se termine niciodată. Ar fi trebuit măcar să citească acest caiet ori să simtă că are șansa asta. E cel mai bun caiet al meu, elegant, scurt, sobru ca stil, atât de purificat, încât seamănă cu o dună. În el reiau puțin povestea mamei, dar și o poveste mai veche, scrisă prost, incompletă pe alocuri. Am pus aici esențialul a ceea ce știu, arta pe care mi-a dăruit-o această limbă: acel echilibru necesar între evocare și viață, legătura greu de desfăcut dintre scrisul meu și compensație. Nu înțeleg cum apoteoza mea a ratat ora întâlnirii.

Ce greșeală am făcut? Nu am fost în stare să scriu mai repede în momentul crucial? Ar fi trebuit să dureze numai două sau trei zile, câteva ore în plus sub vântul galben batjocoritor, și aș fi învins moartea, jur. Vântul ar fi încetat să urle, împins înapoi ca un lup bătrân și șchiop în hăul de la vest, aș fi reușit, iar tata ar fi putut citi o poveste frumoasă, bine scrisă, echilibrată și densă ca versetele. Ar fi trebuit să scriu mai repede. Iar el ar fi trebuit să mă creadă, să creadă în darul meu.

E o poveste aproape perfectă, în care traseul căutării și satisfacția finală sunt categorice și glorioase. O poveste în care fratele meu este fratele meu, mama e încă în viață, tata se întoarce după o absență îndelungată și mă întâmpină cu un zâmbet rar, care nu este un cuțit. Așa scrie pe prima pagină a caietului.

„Dumnezeule mare, frățioare!“, spune atunci fratele meu vitreg. „Cât de minunată este povestea ta!“ „Urmarea e și mai surprinzătoare“, îi răspund eu, „iar voi ați fi de acord cu mine dacă moartea m-ar lăsa să trăiesc și azi ca să vă spun povestea în noaptea asta.“ Moartea, care îl ascultase pe Zabor cu plăcere, își spune în sinea ei: „O să aștept până mâine; o să-l iau oricum de îndată ce aud sfârșitul poveștii“.

Oran – Perugia – Tunis

Mulțumiri

Mulțumirile mele Nedrei și lui Karim Ben Smail, care au dovedit că Tunisia este cea mai vastă țară din Africa, iar casa lor, cea mai vastă din Tunisia.

Celor de la Civitella Ranieri Foundation pentru interludiul lor în paradis.

Nota autorului

Exerga este preluată din cartea *Les Voix du Hoggar* a lui Angèle Maraval-Berthoin (L'édition d'Art H. Piazza, Paris, 1954, pp. 37-38).

Toate citatele din Coran sunt preluate din traducerea lui Malek Chebel, Fayard, Paris, 2009.